

ដីកា

ភាសាចាស់

សុត្តន្តបិដក

អង្គត្រៃវិកាយោ

បញ្ចកដក្ខសុត្តកនិចាតដីកា

។ និមន្ត តស៊ូ ភក្តី តា អរហន្ត សម្មាសម្ពុទ្ធសូ។

អង្គត្រូវនិកាយ

បញ្ចករនិបាត-ដីកា

១. បឋមបណ្ណាសកំ

១. សេខពលវគ្គោ

១. សំខិត្តសុត្តន្តវណ្ណាន

១. បញ្ចករនិបាតសូ បឋមេ កាមំ សម្មយុត្តធម្មេសុ ជីវភារោបិ ពលដ្ឋោ
ឯវ, បដិបក្ខេហិ បន អកម្មជ័យត្ថំ សាតិសយំ ពលដ្ឋោតិ វុត្ថំ - “អស្សទិយេ ន
កម្មតិ”តិ។

សំខិត្តសុត្តន្តវណ្ណាន និដ្ឋិតា។

២-២. វិត្តតសុត្តានិវណ្ណាន

២-២. ធុតិយេ ហិរិយតីតិ លទ្ធិតិ វិវដ្ឋតិ។ យស្មា ហិរិ ចាបជិគុច្ឆនលក្ខណា,
តស្មា “ជិគុច្ឆតីតិ អត្ថោ”តិ វុត្ថំ។ ធុត្តប្បតីតិ ឧត្រសតិ។
ចាបុត្រាសលក្ខណញ្ចិ ធុត្តប្បំ។

បង្កហិតវិវិយោតិ សង្កាចំ អនាបន្នវិវិយោ។ តេនាហ
“អនោសក្កិតមានសោ”តិ។ បហានត្ថាយាតិ សមុច្ឆិន្ទត្ថាយ។ កុសលានំ ធម្មានំ
ឧបសម្បទា នាម សមធិគមោ ឯវាតិ អាហ “បដិលាភត្ថាយា”តិ។

គតិអត្ថា ធាតុសទ្ធា ពុទ្ធិអត្ថា ហោន្តិតិ អាហ “ឧទយញ្ច វយញ្ច បដិវិជ្ជិតុំ
សមត្ថាយា”តិ។ មិស្សកនយេនាយំ ទេសនា គតាតិ អាហ “វិក្ខម្ពនវសេន ច
សមុទ្ទេនវសេន ចា”តិ។ តេនាហ “វិបស្សនាបញ្ញាយ ចេវ មគ្គបញ្ញាយ ចា”តិ។
វិបស្សនាបញ្ញាយ វិក្ខម្ពនកិរិយតោ សា ច ខោ បទេសិកាតិ និប្បទេសិកំ
កត្វា ទស្សេតុំ “មគ្គបញ្ញាយ បដិលាភសំវត្ថនតោ”តិ វុត្ថំ។
ទុក្ខក្ខយកាមិនិកាវេបិ ឯសេវ នយោ។ សម្មាតិ យាថាវតោ។ អកុប្បធម្មតាយ
ហិ មគ្គបញ្ញាយ ខេបិតំ ខេបិតមេវ, នាស្ស បុន ខេបនកិច្ចំ អត្ថិតិ ឧបាយេន
ញ្ញាយេន សា បវត្ថតិ អាហ “ហេតុនា នយេនា”តិ។ តតិយាទីសុ នត្ថិ វត្ថុពុំ។

វិត្ថតសុត្តាទិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៧. កាមសុត្តវណ្ណានា

៧. សត្តមេ អសន្តិលូនន្តិ តេនាតិ អសិតំ, ធាតុំ។ វិវិដា អាភញ្ញន្តិ ការំ
ឡិលម្ពេន្តិ តេនាតិ ព្យាកង្គិ, វិដំ។ កុលបុត្តាតិ ឯត្ថ ទុរិដា កុលបុត្តា
ជាតិកុលបុត្តា, អាចារកុលបុត្តា ច។ តត្ថ “តេន ខោ បន សមយេន
រដ្ឋចាលោ នាម កុលបុត្តា តស្មីយេវ បុល្លកោដ្ឋិកេ អគ្គកុលិកស្ស បុត្តា”តិ
(ម. និ. ២.២៩៤) ឯវំ អាគតោ ឧច្ចកុលប្បសុតោ ជាតិកុលបុត្តា នាម។ “យេ តេ
កុលបុត្តា សទ្ធា អការស្មា អនការិយំ បព្ពជិតា”តិ (ម. និ. ១.៣៤) ឯវំ អាគតា
បន យត្ថ កត្តចិ កុលេ បសុតាបិ អាចារសម្បន្នា អាចារកុលបុត្តា នាម។ ឥធិ
បន អាចារកុលបុត្តា អធិប្បតោ។ តេនាហ “កុលបុត្តាតិ

អាហារកុលបុត្តា"តិ។ យុត្តន្តិ អនុច្ឆរិកំ, ឯវំ វត្តព្ពតំ អរហត្តីតិ អត្ថោ។
សេសមេត្ត ឧត្តានមេវ។

កាមសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៨. ចវនសុត្តវណ្ណានា

៨. អដ្ឋមេ សទ្ធាយាតិ ឥមិនា អធិគមសទ្ធា ធន្យតិ។ ចតុត្ថិជានំ ហិ សទ្ធា -
អាគមនីយសទ្ធា, អធិគមសទ្ធា, បសាទសទ្ធា, ឌីកប្បនសទ្ធាតិ។ តត្ថ
អាគមនីយសទ្ធា សព្ពញ្ញាពោធិសត្តានំ បវត្តា ហោតិ។ អាគមនីយប្បដិបទាយ
អាគតា ហិ សទ្ធា សាតិសយា មហាពោធិសត្តានំ បរោបទេសេនវិនា
សទ្ធម្យវត្ថុំ អវិបរីតតោ គហេត្វា អធិមុច្ឆនតោ។ សច្ចប្បដិវេធតោ
អាគតសទ្ធា អធិគមសទ្ធា សុប្បពុទ្ធាធិនំវិយ។ "សម្មាសម្ពុទ្ធា ភក្កវា"តិអាទិនា
ពុទ្ធាធិសុ ឧប្បជ្ជនកប្បសាទោ បសាទសទ្ធា មហាកប្បនរាជាធិនំវិយ។
"ឯវមេត"ន្តិ ឌីក្កន្តិក្វា បក្ខន្តិក្វា សទ្ធិហានវសេន កប្បនំ ឌីកប្បនំ, តទេវ
សទ្ធាតិ ឌីកប្បនសទ្ធា។ តត្ថ បសាទសទ្ធា បរនេយ្យរូទា ហោតិ, សវនមត្តេនបិ
បសីទនតោ។ ឌីកប្បនសទ្ធា សទ្ធម្យវត្ថុំ ឌីកាហិក្វា អនុបរិសិក្វា "ឯវមេត"ន្តិ
បច្ចក្ខំ ករោន្តីវិយ បវត្តតិ។

ចវនសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៩. បឋមអការវសុត្តវណ្ណានា

៩. នវមេ អប្បតិស្សយោតិ អប្បតិស្សវោ វ-ការស្ស យ-ការំ កត្វា
និទ្ទេសោ។ គរុនា កិស្សិញ្ចំ វុត្តោ ការវវសេន បតិស្សវនំ, បតិស្សវោ,

បតិស្សវត្ថុតំ, តំសភាវញ្ច យំ កិញ្ចា ការវំ។ នត្ថិ ឯតស្មី បតិស្សវេតិ
អប្បតិស្សវេ, ការវិវហិតោ។ តេនាហ “អដេដ្ឋកោ អនិច្ចត្ថិ” តិ។

បឋមអការវសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១០. ទុតិយអការវសុត្តវណ្ណានា

១០. ធនមេ វុទ្ធិន្តិអាធិសុ សីលេន វុទ្ធិ, មគ្គេន វិវុទ្ធិ, និព្វានេន វេបុល្លំ។
សីលសមាធិហិ វា វុទ្ធិ, វិបស្សនាមគ្គហិ វិវុទ្ធិ, ជលនិព្វានេហិ វេបុល្លំ។ ឯត្ថ ច
យស្ស ចតុត្ថិដំ សីលំ អខណ្ឌាធិការប្បវត្តិយា សុបរិសុទ្ធិវិសេសភាគិយត្តា
អប្បកសិរេនេវ មគ្គជលាវហំ សង្ឃរក្ខិតតត្ថវស្ស វិយ, សោ តាធិសេន សីលេន
ឥមស្មី ធម្មវិនយេ វុទ្ធិ អាបដ្ឋិស្សតិ។ តេន វុត្ថំ - “សីលេន វុទ្ធិ” តិ។ យស្ស បន
អរិយមគ្គោ ឧប្បន្នោ, សោ វិវុទ្ធិមូលោ វិយ ចាទចោ សុប្បតិដ្ឋិតត្តា សាសនេ
វិវុទ្ធិ អាបន្នោ នាម ហោតិ។ តេន វុត្ថំ - “មគ្គេន វិវុទ្ធិ” តិ។ យោ
សត្តកិលេសនិព្វានប្បត្តោ, សោ អរហា សីលាធិធម្មក្ខន្ធជារិប្បិយា សតិ
វេបុល្លប្បត្តោ ហោតិ។ តេន វុត្ថំ “និព្វានេន វេបុល្ល” តិ។ ទុតិយវិកល្យេ អត្ថោ
វុត្តនយានុសារេន វេទិតព្ពោ។

ទុតិយអការវសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

សេខពលវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. ពលវគ្គោ

១. អនុស្សតសុត្តវណ្ណានា

១១. ធុតិយស្ស បឋមេ អភិជានិត្វាតិ អភិវិសិដ្ឋន ញាណេន ជានិត្វា។
 អដ្ឋហិ ការណេហិ តថាគតស្សតិ “តថា អាគតោតិ តថាគតោ។ តថា
 គតោតិ តថាគតោ។ តថលក្ខណំ អាគតោតិ តថាគតោ។ តថធម្ម
 យាថាវតោ អភិសម្ពុទ្ធាតិ តថាគតោ។ តថទស្សីតាយ តថាគតោ។
 តថាវាទិតាយ តថាគតោ។ តថាការិតាយ តថាគតោ។ អភិកវនេជ្ជន
 តថាគតោ”តិ ឯវំ វុត្តហិ អដ្ឋហិ ការណេហិ។ ឧសភស្ស ឥទ្ធិ អាសកំ,
 សេដ្ឋដ្ឋានំ។ តេនាហ “អាសកំ ហ្មនន្តិ សេដ្ឋដ្ឋាន”ន្តិ។ បរតោ
 ទស្សីតាលយោគេន “ទសពលោហ”ន្តិ អភិវត្តនំ ទទតិ។ ព្រហ្មចក្កន្តិ ឯត្ថ
 សេដ្ឋបរិយាយោ។ ព្រហ្មសន្នោតិ អាហ “សេដ្ឋចក្ក”ន្តិ។ ចក្កព្យោតំ ធម្មចក្កំ
 អធិប្បតំ។

អនុស្សតសុត្តវណ្ណាន និដ្ឋិតា។

៣. សំខិត្តសុត្តវណ្ណាន

១៣. តតិយេ កាមំ សម្បយុត្តធម្មេសុ ជីវភាវោមិ ពលដ្ឋោ ឯវំ, បដិបក្ខេហិ
 បន អកម្បនីយត្ថំ សាតិសយំ ពលដ្ឋោតិ វុត្ថំ “មុដ្ឋស្សវច្ឆេ ន កម្បតី”តិ។

សំខិត្តសុត្តវណ្ណាន និដ្ឋិតា។

៤. វិត្តតសុត្តវណ្ណាន

១៤. ចតុត្ថេ សតិនេបក្កេនាតិ សតិយា នេបក្កេន, តិក្ខវិសទស្សរភាវេនាតិ
 អត្តោ។ អដ្ឋកថាយំ បន នេបក្កំ នាម បញ្ញាតិ អធិប្បាយេន “នេបក្កំ វុច្ឆតិ
 បញ្ញា”តិ វុត្ថំ។ ឯវំ សតិ អញ្ញា និទ្ធិដ្ឋោ នាម ហោតិ។ សតិមាតិ ច ឥមិនា
 សវិសេសា សតិ គហិតាតិ បរតោមិ “ចិរកតម្មិ ចិរភាសិតម្មិ សវិតា

អនុស្សរិតា"តិ សតិកិច្ចមេវ និទ្ទិដ្ឋំ, ន បញ្ញាកិច្ចំ, តស្មា សតិនេបក្កេនាតិ
សតិយា នេបក្កេនាវេនាតិ សក្ការិញ្ញាតុំ លព្ភតេវ។ បច្ចយរិសេសវសេន
អញ្ញធម្មនិវេក្ខោ សតិយា ពលវតាវោ។ តថា ហិ ញ្ញាណវិប្បយុត្តចិត្តេនបិ
សង្ខាយនសម្មសនាទិ សម្ពុវន្តិ។

ចិរកតម្បីតិ អត្តនា វា បរេន វា កាយេន ចិរកតំ
ចេតិយផ្កុណាវត្ថាធិមហាវត្ថប្បដិបត្តិបូរណំ។ ចិរភាសិតម្បីតិ អត្តនា វា បរេន
វា វាចាយ ចិរភាសិតំ សក្កច្ចំ
ឧទ្ទិសនឧទ្ទិសាបនធម្មាសារណធម្មទេសនាឧបនិសិទ្ធកបរិកថាអនុមោទនីយា
ទិវសេន បវត្តិតំ វចិកម្ពំ។ សរិតាអនុស្សរិតាតិ តស្មី កាយេន ចិរកតេ
កាយោ នាម កាយវិញ្ញត្តិ, ចិរភាសិតេ វាចា នាម វចិវិញ្ញត្តិ, តទុកយម្បី រូបំ,
តំសមុដ្ឋាបកា ចិត្តចេតសិកា អរូបំ។ ឥតិ ឥមេ រូចារូបធម្មា ឯវំ ឧប្បន្និត្វា ឯវំ
និរុទ្ធាតិ សរិតិ ចេវ អនុស្សរិតិ ច, សតិសម្ពោជ្ឈន្តំ សមុដ្ឋាបេតិតិ អត្ថោ។
ពោជ្ឈន្តសមុដ្ឋាបិកា ហិ សតិ ឥធ អធិប្បតា។ តាយ សតិយា ឯស សកី
សរណេន សរិតា, បុនប្បនំ សរណេន អនុស្សរិតាតិ វេទិតញ្ញា។

វិត្តតសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥-១០. ទដ្ឋព្ភសុត្តាទិវណ្ណានា

១៥-២០. បញ្ចមេ សរិសយស្មីយេវាតិ អត្តនោ អត្តនោវិសយេ ឯវ។
លោកិយលោកុត្តរធម្មេ កថេតុន្តិ លោកិយធម្មេ លោកុត្តរធម្មេ ច តេន តេន
បវត្តិវិសេសេន កថេតុំ។ ចត្វសុ សោតាបត្តិយន្ត្រេស្វតិ សប្បរិសសំសេវោ
សទ្ធម្មស្សវនំ យោនិសោមនសិកាវោ ធម្មានុធម្មប្បដិបត្តិតិ ឥមេសុ ចត្វសុ
សោតាបត្តិមគ្គការណេសុ។ កាមញ្ញ តេសុ សតិអាទយោបិ ធម្មា ឥច្ឆិតញ្ញាវ

តេហ៊ាវីនា តេសំ អសម្ភវតោ, តថាបិ ចេត្ត សទ្ធាវិសេសតោ កិច្ចការីតិ
វេទិតញ្ញា។ សទ្ធា ឯវ ហិ សប្បវិសេ បយិរុចាសតិ, សទ្ធម្មំ សុណាតិ, យោនិសោ
ច អនិច្ចាធិតោ មនសិ ករោតិ, អរិយមគ្គស្ស ច អនុធម្មំ បដិបដ្ឋតិ, តស្មា វុត្តំ
“ឯត្ថ សទ្ធាពលំ ទដ្ឋព្ព”ន្តិ។ ឥមិនា នយេន សេសពលេសុបិ អត្តោ ទដ្ឋញ្ញា។

ចត្វសុ សម្មប្បធានេសូតិ ចតុត្ថិយសម្មប្បធានការណ៍នាយ។ ចត្វសុ
សតិបដ្ឋានេសូតិអាទិសុបិ ឯសេវ នយោ។ ឯត្ថ ច សោតាបត្តិអង្គេសុ សទ្ធាវិយ,
សម្មប្បធានការណ៍នាយ វិរយំ វិយ ច សតិបដ្ឋានការណ៍នាយ យស្មា “វិនេយ្យ
លោកេ អភិជ្ឈាទោមនស្ស”ន្តិ (ធី. និ. ២.៣៧៣; ម. និ. ១.១០៦) វចនតោ
បុព្វភាគេ កិច្ចតោ សតិ អធិកា ឥន្ទ្រតញ្ញា, ឯវំ សមាធិកម្មកស្ស សមាធិ,
“អរិយសច្ចការណ៍ បញ្ញាការណ៍”តិ កត្វា តត្ថ បញ្ញា បុព្វភាគេ អធិកា
ឥន្ទ្រតញ្ញាតិ ចាកដោយមត្តោ។ អធិកមក្ខណោ បន សមាធិបញ្ញានំ វិយ
សព្វេសម្បិ ពលានំ សទ្ធាធិនំ សមតាវ ឥន្ទ្រតញ្ញា។ តថា ហិ “ឯត្ថ
សទ្ធាពល”ន្តិអាទិនា តត្ថ តត្ថ ឯត្ថគ្គហណំ កតំ។

ឥនានិ សទ្ធាធិនំ តត្ថ តត្ថ អតិរេកកិច្ចតំ ឧបមាយ វិភាវេតុំ “យថា
ហិ”តិអាទិ វុត្តំ។ តត្រិទំ ឧបមា សំសន្ននំ - រាជបញ្ចមសហាយាវិយ
វិមុត្តិបរិចាចកានិ បញ្ច ពលានិ។ នេសំ កីឡនត្តំ ឯកជ្ឈំវិថីឱតរណំ វិយ
ពលានំ ឯកជ្ឈំវិបស្សនាវិថីឱតរណំ, សហាយេសុ បឋមាធិនំ យថាសកំ
គេហោវិចារណាវិយ សទ្ធាធិនំ សោតាបត្តិអង្គាធិនិ បត្វា បុព្វផ្កមតា។
សហាយេសុ ឥតរេសំ តត្ថ តត្ថ តុណ្ហិភាវោវិយ សេសពលានំ តត្ថ តត្ថ
តទន្ធយតា, តស្ស បុព្វផ្កមស្ស ពលស្ស កិច្ចានុគតា។ ន ហិ តទា តេសំ
សសម្ភារបថវិអាទិសុ អាទាធិនំ វិយ កិច្ចំ ចាកដំ ហោតិ, សទ្ធាធិនំយេវ បន
កិច្ចំវិភូតំ ហុត្វា តិដ្ឋតិ បុរេតវំ តថាបច្ចយេហិ ចិត្តសន្តានស្ស អភិសម្ពុតត្តា។

ឯត្ថ ចរិបស្សនាកម្មិកស្ស ភាវនាវិសេសតោ បញ្ញត្តភាតិ ទស្សនត្ថំ រាជានំ
និទស្សនំ កត្វា បញ្ញាទ្រិយំ វុត្ថំ។ ធម្មាធិនិ សុវិញ្ញេយ្យានិ។

ទដ្ឋព្ភសុត្តាទិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ពលវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ក. បញ្ញត្តិកវគ្គោ

១-២. បឋមអការវសុត្តាទិវណ្ណានា

២១-២២. តតិយស្ស បឋមេ អភិសមាចារិកន្តិ អភិសមាចារេ
ឧត្តមសមាចារេ ភវំ។ កី បន តន្តិ អាហា “វត្ថុវសេន បញ្ញត្តសីល”ន្តិ។ សេសំ
សុវិញ្ញេយ្យមេវ។ ទុតិយេ នត្ថិ វត្ថុត្ថំ។

បឋមអការវសុត្តាទិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ក-២. ឧបក្កិលេសសុត្តាទិវណ្ណានា

២៣-២៤. តតិយេ ន ច បភាវន្តន្តិ ន ច បភាសម្បន្នំ។ បភិជ្ជនសភាវន្តិ
តាបេត្វា តាឡកដ្ឋនបភត្ថុវំ។ អវសេសំ លោហន្តិ វុត្តាវសេសំ សជាតិលោហំ,
វិជាតិលោហំ, បិសាចលោហំ, កិត្តិមលោហន្តិ ឯវំបភេទំ សព្ពម្បិ លោហំ។
ឧប្បជ្ជិតុំ អប្បធានេនាតិ ឯត្ថ ននុ លោកិយ កុសលចិត្តស្សបិ សុវិសុទ្ធស្សបិ
ឧប្បជ្ជិតុំ អប្បធានេនេវ ឧបក្កិលេសតាតិ? សច្ចមេតំ, យស្មី បន សន្តានេ
នីវរណានិលទ្ធប្បតិជ្ជានិ, តត្ថ មហាគ្គតកុសលស្សបិ អសម្ពោ, បភេវ
លោកុត្តរកុសលស្ស។ បរិត្តកុសលំ បន យថាបច្ចយំ ឧប្បជ្ជមានំ នីវរណេហិ
ឧបហតេ សន្តានេ ឧប្បត្តិយា អបរិសុទ្ធិំ ហោន្តំ ឧបក្កិលិដ្ឋំ នាម ហោតិ

អបរិសុទ្ធដ៏បកបល្ល័កវង្គ័តេលាទិសន្ទិស្សយោ បដិទាវិយ។ អបិច
និប្បវិយាយតោ ឧប្បជ្ឈិតុំ អប្បធានេនេវ តេសំ ឧបក្កិលេសតាតិ ទស្សន្តោ
“យទគ្គន ហី” តិអាទិមាហ។ អារម្មណេវិក្ខិត្តប្បវត្តិវសេន ចុណ្ហវិចុណ្ហតា
វេទិតញ្ច។ ចតុត្ថ នត្តិ វត្តព្ពំ។

ឧបក្កិលេសសុត្តានិវណ្ណានិដ្ឋិតា។

៥. អនុគ្គហិតសុត្តវណ្ណាន

២៥. បញ្ចមេ សម្មាទិដ្ឋិតិ វិបស្សនាសម្មាទិដ្ឋិតិអាទិនា អង្គត្រកាលាកានំ
មតេន អយំ អត្តវណ្ណានា អារទ្ធា, មជ្ឈិមកាលាកា បនេត្ត អញ្ញាថា អត្ថំ វេទិត្យ
វុត្តញ្ញេតំ មជ្ឈិមជ្ឈកថាយំ (ម. និ. អដ្ឋ. ១.៤៥២) -

“អនុគ្គហិតា” តិ លទ្ធិបកាវា។ សម្មាទិដ្ឋិតិ អវហត្ថមគ្គសម្មាទិដ្ឋិ។
ជលក្ខណេ និព្ពត្តា ចេតោវិមុត្តិ ជលំ អស្សាតិ ចេតោវិមុត្តិជលា។ តទេវ
ចេតោវិមុត្តិសម្ពាទំ ជលំ អាទិសំសោ អស្សាតិ ចេតោវិមុត្តិជលានិសំសា។
ទុតិយបទេបិ ឯសេវ នយោ។ ឯត្ថ ចតុត្ថជលបញ្ញា បញ្ញាវិមុត្តិ នាម,
អវសេសា ធម្មា ចេតោវិមុត្តិ វេទិតញ្ច។ “សីលានុគ្គហិតា” តិអាទិសុ
សីលន្តិ ចតុចារិសុទ្ធិសីលំ។ សុតន្តិ សប្បាយធម្មស្សវនំ។ សាក្ខាតិ
កម្មជ្ជានេ ខលនបក្ខលនច្នេននកថា។ សមថោតិ វិបស្សនាទាទិកា អដ្ឋ
សមាបត្តិយោ។ វិបស្សនាតិ សត្តវិធា អនុបស្សនា។ ចតុចារិសុទ្ធិសីលញ្ញា
បូរេន្តស្ស, សប្បាយធម្មស្សវនំ សុណាន្តស្ស, កម្មជ្ជានេ ខលនបក្ខលនំ
និទ្ទន្តស្ស វិបស្សនាទាទិកាសុ អដ្ឋសុ សមាបត្តិសុ កម្មំ ករេន្តស្ស,
សត្តវិធំ អនុបស្សនំ ការេន្តស្ស អវហត្ថមគ្គោ ឧប្បជ្ឈិត្វា ជលំ ទេតិ។

“យថា ហិ មធ្ពំ អម្ពបក្កំ បរិភូត្តិតុកាមោ អម្ពចោតកស្ស សមន្តា
ឧទកកោជ្ជកំ ជិវំ កត្វា ពន្ធតិ, យដំ គហេត្វា កាលេន កាលំ ឧទកំ
អាសិញ្ចតិ, ឧទកស្ស អនិក្ខមនត្ថំ មរិយានំ ជិវំ ករោតិ។ យា ហោតិ
សមីបេ វល្លិ វា សុត្វនណ្ឌាកោ វា កិបិល្លិកបុដោ វា មក្កជកដាលំ វា, តំ
អបនេតិ, ខណ្ឌីត្ថី គហេត្វា កាលេន កាលំ មូលានិ បរិខណ្ឌតិ, ឯវមស្ស
អប្បមត្តស្ស ឥមាជិ បញ្ច ការណានិ ករោតោ សោ អម្ពោ វឡិក្វា ដលំ
នេតិ, ឯវំ សម្បទមិទំ វេទិតព្ពំ។ រុក្ខស្ស សមន្តតោ កោជ្ជកពន្ធនំ វិយ ហិ
សីលំ ធន្តព្ពំ, កាលេន កាលំ ឧទកសិញ្ចនំ វិយ ធម្មស្សវនំ, មរិយាធាយ
ជិវការករណំ វិយ សមថោ, សមីបេ វល្លិអាជីនំ ហរណំ វិយ កម្មជ្ជានេ
ខលនបក្ខលនច្នេននំ, កាលេន កាលំ ខណ្ឌីត្ថី គហេត្វា មូលខណ្ឌនំ វិយ
សត្តន្តំ អនុបស្សនានំ ភាវនា, តេហិ បញ្ចហិ ការណេហិ អនុគ្គហិតស្ស
អម្ពរុក្ខស្ស មធ្ពំ ផលទានកាលោ វិយ ឥមស្ស ភិក្ខុនោ ឥមេហិ បញ្ចហិ
ធម្មេហិ អនុគ្គហិតាយ សម្មាទិដ្ឋិយា អរហត្តផលទានំ វេទិតព្ពំ” ត្ថិ។

ឯត្ថ ច លទ្ធិបកាភាតិ យថាវហំ និស្សយាទិវសេន លទ្ធិបច្ចយា។
វិបស្សនាសម្មាទិដ្ឋិយា អនុគ្គហិតភាវេន គហិតត្តា មគ្គសម្មាទិដ្ឋិសុ ច
អរហត្តមគ្គសម្មាទិដ្ឋិ។ អនន្តរស្ស ហិ វិធិ បដិសេដោ វា, អគ្គផលសមាធិម្ហិ
តប្បវិក្ខារធម្មសុយេវ ច កេវលោ ចេតោបរិយាយោ និរុទ្ធាតិ សម្មាទិដ្ឋិតិ
អរហត្តមគ្គសម្មាទិដ្ឋិ។ ផលក្ខណោតិ អនន្តំ កាលន្តវេ ចាតិ ធុរិធម៌
ផលក្ខណោ។ បដិប្បស្សន្តិវសេន សព្ពសំកិលេសេហិ ចេតោវិមុច្ចតិ ឯតាយាតិ
ចេតោវិមុត្តិ, អគ្គផលបញ្ញំ ឋបេត្វា អវសេសា ផលធម្មា។ តេនាហ
“ចេតោវិមុត្តិ ដលំ អស្សាតិ, ចេតោវិមុត្តិសម្ពាតំ ដលំ អានិសំសោ” តិ។
សព្ពកិលេសេហិ ចេតសោវិមុច្ចនសម្ពាតំ បដិប្បស្សម្ពនសញ្ញាតំ បហានំ ដលំ
អានិសំសោ ចាតិ យោជនា។ ឥធម ចេតោវិមុត្តិសន្តេន បហានមត្តំ គហិតំ, បុព្វេ

បហាយកធម្មា។ អញ្ញាថា ដលធម្មា ឯវ អាទិសំសោតិ កយ្ហមាទេ បុនវចនំ
និវត្តកំ សិយា។ បញ្ញាវិមុត្តិដលាទិសំសោតិ ឯត្តាបិ ឯវមេវ អត្តោ វេទិតញ្ចា។
សម្មាវាចាកម្មន្តាជីវា សីលសភាវត្តាវិសេសតោ សមាធិស្ស ឧបកាវា, តថា
សម្មាសង្គ្រេហ្ន ឈានសភាវត្តា។ តថា ហិ សោ “អប្បនា”តិ និទ្ទិដ្ឋោ។
សម្មាសតិសម្មាវាយាមា បន សមាធិបក្ខិយា ឯវាតិ អាហ “អវសេសា ធម្មា
ចេតោវិមុត្តិតិ វេទិតញ្ចា”តិ។

ចតុចារិសុទ្ធិសីលន្តិ អរិយមគ្គាធិកមស្ស បទដ្ឋានភូតំ ចតុចារិសុទ្ធិសីលំ។
សុតាទិសុបិ ឯសេវ នយោ។ អត្តនោ ចិត្តប្បវត្តិអាហេចនវសេន សហ កថនំ
សំកថា, សំកថាវ សាកក្ខ្មា។ ឥធម បន កម្មដ្ឋានប្បជិតទ្វាតិ អាហ
“កម្មដ្ឋានេ...បេ.... កថា”តិ។ តស្ស កម្មដ្ឋានស្ស ឯកវាវិជិយា អប្បជិបដ្ឋនំ
ខលនំ, អនេកវាវ បក្ខលនំ, តទុកយស្ស វិច្ឆេទនិ អបនយនិ កថា
ខលនបក្ខលនច្ឆេទនកថា។ បូរេន្តស្សាតិ វិវដ្តសន្និស្សិតំ កត្វា ចាលេន្តស្ស
ព្រូហេន្តស្ស ច។ សុណាន្តស្សាតិ “យថាឧត្តហិតកម្មដ្ឋានំ ជាតិ គមិស្សតិ”តិ ឯវ
សុណាន្តស្ស។ តេនេវ ហិ “សប្បាយធម្មស្សវន”ន្តិ វុត្តំ។ កម្មំ ករេន្តស្សាតិ
ភាវនានុយោគកម្មំ ករេន្តស្ស។ បញ្ចសុបិ ហិ នេសុ អន្ត-សន្តោ
ហេតុអត្តជោតនោ ទដ្ឋញ្ចា។ ឯវញ្ចិ “យថា ហិ”តិ អាទិនា វុច្ឆមានា អម្ពបមា
យុដ្ឋេយ្យ។

ឧទកកោដ្ឋកន្តិ ដលាវាដំ។ ជិវំ កត្វា ពន្ធពីតិ អសិចីលំ ទន្ធានាតិមហាន្តំ
នាតិឧទ្ធកំ កត្វា យោជេតិ។ ជិវំ ករេតីតិ ឧទកសិញ្ញានកាលេ តតោ តតោ
បវត្តិត្វា ឧទកស្ស អនិក្ខមនត្តំ ដលាវាដចាធី ជិវតវំ ករេតិ។
សុត្វនណ្ឌកោតិ តស្សេវ អម្ពគច្ឆស្ស សុត្វកោ សាខាសីសកោ។
កិបិល្លិកបុរោតិ តម្ពកិបិល្លិកបុរោ។ ខណ្ឌិត្តិ កុណាលំ។ កោដ្ឋកពន្ធនំ វិយ

សីលំ សម្មាទិដ្ឋិយា វឌ្ឍនូបាយស្ស មូលការតោ។ ឧទកសិញ្ចនំវិយ ធម្មស្សវនំ
ការនាយ បរិព្រូបនតោ។ មរិយានាយ ជីវការករណំវិយ សមថោ
យថាវុត្តាយ ការនាទិដ្ឋានាយ សីលមរិយានាយ ទន្ធិការាទានតោ។
សមាហិតស្ស ហិ សីលំ ជីវតំ ហោតិ។ សមីបេ វល្លិអាទិនំ ហរណំវិយ
កម្មដ្ឋានេ ខលនបក្ខលនច្នេនំ ឥច្ឆិតត្ថការនាយ វិពន្ធនាបនយនតោ។
មូលខណានំវិយ សត្តន្ធិអនុបស្សនានំ ការនា តស្ស វិពន្ធស្ស មូលភូតានំ
តណ្ហាមានទិដ្ឋិនំ បលិខណនតោ។ ឯត្ថ ច យស្មា សុបរិសុទ្ធសីលស្ស កម្មដ្ឋានំ
អនុយុញ្ញន្តស្ស សប្បាយធម្មស្សវនំ ឥច្ឆិតត្ថំ, តតោ យថាសុតេ អត្ថ
សាកក្ខាសមាបជ្ជនំ, តតោ កម្មដ្ឋានវិសោធនេន សមថនិព្វត្តិ, តតោ
សមាហិតស្ស អារទ្ធិវិបស្សកស្ស វិបស្សនាចារិប្បិ, បរិបុណ្ណាវិបស្សនា
មគ្គសម្មាទិដ្ឋិ ព្រូហោតីតិ ឯវមេតេសំ អដ្ឋានំ បរម្យាយ សម្មា អនុគ្គណ្ឌនតោ
អយមានុបុត្តិ កថិតាតិ វេទិតត្ថំ។

អនុគ្គហិតសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៦. វិមុត្តាយតនសុត្តវណ្ណានា

២៦. ធម្មវិមុត្តិយា វដ្ឋនុក្ខតោវិមុច្ឆនស្ស អាយតនានិ ការណានិ
វិមុត្តាយតនានីតិ អាហា - “វិមុច្ឆនការណានី”តិ។ ចាឡិអត្ថំ ជានន្តស្សតិ
“ឥធិ សីលំ អាគតំ, ឥធិ សមាធិ, ឥធិ បញ្ញា”តិអាទិនា តំតំចាឡិអត្ថំ
យាថាវតោ ជានន្តស្ស។ ចាឡិ ជានន្តស្សតិ តទត្ថពោធិនី ចាឡិ យាថាវតោ
ឧបទានេន្តស្ស។ តុរុណបីតីតិ សញ្ញាតមត្តា មុទុកា បីតិ ជាយតិ។ កថំ
ជាយតិ? យថាទេសិតំ ធម្មំ ឧបទានេន្តស្ស តទនុច្ឆរិកមេវ អត្តនោ
កាយវាចាមនោសមាចារំ បរិគ្គណ្ឌន្តស្ស សោមនស្សំ បត្តស្ស បមោទលក្ខណំ
ចាមោជ្ឈំ ជាយតិ។ តុដ្ឋាការភូតា ពលវបីតីតិ បុរិមប្បន្ទាយ បីតិយា វសេន

លទ្ធាសេវនត្តា អតិវិយ តុជ្ជាការភូតា កាយចិត្តនរេស្ស
បស្សម្ពនសមត្ថតាយ បស្សន្ធិយា បច្ចយោ ភវិតុំ សមត្តា ពលប្បត្តា បីតិ
ជាយតិ។ យស្មា នាមកាយេ បស្សន្ធធ្វេ រូបកាយោបិ បស្សន្ធធ្វេ វេហាតិ, តស្មា
“នាមកាយោ បស្សម្ពតិ” ច្វេវ វុត្តំ។

សុខំ បដិលភតីតិ វក្ខ្ខមានស្ស ចិត្តសមាធានស្ស បច្ចយោ ភវិតុំ សមត្តំ
ចេតសិកំ និរាមិសសុខំ បដិលភតិ វិន្ទតិ។ សមាធិយតីតិ ឯត្ថ បននយោ
កោចិ សមាធិ អធិប្បតោ, អថ ខោ អនុត្តរសមាធិតិ ទស្សន្តោ
“អរហត្ត... បេ... សមាធិយតី” តិ អាហា។ “អយំ ហី” តិ អាទិ តស្សំ ទេសនាយំ
តាទិសស្ស បុគ្គលស្ស យថាវុត្តសមាធិបដិលភស្ស ការណភាវិការំ, យំ
តថាវិមុត្តាយតនភាវោ។ ឱសក្ខិតុន្តិ ទស្សិតុំ។ សមាធិយេវ សមាធិនិមិត្តន្តិ
កម្មជ្ជានចាឡិយា អារុទ្ឋោ សមាធិ វេហាតោ ឧប្បជ្ជនកភាវនាសមាធិស្ស
ការណភាវតោ សមាធិនិមិត្តំ។ តេនាហ “អាចរិយស្ស សន្តិកេ” តិ អាទិ។

វិមុត្តាយតនសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៧. សមាធិសុត្តវណ្ណនា

២៧. សត្តមេ សព្ពសោ កិលេសទុក្ខនរេបរិឡាហានំ វិគតត្តា
សាតិសយមេត្ត សុខន្តិ វុត្តំ “អប្បិទប្បិទក្ខណេ សុខត្តា បច្ចុប្បន្នសុខោ” តិ។
បុរិមស្ស បុរិមស្ស វសេន បច្ឆិមំ បច្ឆិមំ លទ្ធាសេវនតាយ
សន្តបណ្ឌិតតរភាវប្បត្តំ ហោតីតិ អាហា “បុរិមោ... បេ... សុខវិចារកោ” តិ។
កិលេសប្បដិប្បស្សន្ធិយាតិ កិលេសានំ បដិប្បស្សម្ពនេន លទ្ធាត្ថា។
“កិលេសប្បដិប្បស្សន្ធិការ្និ កិលេសានំ បដិប្បស្សម្ពនការំ។ លទ្ធាត្ថា បត្តត្តា
តព្ពារំ ឧបគតត្តា។ លោកិយសមាធិស្ស បច្ចនីកានិ

ដ៏វេលាបឋមជ្ឈាននិកត្តិអាទីនិកត្តិហេតុញ្ញាតិ, អញ្ញោ កិលេសា វាវេតញ្ញា។
ឥមស្ស បន អរហត្តសមាធិស្ស បដិប្បស្សន្ធសត្តកិលេសត្តា ននិកត្តហេតុញ្ញា
វាវេតញ្ញា អត្ថិតិ មគ្គានន្តរំ សមាបត្តិកូលោ ច អប្បយោគេន អធិគតត្តា
អប្បិគត្តា ច អបរិហានិវសេន វា អប្បិគត្តា ន សសម្ព័ន្ធនិក្ខយ្ហវាវេតតតោ។
សតិវេបុល្លប្បត្តត្តាតិ ឯតេន អប្បវត្តមានាយបិ សតិយា សតិពហុលតាយ
សតោ ឯវ នាមាតិ ធស្សេតិ។ យថាបរិច្ឆេទកាលវសេនាតិ ឯតេន
បរិច្ឆេទស្សតិយា សតោតិ ធស្សេតិ។ សេសេស្វតិ ញ្ញាលោសុ។

សមាធិសុត្តន្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៨-៩. បញ្ចក្ខិកសុត្តន្តវណ្ណានា

២៨-២៩. អដ្ឋមេ ករោ វុច្ចតិ បុប្ផសម្ពុរំ “គញ្ញាសយេ កិរិយតី”តិ កត្វា។
ករតោ ជាតោ កាយោ ករជកាយោ, តទុបនិស្សយោ
ចតុសន្តតិរូបសមុទាយោ។ កាមំ នាមកាយោបិ វិវេកជេន បីតិសុខេន
តថាលទ្ធិបកាវេ, “អភិសន្នេតី”តិអាទិវចនតោ បន រូបកាយោ ឥធ
អធិប្បតោតិ អាហ “ឥមំ ករជកាយ”ន្តិ។ អភិសន្នេតីតិ អភិសន្ននំ ករោតិ។ តំ
បន អភិសន្ននំ ឈានមយេន បីតិសុខេន ករជកាយស្ស តិទ្គភាវាថាទនំ
សត្តត្ថកមេវ ល្ខូខភាវាបនយនន្តិ អាហ “តេមេតី”តិអាទិ។ តយំទំ អភិសន្ននំ
អត្ថតោ យថាវុត្តបីតិសុខសមុដ្ឋានេហិ បណ្ឌិត្យបេហិ កាយស្ស បរិច្ឆរណំ
ធម្មតំ។ បរិសន្នេតីតិអាទិសុបិ ឯសេវ នយោ។ សត្តំ ឯតស្ស អត្ថិតិ សញ្ញាវា,
តស្ស សញ្ញាវតោ។ អវយវាវយវិសម្ពន្ធ អវយវិនិ សាមិវចនន្តិ អវយវិសយោ
សត្ត-សន្នោ, តស្មា វុត្ត “សត្តកោដ្ឋាសវតោ”តិ។ អដុដំ នាម នហោតិ យត្ថ
យត្ថ កម្មជរុបំ, តត្ថ តត្ថ ចិត្តជរុបស្ស អភិព្យាបនតោ។ តេនាហ
“ឧបាទិន្នកសន្នេតី”តិអាទិ។

ឆេកោតិ កុសលោ។ តំ បនស្ស កោសល្លំ នហានីយបុណ្ណានំ ករណេ
បិណ្ឌិករណេ ច សមត្ថតារសេន វេទិតព្ពន្ធិ អាហា “បដិពលោ”តិអាទិ។ កំស-
សឆោ “មហាតិយា កំសចាតិយា”តិអាទិសុ (ម. និ. ១.៦១) សុវណ្ណោ
អាគតោ។ “កំសោ ឧបហតោ យថា”តិអាទិសុ (ធម. ប. ១៣៤) កិត្តិមលោហោ។
កត្តចិ បណ្ណាត្តិមត្ថ “ឧបកំសោ នាម រាជាសិ, មហាកំសស្ស អត្រដោ”តិអាទិ
(ជា. អដ្ឋ. ៤.១០.១៦៤ យជបណ្ឌិតជាតកវណ្ណានា)។ ឥធម បន យត្ថ កត្តចិ
លោហោតិ អាហា “យេន កេនចិ លោហាន កតកាជនេ”តិ។ ស្មេហានុគតាតិ
ឧទកសិនេហាន អនុប្បវិសនវសេន គតា ឧបគតា។ ស្មេហាបរេតាតិ
ឧទកសិនេហាន បរិតោ គតា សមន្តតោ ដុដា។ តតោ ឯវ សន្តរពាហិរា ដុដា
ស្មេហាន។ ឯតេន សព្ពសោ ឧទកេន តេមិតតារមាហា។ ន ច បគ្សវិណីតិ
ឯតេន តិន្តស្សបិ តស្ស យនថទូការំ វេទតិ។ តេនាហា “ន ពិន្ទុពិន្ទុ”តិអាទិ។

តាហិ តាហិ ឧទកសិរាហិ ឧត្តិជ្ជតីតិ ឧត្តិទំ, ឧត្តិទំ ឧទកំ ឯតស្សាតិ
ឧត្តិទោធនកោ។ ឧត្តិទ្ធិឧទកោតិ នដីតីវេ ខតកូបកោវិយ ឧត្តិជ្ជនកឧទកោ។
ឧត្តជ្ជនឧទកោតិ ធារាវសេន ឧជ្ជហានឧទកោ។ កស្មា បនេត្ថ ឧត្តិទោធនកោ
រហាទោ គហិតោ, ន ឥតរោតិ អាហា “ហោជ្ជា ឧត្តជ្ជនឧទកញ្ចី”តិអាទិ។
ធារាទិចាតពុព្ពឡកេហិតិ ធារាទិចាតេហិ ច ឧទកពុព្ពឡេហិ ច។
“ដេណាបដលេហិ ចា”តិ វត្ថុត្ថំ, សន្និសិន្នមេវ អបរិក្ខោតតាយ និច្ចលមេវ,
សុប្បសន្នមេវាតិ អធិប្បាយោ។ សេសន្តិ “អភិសន្នេតី”តិអាទិកំ។

ឧប្បលាដិ ឧប្បលគន្ធានិ។ សេតវត្ថុនីលេស្វតិ ឧប្បលេសុ,
សេតុប្បលវត្ថុប្បលនិលុប្បលេស្វតិ អត្តោ។ យំ កិញ្ចិ ឧប្បលំ ឧប្បលមេវ
សាមញ្ញគ្គហណតោ។ សតបត្តន្តិ ឯត្ថ សត-សឆោ ពហុបរិយាយោ
“សតគ្សី”តិអាទិសុ វិយ។ តេន អនេកសតបត្តស្សបិ សង្កហោ សិឆោ ហោតិ។

លោកេ បន រត្តំ បទុមំ, សេតំ បុណ្ណារីកន្តិ វុច្ចតិ។ យាវ អគ្គា យាវ ច មូលា
ឧទកេន អភិសន្តនាទិសម្ភវនស្សនត្ថំ ឧទកានុគ្គតគ្គហណំ។ ឥធិ ឧប្បលាទិនិ
វិយ ករជកាយោ, ឧទកំ វិយ តតិយជ្ឈានសុខំ។

យស្មា បរិសុទ្ធន ចេតសាតិ ចតុត្ថជ្ឈានចិត្តមាហា, តព្វា
រាគាទិឧបក្កិលេសមលាបគមតោ និរុបក្កិលេសំ និម្មលំ, តស្មា អាហា
“និរុបក្កិលេសជ្ជន បរិសុទ្ធ”ន្តិ។ យស្មា បន ចារិសុទ្ធិយា ឯវ បច្ចយវិសេសេន
បរត្តិវិសេសោ បរិយោទាតតា សុធន្តសុវណ្ណាស្ស និយំសនេន បភស្សរតាវិយ,
តស្មា អាហា “បភស្សរជ្ជន បរិយោទាតំ វេទិតព្ព”ន្តិ។ ឥន្ទន្តិ ឌីនាតវចនំ។
ឧតុដរណាត្ថន្តិ ឧតុនោ ដរណាទស្សនត្ថំ។ ឧតុដរណំ ន ហោតិ សេសន្តិ
អធិប្បាយោ។ តេនាហា “តដ្ឋុណ ...បេ.... ពលវំ ហោតិ”តិ។ វត្ថុវិយ
ករជកាយោតិ យោគិនោ ករជកាយោ វត្ថុវិយ ទដ្ឋព្ពោ ឧតុដរណាសទិសេន
ចតុត្ថជ្ឈានសុខេន ជីវិតព្ពត្តា។ បុរិសស្ស សរីរំ វិយ ចតុត្ថជ្ឈានំ ទដ្ឋព្ពំ
ឧតុដរណាជ្ជានិយស្ស សុខស្ស និស្សយភាវតោ។ តេនាហា “តស្មា”តិអាទិ។ តត្ថ
ច “បរិសុទ្ធន ចេតសា”តិ ចេតោគហលោន លានសុខំ វុត្ថន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ តេនាហា
“ឧតុដរណំ វិយ ចតុត្ថជ្ឈានសុខ”ន្តិ។ ននុ ច ចតុត្ថជ្ឈានេ សុខមេវ នត្ថិតិ? សច្ចំ
នត្ថិ, សាតលក្ខណសន្តសភាវត្តា បនេត្ត ឧបេក្ខា “សុខ”ន្តិ អធិប្បតា។ តេន
វុត្ថំ សម្មាហរិវោទនិយំ (វិភ. អដ្ឋ. ២៣២) “ឧបេក្ខា បន សន្តត្តា, សុខមិច្ឆេវ
ភាសិតា”តិ។

តស្ស តស្ស សមាទិស្ស សរុបនស្សនស្ស បច្ចយត្តា បច្ចវេក្ខណាញាណំ
បច្ចវេក្ខណានិមិត្តំ។ សមភវិតោតិ សមបុណ្ណោ។

មណ្ឌាភូមិ បចារណ្ឌាភូមិ។ យត្ថ សលិលសិញ្ញនេន វិជារ សស្សានិ ឋិតានិ
សម្បជ្ជន្តិ។ យុគេ យោជេតព្ពានិ យោគ្គានិ, តេសំ អាចរិយោ យោគ្គាចរិយោ។

តេសំ សិក្ខាបនតោ ហត្ថិអាធិយោបិ “យោគ្គា”តិ វុច្ឆន្តីតិ អាហា ចាឡិយំ
“អស្សនម្មសារថី”តិ។ យេន យេនាតិ ចតុស្ក មគ្គេស្ក យេន យេន មគ្គេន។ យំ យំ
គតិទ្ធិ ជវសមជវាធិភេទាសុ គតិសុ យំ យំ គតិ។ នវមេ នត្ថិ វត្តព្រំ។

បញ្ចង្គិកសុត្តន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១០. នាគិតសុត្តវណ្ណនា

៣០. ធនមេ ឧច្ឆាសទ្ធិមហាសទ្ធាតិ ឧទ្ធិ ឧគ្គតត្តា ឧច្ឆា បត្តដោ មហាស្តោ
វិនិព្វិទ្ធិត្វា គហេតុំ អសក្កុណោយ្យោ សន្នោ ឯតេសន្តិ ឧច្ឆាសទ្ធិមហាសទ្ធា។
វិចីយោសោបិ ហិ ពហូហិ ឯកជ្ឈំ បវត្តិតោ អត្តតោ សទ្ធតោ ច ធុវពោធា
កេវលំ មហានិគ្សោសោ ឯវ ហុត្វា សោតបថមាគច្ឆតិ។ មច្ឆវិលោបេតិ មច្ឆានំ
វិលុម្បិត្វា វិយ គហាលោ, មច្ឆានំ វា វិលុម្បនេ។ កេវដ្ឋានញ្ចិ មច្ឆបច្ឆិបបិតដ្ឋានេ
មហាជនោ សន្និបតិត្វា “ឥធម អញ្ចំ ឯកំ មច្ឆំ ទេហិ, ឯកំ មច្ឆជាលំ ទេហិ”តិ,
“ឯតស្ស តេ មហា ធិន្នោ, មយ្ហំ ឧទ្ធិកោ”តិ ឯវ ឧច្ឆាសទ្ធិ មហាសទ្ធិ ករោតិ។
មច្ឆគ្គហណត្ថំ ជាលេ បក្ខិត្តេបិ តស្មី ហ៊ានេ កេវដ្ឋា ចេវ អញ្ចេ ច “បរិដ្ឋោ
គហិតោ”តិ មហាសទ្ធិ ករោតិ។ តំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។ អសុចិសុខន្តិ
កាយាសុចិសន្និស្សិតត្តា កិលេសាសុចិសន្និស្សិតត្តា ច អសុចិសន្និស្សិតសុខំ។
នេក្ខម្មសុខស្សាតិ កាមតោ និក្ខមន្តស្ស សុខស្ស។ បរិវេកសុខស្សាតិ
គណសង្កណិកតោ កិលេសសង្កណិកតោ ច វិគតស្ស សុខស្ស។
ឧបសមសុខស្សាតិ វាគាធិវុបសមាវហស្ស សុខស្ស។ សម្ពោធសុខន្តិ
មគ្គសម្ពាតស្ស សម្ពោធស្ស និដ្ឋប្បត្តត្ថាយ សុខំ។ សេសំ សុវិញ្ញាយ្យមេវ។

នាគិតសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

បញ្ចង្គិកវគ្គវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤. សុមនវគ្គោ

១. សុមនសុត្តវដ្ឋាន

៣១. ចតុត្ថស្ស បឋមេ សតក្កក្ខតិ សតសិខារោ, អនេកក្ខដោតិ អត្ថោ។
ឥទំ តស្ស មហាមេយភាវនស្សនំ។ សោ ហិ មហាវស្សំ វស្សតិ។ តេនេវាហ -
“ឥតោ ចិតោ ច ឧដ្ឋិតេន វលាហកក្ខដសតេន សមន្នាគតោតិ អត្ថោ”តិ។
ទស្សនសម្បន្នោតិ ឯត្ថ ទស្សនំ នាម សោតាបត្តិមគ្គោ។ សោ ហិ បឋមំ
និព្វានទស្សនតោ “ទស្សន”ន្តិ វុច្ចតិ។ យទិបិ តំ គោត្រភុ បឋមតំ បស្សតិ,
ទិស្វា បន កត្តត្ថកិច្ចស្ស កិលេសប្បហានស្ស អករណតោ ន តំ “ទស្សន”ន្តិ
វុច្ចតិ។ អាវជ្ជនជ្ជានិយញ្ញំ តំ ញ្ញាណំ។ មគ្គស្ស និព្វានាវម្ពណតាសាមញ្ញេន
ចេតំ វុត្តំ, ន និព្វានប្បដិវិជ្ឈនេន, តស្មា ធម្មចក្កំ បុនប្បនំ និព្វត្ថនេន ភាវនំ
អប្បត្តំ ទស្សនំ, ធម្មចក្កញ្ច បរិញ្ញាទិកិច្ចករណេន ចតុស្ថធម្មទស្សនំ
តទភិសមយោតិ នត្ថត្ថ គោត្រភុស្ស ទស្សនភាវបត្តិ។ សេសមេត្ត
សុវិញ្ញយ្យមេវ។

សុមនសុត្តវដ្ឋាន និដ្ឋិតា។

២. ចុដ្ឋិសុត្តវដ្ឋាន

៣២. ទុតិយេ “អរិយកន្តោហិ សីលេហិ សមន្នាគតោ”តិអាទីសុ (អ. និ.
៥.១៧៩) អរិយកន្តានីតិ បញ្ចសីលានិ អាគតានិ។ អរិយកន្តានិ ហិ បញ្ចសីលានិ
អរិយានំ កន្តានិ បិយានិ, ភវន្តរគតាបិ អរិយា តានិ នវិជហន្តិ។ ឥធ បន
“យាវតា, ចុន្ទ, សីលានិ អរិយកន្តានិ សីលានិ, តេសំ អគ្គមក្ខាយតិ... បេ... អគ្គ

តេ បរិបូរការិណោ"តិ វុត្តត្តា មគ្គដលានិ សីលានិ អធិប្បតានីតិ អាហា
"អរិយកម្មានិ សីលានីតិ មគ្គដលសម្បយុត្តានិ សីលានី"តិ។

ចុន្ទីសុត្តន្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣. ឧគ្គហសុត្តន្តវណ្ណានា

៣៣. តតិយេ សព្វបឋមំ ឧដ្ឋានសីលាតិ វត្តិយា វិភាយនវេលាយ សាមិកេ
បរិជនេ សេយ្យាយ អវុដ្ឋិតេ សព្វបឋមំ ឧដ្ឋានសីលា។ សាមិកំ ទិស្វា
និសិន្នាសនតោ អគ្គិនឡាវិយ បឋមមេវ វុដ្ឋហន្តីតិ វា បុព្វជ្ជាយិនិយោ។
កីការន្តិ កីករណីយំ, កីករណាភារេន បុច្ឆិត្វា កាតព្វវេយ្យាវច្ឆន្តិ អត្ថោ។ តំ
បដិស្សុណាន្តាវិចារន្តីតិ កីការប្បជិស្សាវិនិយោ។ មនាបំយេវ កិរិយំ ករោន្តិ
សីលេនាតិ មនាបចារិនិយោ។ មិយមេវ វទន្តិ សីលេនាតិ មិយវាទិនិយោ។

តត្រុចាយាយាតិ តត្រុ កម្មេ សាធនតព្វឧចាយភូតាយ វីមំសាយ។
តេនាហា "តស្មី ឧណ្ណាកប្បាសសវីធានេ"តិអាទិ។ អលំ កាតុន្តិ កាតុំ សមត្តា។
អលំ សវីធាតុន្តិវិចារេតុំ សមត្តា។ តេនាហា "អលំ កាតុំ អលំ សវីធាតុន្តិ
អត្តនា កាតុម្បិ បរេហិ កាវាបេតុម្បិ"តិអាទិ។ សេសមេត្ត សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

ឧគ្គហសុត្តន្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤-៥. សីហសេនាបតិសុត្តានិវណ្ណានា

៣៤-៣៥. ចតុត្ថេ សន្និដ្ឋិកន្តិ អសម្បរាយិកតាយ សាមំ ទដ្ឋព្ភំ។ សយំ
អនុភវិតព្ភំ អត្ថបច្ឆក្ខំ ទិដ្ឋធម្មិកន្តិ អត្ថោ។ ន សទ្ធាមត្តកេនេវ តិដ្ឋតីតិ "ទានំ
នាម សាទុ សុន្ទរំ, ពុទ្ធាធិហិ បណ្ឌិតេហិ បសត្ត"ន្តិ ឯវំ សទ្ធាមត្តកេនេវ ន
តិដ្ឋតិ។ យំ ទានំ ទេតីតិ យំ ធម្មេយ្យធម្មំ បរស្ស ទេតិ។ តស្ស បតិ ហុត្វាតិ

តត្ថិសយំ លោកំ សុដ្ឋុ អភិកវន្តោ តស្ស អធិបតិ ហុត្វា ទេតិ។ តេន
អនធិកវនីយត្តា ន ទាសោ ន សហាយោតិ។ តត្ថ តទុកយំ អន្ធមតោ
ព្យតិវេកតោ ច ទស្សេតុំ “យោ បី”តិអាទិ វុត្ថំ។ ទាសោ ហុត្វា ទេតិ
តណ្ហាទាសព្យស្ស ឧបគតត្តា។ សហាយោ ហុត្វា ទេតិ តស្ស
បិយភាវីស្សដ្ឋនតោ។ សាមី ហុត្វា ទេតិ តត្ថ តណ្ហាទាសព្យតោ អត្តានំ
មោចេត្វា អភិកុយ្យ បវត្តនតោ។ អថ វា យោ ទានសីលតាយ ឆាយកោ
បុគ្គលោ, សោ ទានេ បវត្តិកេទេន ទានទាសោ, ទានសហាយោ, ទានបតីតិ
តិប្បកាវេហោតិ។ តទស្ស តិប្បការតំ វិភជិត្វា ទស្សេតុំ “យោ បី”តិអាទិ
វុត្ថំ។ ទាតព្ពជ្ជន ទានំ, អន្ធមាធាទិ។

តត្ថ យំ អត្តនា បរិកុញ្ញតិ, តណ្ហាធិបន្នតាយ តស្ស វសេន វត្តនតោ
ទាសោ វិយ ហោតិ។ យំ បរេសំ ធិយតិ, តត្ថាបិ អន្ធមានសាមញ្ញេន ឥទំ វុត្ថំ
“ទានសម្ព័ន្ធតស្ស ទេយ្យធម្មស្ស ទាសោ ហុត្វា”តិ។ សហាយោ ហុត្វា ទេតិ
អត្តនា បរិកុញ្ញតត្ថស្ស បរេសំ ទាតព្ពស្ស ច សមសមំ ឋបនតោ។ បតិ ហុត្វា
ទេតិ សយំ ទេយ្យធម្មស្ស វសេ អវត្តិត្វា តស្ស អត្តនោ វសេ វត្តាបនតោ។
អថ វោ នយោ - យោ អត្តនា បណីតំ បរិកុញ្ញិត្វា បរេសំ និហីនំ ទេតិ, សោ
ទានទាសោ នាម តន្ថិមិត្តនិហីនភាវាបត្តិតោ។ យោ យាទិសំ អត្តនា បរិកុញ្ញតិ,
តាទិសមេវ បរេសំ ទេតិ, សោ ទានសហាយោ នាម
តន្ថិមិត្តហីនាធិកភាវីវដ្ឋនេន សទិសភាវាបត្តិតោ។ យោ អត្តនា និហីនំ
បរិកុញ្ញិត្វា បរេសំ បណីតំ ទេតិ, សោ ទានបតិ នាម
តន្ថិមិត្តសេដ្ឋភាវាបត្តិតោ។

និវត្តជក្ខតោ តេជហានិប្បត្តិយា។ សហ ព្យតិ គប្បតីតិ សហព្យោ,
សហបវត្តនកោ, តស្ស ភាវោ សហព្យតា, សហបវត្តិតិ អាហា “សហភាវំ

ឯកីការី គតា”តិ។ អសិតស្សតិ វា អពន្ធស្ស, តណ្ហាពន្ធនេន អពន្ធស្សតិ
អត្ថោ។ បញ្ចមំ ឧត្តានមេវ។

សីហសេនាបតិសុត្តាធិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៦-៧. កាលទានសុត្តាធិវណ្ណានា

៣៦-៣៧. ធម្មោ អារាមតោតិ ជលារាមតោ។ បឋមុប្បន្នានីតិ សត្តបឋមំ
សុជាតានិ។ ភាសិតញ្ញតិ ភិក្ខុ យរទ្ធាវេ បិតា កិញ្ចាបិ តុណ្ហី ហោន្តិ, អត្ថតោ
បន “ភិក្ខុ ទេវា”តិ វេទន្តិ នាម អរិយាយ យាចនាយ។ វុត្តញ្ញោតំ “ឧទ្ទិស្ស អរិយា
តិជ្ជន្តិ, ឯសា អរិយានំ យាចនា”តិ។ តត្រ យេ “មយំ បចាម, ឥមេ ន បចន្តិ,
បចមានេ បត្វា អលភន្តា កុហី លភិស្សន្តិ”តិ ទេយ្យធម្មំ សំរិភជន្តិ, តេ
ភាសិតញ្ញ នាម ញាត្វា កត្តព្ភស្ស ករណតោ។ យុត្តប្បត្តកាលេតិ ទាតុំ
យុត្តប្បត្តកាលេ។ អប្បជីវានចិត្តោតិ អនិវត្តនចិត្តោ។ សត្តមំ ឧត្តានមេវ។

កាលទានសុត្តាធិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៨. សទ្ធសុត្តវណ្ណានា

៣៨. អជ្ឈមេ អនុកម្មន្តីតិ “សព្វេ សត្តា សុខី ហោន្តុ អវេរា អព្យាបន្នា”តិ ឯវំ
ហិតជរណោន អនុគ្គណ្ហានិ។ អបិច ឧបដ្ឋាកានំ គេហំ អញ្ញោ សីលវន្តេ
សព្វាប្បចារិទោ គហេត្វា បរិសន្តាបិ អនុគ្គណ្ហានិ នាម។ និចវុត្តិនិ
បណិចាតសីលំ។ កោធមានថទ្ធតាយ វហិតន្តិ កោធមានវសេន ឧប្បន្នោ យោ
ថទ្ធភាវោ ចិត្តស្ស ឧទ្ធមាតលក្ខណោ, តេន វិវហិតន្តិ អត្ថោ។ សោវច្ឆេនាតិ
“តត្ថ កតមំ សោវច្ឆំ? យោ កាយិកោ អវីតិក្កមោ, វាចសិកោ អវីតិក្កមោ,
កាយិកវាចសិកោ អវីតិក្កមោ, ឥទំ វុច្ឆតិ សោវច្ឆំ។ សព្វោបិ សីលសំវរោ

សោរច្ច្ន"ន្តិ ឯវមាគតេន សីលសំវរសម្ព័ន្ធាតេន សោរតកាវេន។ សឡិលន្តិ "តត្ថ
កតមំ សាខល្យំ? យា សា វាចា ថទ្ធកា កក្កសា ជរុសា កដុកា អភិសង្កនិ
កោធសាមន្តា អសមាធិសំវត្តនិកា, តថាវូបី វាចំ បហាយ យា សា វាចា នេលា
កណ្តាសុខា បេមនីយា បាធយធុមា ចោរី ពហុជនកន្តា ពហុជនមនាថា,
តថាវូបី វាចំ ភាសិតា ហោតិ។ យា តត្ថ សណ្ឋាវាចតា សឡិលវាចតា
អជរុសវាចតា, ឥទំ វុច្ចតិ សាខល្យ"ន្តិ (ធរ. ស. ១៣៥០) ឯវំ វុត្តេន
សម្មោទកមុទុកាវេន សមន្នាគតំ។ តេនាហ "សឡិលន្តិ សម្មោទក"ន្តិ។

សទ្ធសុត្តន្តបិដកនិដ្ឋិតា។

៩-១០. បុត្តសុត្តន្តបិដកនិដ្ឋិតា

៣៩-៤០. នវមេ ភតោតិ ចោសិតោ។ តំ បន ភរណំ ជាតកាលតោ បដ្ឋាយ
សុខបច្ឆយ្យបហារណេន ទុក្ខបច្ឆយ្យបហារណេន ច បវត្តិតន្តិ ធស្សេតុំ
"អម្ពេហី"តិអាទិ វុត្តំ។ ហត្ថចាទវឃ្លនាទីហីតិ អាទិ-សន្តេន មុខេន
សិដ្ឋានិកាបនយននហាបនមណ្ឌនាទិញ សង្កណ្ឌាតិ។ មាតាបិតុនំ សន្តកំ
ខេត្តាទី អវិជានេត្វា រក្ខិតំ តេសំ បរម្បរាយ បិតិយា ការណំ ហោតិតិ អាហ
"អម្ពាតំ សន្តកំ...បេ.... កុលវំសោ ចិវំ វស្សតិ"តិ។ សលាកកត្តាទីនិ
អនុបច្ឆិទ្ធាតិ សលាកកត្តាទីនិ អវិច្ឆិទ្ធា។ យស្មា ធាយជ្ជប្បដិលាភស្ស
យោគ្យកាវេន វត្តមាណោយេវ ធាយស្ស បដិបទ្ធិស្សតិ, ន ឥតរោតិ អាហ
"កុលវំសានុវចាយ បដិបត្តិយា"តិអាទិ។ អត្តនា ធាយជ្ជាវហំ ករោត្តោតិ
អត្តានំ ធាយជ្ជាវហំ ករោត្តោ។ មាតាបិតរោ ហិ អត្តនោ ឡីវាទេ អវត្តមាទេ
មិច្ឆាបដិបទ្ធនោរកេវិនិច្ឆយំ គន្ធា អបុត្ត ករោត្តិ, តេ ធាយជ្ជាវហា ន ហោតិ។
ឡីវាទេ វត្តមាទេ បន កុលសន្តកស្ស សាមិកេ ករោត្តិ។ តតិយទិវសតោ

បដ្ឋាយាតិ មតទិវសតោ តតិយទិវសតោ បដ្ឋាយ។ សេសំ សុវិញ្ញយ្យមេវ។
ទសមំ ឧត្តានមេវ។

បុត្តសុត្តាទិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

សុមនវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥. មុណ្ណារាជវគ្គោ

១-២. អាទិយសុត្តាទិវណ្ណានា

៤១-៤២. បញ្ចមស្ស បឋមេ ឧដ្ឋានវិរិយាធិគតេហិតិ វា ឧដ្ឋានេន ច វិរិយេន
ច អធិគតេហិតិ។ តត្ថ ឧដ្ឋានន្តិ កាយិកំ វិរិយំ។ វិរិយន្តិ ចេតសិកន្តិ វទន្តិ។
ឧដ្ឋានន្តិ វា ភោគុប្បាទនេ យុត្តប្បយុត្តតា។ វិរិយំ តន្តោ ឧស្សហោ។ បីណិតន្តិ
ធាតំ សុតិត្តំ។ តថាភូតោ បន យស្មា ជួលសរីរោ ហោតិ, តស្មា “ជួល
ករោតី”តិ វុត្តំ។ ទុតិយំ ឧត្តានមេវ។

អាទិយសុត្តាទិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣. ឥដ្ឋសុត្តវណ្ណានា

៤៣. តតិយេ អប្បមាទំ បសំសន្តិ “ឯតានិ អាយុអាទិនិ បត្តយន្តេន
អប្បមាទោ កាតញ្ចោ”តិ អប្បមាទមេវ បសំសន្តិ បណ្ឌិតា។ យស្មា វា
បុញ្ញកិរិយាសុ បណ្ឌិតា អប្បមាទំ បសំសន្តិ, តស្មា អាយុអាទិនិ បត្តយន្តេន
អប្បមាទោវ កាតញ្ចោតិ អត្ថោ។ បុរិមស្មី អត្ថវិកល្យ “បុញ្ញកិរិយាសូ”តិ
បទស្ស “អប្បមត្តោ”តិ ឥមិនា សម្ពន្ធោ។ យស្មា បណ្ឌិតា អប្បមាទំ បសំសន្តិ,
យស្មា ច បុញ្ញកិរិយាសុ អប្បមត្តោ ឧភោ អត្ថ អធិគតោ ហោតិ, តស្មា

អាយុអាជីវិត បត្តយន្តន អប្បមាណាវ កាតព្វោ។ ទុតិយស្មី អត្ថវិកប្ប
បណ្ឌិតា អប្បមាធំ បសំសន្តិ។ កត្តាតិ? បុញ្ញកិរិយាសុ។ កស្មាតិ ចេ? យស្មា
អប្បមត្តោ ឧកោ អត្ថ អធិគ្គណាតិ បណ្ឌិតោ, តស្មាតិ អត្តោ។
អត្ថប្បដិលាភេនាតិ ទិដ្ឋជម្មកាទិហិតប្បដិលាភេន។

ឥដ្ឋសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤. មនាបទាយីសុត្តវណ្ណានា

៤៤. ចតុត្ថេ ឈានមនេន និព្ពត្តំ មនោមយន្តិ អាហា “សុទ្ធាវាសេសុ ឯកំ
ឈានមនេន និព្ពត្តំ ទេវកាយ”ន្តិ។ សតិបិ ហិ សព្វសត្តានំ អភិសម្មារមនសា
និព្ពត្តកាវេ ពាហិរបច្ឆយេហិវិនា មនសាវ និព្ពត្តត្តា “មនោមយា”តិ វុច្ឆន្តិ
រូចាវចរសត្តា។ យទិ ឯវំ កាមកវេ ឱបចាតិកសត្តានម្បិ មនោមយកាវោ
អាបដ្ឋតីតិ ចេ? ន, តត្ថ ពាហិរបច្ឆយេហិ និព្ពត្តត្តតត្តតាសង្គាយ ឯវំ អភាវតោ
“មនសាវ និព្ពត្តា”តិ អវធារណាសម្ភវតោ។ និរុទ្ធា វាយំ លោកេ
មនោមយវេហាវោ រូចាវចរសត្តសុ។ តថា ហិ “អន្ទមយោ, ចាលាមយោ,
មនោមយោ, អានន្ទមយោ, វិញ្ញាណមយោ”តិ បញ្ចាធា អត្តានំ វេទវាទិនោបិ
វទន្តិ។ ឧច្ឆេទវាទិនោបិ វទន្តិ “ទិព្វោ រូបំ មនោមយោ”តិ (ធី. និ. ១.៨៧)។ តិសុ វា
កុលសម្បត្តិសូតិ ព្រាហ្មណ៍ខត្តិយវេស្សសម្ពាតេសុ សម្បទ្ធកុលេសុ។ ធនុ វា
កាមសត្តេសូតិ ធនុ កាមាវចរទេវេសុ។

មនាបទាយីសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥-៦. បុញ្ញកិសន្ធសុត្តាទិវណ្ណានា

២៥-២៦. បញ្ចមេ អសន្ន្ទេយ្យាតិ អាឡិកកណ្តោយ អសន្ន្ទេយ្យា។
យោជនវសេន បនស្ស សន្នា អត្ថិ ហេដ្ឋា មហាបជីយា ឧបរិ អាគាសេន
បរិសមន្តតោ ចក្កវាឡ បព្ពតេន មជ្ឈេ តត្ថ តត្ថ បិតកេហិ
ធិបបព្ពតបរិយន្តេហិ បរិច្ឆន្ទត្តា ជានន្តេន យោជនតោ សន្នាតុំ សក្កាតិ កត្វា។
មហាសរីរមជ្ជកុម្ម័លយក្ខរក្ខសមហានាគនាងវាធិនំ សរិញ្ញាណកានំ
ពលវាមុខចាតាលាធិនំ អរិញ្ញាណកានំ ភេរវាវម្មណានំ វសេន ពហុភេរវំ។
បុច្ឆតិ ពហុ។ សវន្តិ តិ សន្ទមាណ។ ឧបយន្តិ ឧបគប្បន្តិ ធម្មំ ឧត្តានមេវ។

បុញ្ញាភិសន្តសុត្តាធិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២៥-២៨. ធនសុត្តាធិវណ្ណានា

២៧-២៨. សត្តមេ សន្នាតិ មគ្គនាគតា សន្នា។ សីលញ្ច យស្ស កល្យាណន្តិ
កល្យាណសីលំ នាម អរិយសាវកស្ស អរិយកន្តំ សីលំ វុច្ឆតិ។ តត្ថ កិញ្ចាបិ
អរិយសាវកស្ស ឯកសីលម្បិ អកន្តំ នាម នត្ថិ, ឥមស្មី បនត្ថេ ភវន្តរេបិ
អប្បហំនំ បញ្ចសីលំ អធិប្បតំ។ អជ្ឈមំ ឧត្តានមេវ។

ធនសុត្តាធិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២៥-២៩. កោសលសុត្តវណ្ណានា

២៩. នវមេ បតិភក្ខន្ទាតិ សម្មា កិញ្ចិ ឌីលោកេតុំ អសមត្ថតាយ
អនោមុខោ។ និប្បជិកានោតិ សហធម្មិកំ កិញ្ចិ វត្ថុំ អរិសហនតោ
និប្បជិកានោ បដិកានវហិតោ។

កោសលសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១០. ឆាន់សុត្តន្តបិដក

៥០. ធម្មបទ អន្តរាម្ពិទ្ធិតោតិ អនិមិត្តោ តណ្ហាមុច្ឆាយ មុច្ឆិតោ, មុច្ឆិ
មោហំ បមាទំ អាបន្នោ។ តេនាហ “គិលីត្វា... បេ... អតិវេកមុច្ឆាយ តណ្ហាយ
សមន្នាគតោ” តិ។ មហាប្លាតិ មហាតិយា។ លិដ្ឋិបល្លាសេន ចេតំ វុត្តំ។ តេនាហ
“មហាតា រាជាទុក្ខារោ” តិ។

ឆាន់សុត្តន្តបិដក និដ្ឋិតា។

មុណ្ណារាជវគ្គបិដក និដ្ឋិតា។

បឋមបល្លាសកំ និដ្ឋិតំ។

២. ទុតិយបល្លាសកំ

(៦) ១. និវរណាវគ្គោ

១-២. អារវណសុត្តន្តបិដក

៥១-៥២. ទុតិយស្ស បឋមេ អារវន្តិទិ អារវណា, និវរយន្តិទិ និវរណា។ ឯត្ថ
ច អារវន្តិទិ កុសលធម្មប្បត្តិ អាទិតោ បរិវារន្តិ។ និវរយន្តិទិ និវរសេសតោ
វរយន្តិទិ អត្តោ, តស្មា អារវណាវសេនាទិ អាទិតោ
កុសលប្បត្តិវរណាវសេនា និវរណាវសេនាទិ និវរសេសតោ វរណាវសេនាទិ
ឯវេមត្ថ អត្តោ ទដ្ឋព្វោ។ យស្មា បញ្ច និវរណា ឧប្បជ្ជមាណ អនុប្បន្នាយ
លោកិយលោកុត្តរាយ បញ្ញាយ ឧប្បជ្ជិតុំ ន ទេន្តិ, ឧប្បន្នាបិ អដ្ឋសមាបត្តិយោ
បញ្ច វា អភិញ្ញា ឧបច្ឆិទ្ធិត្វា ចាតេន្តិ, តស្មា “បញ្ញាយ ទុព្ពលីករណា” តិ វុច្ឆន្តិ។
ឧបច្ឆិទ្ធនំ ចាតនព្វេត្ថ តាសំ បញ្ញានំ អនុប្បន្នានំ ឧប្បជ្ជិតុំ អប្បនាទមេវ។ ឥតិ

មហាគ្គតានុត្តរបញ្ញាដំណើរការ ឬ បរិវត្តបញ្ញាយ អនុប្បត្តិហេតុក្ខតា
នៃវេរណធម្មា ឥតរាសំ សមត្ថតំវិហនន្តិយេវាតិ បញ្ញាយ ទុព្ពលីករណា វុត្តា។
ការនាមនសិការេនវិនា បកតិយា មនុស្សហិ និព្ពត្តេតព្ពោ ធម្មោតិ
មនុស្សធម្មោ, មនុស្សត្ថភាវាហោ វា ធម្មោ មនុស្សធម្មោ, អនុឡាវ
បរិវត្តកុសលំ។ យំ អសតិបិ ពុទ្ធប្បនេ វុត្តតិ, យព្ពា សន្ធាយាហ “ហីនេន
ព្រហ្មចរិយេន, ខត្តិយេ ឧបបន្ន័តិ” តិ (ជា. ១.៨.៧៥)។ អលំ អរិយាយ
អរិយភាវាយាតិ អលមរិយោ, អរិយភាវាយ សមត្ថោតិ វុត្តំ ហោតិ។
ព្រាណនស្សនមេវ ព្រាណនស្សនវិសេសោ, អលមរិយោ ច សោ
ព្រាណនស្សនវិសេសោ ចាតិ អលមរិយព្រាណនស្សនវិសេសោ។

ព្រាណនស្សនន្តិ ច ទិព្ពចក្ខុបិ វិបស្សនាបិ មគ្គោបិ ផលម្បិ
បច្ចវេក្ខណាព្រាណម្បិ សព្ពញ្ញតព្រាណម្បិ វុច្ចតិ។ “អប្បមត្តោ សមាធនោ
ព្រាណនស្សនំ អាវាធជតី” តិ (ម. និ. ១.៣១១) ហិ ឯត្ថ ទិព្ពចក្ខុ ព្រាណនស្សនំ
នាម។ “ព្រាណនស្សនាយ ចិត្តំ អភិនិហាតិ អភិនិជ្ជាមេតី” តិ (ធិ. និ. ១.២៣៤)
ឯត្ថ វិបស្សនាព្រាណំ។ “អភព្ពា តេ ព្រាណាយ ទស្សនាយ អនុត្តរាយ
សម្ពោធាយា” តិ (អ. និ. ៤.១៩៦) ឯត្ថ មគ្គោ។ “អយមព្រោ ឧត្តរិមនុស្សធម្មា
អលមរិយព្រាណនស្សនវិសេសោ អធិគតោ ជាសុវិហារោ” តិ (ម. និ. ១.៣២៨)
ឯត្ថ ផលំ។ “ព្រាណញ្ច បន មេ ទស្សនំ ឧទទាទិ, អកុប្បា មេ វិមុត្តិ, អយមន្តិមា
ជាតិ, នត្តិ ទានិ បុនព្ពោ” តិ (សំ. និ. ៥.១០៨១; មហាវ. ១៦; បដិ. ម. ២.៣០) ឯត្ថ
បច្ចវេក្ខណាព្រាណំ។ “ព្រាណញ្ច បន មេ ទស្សនំ ឧទទាទិ
‘សត្តាហកាលកតោ អាឡារោ កាលាមោ’” តិ (ម. និ. ១.២៨៤; ២.៣៤០) ឯត្ថ
សព្ពញ្ញតព្រាណំ។ ឥត បន លោកុត្តរធម្មោ អធិប្បតោ។ ឯត្ថ ច រូបាយតនំ
ជាតាតិ ច ក្ខុវិញ្ញាណំ វិយ បស្សតិ ចាតិ ព្រាណនស្សនំ, ទិព្ពចក្ខុ
សម្មសន្ធិបចារេ ច ធម្មលក្ខណត្ថយញ្ច តថា ជាតាតិ បស្សតិ ចាតិ

ព្រាណធស្សនំ, វិបស្សនា។ និព្វានំ ចត្តារិ វា សទ្ធានិ អសម្មាហប្បដិវេធតោ
ជាតាតិ បស្សតិ ចាតិ ព្រាណធស្សនំ, មគ្គោ។ ដលំ បន និព្វានវសេនេវ
យោជេតព្ពំ។ បច្ចវេក្ខណា មគ្គាធិគតស្ស អត្តស្ស សព្វសោ ជាតនជ្ជន
ព្រាណធស្សនំ។ សព្វញ្ញតា អនាវរណតាយ សមន្តចក្កតាយ ច
ព្រាណធស្សនំ។ ព្យាធិណ្ឌកាលោតិ បរិយាធិន្នកាលោ។ ទុតិយំ ឧត្តានមេវ។

អារវណសុត្តានិវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣-៤. បដានិយដ្ឋសុត្តានិវណ្ណនា

៥៣-៥៤. តតិយេ បទហតីតិ បទហនោ, ភាវនមនុយុត្តោ យោគី, តស្ស
ភាវោ ភាវនានុយោគោ បទហនភាវោ។ បដានមស្ស អត្ថីតិ បដានិកោ, ក-
ការស្ស យ-ការំ កត្វា “បដានិយោ”តិ វុត្ថំ។ “អភិនិហារតោ បដ្ឋាយ
អាគតត្តា”តិ វុត្ថត្តា បច្ចេកពោធិសត្តសាវកពោធិសត្តានម្បិ បណិធានតោ
បភុតិ អាគតសទ្ធា អាគមនសទ្ធា វេ, ឧក្កជ្ជនិទ្ទេសេន បន
“សព្វញ្ញពោធិសត្តាន”ន្តិ វុត្ថំ។ អធិគមតោ សមុទាគតត្តា
អគ្គមគ្គដលសម្បយុត្តា ចាបិ អធិគមសទ្ធា នាម, យា សោតាបន្នស្ស
អដ្ឋកាវេន វុត្តា។ អចលភាវេនាតិ បដិបក្ខេន អនិកវរនីយត្តា និច្ចលភាវេន។
ឱកប្បនន្តិ ឱក្កន្តិត្វា អធិមុច្ឆនំ, បសាទុប្បត្តិយា បសាទនីយវត្ថុស្មី
បសីននមេវ។ សុប្បដិវិទ្ធិន្តិ សុដ្ឋ បដិវិទ្ធិ។ យថា តេន បដិវិទ្ធិន សព្វញ្ញតញ្ញាណំ
ហត្ថគតំ អហោសិ, តថា បដិវិទ្ធិ។ យស្ស ពុទ្ធសុពុទ្ធតាយ សទ្ធា អចលា
អសម្បវេធិ, តស្ស ធម្មសុធម្មតាយ សង្ឃសុប្បដិបន្នតាយ តេន បដិវេជេន
សទ្ធា ន តថាតិ អដ្ឋានមេតំ អនវកាសោ។ តេនាហ ភគវា - “យោ, ភិក្ខុវេ, ពុទ្ធ
បសន្នោ ធម្មេ បសន្នោ សង្ឃេ បសន្នោ”តិ អាធិ។ បដានីវរិយំ ឥដ្ឋតិ “អទ្ធា
ឥមាយ បដិបទាយ ជរាមរណតោ មុច្ឆិស្សមី”តិ សក្កច្ចំ បទហនតោ។

អប្ប-សន្តោ អភាវត្ថោ “អប្បសន្តស្ស... បេ... ខេ បនា” តិអាធិសុវិយាតិ
 អាហា “អរោគោ” តិ។ សមវេទាកិណិយាតិ យថាភុត្តមាហារំ សមាគារេនេវ
 បចនសីលាយ។ ទន្ទំ កត្វា បចន្តិ ហិ គហាណី ឃោរភាវេន បិត្តវិការាធិវសេន
 រោគំ ជនេតិ, សិចិលំ កត្វា បចន្តិ មន្តភាវេន វាតវិការាធិវសេន តេនាហា
 “នាតិសីតាយ នាច្ចុល្លាហាយា” តិ។ គហាណីតេជស្ស មន្តបដុតាវសេន សត្តានំ
 យថាក្កមំ សីតុល្លាសហតាតិ អាហា “អតិសីតលគ្គហាណីកោ” តិអាធិ។
 យាថាវតោ អច្ចយទេសនា អត្តនោ អាវិករណំ នាមាតិ អាហា “យថាភូតំ
 អត្តនោ អគុណំ បកាសេតា” តិ។ ឧទយត្តតាមិណិយាតិ សម្ពាវានំ ឧទយញ្ច
 វយញ្ច បដិវិជ្ឈន្តិយាតិ អយមេត្ត អត្តោតិ អាហា “ឧទយញ្ច” តិអាធិ។
 បរិសុទ្ធាយាតិ និរុបក្កិលេសាយ។ និព្វិជ្ឈិតុំ សមត្ថាយាតិ តទន្ទវសេន
 សវិសេសំ បដហិតុំ សមត្ថាយ។ តស្ស ទុក្ខស្ស ខយតាមិណិយាតិ យំ ទុក្ខំ
 តមស្មី ញ្ញាណោ អនធិគតេ បវត្តិវហំ, អធិគតេ ន បវត្តិ, តំ សន្ធាយ វនតិ។
 តថាហេស យោគាវចរោ “ចូឡសោតាបន្នោ” តិ វុច្ចតិ។ ចតុត្ថំ ឧត្តានមេវ។

បដានិយម្ពុសុត្តាធិវល្លាណា និដ្ឋិតា។

៥. មាតាបុត្តសុត្តវល្លាណា

៥៥. បញ្ចមេវិស្សាសោតិ វិសន្ធាយសន្តានោ ភាវោ។ ឌីតារោតិ តត្ថ ចិត្តស្ស
 អនុប្បវេសោ។ គហេត្វាតិ អត្តនោ ឯវ ឌីកាសំ គហេត្វា។ ខេបេត្វាតិ
 កុសលវារំ ខេបេត្វា។

យដ្ឋេយ្យាតិ អក្កមនាធិវសេន ពាធយេយ្យ។ តីហិ បរិញ្ញាហិតិ
 ញាតតីរណាប្បហានសម្ពាតាហិ តីហិ បរិញ្ញាហិ។ នត្ថិ ឯតេសំ កុតោចិ ភយន្តិ

អកុតោកយា, និព្វយាតិ អត្ថោ។ ចតុន្នំ ឡិយានំ, សំសារមហោយស្សេវ វា ចារំ
បរិយន្តំ គតា។ តេនាហ “ចារំ វុច្ឆតិ និព្វាន”ន្តិអាទិ។

មាតាបុត្តសុត្តវល្លាណា និដ្ឋិតា។

៦. ឧបជ្ឈាយសុត្តវល្លាណា

៥៦. ធម្មេ មជ្ជរកកាវោ នាម សរីរស្ស ចម្អិតត្ថំ, តំ បន គរុភាវបុព្វកន្តិ
អាហ “សញ្ញាតគរុភាវោ”តិ។ ន បក្ខាយន្តីតិ នប្បកាសេន្តិ, នាណការណតោ
ន ឧបជ្ឈហន្តិ។ តេនាហ “ចតស្សោ ទិសា ច អនុទិសា ច មយ្ហំ ន ឧបជ្ឈហន្តិ”តិ។
សេសមេត្ត ឧត្តានមេវ។

ឧបជ្ឈាយសុត្តវល្លាណា និដ្ឋិតា។

៧. អភិណ្ឌាបច្ឆវេក្ខិតព្ពដ្ឋានសុត្តវល្លាណា

៥៧. សត្តមេ ជរាធម្មោតិ ធម្ម-សន្តោ “អសម្មោសធម្មោ និព្វាន”ន្តិអាទីសុ (សុ.
និ. ៧៦៣) វិយ បកតិបរិយាយោ, តស្មា ជរាបកតិកោ ជីវ្ហាសភាវោតិ អត្ថោ។
តេនាហ “ជរាសភាវោ”តិអាទិ។ សេសបទេសុបិ ឯសេវ នយោ។ កម្មុនា នាតត្ថំ
អាទិយតីតិ កម្មុនាយាទោ, អត្តនា យដូបចិតកម្មុជលភាគីតិ អត្ថោ។ តំ បន
នាយជ្ជំ ការណ្ឌាបចារេន វេទន្តោ “កម្មំ មយ្ហំ នាយជ្ជំ សន្តកន្តិ អត្ថោ”តិ អាហ
យថា “កុសលានំ, ភិក្ខុវេ, ធម្មានំ សមាទានហេតុ, ឯវមិទំ បុញ្ញំ វឌ្ឍតី”តិ (ធិ. និ.
៣.៨០)។ យោនីហិ ជលំ សភាវតោ ភិន្នម្បិ អភិន្នំ វិយ មិស្សិតំ ហោតិ។ តេនាហ
“កម្មំ មយ្ហំ យោនិ ការណ”ន្តិ។ មមត្តវសេន ពជ្ឈន្តីតិ ពន្ធុ, ញាតិ សាលាហិតោ
ច, កម្មំ បន ឯកន្តសម្ពន្ធវាតិ អាហ “កម្មំ មយ្ហំ ពន្ធុ”តិ។ បតិដ្ឋាតិ អវស្សយោ។
កម្មុសទិសោ ហិ សត្តានំ អវស្សយោ នតិ។

យោត្តនំ អារត្ត ឧប្បន្នមនោតិ “មហាល្លកកាលេ បុញ្ញំ ករិស្សម, ធម្មាវម្ពតារា” តិ យោត្តនំ អបស្សយ មានករណំ។ “អហំ និរោគោ សង្ខារា សត្តតិ វា វស្សនិ អតិក្កន្តានិ, ន មេ ហរីតកខណ្ឌាម្បិ ខាទិតព្វំ, ឥមេ បនញ្ញោ ‘អសុកំ នោ ហំនំ វុដ្ឋតិ, ភេសដ្ឋំ ខាទាមា’ តិ វិចរន្តិ, កោ អញ្ញោ មយា សទិសោ និរោគោ នាមា” តិ ឯវំ មានករណំ អារាគ្យមនោ។ សញ្ញេសម្បិ ជីវិតំ នាម បកដ្ឋំ ទុក្ខានុពានុញ, តទុក្ខយំ អនោលោកេត្វា បពន្ធដ្ឋិតិ បច្ចយសុលភតញ្ច និស្សយ “ចិរំ ជីវី, ចិរំ ជីវាមិ, ចិរំ ជីវិស្សមិ, សុខំ ជីវី, សុខំ ជីវាមិ, សុខំ ជីវិស្សមី” តិ ឯវំ មានករណំ ជីវិតមនោ។

ឧបដិវហិតន្តិ កាមូបដិវហិតំ។ ចត្តារោ ហិ ឧបដិ - កាមូបដិ, ខន្ធបដិ, កិលេសូបដិ, អភិសង្ការូបដិ តិ។ កាមាបិ “យំ បញ្ច កាមគុណោ បដិច្ច ឧប្បន្នតិ សុខំ សោមនស្សំ, អយំ កាមានំ អស្សនោ” តិ (ម. និ. ១.១៦៦) ឯវំ វុត្តស្ស សុខស្ស អធិដ្ឋានភាវតោ “ឧបដិយតិ ឯត្ថ សុខ” ន្តិ ឥមិនា វចនត្ថេន “ឧបដិ” តិ វុច្ចតិ, ខន្ធបិ ខន្ធមូលកស្ស ទុក្ខស្ស អធិដ្ឋានភាវតោ, កិលេសាបិ អចាយទុក្ខស្ស អធិដ្ឋានភាវតោ, អភិសង្ការាបិ ភវទុក្ខស្ស អធិដ្ឋានភាវតោ។ សេសំ សុរិញ្ញោយ្យមេវ។

អភិល្គាបច្ចវេក្ខិតតត្ថជ្ជានសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៨-១០. លិច្ឆវិកុមារកសុត្តាទិវណ្ណានា

៥៨-៦០. អដ្ឋមេ សាបតេយ្យន្តិ ឯត្ថ សំ វុច្ចតិ ធនំ, តស្ស បតីតិ សបតិ, ធនសាមិកោ។ តស្ស ហិតាវហត្ថា សាបតេយ្យំ, ទ្រព្យំ, ធនន្តិ អត្តោ។ អត្តនោ វុច្ឆិវសេន កាមកិច្ចំ នេតីតិ កាមនិយោ, កាមនិយោយេវ កាមណីកោ។

អន្ទាយ ឧបនិស្សាយ ជីវនសីលា អនុជីវិនោតិ អាហា “យេ ច ឯតំ
ឧបនិស្សាយ ជីវន្តី” តិ។ ឯកំ មហាកុលំ និស្សាយ បណ្ណាសម្មី សង្ខិបំ កុលានិ
ជីវន្តិ, តេ មនុស្សេ សន្ទាយេតំ វុត្តំ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវ។ នវមាទីនិ
ឧត្តានត្ថានេវ។

លិច្ឆវិកុមារកសុត្តានិវដ្តានា និដ្ឋិតា។

និវរណាវត្តវដ្តានា និដ្ឋិតា។

(៧) ២. សញ្ញាវគ្គោ

១-៥. សញ្ញាសុត្តានិវដ្តានា

៦១-៦៥. ទុតិយស្ស បឋមេ “មហាប្បលា មហានិសំសា” តិ ឧភយម្បេតំ
អត្ថតោ ឯកំ, ព្យញ្ញនមេវ នានន្តិ អាហា “មហាប្បលា” តិអាទិ។ “បញ្ចមេ
គហបតយោ អានិសំសា” តិអាទិនុ (ឧទា. ៧៦) អានិសំស-សន្នោ
ជលបរិយាយោបិ ហោតិ។ មហាតោ លោកុត្តរស្ស សុខស្ស បច្ចយា ហោន្តិ តិ
មហានិសំសា។ អមតោគធាតិ អមតព្ពន្ធកា អមតំ អនុប្បវិជ្ជា និព្វានទិដ្ឋត្ថា,
តតោ បរំ ន គច្ឆន្តិ។ តេន វុត្តំ “អមតបរិយោសាធា” តិ។ អមតំ បរិយោសានំ
អវសានំ ឯតាសន្តិ អមតបរិយោសាធា។ មរណាសញ្ញាតិ
មរណានុបស្សនាញ្ញាលោន សញ្ញា។ អាហារេ បដិក្ខលសញ្ញាតិ អាហារំ
គមនាទិវសេន បដិក្ខលតោ បរិគ្គណ្ឌន្តស្ស ឧប្បន្នសញ្ញា។ ឧក្កល្ហិតស្សាតិ
និព្វិន្តន្តស្ស កត្តចិបិ អសន្នន្តស្ស។ ទុតិយាទីនិ ឧត្តានត្ថានេវ។

សញ្ញាសុត្តានិវដ្តានា និដ្ឋិតា។

៦-១០. សាជីវសុត្តាធិវណ្ណានា

៦៦-៧០. ធម្មេសហា អាជីវន្តិ ឯត្តាតិ សាជីវោ, បញ្ញាស្ស បុច្ឆនំវិស្សជ្ជនញ្ច។
តេនាហា “សាជីវោតិ បញ្ញាបុច្ឆនញ្ចោ បញ្ញាវិស្សជ្ជនញ្ចា”តិអាទិ។ អភិសម្ពុតន្តិ
ចិតំ។ សត្តមាទិនិ ឧត្តានត្តានេវ។

សាជីវសុត្តាធិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

សញ្ញាវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

(៨) ក. យោធាជីវវគ្គោ

១-២. បឋមចេតោវិមុត្តិផលសុត្តាធិវណ្ណានា

៧១-៧២. តតិយស្ស បឋមេ អវិជ្ជាបលិយន្តិ ឯត្ត អវិជ្ជាតិ វដ្តមូលិកា
អវិជ្ជា, អយំ បច្ឆរជនេហិ ឧក្ខិបិតុំ អសក្កុណោយ្យការតោ ឧក្ខិបនដ្ឋេន
និព្ពានទ្វារប្បវេសវិពន្ធនេន ច “បលិយោវិយាតិ បលិយោ”តិ វុច្ចតិ។ តេនេស
តស្ស ឧក្ខិត្តត្តា “ឧក្ខិត្តបលិយោ”តិ វុត្តោ។ បុនព្ភវស្ស ករណាសីលោ, បុនព្ភវ
វា ផលំ អរហតីតិ ចោនោភវិកា, បុនព្ភវធាយិកាតិ អត្តោ។ ជាតិសំសារោតិ
ជាយនវសេន ចេវ សំសរណាវសេន ច ឯវលទ្ធនាមាណំ បុនព្ភវក្ខន្ធាណំ បច្ចយោ
កម្មាភិសម្ពុតោ។ ជាតិសំសារោតិ ហិ ផលូបចារេន ការណំ វុត្តំ។ តញ្ចិ
បុនប្ប្បនំ ឧប្បត្តិការណាវសេន បរិក្ខិបិត្វា ឋិតត្តា “បរិខា”តិ វុច្ចតិ សន្តានស្ស
បរិក្ខិបនតោ។ តេនេស តស្ស សំកិណ្ណាត្តា វិកិណ្ណាត្តា សព្វសោ ឱត្តត្តា
វិជានិតត្តា “សំកិណ្ណាបរិខា”តិ វុត្តោ។

តណ្ហាសម្ព័ន្ធទ្រី ឯត្ថ តណ្ហាតិ វដ្តមូលីកា តណ្ហា។ អយញ្ញា
 គម្ពីរានុគតដ្ឋាន “ឯសិកា” តិ វុច្ចតិ។ លុញ្ញាត្វា ឧទ្ធរិត្វា។ ឡាម្ពាគិយានិទិ
 ឡាម្ពាគជនកានិ កាមភវេ ឧបបត្តិបច្ចយានិ កាមរាគសំយោជនាទីនិ។ ឯតានិ
 ហិ កវាដំរិយ នគរទ្វារំ ចិត្តំ បិទហិត្វា បិតត្វា “អគ្គឡា” តិ វុច្ចតិ។ តេនេស
 តេសំ និគ្គតត្វា ភិទ្ធត្វា “និវត្តឡា” តិ វុត្តាតិ។ អគ្គមគ្គេន បន្ទោ អបចិតោ
 មានទ្ធដោ ឯតស្សាតិ បន្ទុដោ។ បន្ទុភារោតិ
 ខន្ធការកិលេសការអភិសម្ព័ន្ធការា ឡាមេបិតា អស្សាតិ បន្ទុភារោ។
 វិសំយុត្តោតិ ចត្វាហិ យោគេហិ សត្តកិលេសេហិ ច វិសំយុត្តោ។ អស្មិមាណាតិ
 រូបេ អស្មិតិ មាណោ, វេទនាយ, សញ្ញាយ, សម្ព័ន្ធវេសុ, វិញ្ញាណោ អស្មិមាណោ។ ឯត្ថ
 ហិ បញ្ចបិ ខន្ធអវិសេសតោ “អស្មី” តិ គហេត្វា បវត្តមាណោ អស្មិមាណាតិ
 អធិប្បតោ។

នគរទ្វារស្ស បរិស្សយបដិពាហនត្ថព្វោ សោធនត្ថព្វា ឧភោសុ បស្សេសុ
 ឯសិកាជម្ពេ និខណ្ឌិត្វា ឋបេតីតិ អាហា “នគរទ្វារេ ឧស្សាបិតេ
 ឯសិកាជម្ពេ” តិ។ ចាការវិទ្ធិសនេនេវ បរិខាគ្វមិសមករណំ ហោតីតិ អាហា
 “ចាការំ ភិទ្ធិត្វា បរិខំវិគិរិត្វា” តិ។ “ឯវ” ត្ថិអាទិ ឧបមាសំសន្ននំ។ សន្តោ
 សំវិជ្ជមាណោ កាយោ ធម្មសមូហោតិ សក្កាយោ, ឧបាទានក្ខន្ធបញ្ចកំ។
 ទ្វត្តិសកម្មការណា ឧក្ខត្វន្ធវេ អាគតឧក្ខានិ។ អក្ខិរោគសីសរោគាធយោ។
 អដ្ឋនវុតិ រោគា, រាជកយានិទិ បញ្ចវិសតិមហាកយានិ។ ឧតិយំ ឧត្តានមេវ។

បឋមចេតោវិមុត្តិជលសុត្តានិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣-៤. បឋមធម្មវិហារីសុត្តានិវណ្ណានា

៧៣-៧៤. តតិយេ និយកជ្ឈត្តេតិ អត្តនោ សន្តានេ។ មេត្តាយ
 ឧបសំហារណាវសេន ហិតំ ឯសន្តេន។ កុណាយ វសេន អនុកម្មមានេន។
 បរិគ្គហេត្វាតិ បរិតោ គហេត្វា, ជរិត្វាតិ អត្តោ។ បរិច្ចាតិ បរិតោ កត្វា,
 សមន្តតោ ជរិត្វា ឥច្ឆេវ អត្តោ។ “បដិច្ចា”តិបិ ចាហោ។ មា បមជ្ឈិត្វាតិ
 “ឈាយថា”តិ វុត្តសមថវិបស្សនាធំ អនុយុញ្ញានេន អញ្ញេន វា កេនចិ
 បមាធការណេន មា បមាធំ អាបជ្ឈិត្វា។ និយ្យានិកសាសនេ អកត្តញ្ញករណំ
 វិយ កត្តញ្ញករណម្បិ បមាទោតិ។ វិបត្តិកាលេតិ
 សត្តអសប្បយាធិវិបត្តិយុត្ត កាលេ។ សព្វេបិ សាសនេ គុណា ឥធម៌ សង្កបំ
 គច្ឆន្តិតិ អាហា “ឈាយថ មា បមាធត្ថ... បេ... អនុសាសនី”តិ។ ចតុត្ថេ នត្តិ
 វត្ថុពុំ។

បឋមធម្មវិហារីសុត្តន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥. បឋមយោធាជីវសុត្តវណ្ណនា

៧៥. បញ្ចមេ យុជ្ឈនំ យោធា, សោ អាជីវោ ឯតេសន្តិ យោធាជីវា។ តេនាហា
 “យុទ្ធបដិវិនោ”តិ។ សន្តម្ពិត្វា ហិតំ ន សក្កោតីតិ ពោធិ្វា ធិតិសម្បន្នោ ហិតំ ន
 សក្កោតិ។ សមាគតេតិ សម្បត្តេ។ ព្យាបជ្ឈតីតិ វិការមាបជ្ឈតិ។ តេនាហា
 “បកតិការំ ជហតី”តិ។

រជគ្គស្មិន្តិ បច្ចត្តេ ភុម្មវចនន្តិ អាហា “កី តស្ស បុគ្គលស្ស រជគ្គំ នាមា”តិ។
 វិនិព្វេបេត្វាតិ គហិតគ្គហណំ វិស្សជ្ជាបេត្វា។ មោចេត្វាតិ សរីរតោ អបនេត្វា។

បឋមយោធាជីវសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៦. ទុតិយយោធាជីវសុត្តវណ្ណនា

៧៦. ឆដ្ឋេ ចម្ពុត្ថំ ឥមិនា ចម្ពុមយំ ចម្ពុមិតិ សិព្ពិតំ, អញ្ញំ វា កេជកេជលកាធិ
សង្កណ្ណាតិ។ ធនុកលាបំ សន្នប្បិទ្ធាតិ ធនុញ្ញោ តូណិរញ្ញា សន្នប្បិទ្ធា សន្នេទ្ធា។
ធនុទណ្ណាស្ស ជិយាយត្តការករណាធិបិ ហិ ធនុនោ សន្នប្បនំ។ តេនេវាហ
“ធនុញ្ញា សរកលាបញ្ញា សន្នប្បិទ្ធា” តិ។ យុទ្ធសន្និវេសេន បិតន្តិ ទ្ធិន្នំ សេនានំ
ព្យហនសំវិធាននយេន កតោ យោ សន្និវេសោ, តស្ស វេសេន បិតំ,
សេនាព្យហសំវិធានវេសេន សន្និវិជ្ជន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ ឧស្សហញ្ញា វាយាមញ្ញា
ករោតីតិ យុជ្ឈនវេសេន ឧស្សហំ វាយាមញ្ញា ករោតិ។ បរិយាទាទេន្តិ
មរណាបរិយន្តិកំ អបំ ចាបេន្តិ។ តេនាហ “បរិយាទាទេន្តិ” តិ, ជីវិតំ
បរិយាទាទេន្តិ មរណំ បដិបដ្ឋាបេន្តិ វុត្តំ ហោតិ។

អរក្ខិតេនេវ កាយេនាតិអាធិសុ ហត្ថចាទេ កិឡាបេន្តោ គីរំវិបរិវត្តេន្តោ
កាយំ ន រក្ខតិ នាម។ នានប្បការំ ទុដ្ឋល្អំ ករោន្តោ វាចំ ន រក្ខតិ នាម។
កាមវិតក្កាទយោវិតក្កេន្តោ ចិត្តំ ន រក្ខតិ នាម។ អនុបដ្ឋិតាយ សតិយាតិ
កាយគតាយ សតិយា អនុបដ្ឋិតាយ។ រាគេន អនុគតោតិ រាគេន
អនុបហតោ។ រាគបរេតោតិ វា រាគេន ដុដ្ឋោ ដុដ្ឋិវេសេនវិយ សប្បេន។

អនុទហនដ្ឋេនាតិ អនុចាយប្បដិបត្តិយា។ សម្មតិ អាយតិញ្ចា
មហាភិតាបដ្ឋេន។ អនវត្តិតសភាវតាយ ឥត្តរបច្ចុបដ្ឋានដ្ឋេន។
មុហុត្តរមណីយតាយ តាវកាលិកដ្ឋេន។ ព្យត្តេហិ អភិកវនីយតាយ
សព្ពត្ថបច្ចត្ថបលិកញ្ញានដ្ឋេន។ ធនេនភេទនាធិអធិករណភាវេន
ឧក្សដ្ឋនសទិសតាយ អធិកុដ្ឋនដ្ឋេន។ អវេណា វណំ ឧប្បាទេទ្ធា អន្តោ
អនុបរិសនសភាវតាយ វិនិវិជ្ឈនដ្ឋេន។ ទិដ្ឋធម្មិកសម្មរាយិក
អនត្ថនិមិត្តតាយ សាសង្កសប្បដិកយដ្ឋេន។

ទុតិយយោធាជីវសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៧៨. បឋមអនាគតកាយសុត្តាឱវាណ

៧៧-៧៨. សត្តមេវិសេសស្ស បត្តិយាវិសេសស្ស ចាបុណនត្ថំ។ វិរិយន្តិ
បធានវិរិយំ។ តំ បន ចង្ក្គមនវសេន ករណេ “កាយិក”ន្តិបំ វត្តព្ពតំ លភតីតិ
អាហា - “ធុរិយម្បី”តិ។ សត្តកវាតាតិ សន្និពន្ធនានិ កត្តវិយា និទ្ធព្ពាវិយ
បវត្តវាតា។ តេនាហា - “សត្តំ វិយា”តិអាទិ។ កតកម្មេហិ កតចោរកម្មេហិ។
តេ កិរ កតកម្មា យំ នេសំ ទេវតំ អាយាចិត្វា កម្មំ និប្បន្នំ, តស្ស ឧបការត្ថាយ
មនុស្សេ មារេត្វា គលលោហិតានិ គណ្ណានិ។ តេ “អញ្ញេសុ មនុស្សេសុ
មារិយមាទេសុ កោលាហលំ ឧប្បជ្ឈិស្សតិ, បព្ពជិតំ បរិយេសន្តោ នាម នត្ថី”តិ
មញ្ញមាណភិក្ខុ គហេត្វា មារេន្តិ។ តំ សន្ធាយេតំ វុត្ថំ។ អកតកម្មេហិ តិ
អជិរតោ គាមំ អាគមនកាលេ កម្មនិប្បត្តតំ បុរេតរំ ពលិកម្មំ កាតុកាមេហិ។
តេនេវាហា - “ចោរិកំ កត្វា និក្ខន្ធា កតកម្មា នាមា”តិអាទិ។ អដ្ឋមេ នត្ថិ
វត្តព្ពំ។

បឋមអនាគតកាយសុត្តាឱវាណ និដ្ឋិតា។

៩. តតិយអនាគតកាយសុត្តាឱវាណ

៧៩. នវមេ ចាឡិកម្ពីរាតិ (សំ. និ. ដ៏. ២.២.២២៩) ចាឡិវសេន គម្ពីរា អគាធា
ទុក្ខោគាហា សល្លសុត្តសទិសា។ សល្លសុត្តញ្ញំ (សុ. និ. ៥៧៩)
“អនិមិត្តមនញ្ញាត”ន្តិអាទិនា ចាឡិវសេន គម្ពីរំ, ន អត្ថគម្ពីរំ។ តថា ហិ តត្ថ តា
តា តាថា ធុរិញ្ញេយ្យរូចា តិដ្ឋន្តិ។ ធុរិញ្ញេយ្យញ្ញំ ញាណេន ទុក្ខោគាហានិ កត្វា
“គម្ពីរ”ន្តិវុច្ឆតិ។ បុព្ពាបរំបេត្ថ កាសញ្ញំ តាថានំ ធុរិញ្ញេយ្យតាយ
ទុក្ខោគាហាមេវ, តស្មា ចាឡិវសេន គម្ពីរំ។ អត្ថគម្ពីរាតិ អត្ថវសេន គម្ពីរា
មហាវេទល្លសុត្តសទិសា, មហាវេទល្លសុត្តស្ស (ម. និ. ១.២២៩ អាទយោ)

អត្ថវសេន គម្ពីរតា ចាកជាយេវ។ លោកំ ឧត្តរតីតិ លោកុត្តរោ, សោ
អត្ថក្ខតោ ឯតេសំ អត្ថីតិ លោកុត្តរា។ តេនាហ - “លោកុត្តរធម្មធិបកា”តិ។
សុញ្ញតាបជិសំយុត្តាតិ សត្តសុញ្ញធម្មប្បកាសកា។ តេនាហ
“ទន្ធាតុអាយតនបច្ចយាការប្បជិសំយុត្តា”តិ។ ឧត្តហេតព្ពំ
បរិយាបុណ្ហតព្ពន្ធិ ច លិដ្ឋវចនវិបល្លាសេន វុត្តន្តិ អាហ “ឧត្តហេតព្ពេ ចេវ
វុទ្ធព្ពេតព្ពេ ចា”តិ។ ករិនោ កម្ពំ ករិតា។ យស្ស បន យំ កម្ពំ, តំ តេន កតន្តិ
វុត្តន្តិ អាហ “ករិតាតិ ករីហិ កតា”តិ។ កាវេយ្យន្តិ កព្យំ, កព្យន្តិ ច ករិនា
វុត្តន្តិ អត្ថោ។ តេនាហ “តស្សេវ វេវចន”ន្តិ។ ចិត្តក្ខរាតិ ចិត្រាការអក្ខរា។ ឥតវំ
តស្សេវ វេវចនំ។ សាសនតោ ពហិទ្ធា វិភាតិ ន សាសនាវចរា។
ពាហិរកសាវកេហិតិ “ពុទ្ធា”តិ អប្បញ្ញាតានំ យេសំ កេសញ្ចិ សាវកេហិ។
សុស្សសិស្សន្តិ អក្ខរចិត្តតាយ ចេវ សរសម្បត្តិយា ច អត្តមនា ហុត្វា
សាមណោធមារភិក្ខុមាតុកាមមហាគហបតិកាធម្មោ “ឯស ធម្មកថិកោ”តិ
សន្និបតិក្ខា សោតុកាមា ភវិស្សន្តិ។

តតិយអនាគតភយសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១០. បតុត្តអនាគតភយសុត្តវណ្ណានា

៨០. ធនមេ បញ្ចវិជេន សំសគ្គេនាតិ “សវនសំសគ្គោ, ធស្សនសំសគ្គោ,
សមុល្លាបសំសគ្គោ, សម្ភោគសំសគ្គោ, កាយសំសគ្គោ”តិ ឯវំ វុត្តេន
បញ្ចវិជេន សំសគ្គេន។ សំសន្នតិ ឯតេនាតិ សំសគ្គោ, រាគោ។ សវនហេតុកោ,
សវនវសេន វា បវត្តោ សំសគ្គោ សវនសំសគ្គោ។ ឯស នយោ សេសេសុបិ។
កាយសំសគ្គោ បន កាយបរាមាសោ។ តេសុ បរេហិ វា កថិយមានំ
រូបាធិសម្បត្តិ អត្តនា វា សិកលបិតគីតសទ្ធិំ សុណាន្តស្ស
សោតវិញ្ញាណវីចីវសេន ឧប្បន្នោ រាគោ សវនសំសគ្គោ នាម។ វិសភាគរូបំ

ឡើយកេតិកស្ស បន ចក្ខុវិញ្ញាណវិចារសេន ឧប្បន្នោ រាគោ ធម្មនសំសគ្គោ
នាម។ អញ្ញាមញ្ញាអាហាបសល្លាបវសេន ឧប្បន្នោរាគោ សមុល្លាបសំសគ្គោ នាម។
ភិក្ខុនោ ភិក្ខុនិយា សន្តកំ, ភិក្ខុនិយា ភិក្ខុស្ស សន្តកំ គហេត្វា
បរិភោគករណវសេន ឧប្បន្នោរាគោ សម្ពោគសំសគ្គោ នាម។
ហត្ថគ្គាហាធិវសេន ឧប្បន្នោ រាគោ កាយសំសគ្គោ នាម។

អនេកវិហិតន្តិ

អន្តសន្និធិចានសន្និធិវត្ថុសន្និធិយានសន្និធិសយនសន្និធិគន្ធសន្និធិ-
អាមិសសន្និធិវសេន អនេកប្បការំ។ សន្និធិកតស្សតិ ឯតេន
“សន្និធិការបរិភោគ”ន្តិ (ធម្ម. ស. តិកមាតិកា ១០) ឯត្ថ ការ-សន្តស្ស កម្មត្ថតំ
ធស្សេតិ។ យថា វា “អាចយំ គាមិនោ”តិ វត្ថុព្រូ អនុនាសិកលោបេន
“អាចយគាមិនោ”តិ និទ្ទេសោ កតោ, ឯវំ “សន្និធិការំ បរិភោគ”ន្តិ វត្ថុព្រូ
អនុនាសិកលោបេន “សន្និធិការបរិភោគ”ន្តិ វត្ថុ, សន្និធិ កត្វា បរិភោគន្តិ
អត្ថោ។

“សន្និធិកតស្ស បរិភោគ”ន្តិ ឯត្ថ (ធម្ម. និ. អដ្ឋ. ១.១២) បន ធុរិយា កថា
វិនយវសេន សល្លេខវសេន ច។ វិនយវសេន តាវ យំ កិញ្ចិ អន្តំ អដ្ឋ បដិគ្គហិតំ
អបរដ្ឋំ សន្និធិការំ ហោតិ, តស្ស បរិភោគេ ចាចិត្តិយំ។ អត្តនាលទ្ធិំ បន
សាមណេរានំ ធាត្វា តេហិ លទ្ធិំ វា ចាបេត្វា ធុតិយធិវសេ ភុញ្ញតុំ វដ្តតិ,
សល្លេខោ បន ន ហោតិ។ ចានសន្និធិម្ហិបិ ឯសេវ នយោ។ វត្ថុសន្និធិម្ហិ
អនធិដ្ឋិតាវិកប្បិតំ សន្និធិ ច ហោតិ, សល្លេខញ្ច កោបេតិ។ អយំ
និប្បរិយាយកថា។ បរិយាយតោ បន តិចីវសន្តុដ្ឋន ភវិតត្ថំ, ចតុត្ថំ លភិក្ខុ
អញ្ញាស្ស ធាតត្ថំ។ សចេ យស្ស កស្សចិ ធាតុំ ន សក្កោតិ, យស្ស បន
ធាតុកាមោ ហោតិ, សោ ឧទ្ទេសត្ថាយ វា បរិបុច្ឆត្ថាយ វា គតោ, អាគតមត្តេ

ធាតុពុំ, អធាតុពុំ ន វដ្តតិ។ បើវេ បន អប្បហោរន្ត, សតិយា វា បច្ចាសាយ
អនុញ្ញាតកាល ឋបេតុំ វដ្តតិ។ សូចិត្តចីវរការកាន់ អលាភេ តតោបិ
វិនយកម្មំ កត្វា ឋបេតុំ វដ្តតិ “ឥមស្មី ជិណ្ហោ បុន វ្យាទិសំ កុតោ លភិស្សមី” តិ
បន ឋបេតុំ ន វដ្តតិ, សន្និធិ ច ហោតិ, សល្លេខញ្ច កោបេតិ។

យានសន្និធិម្ហិ យានំ នាម វយ្ហំ រថោ សកដំ សន្នមាទិកា ចាជន្តីតិ។ ន បនេតំ
បព្ពជិតស្ស យានំ, ឧបាហានំ បន យានំ។ ឯកភិក្ខុស្ស ហិ ឯកោ
អរញ្ញាវាសត្ថាយ, ឯកោ ឆោតចាទកត្តាយាតិ ឧក្កំសតោ ទេ
ឧបាហានសង្ឃាជកា វដ្តន្តិ, តតិយំ លភិក្ខុ អញ្ញស្ស ធាតព្វោ។ “ឥមស្មី ជិណ្ហោ
អញ្ញំ កុតោ លភិស្សមី” តិ ឋបេតុំ ន វដ្តតិ, សន្និធិ ច ហោតិ, សល្លេខញ្ច
កោបេតិ។ សយនសន្និធិម្ហិ សយនន្តិ មញ្ញោ។ ឯកស្ស ភិក្ខុនោ ឯកោ
សយនគព្ព, ឯកោ ទិវាជ្ជានេតិ ឧក្កំសតោ ទេ មញ្ញា វដ្តន្តិ។ តតោ ឧត្តរី លភិក្ខុ
អញ្ញស្ស ភិក្ខុនោ, គណស្ស វា ធាតព្វោ, អធាតុំ ន វដ្តតិ, សន្និធិ ចេវ ហោតិ,
សល្លេខោ ច កុប្បតិ។ គន្ធសន្និធិម្ហិ ភិក្ខុនោ កណ្ណកច្ឆនវិទោសាទិអាពាធ
សតិ គន្ធា វដ្តន្តិ។ គន្ធតិកេន គន្ធព្វា អាហារាបេត្វា តស្មី រោគេ វ្យាបសន្តេ
អញ្ញេសំ វា អាពាធិកានំ ធាតព្វំ, ទ្វារេ បញ្ចន្តុលិយរជ្ជបនាទិសុ វា ឧបនេតព្វំ។
“បុន រោគេ សតិ ភវិស្សតិ” តិ ឋបេតុំ ន វដ្តតិ, គន្ធសន្និធិ ច ហោតិ, សល្លេខញ្ច
កោបេតិ។

អាមិសន្តិ វុត្តាវសេសំ ទដ្ឋព្វំ។ សេយ្យបិទំ - ឥនេកច្ឆោ ភិក្ខុ “តថាវុបេ
កាលេ ឧបការាយ ភវិស្សន្តិ” តិ
តិលតណ្ហលមុគ្គមាសនាឡិកេរលោណាមច្ឆសប្បិវេលកុលាលភាជនាទិទិ
អាហារាបេត្វា ឋបេតិ។ សោ វស្សកាលេ កាលស្សេវ សាមណេវហិ យាគុំ
បចាបេត្វា បរិភូត្តិត្វា “សាមណោ ឧទកកក្កមេ ទុក្ខំ កាមំ បរិសិទ្ធី, គច្ឆ

អសុកកុលំ គន្ធា មយ្ហំ វិហារេ និសិន្នការំ អាហារេហិ, អសុកកុលតោ
 ធនិអាធិនិ អាហារា” តិ បេសេតិ។ ភិក្ខុហិ “កី, ភន្តេ, កាមំ បរិសិស្សាមា” តិ វុត្តេហិ
 “ធុប្បវេសោ, អាវុសោ, ឥនានិ គាមោ” តិ វេទតិ។ តេ “ហោតុ, ភន្តេ, អប្បថ តុម្ហេ,
 មយំ ភិក្ខុំ បរិយេសិត្វា អាហារិស្សាមា” តិ គប្បន្តិ។ អថ សាមណោរោ ធនិអាធិនិ
 អាហារិត្វា ភត្តញ្ចា ព្យញ្ញនញ្ចា សម្មាទេត្វា ឧបនេតិ, តំ ភុញ្ញន្តស្សេវ ឧបជ្ជាកា
 ភត្តំ បហិណ្ឌន្តិ, តតោបិ មនាបមនាបំ ភុញ្ញតិ។ អថ ភិក្ខុំ បិណ្ឌាចាតំ គហេត្វា
 អាគប្បន្តិ, តតោបិ មនាបមនាបំ ភុញ្ញតិយេវ។ ឯវំ ចតុមាសម្មិ វីតិនាមេតិ។
 អយំ វុច្ចតិ ភិក្ខុ មុណ្ឌាកុដ្ឋម្ពិកជីវិកំ ជីវតិ, ន សមណាជីវិកន្តិ។ ឯវុច្ចោ
 អាមិសសន្និធិ នាម ហោតិ។ ភិក្ខុនោ បន វសនជ្ជានេ ឯកា តណ្ហាលនាឡិ
 ឯកា គុឡបិណ្ឌោ កុឡមត្តំ សប្បីតិ ឯត្តកំ និធម៌តុំ វដ្តតិ អកាលេ
 សម្បត្តចោរានំ អត្ថាយ។ តេ ហិ ឯត្តកំ អាមិសបដិសន្ធារំ អលកន្ធា ជីវិតា
 វោរោបេយ្យំ, តស្មា សចេ ហិ ឯត្តកំ នត្តិ, អាហារាបេត្វាបិ ឋបេតុំ វដ្តតិ។
 អជាសុកកាលេ ច យទេត្ត កប្បិយំ, តំ អត្តនាបិ បរិភុញ្ញតុំ វដ្តតិ។
 កប្បិយកុដិយំ បន ពហុំ ឋបេន្តស្សបិ សន្និធិ នាម នត្តិ។

ចតុត្ថអនាគតកាយសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

យោធាជីវវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

(៩) ៤. ថេរវគ្គោ

១-២. រជនីយសុត្តានិវណ្ណានា

៨១-៨២. ចតុត្ថស្ស បឋមំ សុវិញ្ញយ្យមេវ។ ធុតិយេ គុណមក្ខនាយ
 បវត្តោបិ អត្តនោ ការកំ គូថេន បហាវន្តំ គូថោវិយ បឋមតរំ មក្ខេតីតិ មក្ខោ,

សោ ឯតស្ស អត្ថិតិ មក្ខិ។ បធុរាសត្ថិតិ បធុរាសោ, បរស្ស គុណា ខំសិទ្ធាវិយ
អបនេត្ថិតិ អត្ថោ។ សោ ឯតស្ស អត្ថិតិ បធុរាសី។ បធុរាសី បុគ្គលោ ហិ
ទុតិយស្ស ធុរំ ន ទេតិ, សម្មសារេត្វា តិដ្ឋតិ។ តេនាហា “យុគក្លាហាលក្ខណេន
បធុរាសេន សមន្នាគតោ”តិ។

រជនីយសុត្តាទិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣. កុហកសុត្តរវណ្ណានា

៨៣. តតិយេ តីហិ កុហនវត្ថុហិតិ

សាមន្តជប្បនតិយាបថសន្និស្សិតបច្ចយប្បដិសេវនភេទតោ តិប្បភេទេហិ
កុហនវត្ថុហិ។ តិវិជេន កុហនវត្ថុនា លោកំ កុហយតិ វិម្ពាបយតិ “អហោ
អច្ឆរិយបុរិសោ”តិ អត្ថនិ បរេសំ វិម្ពយំ ឧប្បាទេតិ កុហាកោ។

លាភសក្ការត្ថិកោ ហុត្វាលបតិ អត្តានំ ឆាយកំ វា ឧក្ខិបិទ្វា យថា សោ កិញ្ចិ
ទទាតិ, ឯវំ ឧក្កាចេទ្វា កថេតិ តិ លបកោ។ និមិត្តំ សីលំ តស្សាតិ នេមិត្តិកោ,
និមិត្តេន វា ចរតិ, និមិត្តំ វា ករេតិ តិ នេមិត្តិកោ។ និមិត្តន្តិ ច បរេសំ
បច្ចយទានសញ្ញាប្បាទកំ កាយវេជីកម្មំ វុច្ឆតិ។ និប្បេសោ សីលមស្សាតិ
និប្បេសិកោ។ និប្បិសតិ តិ វា និប្បេសោ, និប្បេសោយេវ និប្បេសិកោ។
និប្បេសោតិ ច សឋបុរិសោវិយ លាភសក្ការត្ថំ
អក្កោសនុប្បណ្ណានបរិច្ឆិមំសិកតាទិ។

កុហកសុត្តរវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៦-៧. បដិសម្ពិទាប្បត្តសុត្តាទិវណ្ណានា

៨៦-៨៧. ឆដ្ឋេ បដិសម្ពិទ្ធាសុ យំ វត្ថុតំ, តំ ហេត្វា វុត្ថមេវ។ ឧទ្ធាវចានីតិ
ឧទ្ធអិចានិ។ តេនាហ “មហន្តុទ្ធកានី”តិ។ កីករណីយានីតិ “កី ករោមី”តិ ឯវំ
វត្ថា កត្តព្ភកម្មានិ។ តត្ថ ឧទ្ធកម្មានិ នាម ជីវស្ស ករណំ, វជនំ, ចេតិយេ
សុធាកម្មំ, ឧចោសថាការចេតិយយរពោធិយវេសុ កត្តព្ភកម្មន្តិ ឯវមាទិ។
អវចកម្មំ នាម ចាទដោវនមក្ខនាទិ ឧទ្ធកកម្មំ។ តត្រុចាយាសាតិ
តត្រុបគមនិយា, តត្រ តត្រ មហន្តេ ឧទ្ធកេ ច កម្មេ សាធនវសេន
ឧបគន្ធនិយាតិ អត្ថោ។ តស្ស តស្ស កម្មស្ស និច្ឆាទនេ សមត្ថាយាតិ វុត្ថំ
ហោតិ។ តត្រុចាយាយាតិ វា តត្រ តត្រ កម្មេ សាធនតព្ពេ ឧចាយភូតាយ។
អលំ កាតុន្តិ កាតុំ សមត្ថោ ហោតិ។ អលំ សវីធាតុន្តិ វិចារតុំ សមត្ថោ។
សត្តមំ ឧត្តានមេវ។

បដិសម្ពិទ្ធាប្បត្តសុត្តានិវល្លាណា និដ្ឋិតា។

៨. ថេរសុត្តវល្លាណា

៨៨. អដ្ឋមេ ជីវការប្បត្តោតិ សាសនេ ជីវការំ អនិវត្តិការំ បត្តោ។ បព្ពជិតោ
ហុត្វា ពហូ វត្តិយោ ជានាតីតិ វត្តញ្ញូ។ តេនាហ “បព្ពជិតទិវសតោ
បដ្ឋាយា”តិអាទិ។ ចាកដោតិ អយថាភូតគុណោហិ ចេវ យថាភូតគុណោហិ ច
សមុគ្គតោ។ យសោ ឯតស្ស អត្ថិតិ យសស្សី, យសំ សិតោ និស្សិតោ វា
យសស្សី។ តេនាហ “យសនិស្សិតោ”តិ។ អសតំ អសាធួនំ ធម្មា អសទ្ធម្មា,
អសន្តា វា អសុទ្ធអា ការយ្ហា លាមកា ធម្មាតិ អសទ្ធម្មា។ វិបរិយាយេន សទ្ធម្មា
វេទិតញ្ញា។

ថេរសុត្តវល្លាណា និដ្ឋិតា។

៩. បឋមសេខសុត្តវល្លាណា

៨៩. នវមេ អារមីតព្ពជ្ជន កម្មំ អារាមោ ឯតស្សាតិ កម្មារាមោ, តស្ស ភារោ
 កម្មារាមតា។ តត្ថ កម្មន្តិ ឥតិកត្តព្ពំ កម្មំ វុច្ចតិ។ សេយ្យចិធំ - ចីវរវិចារណំ
 ចីវរកម្មករណំ ឧបត្ថម្ភំ
 បត្តត្ថវិកអំសពទ្ធកកាយពន្ធនធម្មករណាអាធារកថាធកថលិកសម្មជ្ជនិអា
 ជីនំ ករណន្តិ។ ឯកទ្វេហិ ឯតានិ ករោន្តោ សកលទិវសំ ឯតានេវ ករោតិ, តំ
 សន្ធាយេស បដិក្ខេចោ។ យោ បន ឯតេសំ ករណវេលាយមេវ តានិ ករោតិ,
 ឧទ្ទេសវេលាយ ឧទ្ទេសំ គណ្ហាតិ, សជ្ឈាយវេលាយ សជ្ឈាយតិ,
 ចេតិយផ្កណាវត្ថុវេលាយ ចេតិយផ្កណាវត្ថុ ករោតិ, មនសិការវេលាយ
 មនសិការំ ករោតិ, ន សោ កម្មារាមោ នាម។ ភស្សារាមតាតិ ឯត្ថ យោ
 ឥត្ថិវណ្ណាបុរិសវណ្ណាទិវសេន អាហាបសល្លាបំ ករោន្តោយេវ ទិវសញ្ច រត្តិញ្ច
 វីតិនាមេតិ, ឯវុច្ចោ ភស្សេ បរិយន្តការី ន ហោតិ, អយំ ភស្សារាមោ នាម។
 យោ បន រត្តិម្បិ ទិវសម្បិ ធម្មំ កថេតិ, បញ្ចំ វិស្សន្នេតិ, អយំ អប្បភស្សោ
 ភស្សេ បរិយន្តការីយេវ។ កស្មា? “សន្និបតិតានំ វោ, ភិក្ខុវេ, ទ្វយំ ករណីយំ
 ធម្មំ វា កថា, អរិយោ វា តុណ្ហិភារោ”តិ (ម. និ. ១.២៧៣; ឧទា. ១២, ២៨, ២៩)
 វុត្តត្ថា។

និទ្ទារាមតាតិ ឯត្ថ យោ គច្ឆន្តោបិ និសិន្នោបិ និបន្នោបិ ជិនមិទ្ធាភិក្ខុតោ
 និទ្ទាយតិយេវ, អយំ និទ្ទារាមោ នាម។ យស្ស បន ករណកាយេ គេលញ្ញេន ចិត្តំ
 ភវន្ត្ថេ ឱតរតិ, នាយំ និទ្ទារាមោ។ តេនេវាហ - “អភិជានាមិ ខោ បនាហំ,
 អគ្គិវេស្សន, ភិម្ហានំ បច្ឆិមេ មាសេ បច្ឆាភត្តំ បិណ្ឌាចាតប្បដិក្ខន្តោ ចតុក្កុណំ
 សជ្ឈាជី បញ្ញាបេត្វា ធកិលោន បស្សេន សតោ សម្បជានោ និទ្ធិ ឱក្ខមិតា”តិ
 (ម. និ. ១.៣៨៧)។ សន្និធិការាមតាតិ ឯត្ថ យោ ឯកស្ស ទុតិយោ, ទ្វិន្នំ តតិយោ,
 តិណ្ឌំ ចតុត្ថោតិ ឯវំ សំសជ្ឈាវវិហារតិ, ឯកកោ អស្សាទំ ន លភតិ, អយំ
 សន្និធិការាមោ។ យោ បន ចតុសុ ភិយាបថេសុ ឯកកោវ អស្សាទំ លភតិ,

នាយ ស្តុលីការាមា វេទិតញ្ចា។ សេខានំ បដិលទ្ធកុណស្ស
បរិហាធាសម្ភវតោ “ឧបរិគុណេហី”តិអាទិ វុត្តំ។

បឋមសេខសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១០. ឧត្តយសេខសុត្តវណ្ណានា

៩០. ធនមេ អតិចាតោវាតិ សត្តវត្ថុ និទ្ទាយិត្វា ពលវបច្ចសេ
កោដិសម្ពុញ្ញនិយា ថោកំ សម្ពុទ្ធិត្វា មុខំ ឆោវិត្វា យាគុភិក្ខុត្ថាយ ចាតោវ
បរិសតិ។ តំ អតិក្កមិត្វាតិ គិហិសំសគ្គវសេន កាលំ វីតិនាមេន្តោ
មជ្ឈន្តិកសមយំ អតិក្កមិត្វា បក្កមតិ។ ចាតោយេវ ហិ គាមំ បរិសិត្វា យាគុ
អាធាយ អាសនសាលំ គន្ធា បរិវិត្វា ឯកស្មី ហនេ និបន្នោ និទ្ទាយិត្វា មនុស្សានំ
ភោជនវេលាយ “បណីតភិក្ខុំ លភិស្សមី”តិ ឧបកដ្ឋេ មជ្ឈន្តិកេ ឧជ្ជាយ
ធម្មករណេន ឧទកំ គហេត្វា អក្ខិណិ បុញ្ញិត្វា បិណ្ឌាយ ចរិត្វា យាវទត្ថំ
ភុញ្ញិត្វា គិហិសំសដ្ឋោ កាលំ វីតិនាមេត្វា មជ្ឈន្តេវីតិវត្ថេ បដិក្កមតិ។

អប្បិច្ឆកថាតិ, “អាវុសោ, អត្រិច្ឆតា ចាបិច្ឆតាតិ ឥមេ ធម្មា បហាតញ្ចា”តិ
តេសុ អាទិនំ ធស្សេត្វា “ឯវុបំ អប្បិច្ឆតំ សមាធាយ
វត្ថិតញ្ច”តិអាទិនយប្បវត្តា កថា។ តីហិវិវេកេហិតិ កាយវិវេកោ,
ចិត្តវិវេកោ, ឧបធិវិវេកោតិ ឥមេហិ តីហិវិវេកេហិ។ តត្ថ ឯកោ គច្ឆតិ, ឯកោ
តិដ្ឋតិ, ឯកោ និសីទតិ, ឯកោ សេយ្យំ កប្បេតិ, ឯកោ គាមំ បិណ្ឌាយ បរិសតិ,
ឯកោ បដិក្កមតិ, ឯកោ ចម្ព័មំ អធិដ្ឋាតិ, ឯកោ ចរតិ, ឯកោ វិហារតីតិ អយំ
កាយវិវេកោ នាម។ អដ្ឋ សមាបត្តិយោ បន ចិត្តវិវេកោ នាម។ និព្វានំ
ឧបធិវិវេកោ នាម។ វុត្តម្បិ ហេតុំ - “កាយវិវេកោ ច វិវេកដ្ឋកាយានំ
នេក្ខម្មាភិវតានំ, ចិត្តវិវេកោ ច បរិសុទ្ធចិត្តានំ បរមវោធានប្បត្តានំ,

ឧបធិវិវេកោ ច និរុបធិនំ បុគ្គលានំ វិសង្ខារគតាន”ន្តិ (មហានិ. ៥៧)។ ទុរិដ្ឋ
វិរិយន្តិ កាយិកំ, ចេតសិកញ្ចវិរិយំ។ សីលន្តិ ចតុចារិសុទ្ធិសីលំ។ សមាធិន្តិ
វិបស្សនាចាកា អដ្ឋសមាបត្តិយោ។ វិមុត្តិកថាតិ វា អរិយដលំ អារត្ត បវត្តា
កថា។ សេសំ ឧត្តានមេវ។

ទុតិយសេខសុត្តន្តវណ្ណានិដ្ឋិតា។

ថេរវគ្គវណ្ណានិដ្ឋិតា។

(១០) ៥. កកុដវគ្គោ

១-១០. បឋមសម្មទានុត្តាធិវណ្ណាន

៩១-១០០. បញ្ចមស្ស បឋមេ ទុតិយេ ច នត្តិ វត្តព្នំ។ តតិយេ អាជាននតោ
អញ្ញោ, ឧបរិមគ្គបញ្ញោ ហេដ្ឋិមមគ្គេន ញាតបរិញ្ញាយ ឯវ ជាននតោ។ តស្ស
បន ជលការតោ មគ្គជលបញ្ញោ តំសហគតា សម្មាសម្ពុទ្ធិប្បាធយោ ច ឥដ
“អញ្ញោ”តិ វុត្តា។ អញ្ញាយ ព្យាករណានិ អញ្ញាព្យាករណានិ។ តេនេវាហ
“អញ្ញាព្យាករណានិតិ អរហត្តព្យាករណានិតិ”តិ។ អធិគតមាធនាតិ អប្បត្ត
បត្តសញ្ញិ, អនធិគតេ អធិគតសញ្ញិ ហុត្វា អធិគតំ មយាតិ មាធនេ។
ចតុត្ថាធិនិ ឧត្តានត្ថានេវ។

បឋមសម្មទានុត្តាធិវណ្ណានិដ្ឋិតា។

កកុដវគ្គវណ្ណានិដ្ឋិតា។

ទុតិយបណ្ណាសកំ និដ្ឋិតំ។

៣. តតិយបណ្ណាសកំ

(១១) ១. ជាសុវិហារវគ្គោ

១-២. សារជ្ជសុត្តានិវដ្ឋានា

១០១-២. តតិយស្ស បឋមេ នត្ថំ វត្តព្នំ។ ធុតិយេ បិណ្ឌាចាតាធិអត្ថាយ
ឧបសង្កម្មំតុំ យុត្តជ្ជានំ គោចរោ, វេសិយា គោចរោ អស្សាតិ វេសិយាគោចរោ,
មិត្តសន្តវវសេន ឧបសង្កម្មិតព្ពជ្ជានន្តិ អត្ថោ។ វេសិយា នាម រូបូបជីវិនិយោ, តា
មិត្តសន្តវវសេន ន ឧបសង្កម្មិតព្ពា សមណភាវស្ស អន្តរាយករត្ថា,
បរិសុទ្ធាសយស្សបិ គរហាហេតុតោ, តស្មា ធឹក្ខណានានវសេន សតី
ឧបជ្ឈបេត្វា ឧបសង្កម្មិតព្នំ។ វិធជា វុច្ឆន្តិ មតបតិកា, បវុត្តបតិកា វា។
ដុល្លកុមារិយោតិ មហាល្លិកា អនិវិទ្ធា កុមារិយោ។ បណ្ណាកាតិ នប្បុសកា។ តេ
ហិ ឧស្សន្ទកិលេសា អរូបសន្តបរិឡាហា លោកាមិសនិស្សិតកថាពហុលា,
តស្មា ន ឧបសង្កម្មិតព្ពា។ ភិក្ខុនិយោ នាម ឧស្សន្ទព្រហ្មចរិយា។ តថា ភិក្ខុបិ។
អញ្ញមញ្ញំវិសភាគវត្ថុភាវតោ សន្តវវសេន ឧបសង្កម្មនេ កតិចាហេនេវ
ព្រហ្មចរិយន្តរាយោ សិយា, តស្មា ន ឧបសង្កម្មិតព្ពា, គិលានបុច្ឆនាធិវសេន
ឧបសង្កម្មនេ សតោការីនា ភវិតព្នំ។ តតិយចតុត្ថានិ ឧត្តានត្ថានេវ។

សារជ្ជសុត្តានិវដ្ឋានា និដ្ឋិតា។

៥. ជាសុវិហារសុត្តវដ្ឋានា

១០៥. បញ្ចមេ មេត្តា ឯតស្ស អត្ថិតិ មេត្តំ, តំសមុជ្ជានំ កាយកម្មំ មេត្តំ
កាយកម្មំ។ ឯស នយោ សេសទ្វយេបិ។ អរិវិតិ បកាសនំ។ បកាសភាវោ ចេត្ត
យំ ឧទ្ទិស្ស តំ កាយកម្មំ ករិយតិ, តស្ស សមុខភាវតោតិ អាហា “សមុខា”តិ។

រហោតិ អប្បកាសំ។ អប្បកាសតា ច យំ ឧទ្ទិស្ស តំ កាយកម្មំ ករិយតិ,
តស្ស អបច្ចក្ខការតោតិ អាហា “បរម្មខា”តិ។ ឥមា និមេត្តកាយកម្មាធិនិ
ភិក្ខុនំ វសេន អាគតានិ តេសំ សេដ្ឋបរិសការតោ, គិហ្មីសុបិ លព្ពន្ធិយេវ។
ភិក្ខុនញ្ចា មេត្តចិត្តេន អាភិសមាចារិកបូរណំ មេត្តំ កាយកម្មំ នាម។ គិហ្មីនំ
ចេតិយវន្តនត្ថាយ ពោធិវន្តនត្ថាយ សង្ឃនិមន្តនត្ថាយ គមនំ គាមំ បិណ្ឌាយ
បរិវេជ្ជភិក្ខុ ធិស្វា បច្ចុគ្គមនំ បត្តប្បជិត្តហណំ អាសនបញ្ញាបនំ អនុគមនន្តិ
ឯវមាធិកំ មេត្តំ កាយកម្មំ នាម។ ភិក្ខុនំ មេត្តចិត្តេន អាចារបញ្ញត្តិសិក្ខាបនំ
កម្មជ្ជានកថនំ ធម្មទេសនា តេបិជកម្ម្យ ពុទ្ធវចនំ មេត្តំ វចីកម្មំ នាម។ គិហ្មីនំ
“ចេតិយវន្តនាយ គច្ឆាម, ពោធិវន្តនាយ គច្ឆាម, ធម្មស្សវនំ ករិស្សាម,
ធិបមាលំ បុប្ផបូជំ ករិស្សាម, តីណិ សុចរិតានិ សមាធាយ វត្តិស្សាម,
សលាកភត្តាធិនិ ធន្សាម, វស្សាវាសិកំ ធន្សាម, អន្ធិ សង្ឃស្ស ចត្តារោ បច្ចយេ
ធន្សាម, សង្ឃំ និមន្តត្វា ខាធិនិយាធិនិ សំវិទហថ, អាសនានិ បញ្ញាបេថ, ចានីយំ
ឧបជ្ឈបេថ, សង្ឃំ បច្ចុគ្គន្តា អានេថ, បញ្ញត្តាសនេ និសីទាបេថ, ធន្តជាតា
ឧស្សហជាតា វេយ្យាវច្ឆំ ករោថា”តិ អាធិកថនកាលេ មេត្តំ វចីកម្មំ នាម។
ភិក្ខុនំ ចាតោវ ឧដ្ឋាយ សរិរប្បជិជគ្គនំ កត្វា ចេតិយផ្តលំ គន្ធា វត្តាធិនិ កត្វា
វិវិត្តសេនាសនេ និសីទិត្វា “ឥមស្មី វិហារេ ភិក្ខុ សុខី ហោន្តុ អវេរា
អព្យាបជ្ជា”តិ ចិន្តនំ មេត្តំ មនោកម្មំ នាម, គិហ្មីនំ “អយ្យា សុខី ហោន្តុ អវេរា
អព្យាបជ្ជា”តិ ចិន្តនំ មេត្តំ មនោកម្មំ នាម។

តត្ថ នវកានំ ចីវរកម្មាធិសុ សហាយការគមនំ សម្មខា កាយកម្មំ នាម,
ថេរានំ បន ចាធនោវនសិញ្ចនពិជននាធាធិភេទម្បិ សព្វំ សាមីចិកម្មំ សម្មខា
កាយកម្មំ នាម, ឧភយេហិបិ ធុន្តិក្ខត្តានំ ធារុភណ្ឌាធិនំ តេសុ អវញ្ញំ អកត្វា
អត្តនា ធុន្តិក្ខត្តានំ វិយ បជិសាមនំ បរម្មខា មេត្តំ កាយកម្មំ នាម។ “នេវត្ថេរោ
តិស្សត្ថេរោ”តិ វុត្តំ ឯវំ បគ្គយ្យវចនំ សម្មខា មេត្តំ វចីកម្មំ នាម, វិហារេ អសន្តំ

បន បដិបុច្ឆន្តស្ស “កុហំ អម្ពាភំ ទេវត្ថេរោ, កុហំ អម្ពាភំ តិស្សត្ថេរោ, កណា នុ
 ខោ អាគមិស្សតី” តិ វរំ បិយវចនំ បរម្មុខា មេត្តំ វចីកម្ពំ នាម។
 មេត្តាសីនេហាសិនិទ្ធានិ បន នយនានិ ឱម្ពីលេត្វា បសន្នេន មុខេន ឌីលោកនំ
 សម្មុខា មេត្តំ មនោកម្ពំ នាម, “ទេវត្ថេរោ តិស្សត្ថេរោ អរោគោ ហោតុ
 អព្យាបដ្ឋោ” តិ សមន្នាហរណំ បរម្មុខា មេត្តំ មនោកម្ពំ នាម។ កាមព្យោត្ត
 មេត្តាសីនេហាសិនិទ្ធានំ នយនានំ ឱម្ពីលេនំ, បសន្នេន មុខេន ឌីលោកនព្វា មេត្តំ
 កាយកម្មមេវ។ យស្ស បន ចិត្តស្ស វសេន នយនានំ មេត្តាសីនេហាសិនិទ្ធានា,
 មុខស្ស ច បសន្នតា, តំ សន្ធាយ វុត្តំ “មេត្តំ មនោកម្ពំ នាមា” តិ។
 សមាធិសំវត្ថនប្បយោជនានិ សមាធិសំវត្ថនិកានិ។

សមាធិសីលតំ គតោតិ តេសុ តេសុ ទិសាភាគេសុ វិហារន្តេហិ ភិក្ខុហិ សទ្ធិ
 សមាធិសីលតំ គតោ។ យាយន្តិ យា អយំ មហ្គព្យោវ តុម្ពាកព្វា បច្ចក្ខតា។
 ទិដ្ឋីតិ សម្មាទិដ្ឋិ។ អរិយាតិ និទ្ទោសា។ និយ្យាតីតិ វដ្តទុក្ខតោ និស្សរតិ និគ្គច្ឆតិ។
 សយំ និយ្យន្តិយេវ ហិ តំសមធិបុគ្គលំ វដ្តទុក្ខតោ និយ្យាបេតីតិ វុច្ឆតិ។ យា
 សត្តុ អនុសិដ្ឋិ, តំ ករោតីតិ តក្ករោ, តស្ស, យថានុសិដ្ឋំ បដិបដ្ឋកស្សាតិ
 អត្ថោ។ ទុក្ខក្ខយាយាតិ សព្ពទុក្ខក្ខយត្ថំ។ ទិដ្ឋិសាមញ្ញគតោតិ សមាធិទិដ្ឋិការំ
 ឧបគតោ។

ជាសុវិហារសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៦-១០. អាណន្ទសុត្តានិវណ្ណានា

១០៦-១១០. ធរដ្ឋ អធិសីលេតិ និមិត្តត្ថេ ភុម្មំ, សីលនិមិត្តំ ន ឧបវេទតិ ន
 និទ្ធិតីតិ អត្ថោ។ អត្ថនិ កម្មេ ច អនុ អនុ បេក្ខតិ សីលេនាតិ អត្តានុបេក្ខិ។
 សត្តមាធិនិ ឧត្តានត្តានេវ។

អាននុស្សត្តាទិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ជាសុវិហារវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

(១២) ២. អន្ធករិទ្ធុរត្តោ

១-២. កុល្យបកសុត្តាទិវណ្ណានា

១១១-១១២. ធុតិយស្ស បឋមេ អសន្តវេសុ កុលេសុ វិស្សាសោ ឯតស្សាតិ
អសន្តវិស្សាសី។ អនិស្សរោ ហុត្វា វិកប្បតិ សំវិទហតិ សីលេនាតិ
អនិស្សរិកប្បី។ វិស្សជ្ជានិ វិសុំ ឱត្តានិ ភេទេន អវត្តិតានិ កុលានិ យជនត្ថាយ
ឧបសេវតិ សីលេនាតិ វិស្សជ្ជបសេវី។ ធុតិយាទីនិ ឧត្តានត្ថានេវ។

កុល្យបកសុត្តាទិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥-១៣. មច្ឆរិទ្ធិសុត្តាទិវណ្ណានា

១១៥-១២៣. បញ្ចមេ អាវាសមច្ឆរិយាទីនិ បញ្ច ឥធនិក្ខនិយា វសេន
អាគតានិ, ភិក្ខុស្ស វសេនបិ តានិ វេទិតញ្ញានិ។ អាវាសមច្ឆរិយេន ហិ
សមន្នាគតោ ភិក្ខុ អាគន្ធកំ ទិស្វា “ឯត្ថ ចេតិយស្ស វា សង្ឃស្ស វា បរិក្ខារោ
បបិតោ” តិអាទីនិ វត្វា សង្ឃិកអាវាសំ ន ទេតិ។ កុលមច្ឆរិយេន សមន្នាគតោ
ភិក្ខុ តេហិ តេហិ ការណេហិ អាទីនំ ទស្សេត្វា អត្តនោ ឧបដ្ឋាកេ កុលេ
អញ្ជេសំ បវេសម្បិ និវារេតិ។ លាភមច្ឆរិយេន សមន្នាគតោ សង្ឃិកម្បិ លាភំ
មច្ឆរាយន្តោ យថា អញ្ជេ ន លភន្តិ, ឯវំ ករោតិ អត្តនា វិសមនិស្សិតតាយ
ពលវនិស្សិតតាយ ច។ វណ្ណមច្ឆរិយេន សមន្នាគតោ អត្តនោ វណ្ណំ វណ្ណតិ,

បរេសំ វណ្ណា “កី វណ្ណា ឯសោ” តិ តំ តំ ទោសំ វនតិ។ វណ្ណា តិ ចេត្ត
សរីរវណ្ណាបិ, គុណវណ្ណាបិ វេទិតញ្ចោ។

ធម្មមច្ឆរិយេន សមន្មាគតោ - “ឥមំ ធម្មំ បរិយាបុណ្ហាត្វា ឯសោ មំ
អភិករិស្សតី” តិ អញ្ញាស្ស ន ទេតិ។ យោ បន - “អយំ ឥមំ ធម្មំ ឧគ្គហេត្វា
អញ្ញាថា អត្ថំ វិបរិវត្តេត្វា នាសេស្សតី” តិ ធម្មនុគ្គហេន វា - “អយំ ឥមំ ធម្មំ
ឧគ្គហេត្វា ឧទ្ធតោ ឧន្ទឡោ អរូបសន្តចិត្តោ អបុញ្ញំ បសវិស្សតី” តិ
បុគ្គលានុគ្គហេន វា ន ទេតិ, ន តំ មច្ឆរិយំ។ ធម្មោ តិ ចេត្ត បរិយត្តិធម្មោ
អធិប្បតោ។ បដិវេធជធម្មោ ហិ អរិយានំ យេវ ហោតិ, តេ ច នំ ន មច្ឆរាយន្តិ
មច្ឆរិយស្ស សព្ពសោ បហីនត្តា តិ តស្ស អសម្ពវោ ឯវ។ តត្ថ អាវាសមច្ឆរិយេន
លោហគេហោ បច្ចតិ, យក្ខោ វា បេតោ វា ហុត្វា តស្សេវ អាវាសស្ស សង្ការំ
សីសេន ឧត្តិបិទ្វា ចរតិ។ កុលមច្ឆរិយេន អប្បភោគោ ហោតិ។
លាភមច្ឆរិយេន ភូមិនិរយេ និព្ពត្តតិ, សង្ឃស្ស វា កណាស្ស វា លាភំ មច្ឆរាយិត្វា
បុគ្គលិកបរិភោគេន វា បរិភូត្វិត្វា យក្ខោ វា បេតោ វា មហាអជគរោ វា
ហុត្វា និព្ពត្តតិ។ វណ្ណាមច្ឆរិយេន ភវេសុ និព្ពត្តស្ស វណ្ណា នាម ន ហោតិ។
ធម្មមច្ឆរិយេន កុក្កឡនិរយេ និព្ពត្តតិ។ ធម្មាទីនិ ឧត្តានត្តានេវ។

មច្ឆរិនិសុត្តានិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

អនុករិន្ទវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

(១៣) ក. គិលានវគ្គោ

១២៤-១៣០. តតិយោ វគ្គោ ឧត្តានត្តាយេវ។

(១២) ៤. រាជវង្ស

១. បឋមចក្កានុវត្តនសុត្តន្តបិដក

១៣១. ចតុត្ថស្ស បឋមេ អត្តញ្ញូតិ ហិតញ្ញូ។ ហិតបរិយាយោ ហេតុ អត្ត-
សន្តោ “អត្តត្ថោ បរត្ថោ” តិអាទិសុ (មហានិ. ៦៩; ចូឡិនិ.
មោឃរាជមាលាវបុត្តានិទ្ទេសោ ៨៥; បដិ. ម. ៣.៥) វិយ។ យស្មា ចេស បរេសំ
ហិតំ ជានន្តោ តេ អត្តនិ វញ្ញូតិ, តស្មា វុត្តំ “វញ្ញូតំ ជានាតិ” តិ។ ទណ្ឌោតិ
អបរាជានុរូបេ ទណ្ឌានេ។ ពលម្ពីតិ ពលកាយេ។ បញ្ច អត្តេតិ អត្តត្ថោ, បរត្ថោ,
ឧភយត្ថោ, ទិដ្ឋធម្មិកោ អត្តោ, សម្បរាយិកោ អត្តោតិ វរំ បញ្ចប្បភេទេ អត្តេ។
ចត្តារោ ធម្មេតិ ចតុសច្ចធម្មេ, កាមរូចារូបលោកុត្តរភេទេ វា ចត្តារោ ធម្មេ។
បដិគ្គហណាបរិភោគមត្តញ្ញូតាយ វរំ បរិយេសនវិស្សជ្ជនមត្តញ្ញូតាបិ
ពោធិតា ហោជ្ជិតិ “បដិគ្គហណាបរិភោគមត្តំ ជានាតិ” ឥច្ឆេវ វុត្តំ។

ឧត្តរតិ អតិក្កមតិ, អភិកវតីតិ វា ឧត្តរំ, នត្ថិ ឯត្ថ ឧត្តរន្តិ អនុត្តរំ។
អនតិសយំ, អប្បជីភាគំ វា អនេកាសុ ទេវមនុស្សបរិសាសុ អនេកសតក្ខត្តំ
តេសំ អរិយសច្ចប្បជីវេ ធម្មសម្មាទនវសេន បរត្ថោ ភគវតោ ធម្មទេសនា
ធម្មចក្កំ។ អបិច សព្វបឋមំ អញ្ញាតកោណ្ឌញ្ញប្បមុខាយ
អជ្ឈារសបរិសគណាយ ព្រហ្មកោដិយា ចតុសច្ចស្ស បដិវេជវិជាយិនី យា
ធម្មទេសនា, តស្សា សាតិសយា ធម្មចក្កសមញ្ញា។ តត្ថ សតិបដ្ឋានាតិធម្មោ
វរំ បរត្ថនជ្ជន ចក្កន្តិ ធម្មចក្កំ។ ចក្កន្តិ វា អាណា ធម្មតោ អនបេតត្តា, ធម្មញ្ច
តំ ចក្កញ្ចាតិ ធម្មចក្កំ។ ធម្មន ញ្ញាយេន ចក្កន្តិបិ ធម្មចក្កំ។ យថាហ “ធម្មញ្ច
បរត្ថេតិ ចក្កញ្ចាតិ ធម្មចក្កំ, ចក្កញ្ច បរត្ថេតិ ធម្មញ្ចាតិ ធម្មចក្កំ, ធម្មន
បរត្ថេតីតិ ធម្មចក្ក” តិអាទិ (បដិ. ម. ២.៤០-៤១)។ អប្បជីវត្ថិយន្តិ ធម្មស្សរស្ស

ភក្តីតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស ធម្មចក្កស្ស អនុត្តរភារតោ អប្បដិសេធនីយំ។
កេហិ បន អប្បដិវត្តិយន្តិ អាហា - “សមណោ វា” តិអាធិ។ តត្ថ សមណោនាតិ
បព្ពដ្ឋំ ឧបកតេន។ ព្រាហ្មណោនាតិ ជាតិព្រាហ្មណោន។
សាសនបរមត្ថសមណាព្រាហ្មណានញ្ញំ បដិលោមចិត្តំយេវ នត្តិ។ ទេវេនាតិ
កាមាវចរទេវេន។ កេនចីតិ យេន កេនចិ អវសិជ្ជចារិសង្ខេន។ ឯត្រាវតា
អជ្ជន្ទម្យី បរិសានំ អនវសេសបរិយាទានំ ទដ្ឋព្ពំ។ លោកស្មីន្តិ សត្តលោកេ។

បឋមចក្កានុវត្តនសុត្តន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. ឧតិយចក្កានុវត្តនសុត្តន្តវណ្ណនា

១៣២. ឧតិយេ ចក្កវត្តវត្តន្តិ ទសវិធំ, ទ្វាទសវិធំ វា ចក្កវត្តិភារាវហំ វត្តំ។
តត្ថ អន្តោជនស្មី ពលកាយេ ធម្មិកាយេវ វត្តាវរណគុត្តិយា សវិជានំ,
ខត្តិយេសុ, អនុយន្តេសុ, ព្រាហ្មណគហបតិកេសុ, នេគមជានបទេសុ,
សមណាព្រាហ្មណេសុ, មិគបក្ខិសុ, អធម្មិកបដិក្ខេចា, អធនានំ
ធនានុប្បទានំ, សមណាព្រាហ្មណេ ឧបសម្ព័ន្ធមិត្វា បញ្ញាបុច្ឆនន្តិ ឥទំ ទសវិធំ
ចក្កវត្តវត្តំ។ ឥទមេវ ច គហបតិកេ បក្ខិជាតេ ចវិសុំ កត្វា គហណាវសេន
ទ្វាទសវិធំ។ មិគរា បវត្តិតមេវ អនុប្បវត្តេតិ ទសវិធំ វា ទ្វាទសវិធំ វា
ចក្កវត្តវត្តំ បូរេត្វា និសិន្នស្ស បុត្តស្ស អញ្ញំ ចាតុភវតិ, សោ តំ បវត្តេតិ។
វតនមយត្តា បន សទិសង្ខេន តទេវេតន្តិ កត្វា “មិគរា បវត្តិត” ន្តិ វុត្តំ។ យស្មា
វា សោ “អប្បោស្សក្កោ, ត្វំ ទេវ, ហោហិ, អហមនុសាសិស្សាមី” តិ អាហា។ តស្មា
មិគរា បវត្តិតំ អាណាចក្កំ អនុប្បវត្តេតិ នាមាតិ ឯវមេត្ត អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។
យញ្ញំ អត្តនោ បុញ្ញានុភាវសិទ្ធិំ ចក្កវតនំ, តំ និប្បវិយាយតោ តេន បវត្តិតំ
នាម, នេតវន្តិ បឋមនយោ វុត្តោ។ យស្មា បវត្តិតស្សេវ អនុវត្តនំ, បឋមនយោ ច
តំសទិសេ តព្ពោហារវសេន វុត្តោតិ តំ អនាទិយិត្វា ឧតិយនយោ វុត្តោ។

ទុតិយបក្កានុវត្តនសុត្តន្តបិដកនិងដ្ឋតា។

៤. យស្សំទិសំសុត្តន្តបិដក

១៣៤. បតុត្ថេ “ឧកតោសុជាតោ”តិ ឯត្ថកេវុត្ថេ យេហិកេហិចិ ធ្វើហិ
កាគេហិសុជាតតា បញ្ញាបេយ្យ, សុជាត-សន្នោ ច “សុជាតោ
ចារុទស្សនោ”តិអាទិសុ (ម. និ. ២.៣៩៩; សុ. និ. ៥៥៣; បេរគា. ៨១៨)
អាហេហសម្មត្តិបរិយាយោតិ ជាតិវសេន សុជាតតំ វិភាវេតុំ “មាតិកោ ច
បិតិកោ ចា”តិ វុត្តំ។ អនោរសបុត្តវសេនបិ លោកេ មាតុបិតុសមញ្ញា ទិស្សតិ,
ឥធម បនសា ឱវសបុត្តវសេន ឥច្ឆិតាតិ ទស្សេតុំ “សំសុទ្ធក្កហណីកោ”តិ វុត្តំ។
គព្ពំ គណ្ណាតិ ធារេតីតិ គហណី, គព្ពាសយសញ្ញោតោ មាតុកុច្ឆិប្បទេសោ។
តេនាហ “សំសុទ្ធាយ មាតុកុច្ឆិយា សមន្នាគតោ”តិ។ យថាភុត្តស្ស
អាហារស្ស វិចាចនវសេន គណ្ណានតោ អនឌ្ឍនតោ គហណី, តេជាធាតុ។ បិតា
ច មាតា ច បិតរោ។ បិតុនំ បិតរោ បិតាមហា។ តេសំ យុគោ បិតាមហាយុគោ,
តស្មា យាវ សត្តមា បិតាមហាយុគោ, បិតាមហាទ្វាតិ ឯវមេត្ត អត្ថោ ទដ្ឋញ្ចោ។
ឯវញ្ញំ បិតាមហាគ្គហណោនេវ មាតាមហោបិ គហិតោតិ សោ អដ្ឋកថាយំ វិសុំ
ន ឧទ្ធតោ។ យុគ-សន្នោ ចេត្ត ឯកសេសនយេន ទដ្ឋញ្ចោ “យុគោ ច យុគោ ច
យុគោ”តិ។ ឯវញ្ញំ តត្ថ តត្ថ ទិដ្ឋំ គហិតមេវ ហោតិ។ តេនាហ “តតោ ឧទ្ធា
សព្វេបិ បុព្វបុរិសា បិតាមហាគ្គហណោនេវ គហិតា”តិ។ បុរិសគ្គហណោញោត្ត
ឧក្កជ្ជនិទ្ទេសវសេន កតន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ ឯវញ្ញំ “មាតិកោ”តិ ចាឡិវចនំ សមត្ថិតំ
ហោតិ។

អក្ខតោតិ អប្បត្ថក្ខតោ។ អនវក្ខតោតិ សម្បត្តិវាទាទិសុ ន អវក្ខតោ ន
ធម្មតោ។ ជាតិវាទេនាតិ ហេតុម្ហិ ករណាវចនន្តិ ទស្សេតុំ “កេន
ការណោនា”តិអាទិ វុត្តំ។ ឯត្ថ ច “ឧកតោ...បេ... បិតាមហាយុគោ”តិ ឯតេន

ខត្តិយស្ស យោនិទោសាការោ ទស្សិតោ សំសុទ្ធក្កហណិកការកិត្តនតោ។
“អក្ខត្តោ”តិ ឥមិនា កិរិយាបរាជាការោ។ កិរិយាបរាជេន ហិ សត្តា ខេបំ
ចាបុណ្ណិ។ “អនុបក្កដ្ឋោ”តិ ឥមិនា អយុត្តសំសគ្គាការោ។ អយុត្តសំសគ្គញ្ញំ
បដិច្ច សត្តា អក្កោសំលភន្តិ។

អឡតា នាម វិភវសម្បទ្គតា, សា តំ តំ ឧបាទាយុបាទាយ វុច្ចតីតិ អាហា
“យោ កោចិ អត្ថនោ សន្តកេន វិភវេន អឡោ ហោតិ”តិ។ តថា មហាទ្ធនតាបីតិ
តំ ឧក្កំសគតំ ទស្សេតុំ “មហតា អបរិមាណាសម្ព័ន ធនេន សមន្នាគតោ”តិ
វុត្ថំ។ ភុញ្ញតត្ថតោ បរិភុញ្ញតត្ថតោ វិសេសតោ កាមា ភោតា នាមាតិ អាហា
“បញ្ចកាមគុណាវសេនា”តិ។ កោដ្ឋំ វុច្ចតិ ធម្មាស្ស អាវសនដ្ឋានំ, កោដ្ឋភូតំ
អការំ កោដ្ឋាការំ។ តេនាហា “ធម្មេន ច បរិបុណ្ណាកោដ្ឋាការោ”តិ។ ឯវំ
សារគតំ កោសោ, ធម្មាបរិជ្ជបនដ្ឋានញ្ច កោដ្ឋាការន្តិ ទស្សេត្វា ឥទានិ តតោ
អញ្ញថា តំ ទស្សេតុំ “អថ វា”តិ អាទិ វុត្ថំ។ តត្ថ យថា អសិនោ
តិក្ខុការបរិហារកោ បដិច្ចនោ “កោសោ”តិ វុច្ចតិ។ ឯវំ រញ្ជោ
តិក្ខុការបរិហារំ កត្វា ចតុរដ្ឋិនី សេនា កោសោតិ អាហា “ចតុត្ថិជោ កោសោ
ហត្ថិ អស្សា រថា បត្ថិ”តិ។ វត្ថុកោដ្ឋាការក្កហណេន សព្វស្សបិ
ភណ្ឌាជ្ជបនដ្ឋានស្ស គហិតត្ថា “តិវិធំ កោដ្ឋាការ”ន្តិ វុត្ថំ។

យស្សា បញ្ញាយ វសេន បុរិសោ “បណ្ឌិតោ”តិ វុច្ចតិ, តំ បណ្ឌិត្វន្តិ អាហា
“បណ្ឌិត្វេន សមន្នាគតោ”តិ។ តំ តំ ឥតិ កត្តត្ថតាសុ ធរកភារោ ព្យត្តភារោ
វេយ្យត្តិយំ។ សម្មោហំ ហិសតិ វិធមតីតិ មេធា, សា ឯតស្ស អត្ថីតិ មេធាវី។
ហេនេ ហេនេ ឧប្បត្តិ ឯតិស្សា អត្ថីតិ ហេនុប្បត្តិ, ហេនសោ ឧប្បជ្ជនបញ្ញា។
វឡិអត្ថតិ វឡិសម្ពាតេ អត្ថេ។

យស្សំទិសំសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥-៩. បត្តនាសុត្តាទិវណ្ណានា

១៣៥-៩. បញ្ចមេ ហត្ថិស្មិន្ទិ ហត្ថិសិប្បំ ហត្ថិតិ ហិ ហត្ថិវិសយត្តា
ហត្ថិសន្និស្សិតត្តា ច ហត្ថិសិប្បំ គហិតំ។ សេសបទេសុបិ ឯសេវ នយោ។
វយតីតិ វយោ, សោភនេសុ កត្តចិ អបក្ខលន្តោ អវិត្តាយន្តោ តានិ សន្ធាវេតុំ
សក្កោតីតិ អត្តោ។ ន វយោ អវយោ, តានិ អត្តតោ សទ្ធតោ ច សន្ធាវេតុំ ន
សក្កោតិ។ អវយោ ន ហោតីតិ អនវយោ។ ទ្វេ បដិសេធា បកតី គមេន្ទិតិ អាហា
“អនវយោតិ សមត្តោ”តិ។ ធម្មាធិនិ ឧត្តានត្តានេវ។

បត្តនាសុត្តាទិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១០. សោតសុត្តវណ្ណានា

១៤០. ធនមេ តិព្ពានន្ទិ តិក្ខានំ។ ខរានន្ទិ កក្កសានំ។ កដុកានន្ទិ
ធារុណានំ។ អសាតានន្ទិ នសាតានំ អប្បិយានំ។ ន តាសុ មនោ អប្បេតិ, ន តា
មនំ អប្បាយន្ទិ វឿន្ទិតិ អមនាថា។

សោតសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

រាជវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

(១៥) ៥. តិកក្កាភិវគ្គោ

១. អវជានាតិសុត្តវណ្ណានា

១៤១. បញ្ចមស្ស បឋមេ ធឪ្វា អវជានាតីតិ ឯត្ថ ឯកោភិក្ខុ មហាបុព្វោ
ចតុបច្ចយលាភី ហោតិ, សោ ជីវរាជីនិ លភិត្វា អញ្ញំ អប្បបុញ្ញំ អាបុច្ឆតិ។

សោមី តស៊ី បុនប្បដំ អាបុន្នន្តេបិ គណ្ហាតិយេវ។ អថស្ស ឥតរោ ថោកំ
កុបិតោ ហុត្វា មង្គ្គការំ ឧប្បាទេតុកាមោ វទតិ “អយំ អត្ថនោ ធម្មតាយ
ចីវរាទីនំ ន លភតិ, អម្ពេ និស្សាយ លភតិ” តិ។ ឯវម្បិ ទត្វា អវជានាតិ នាម។
ឯកោ បន ឯកេន សទ្ធិទ្វេ តីណិ វស្សានិ វសន្តោ បុព្ពេ តំ បុគ្គលំ គរុំ កត្វា
គច្ឆន្តេ គច្ឆន្តេ កាលេ ចិត្តិការំ ន ករោតិ, អាសននិសិន្នជ្ជានម្បិ ន គច្ឆតិ។
អយម្បិ បុគ្គលោ សំវាសេន អវជានាតិ នាម។ អាធម្មបុខោតិ អាទិតោ
ធម្មបុខោ, បឋមវចនស្មីយេវ ឋបិតមុខោតិ អត្ថោ។ តត្ថាយំ នយោ - ឯកោ
បុគ្គលោ សារុប្បយេវ ភិក្ខុំ “អសារុប្បោ ឯសោ” តិ កថេតិ។ តំ សុត្វា ឯស និដ្ឋំ
គច្ឆតិ, បុន អញ្ញេន សភាគេន ភិក្ខុនា “សារុប្បោ អយ” ត្ថិ វុត្ថេបិ តស្ស វចនំ ន
គណ្ហាតិ។ អសុកេន នាម “អសារុប្បោ អយ” ត្ថិ អម្ហាកំ កថិតត្ថិ បុរិមភិក្ខុនោវ
កថំ គណ្ហាតិ។ អបរោបិស្ស ទុស្សីលំ “សីលវា” តិ កថេតិ។ តស្ស វចនំ
សទ្ធិហិត្វា បុន អញ្ញេន “អសារុប្បោ ឯសោ ភិក្ខុ, នាយំ តុម្ហាកំ សន្តិកំ
ឧបសង្កមិតុំ យុត្តោ” តិ វុត្ថេបិ តស្ស វចនំ អគ្គហេត្វា បុរិមយេវ កថំ គណ្ហាតិ។
អបរោ វណ្ណាម្បិ កថិតំ គណ្ហាតិ, អវណ្ណាម្បិ កថិតំ គណ្ហាតិយេវ។ អយម្បិ
អាធម្មបុខោយេវ នាម អាធាតព្ពមុខោ, យំ យំ សុណាតិ, តត្ថ តត្ថ
ឋបិតមុខោតិ អត្ថោ។

លោលោតិ សទ្ធាទីនំ ឥត្តរកាលប្បតិ តត្ថា អស្សទិយាទីហិ លុលិតភាវេន
លោលោ។ ឥត្តរកត្តិតិ អាទីសុ បុនប្បដំ ភជនេន សទ្ធាវ ភត្តិបេមំ។ សទ្ធាបេមម្បិ
គេហស្សិតបេមម្បិ វដ្តតិ, បសាទោ សទ្ធាបសាទោ។ ឯវំ បុគ្គលោ លោលោ
ហោតីតិ ឯវំ ឥត្តរសទ្ធាទីតាយ បុគ្គលោ លោលោ នាម ហោតិ។ ហាលិទ្ធិរកោ
វិយ, ធុសរាសិម្ហ កោដ្ឋិតខានុកោវិយ, អស្សបិដ្ឋិយំ ឋបិតកុម្មណ្ហំវិយ ច
អនិពទ្ធជ្ជានេ មុហុត្ថេន កុប្បតិ។ មន្តោ មោម្ហហោតិ អញ្ញាណភាវេន មន្តោ,
អវិសយតាយ មោម្ហហោ, មហាម្ហន្នោតិ អត្ថោ។

អរជានាតិសុត្តន្តបិដកនិងដ្ឋកថា។

២-៣. អារកតិសុត្តន្តបិដកនិងដ្ឋកថា

១២២-៣. ធុតិយេ អារកតិ ឯត្ថ អារម្ភ-សន្តោ

កម្មកិរិយហិសនវិរិយកោបនាបត្តិវីតិក្កមេសុ វត្ថុតិ។ តថា ហេស “យំ កិញ្ចា ធុត្ថំ សម្ពោតិ, សត្ថំ អារម្ភបច្ចយា” តិ (សុ. និ. ៧៤៩) កម្ម អាគតោ។ “មហារម្មា មហាយញ្ញា, ន តេ ហោន្តិ មហាប្បលា” តិ (សំ. និ. ១.១២០; អ. និ. ៤.៣៩) កិរិយាយ។ “សមណំ គោតមំ ធុត្ថិស្ស ចាណំ អារកត្ថិ” តិ (ម. និ. ២.៥១) ហិសនេ។ “អារម្ភថ និក្ខមថ, យុញ្ញថ ពុទ្ធសាសនេ” តិ (សំ. និ. ១.១៨៥; នេត្តិ. ២៩; បេជកោ. ៣៨; មិ. ប. ៥.១.៤) វិរិយេ។ “តីដកាមភូតកាមសមារម្មា បដិវិរតោ ហោតិ” តិ (ធិ. និ. ១.១០, ១៩៥; ម. និ. ១.២៩៣) កោបនេ។ “អារកតិ ចវិប្បជិសារី ច ហោតិ” តិ (អ. និ. ៥.១៤២; បុ. ប. ១៩១) អយំ បន អាបត្តិវីតិក្កមេ អាគតោ, តស្មា អាបត្តិវីតិក្កមេវសេន អារកតិ ចេវ, តប្បច្ចយា ចវិប្បជិសារី ហោតិ តិ អយមេត្ថ អត្ថោ។ យថាភូតំ នប្បជានាតិ តិ អនិកតតត្ថា យថាសភាវតោ ន ជានាតិ។ យត្ថស្សាតិ យស្មី អស្ស, យំ ហំ បត្វា ឯតស្ស បុគ្គលស្ស ឧប្បន្នា ចាបកា អកុសលា ធម្មា អបរិសេសា និរុដ្ឋន្តិ តិ អត្ថោ។ កី បន បត្វា តេ និរុដ្ឋន្តិ តិ? អរហត្ថមគ្គំ, ជលប្បត្តស្ស បន និរុទ្ធា នាម ហោន្តិ។ ឯវំ សន្តេបិ ឥធម មគ្គកិច្ចវសេន បន ជលមេវ វុត្តន្តិ វេទិតព្វំ។

អារកតិ នវិប្បជិសារី ហោតិ តិ អាបត្តិ អាបដ្ឋតិ, តំ បនេស ទេសេតុំ សភាគបុគ្គលំ បរិយេសតិ, តស្មា នវិប្បជិសារី ហោតិ។ ន អារកតិ វិប្បជិសារី ហោតិ តិ អាបត្តិ ន អាបដ្ឋតិ, វិនយបញ្ញត្តិយំ បន អកោវិទត្ថា អនាបត្តិយា អាបត្តិសញ្ញា ហុត្វា វិប្បជិសារី ហោតិ តិ ឯវំមេត្ថ អត្ថោ ទដ្ឋព្រោ។ “ន អារកតិ ន វិប្បជិសារី ហោតិ” តិ យោ វុត្ថោ, កតរោ សោ បុគ្គលោ? ធុស្សដ្ឋវិរិយបុគ្គលោ។

សោ បិ “កី មេ ឥមស្មី កាលេ បរិនិព្វានេន, អនាគតេ
មេត្តេយ្យសម្មាសម្ពុទ្ធកាលេ បរិនិព្វាយិស្សមី” តិ វិសុទ្ធសីលោបិ បដិបត្តិ ន
បូរេតិ។ សោ បិ “កិមត្ថំ អាយស្មា បមត្តោ វិហារតិ, បុព្វជ្ជនស្ស នាម គតិ
អនិពន្ធា, តស្មា បិ មេត្តេយ្យសម្មាសម្ពុទ្ធស្ស សម្មាធិការំ លកេយ្យាសិ,
អរហត្តត្ថាយ វិបស្សនំ ភាវេហី” តិ ឱវទិតញ្ញោ។

សាធូតិ អាយាចនត្ថេ និចាតោ។ ឥទំ វុត្ថំ ហោតិ - យាវ អបរទ្ធី វត
អាយស្មតា, វេរំ សន្តេបិ មយំ អាយស្មន្តំ យាចាម, ទេសេតព្ពយុត្តកស្ស
ទេសនាយ, វុដ្ឋាតព្ពយុត្តកស្ស វុដ្ឋានេន, អាវិកាតព្ពយុត្តកស្ស អាវិកិរិយាយ
អារម្មដេ អាសវេ បហាយ សុទ្ធន្តេ បិតការបច្ឆវេក្ខណេន វិប្បដិសារដេ អាសវេ
បដិវិនោទេត្វា នីហរិត្វា វិបស្សនាចិត្តញ្ញោវ វិបស្សនាបញ្ញញ្ញោ វឌ្ឍេត្វតិ។ អមុនា
បញ្ចមេន បុគ្គលេនាតិ ឯតេន បញ្ចមេន ខីណាសវបុគ្គលេន។ សមសមោ
ភវិស្សតីតិ លោកុត្តរគុណេហិ សមភាវេនេវ សមោ ភវិស្សតីតិ វេរំ
ខីណាសវេន ឱវទិតញ្ញោតិ អត្ថោ។ តតិយំ ឧត្តានមេវ។

អារភតិសុត្តាធិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤-៦. តិកណ្ហាកីសុត្តាធិវណ្ណានា

១៤៤-៦. ចតុត្ថេ បដិក្ខលេតិ អមនុញ្ញោ អនិជ្ជេ។ អប្បដិក្ខលសញ្ញាតិ
ឥដ្ឋាការេនេវ បវត្តចិត្តោ។ ឥដ្ឋស្មី វត្ថុស្មី អសុភាយ វា ជវតិ, អនិច្ចតោ វា
ឧបសំហារតិ ឧបនេតិ បវត្តតិ។ អនិជ្ជស្មី វត្ថុស្មិនិ អនិជ្ជេ សត្តសញ្ញាតេ
អារម្មណេ។ មេត្តាយ វា ជវតីតិ មេត្តំ ហិតេសិទ្ធិ ឧបសំហារន្តោ សត្តត្ថកមេវ វា
តត្ថ ជវតិ។ ឆាតុតោ វា ឧបសំហារតីតិ ធម្មសភាវចិន្តនេន ឆាតុតោ
បច្ឆវេក្ខណាយ ឆាតុមនសិការំ វា តត្ថ បវត្តតិ។ តទុកយំ អភិនិវន្តេត្វាតិ

សភាវតោ អានុភាវតោ ច ឧបតិជ្ជន្តំ អារម្មណេ បដិកូលភាវំ
អប្បដិកូលភាវញ្ចាតិ តំ ឧភយំ បហាយ អគ្គហេត្វា, សត្តស្មី បន តស្មី
មជ្ឈត្តោ ហុត្វាតិ វុត្តំ ហោតិ។ មជ្ឈត្តោ ហុត្វា វិហរិតុកាមោ បន កី
ករោតីតិ? ឥដ្ឋានិជ្ជេសុ អាចាជំ គតេសុ នេវ សោមនស្សិតោ ហោតិ, ន
នោមនស្សិតោ ហោតិ។ ឧបេក្ខកោ វិហរេយ្យាតិ ឥដ្ឋេ អវដ្ឋត្តោ អនិដ្ឋេ
អនុស្សត្តោ យថា អញ្ញោ អសមបេក្ខនេន មោហំ ឧប្បាទេន្តិ, វេរំ អនុប្បាទេន្តោ
ធនុ អារម្មណេសុ ធន្យង្គុបេក្ខាយ ឧបេក្ខកោ វិហរេយ្យ។ តេនេវាហ
“ធន្យង្គុបេក្ខាវសេន បញ្ចមោ”តិ។ ឥដ្ឋានិជ្ជធន្យាវម្មណាចាថេ
បរិសុទ្ធបកតិភាវាវិជហនលក្ខណាយ ធនុ ទ្វារេសុ បវត្តនតោ
“ធន្យង្គុបេក្ខា”តិ លទ្ធនាមាយ តត្រមជ្ឈត្តុបេក្ខាយ វសេន បញ្ចមោ វារោ
វុត្តោតិ អត្តោ។ បញ្ចមំ ធន្យញ្ច ឧត្តានមេវ។

តិកណ្ឌាកីសុត្តានិវគ្គោនា និដ្ឋិតា។

៧-១០. អសប្បវិសទានសុត្តានិវគ្គោនា

១៤៧-១៥០. សត្តមេ អសក្កច្ចន្តិ អនាទំ កត្វា។ ធម្មេយ្យធម្មស្ស
អសក្កច្ចករណំ នាម អសម្បន្តំ ករោតីតិ អាហ “ន សក្កវិទ្យា សុចី កត្វា
ទេតី”តិ, ឧត្តណ្ហាលាទិទោសវិហិតំ សុចិសម្បន្តំ កត្វា ន ទេតីតិ អត្តោ។
អចិត្តិកត្វាតិ ន ចិត្តេ កត្វា, ន បូជេត្វាតិ អត្តោ។ បូជេន្តោ ហិ បូជេតព្ភវត្ថុ
ចិត្តេ វេបេតិ, ន តតោ ពហិ ករោតិ។ ចិត្តំ វា អច្ឆរិយំ កត្វា បដិបត្តិវិករណំ
សម្ភារំនកិរិយា, តប្បដិក្ខេបតោ អចិត្តិករណំ អសម្ភារំនកិរិយា។ អការវេន
ទេតីតិ បុគ្គលេ អករុំ ករោត្តោ និសីទនដ្ឋានេ អសម្មជ្ជិត្វាយត្ថ វា តត្ថ វា
និសីទាបេត្វាយំ វា តំ វា អាធារកំ វេបេត្វា ទានំ ទេតិ។ អសហត្ថាតិ ន អត្ថនោ
ហត្ថេន ទេតិ, ទោសកម្មករោធិហិ ទាបេតិ។ អបរិទ្ធិំ ទេតីតិ អន្តរា អបរិទ្ធិវិច្ឆេទំ

កត្វាទេតិ។ តេនាហា “ននិវន្តរំទេតិ”តិ។ អថ វា អបរិទ្ធិទេតិ
ឧច្ឆិដ្ឋាទិនឌ្ឆនិយធម្មំវិយ អវក្ខិត្តកំ កត្វាទេតិ។ តេនាហា “ធម្មេតុកាមាវិយ
ទេតិ”តិ។ “អទ្ធា ឥមស្ស ទានស្ស ជលមេវ អាគច្ឆតី”តិ ឯវំយស្ស
កម្មស្សកតាទិដ្ឋិអត្ថិ, សោ អាគមនទិដ្ឋិកោ, អយំ បន ន តាទិសោតិ
អនាគមនទិដ្ឋិកោ។ តេនាហា “កតស្ស នាម ជលំ អាគមិស្សតី”តិអាទិ។
អជ្ឈមាទីសុ នតិ វត្ថុពុំ។

អសប្បវិសទានសុត្តាទិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

តិកណ្ណកីវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

តតិយបណ្ណាសកំ និដ្ឋិតំ។

៤. ចតុត្ថបណ្ណាសកំ

(១៦) ១. សទ្ធម្មវគ្គោ

១៥១-១៦០. បឋមោ វគ្គោ ឧត្តានត្ថោយេវ។

(១៧) ២. អាឃាតវគ្គោ

១-៥. បឋមអាឃាតបដិវិនយសុត្តាទិវណ្ណានា

១៦១-១៦៥. ឧតិយស្ស បឋមេ នតិ វត្ថុពុំ។ ឧតិយេ អាឃាតោ បដិវិនយតិ
ឯត្ថ, ឯតេហីតិ វា អាឃាតបដិវិនយា។ តេនាហា “អាឃាតោ ឯតេហិ
បដិវិនេតព្ពោ”តិអាទិ។

នន្ទកន្ត្រី អនន្ទកំ, អន្ទវិវហិតំ វត្ថុខណ្ឌំ។ យទិ ហិ តស្ស អន្តោ ភវេយ្យ,
“បិលោតិកា”តិ សង្ខំ ន គច្ឆេយ្យ។

សេវាលោភាតិ ពិជកណ្តិកកេសរាទិភេទេន សេវាលេន។
ឧទកបប្បជកេនាតិ នីលមណ្ឌកបិដ្ឋវណ្ណេន ឧទកបិដ្ឋិ ធានេត្វា និព្ពត្តេន
ឧទកបិដ្ឋិកេន។ យម្មេន អនុគតោតិ យម្មេន ដុដ្ឋោ អភិក្ខតោ។ ចិត្តប្បាទន្តិ
បដិយសម្បយុត្តចិត្តប្បាទំ។

វិសភាគវេទនុប្បត្តិយា កកេចនេវ ភិយាបថបវត្តិនិវារណេន និទ្ទន្តោ
អាពាធិតិ បិទ្យេតីតិ អាពាធា, សោ អស្ស អត្ថីតិ អាពាធិកោ។ តំសមុដ្ឋានេន
ទុក្ខិតោ សញ្ញាតទុក្ខោ។ ពាឡិគិលានោតិ អធិមត្តគិលានោ។
គាមន្តនាយកស្សាតិ គាមន្តសម្មាបកស្ស។

បសន្នភាវេន ឧទកស្ស អច្ឆភាវោ វេទិតញ្ចោតិ អាហា “អន្នោទកាតិ
បសន្នោទកា”តិ។ សាធុរសតាយ សាតតាតិ អាហា “មដុរោទកា”តិ។
តនុកមេវ សលីលំ វិសេសតោ សីតលំ, ន ពហាលាតិ អាហា
“តនុសីតសលីលា”តិ។ សេតកាតិ និក្ខទ្ធមា។ សចិត្តល្លាទិវសេន ហិ ឧទកស្ស
វិវណ្ណតា។ សភាវតោ បន តំ សេតវណ្ណមេវ។ តតិយាទីនិ ឧត្តានត្ថានេវ។

បឋមអាយាតបដិវិនយសុត្តាទិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៦. និរោធសុត្តវណ្ណានា

១៦៦. ធរដ្ឋ អមរិសនត្ថេតិ អសហនត្ថេ។ អនាគតវចនំ កតន្តិ
អនាគតសទ្ធិប្បយោគោ កតោ, អត្តោ បន វត្ថុមានកាលិកោវ។ អក្ខរចិន្តកា
(ចាលីនិ. ៣.៣.១៤៥-១៤៦) ហិ ព្យៀនិសេសុ ហនេសុ

អនោកប្បធាមរិសនត្តវសេន អត្ថិសន្តេ ឧបបទេ វត្តមានកាលេបិ
អនាគតវចនំ ករោន្តិ។

និរោធសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៧៩. ចោទនាសុត្តានិវណ្ណានា

១៦៧៩. សត្តមេ វត្ថុសន្មស្សនាតិ យស្មី វត្ថុស្មី អាបត្តិ, តស្ស សរូបតោ
ទស្សនំ។ អាបត្តិសន្មស្សនាតិ យំ អាបត្តិ សោ អាបន្នោ, តស្សា ទស្សនំ។
សំវាសប្បដិក្ខេចាតិ ឧចោសថប្បវារណាទិសំវាសស្ស បដិក្ខិបនំ អករណំ។
សាមីចប្បដិក្ខេចាតិ អភិវាទនាទិសាមីចកិរិយាយ អករណំ។
ចោទយមាទេនាតិ ចោទេន្តេន។ ចុទិតកស្ស កាលោតិ ចុទិតកស្ស
ចោទេតព្ពកាលោ។ បុគ្គលន្តិ ចោទេតព្ពបុគ្គលំ។ ឧបបរិក្ខិត្វាតិ “អយំ
ចុទិតកលក្ខណោ តិដ្ឋតិ, ន តិដ្ឋតិ” តិ វិមំសិត្វា។ អយសំ អាហេបេតីតិ “ឥមេ មំ
អភូតេន អព្ពាចិត្តន្តា អយសំ ព្យសនំ ឧប្បាទេន្តិ” តិ ភិក្ខុនំ អយសំ ឧប្បាទេតិ។
អជ្ឈមនវមាទិ ឧត្តានត្តានេវ។

ចោទនាសុត្តានិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៨០. ភទ្ទជិសុត្តវណ្ណានា

១៧០. ទសមេ អភិភវិត្វា បិតោ ឥមេ សត្តេតិ អធិប្បាយោ។ យស្មា បនសោ
“ចាសំសភាវេន ឧត្តមភាវេន ច តេ សត្តេ អភិភវិត្វា បិតោ” តិ អត្តានំ មញ្ញតិ,
តស្មា វុត្តំ “ជេដ្ឋកោ” តិ។ អញ្ញទត្ថុ ទសោតិ ទស្សនេ អន្តរាយាការវចនេន
ព្រោយ្យវិសេសបរិក្ខាហិកភាវេន ច អនាវរណាទស្សវិតំ បដិជានាតីតិ អាហា
“សត្តំ បស្សតីតិ អធិប្បាយោ” តិ។

កន្ទុដ៏សុត្តាវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

អាយាតវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

(១៨) ក. ឧបាសកវគ្គោ

១-៦. សារជ្ជសុត្តាធិវណ្ណានា

១៧១-១៧២. តតិយស្ស បឋមទុតិយតតិយចតុត្ថេ នត្ថិ វត្តព្នំ។ បញ្ចមេ
ឧបាសកបច្ឆិមកោតិ ឧបាសកនិហ្មំនោ។ “ឥមំនា ទិដ្ឋាទិដ្ឋា ឥទំ នាម មជ្ឈលំ
ភវិស្សតី”តិ ឯវំ ពាលជនបរិកប្បិតកោតូហលសម្ពាតេន
ទិដ្ឋសុតមុតមជ្ឈលេន សមន្នាគតោ កោតូហលមជ្ឈលិកោ។ តេនាហ “ឥមំនា
ឥទំ ភវិស្សតី”តិ អាទិ។ មជ្ឈលំ បច្ឆេតីតិ ទិដ្ឋមជ្ឈលាទិភេទំ មជ្ឈលមេវ
បត្តិយាយតិ។ នោ កម្មន្តិ កម្មស្សកតំ នោ បត្តិយាយតិ។ ឥមម្ហា សាសនាតិ
ឥតោ សព្ពញ្ញុតុទ្ធសាសនតោ។ ពហិទ្ធាតិ ពាហិរកសមយេ។ ទក្ខិណោយ្យំ
បរិយេសតីតិ “ទុប្បជិបន្នា ទក្ខិណោយ្យា”តិ សញ្ញា គវេសតិ។ ឯត្ថ
ទក្ខិណាបរិយេសនបុព្វការេ ឯកំ កត្វា បញ្ច ធម្មា វេទិតញ្ញា។ ធម្មំ ឧត្តានមេវ។

សារជ្ជសុត្តាធិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៧-៨. វណិជ្ជាសុត្តាធិវណ្ណានា

១៧៧-៨. សត្តមេ សត្តវណិជ្ជាតិ អារុជកណ្ណំ កត្វា វា ការេត្វា វា កតំ វា
បដិលភិក្ខុ តស្ស វិក្កយោ។ អារុជកណ្ណំ ការេត្វា តស្ស វិក្កយោតិ ឥទំ បន
និទស្សនមត្តំ។ សូករមិគាធយោ ចោសេត្វា តេសំ វិក្កយោតិ សូករមិគាធយោ
ចោសេត្វា តេសំ មំសំ សម្មាទេត្វា វិក្កយោ។ ឯត្ថ ច សត្តវណិជ្ជា

បរោបរាជនិមិត្តតាយ អករណីយា វុត្តា, សត្តវណិជ្ជា
អភុជិស្សការករណតោ, មំសវិសវណិជ្ជា វធមេតុតោ, មជ្ជវណិជ្ជា
បមាធដ្ឋានតោ។ អជ្ជមំ ឧត្តានមេវ។

វណិជ្ជាសុត្តាន្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៩. គិហិសុត្តវណ្ណានា

១៧៩. នវមេ អភិចេតសិកានន្តិ អភិចេតោតិ អភិក្កន្តំវិសុទ្ធចិត្តំ វុច្ចតិ
អធិចិត្តំ វា, អភិចេតសិ ជាតានិ អភិចេតសិកានិ, អភិចេតោ សន្និស្សិតានីតិ
វា អភិចេតសិកានិ។ តេនេវាហ “ឧត្តមចិត្តនិស្សិតាន”ន្តិ។
ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារានន្តិ ទិដ្ឋធម្មេ សុខវិហារានំ។ ទិដ្ឋធម្មោតិ បច្ចក្ខោ អត្តភារោ
វុច្ចតិ, តត្ថ សុខវិហារានន្តិ អត្តោ។ រូចាវចរជ្ឈាននមេតំ អធិវចនំ។ តានិ ហិ
អប្បេត្វានិសិដ្ឋា ឈាយិនោ ឥមស្មីយេវ អត្តភារេ អសំកិលិដ្ឋំ នេក្ខម្មសុខំ
វិន្ទន្តិ, តស្មា “ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារានី”តិ វុច្ចន្តិ។

ចតុត្ថិជមេរយន្តិ បុច្ឆាសវោ, ជលាសវោ, គុណ្ណាសវោ, មជ្ជាសវោតិ វរំ
ចតុប្បកេទំ មេរយំ។ បញ្ចវិធចញ្ច សុវន្តិ បូរសុរា, បិដ្ឋសុរា, ឌីទនសុរា,
កិណ្ណាបក្ខិត្តា, សម្ពារសំយុត្តាតិ វរំ បញ្ចប្បកេទំ សុវំ។ បុញ្ញំ អត្តោ ឯតស្សាតិ
បុញ្ញត្តោ។ យស្មា បនេស បុញ្ញេន អត្តិកោ នាម ហោតិ, តស្មា វុត្តំ “បុញ្ញេន
អត្តិកស្សា”តិ។ សេសមេត្ត ឧត្តានមេវ។

គិហិសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១០. គវេសីសុត្តវណ្ណានា

១៨០. ឧសមេ សុការណាន្តិ ពោធិបរិចាចនស្ស ឯកន្តិកំ សុន្ទរំ ការណំ។
មន្ទហសិតន្តិ ឦសកំ ហសិតំ។ កហំ កហន្តិ ហាសសន្ទស្ស អនុករណមេតំ។
ហដ្ឋប្បហដ្ឋាការមត្តន្តិ ហដ្ឋស្ស បហដ្ឋាការមត្តំ។ យថា ភហិតសង្កេតា
“បហដ្ឋោ ភគវា”តិ សញ្ញានន្តិ, ឯវំ អាការនិទស្សនមត្តំ។

ឥនានិ ឥមិនា បសង្កេត ហាសសមុជ្ជានំ វិភាគតោ ធស្សេតុំ “ហសិតញ្ច
នាមេត”ន្តិអាធិ អារទ្ធាំ។ តត្ថ អដ្ឋបេក្ខនវសេនបិ ហាសោ ន សម្ភវតិ, បកេវ
នោមនស្សវសេនាតិ អាហា “តេសហិ សោមនស្សសហគតចិត្តេហិ”តិ។ ននុ ច
កេចិ កោដវសេនបិ ហសន្តិតិ? ន, តេ សម្បយន្តិ កោដវត្ថុំ តត្ថ “មយំ នានិ
យថាកាមការិតំ អាបជ្ជិស្សមា”តិ ធុរិញ្ញេយ្យន្តរេន សោមនស្សចិត្តេនេវ
ហាសស្ស ឧប្បជ្ឈនតោ។ តេសូតិ បញ្ចសុ សោមនស្សសហគតកិរិយចិត្តេសុ។
ពលវារម្មណេតិ ឧឡារតមេ អារម្មណេ យមកថាជិហារិយសធិសេ។
ធុត្តលារម្មណេតិ អនុឡារអារម្មណេ។

“ឥមស្មី បន ហ្មនេ...បេ.... ឧប្បាទេតី”តិ ឥទំ ចោរណាជ្ជកថាយំ តថា
អាគតត្តា វុត្តំ, ន សហេតុកសោមនស្សសហគតចិត្តេហិ ភគវតោ សិតំ ន
ហោតីតិ ធន្សនត្តំ។ អភិធម្មដីកាយំ (ធរ. ស. មូលដី. ៩៦៨) បន “អតីតំសាធិសុ
អប្បដិហតំ ញ្ញាណំ វត្ថា ‘ឥមេហិ ធម្មេហិ សមន្នាគតស្ស ពុទ្ធស្ស ភគវតោ
សត្វំ កាយកម្មំ ញ្ញាណបុព្វត្ថមំ ញ្ញាណានុបរិវត្តិ’តិអាធិវចនតោ (មហានិ.
១៥៦; បដិ. ម. ៣.៥) ‘ភគវតោ ឥទំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈតី’តិ វុត្តវចនំ វិចារេតព្ព”ន្តិ វុត្តំ។
តត្ថ ឥមិនា ហសិតុប្បាទចិត្តេន បវត្តិយមានម្យិ ភគវតោ សិតករណំ
បុព្វេនិវាសអនាគតំសសព្ពញ្ញតញ្ញាណានំ អនុវត្តកត្តា
ញ្ញាណានុបរិវត្តិយេវាតិ ឯវំ បន ញ្ញាណានុបរិវត្តិភាវេ សតិ ន កោចិ
ថាឡិអដ្ឋកថានំ វិរោធា។ តថា ហិ អភិធម្មដ្ឋកថាយំ (ធរ. ស. អដ្ឋ. ៥៦៨) “តេសំ

ញាណានំ ចិណ្ហាបរិយន្តេ ឥទំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈតី" តិ វុត្ថំ។ អវស្សញោតំ ឯវំ ឥច្ឆិតតំ,
អញ្ញថា អារជ្ជនចិត្តស្សបិ ភគវតោ តថាវុបេ កាលេ ន យុន្តេយ្យ។ តស្សបិ ហិ
វិញ្ញត្តិសមុដ្ឋាបកការស្ស និច្ឆិតត្តា។ តថា ហិ វុត្ថំ "ឯវញ្ញ កត្វា
មនោធារាវជ្ជនស្សបិ វិញ្ញត្តិសមុដ្ឋាបកត្ថំ ឧបបន្នំ ហោតី" តិ (ធរ. ស. មូលដ. ១
កាយកម្មទ្វារកថាវណ្ណាន) ន ច វិញ្ញត្តិសមុដ្ឋាបកត្ថេ
តំសមុដ្ឋានកាយវិញ្ញត្តិយា កាយកម្មាធិការំ អាបជ្ជនភារោ វិស្សជ្ឈតីតិ។

ហសិតន្តិ សិតមេវ សន្ធាយ វទតិ។ តេនាហ "ឯវំ អប្បមត្តកម្មី" តិ។
សមោសវិតាវិជ្ជុលតា។ សា ហិ ឥតវិជ្ជុលតាវិយ ខណ្ឌដ្ឋិតិយា សីយនិរោធា
ច ន ហោតិ, អបិច ខោ ទន្ធនិរោធា, ន ច សត្តកាលិកា។ ធិធិតិ
ចារកមហាមេយតោ វា ចាតុធិបិកមហាមេយតោ វា និច្ឆរតិ។ តេនាហ
"ចាតុធិបិកមហាមេយមុខតោ" តិ។ អយំ កិរ តាសំ វស្មីនំ ធម្មតា, យទិទំ
តិក្ខុត្ថំ សីសំ បទកិណំ កត្វា ធាបត្ថេសុយេវ អន្តរធានំ។ សេសមេត្ត
សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

គវេសីសុត្តវណ្ណាន និដ្ឋិតា។

ឧបាសកវគ្គវណ្ណាន និដ្ឋិតា។

(១៩) ៤. អវញ្ញវគ្គោ

១. អវញ្ញកសុត្តវណ្ណាន

១៩១. ចតុត្ថស្ស បឋមេ អប្បីច្ឆតំយេវ និស្សាយាតិអាទីសុ "ឥតិ អប្បិទ្នោ
ភវិស្សមី" តិ ឥទំ មេ អវញ្ញកដ្ឋំ អប្បីច្ឆតាយ សំវត្ថិស្សតិ, "ឥតិ សន្តុដ្ឋា
ភវិស្សមី" តិ ឥទំ មេ អវញ្ញកដ្ឋំ សន្តុដ្ឋិយា សំវត្ថិស្សតិ, "ឥតិ កិលេសេ

សន្តិសុខមី"តិ ឥទំ មេ អារញ្ញកង្គំ កិលេសសន្តិទនត្ថាយ សំវត្ថិស្សតីតិ
អារញ្ញកោ ហោតិ។ អត្តោតិ ជេដ្ឋកោ។ សេសានិ តស្សេវ វេចនានិ។

តវា ជីវន្តិ ការិតោ ជីវំ នាម ហោតិ, ន ការិយា ធនិ។ ជីវម្ហា ធនីតិ អាទិសុបិ
ឯសេវ នយោ។ ឯវមេវន្តិ យថា ឯតេសុ បញ្ចសុ គោរសេសុ សប្បិមណ្ឌោ អត្តោ,
ឯវមេវំ ឥមេសុ បញ្ចសុ អារញ្ញកេសុ យោ អយំ អប្បិច្ឆតាទីនិ និស្សាយ
អារញ្ញកោ ហោតិ, អយំ អត្តោ ចេវ សេដ្ឋោ ច មោក្ខោ ច បរោ ច។ ឥមេសុ
អារញ្ញកេសុ ជាតិ អារញ្ញកោ វេទិតញ្ញា, ន អារញ្ញកនាមមត្តេន អារញ្ញកាតិ
វេទិតញ្ញា។ បំសុក្ខលីកាទិសុបិ ឯសេវ នយោ។

អារញ្ញកសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

អរញ្ញវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

(២០) ៥. ព្រាហ្មណាវគ្គោ

១. សោណាសុត្តវណ្ណានា

១៩១. បញ្ចមស្ស បឋមេ សម្មិយេនេវាតិ អញ្ញមញ្ញបេមេនេវ កាយេន ច
ចិត្តេន ច មិស្សីភូតា សង្ឃដ្ឋិតា សំសជ្ជា ហុត្វា សំវាសំ វត្តន្តិ, ន អប្បិយេន
និគ្គហេន វាតិ វុត្តំ ហោតិ។ តេនាហ "បិយ"ន្តិ អាទិ។ ឧទរំ អវទិហាតិ ឧបចិនោតិ
បូរេតីតិ ឧទរាវទេហកំ។ ការំនបុំសកព្វោតំ, ឧទរាវទេហកំ កត្វា ឧទរំ
បូរេត្វាតិ អត្តោ។ តេនាហ "ឧទរំ អវទិហិត្វា"តិ អាទិ។

សោណាសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. គោណាព្រាហ្មណាសុត្តវណ្ណានា

១៩២. ទុតិយេ បវត្តារោតិ (ទី. និ. ដី. ១.២៨៥) ចាវចនការេន វត្តារោ។ យស្មា
តេ តេសំ មន្តានំ បវត្តនកា, តស្មា អាហា “បវត្តយិតារោ”តិ។ សុទ្ធេ ពហិ កត្វា
រហោភាសិតតុដ្ឋន មន្តា ឯវ តំតំអត្ថប្បដិបត្តិហេតុតាយ មន្តបទំ។
អនុបនីតាសាធារណតាយ របាស្សការេន វត្តត្ថកិរិយាយ អធិកម្មចាយំ។
សង្ឃាយិតន្តិ កាយនវសេន សង្ឃាយិតំ។ តំ បន ឧទត្តានុទត្តាទីនំ សរាជំ
សម្បទាវសេនេវ ឥច្ឆិតន្តិ អាហា “សរសម្បត្តិវសេនា”តិ។ អញ្ជេសំ វុត្តន្តិ
ចាវចនការេន អញ្ជេសំ វុត្តំ។ សមុបញ្ញន្តិ សង្កហេត្វា ឧបរូបរិ សញ្ញន្តិ។
រាសិកតន្តិ ឥវុវេនយជុវេនសាមវេនាទិវសេន, តត្ថាបិ បច្ចេកំ
មន្តព្រហ្មាទិវសេន, អង្គាយានុវាគាទិវសេន ច រាសិកតំ។ តេសន្តិ មន្តានំ
កត្វនំ។ ទិព្ពេន ចក្កនា ឱលោកេត្វាតិ ទិព្ពចក្កបរិភណ្ឌោន
យថាកម្មបគញ្ញាលោន សត្តានំ កម្មស្សកតាទី, បច្ចក្ខតោ ទស្សនដ្ឋេន
ទិព្ពចក្កសទិសេន បុព្ពេនិវាសញ្ញាលោន អតីតកប្បេ ព្រាហ្មណានំ
មន្តដ្ឋេនវិធិញ្ច ឱលោកេត្វា។ ចាវចនេន សហ សំសន្តេត្វាតិ
កស្សបសម្មាសម្ពុទ្ធស្ស យំ វចនំ វដ្តសន្និស្សិតំ, តេន សហ អវិវុទ្ធិ កត្វា។ ន ហិ
តេសំ វិវដ្តសន្និស្សិតោ អត្តោ បច្ចេក្ខោ ហោតិ។ អបរាបវេតិ អដ្ឋកាទីហិ
អបរាបវេ បច្ឆិមា ឱក្កាករាជកាលាទីសុ ឧប្បន្នា។ បក្ខិបិត្វាតិ អដ្ឋកាទីហិ
តន្តិតមន្តបទេសុ កិលេសសន្និស្សិតបទានំ តត្ថ តត្ថ បទេ បក្ខិបនំ កត្វា។
វិវុទ្ធេ អកំស្វតិ ព្រាហ្មណធម្មិកសុត្តាទីសុ (សុ. និ. ព្រាហ្មណធម្មិកសុត្តំ ២៨៦
អាទយោ) អាគតនយេន សំកិលេសត្ថទីបនតោ បច្ចនិកក្ខតេ អកំសុ។

ឧស្សនំ អសនកម្មំ ឥស្សត្ថំ, ធនុសិប្បេន ជីវិកា។ ឥធន បន ឥស្សត្ថំ វិយាតិ
ឥស្សត្ថំ, សត្តអារុដជីវិកាតិ អាហា “យោធាជីវកម្មេនា”តិ, អារុដំ គហេត្វា
ឧបជ្ជានកម្មេនាតិ អត្តោ។ រាជចោរិសំ នាម វិជា អារុជេន
ចោរោហេត្វាមច្ឆកម្មាទិរាជកម្មំ កត្វា រាជុបជ្ជានំ។ សិប្បញ្ញតវេនាតិ

គហិតាវសេសេន ហត្ថិអស្សសិប្បាទិនា។ កុមារភាវតោ បកុតិ ចរណេន
កោមារព្រហ្មចរិយំ។

ឧទកំ ចាតេត្វា ទេន្តិទិ ឆ្វារេ បិតស្សេវ ព្រាហ្មណស្ស ហត្ថ ឧទកំ
អាសិព្ភាត្តា “ឥទំ តេ, ព្រាហ្មណ, ភរិយំ ចោសាបនត្ថាយ ទេមា” តិ វត្វា ទេន្តិ។
កស្មា បន តេ វរំ ព្រហ្មចរិយំ ចរិត្វាបិ ធារំ បរិយេសន្តិ, ន យាវជីវំ ព្រហ្មចារិនោ
ហោន្តិទិ? មិច្ឆាទិដ្ឋិវសេន។ តេសញ្ញា វរំ ទិដ្ឋិហោតិ “យោ បុត្តំ ន ឧប្បាទេតិ,
សោ កុលវំសច្ឆេនករោ ហោតិ, តតោ និរយេ បច្ចតិ” តិ។ ចត្តារោ កិរ
អភាយិតតំ ភាយន្តិ គណ្ហាប្បាទកោ, កិកី, កោន្តិនី, ព្រាហ្មណោតិ។
គណ្ហាប្បាទា កិរ មហាបថវិយា ខយនភយេន មត្តភោជនា ហោន្តិ, ន ពហុ
មត្តិកំ ខាទន្តិ។ កិកី សកុណិកា អាកាសបតនភយេន អណ្ណាស្ស ឧបរិ
ឧត្តានា សេតិ។ កោន្តិនី សកុណី បថវិកម្មនភយេន ចាទេហិ ភូមិ ន សុដ្ឋុ
អក្កមតិ។ ព្រាហ្មណា កុលវំសូបច្ឆេនភយេន ធារំ បរិយេសន្តិ។ អាហុ ចេត្ត -

“គណ្ហាប្បាទោ កិកី ចេវ, កោន្តិ ព្រាហ្មណធម្មិកោ;
ឯតេ អភយំ ភាយន្តិ, សម្មទ្គ្យា ចតុរោ ជនា” តិ។ (សុ. និ. អដ្ឋ. ២.២៩៣);

សេសមេត្ត ឧត្តានមេវ។

នោណាព្រាហ្មណសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣. សង្ការវសុត្តវណ្ណានា

១៩៣. តតិយេ (សំ. និ. ដ៏. ២.៥.២៣៦) បឋមញ្ញោវាតិ បុរេតរំយេវ,
អសដ្ឋាយកតានំ មន្តានំ អប្បដិកានំ បកេវ បឋមំយេវ សិទ្ធិំ, តត្ថ វត្តព្ភមេវ
នត្ថិតិ អធិប្បាយោ។ បរិយុដ្ឋានំ នាម អភិករោ គហណាទ្ធិ អាហា

“កាមរាគបរិយុដ្ឋិតេនាតិ កាមរាគគ្គហិតេនា” តិ។ វិក្ខម្ពតិ អបនេតីតិ
វិក្ខម្ពនំ, បដិបក្ខតោ និស្សរតិ ឯតេនាតិ និស្សរណំ។ វិក្ខម្ពនញ្ច តំ
និស្សរណញ្ចាតិ វិក្ខម្ពននិស្សរណំ។ តេនាហ “តត្ថា” តិអាទិ។
សេសបទទ្វយេបិ ឯសេវ នយោ។ អត្ថនា អរណីយោ បត្តញ្ចោ អត្ថោ អត្ថត្ថោ។
តថា បរត្ថោ វេទិតញ្ចោ។

“អនិច្ចតោ អនុបស្សន្តោ និច្ចសញ្ញំ បដហតី” តិអាទីសុ (បដិ. ម. ១. ៥២)
ព្យាចាទាទីនំ អនាគតត្ថា ព្យាចាទវារេ តទទ្គនិស្សរណំ ន គហិតំ។ កិញ្ចាបិ ន
គហិតំ, បដិសម្ពាទេវសេន តស្ស វិនោទេតព្ពតាយ តទទ្គនិស្សរណាម្បិ
លព្ពតេវាតិ សក្កាវិញ្ញាតុំ។ អាសោកសញ្ញា ឧបចារប្បត្តា វា អប្បនាប្បត្តា វា។
យោ កោចិ កសិណជ្ឈានាទិភេនោ សមថោ។ ធម្មវត្ថានំ
ឧបចារប្បនាប្បត្តវសេន គហេតព្ពំ។

កុដិតោតិ តត្ថោ។ ឧស្សរកជាតោតិ តស្សេវ កុដិតការស្ស ឧស្សរកំ
អច្ចុល្លាតំ បត្ថោ។ តេនាហ “ឧសុមកជាតោ” តិ។ តិលពីជកាទិភេនេនាតិ
តិលពីជកណ្តិកកេសរាទិភេនេន សេវាលេន។ បណាកេនាតិ ឧទកបិច្ឆិល្លេន។
អប្បសន្នោ អាកុលតាយ។ អសន្និសិន្នោ កលលុប្បត្តិយា។ អនាសោកដ្ឋានេតិ
អាសោករហិតេ ហ្នានេ។

សង្ការវសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. ការណាចាលីសុត្តវណ្ណានា

១៩២. បតុត្ថេ បណ្ឌិតោ មញ្ញេតិ ឯត្ថ មញ្ញេតិ ឥទំ “មញ្ញតី” តិ ឥមិនា
សមាទត្ថំ និចាតបទំ។ តស្ស ឥតិ-សទ្ធិំ អានេត្វា អត្ថំ ទស្សេន្នោ “បណ្ឌិតោតិ
មញ្ញតី” តិ អាហ។ អនុមតិបុច្ឆាវសេន ចេតំ វុត្ថំ។ តេនេវាហ “ឧទាហុ នោ” តិ។

“តំ ក៏ មញ្ញតិ ភវំ បិដ្ឋិយានី សមណស្ស គោតមស្ស បញ្ញាវេយ្យត្ថិយ”ន្តិ
វុត្តមេវតំ បុន គណ្ណាឆ្នោ “បណ្ឌិតោ មញ្ញេ”តិ អាហា, តស្មា វុត្តំ “ភវំ បិដ្ឋិយានី
សមណំ គោតមំ បណ្ឌិតោតិ មញ្ញតិ ឧទាហុ នោ”តិ, យថា តេ ខមេយ្យ, តថា
នំ កថេហិតិ អធិប្បាយោ។ អហំ កោ នាម, មម អវិសយោ ឯសោតិ ទស្សេតិ។
កោ ចាតិ ហេតុនិស្សក្កេ បច្ចត្តវចនន្តិ អាហា “កុតោ ចា”តិ។ តថា ចាហា “កេន
ការណេន ជាតិស្សមី”តិ, យេន ការណេន សមណស្ស គោតមស្ស
បញ្ញាវេយ្យត្ថិយំ ជានេយ្យំ, តំ ការណំ មយិ នត្ថិតិ អធិប្បាយោ។ ពុទ្ធាយេវ
ភវេយ្យ អពុទ្ធស្ស សត្តថា ពុទ្ធហោណានុភាវំ ជាតិតុំ អសក្កុណោយ្យត្តាតិ។
វុត្តញ្ញេតំ - “អប្បមត្តកំ បនេតំ, ភិក្ខុវេ, ឱវមត្តកំ សីលមត្តកំ, យេន បុព្វជ្ជនោ
តថាគតស្ស វណ្ណំ វទមា នោ វទេយ្យ (ធិ. និ. ១.៧)។ អត្ថិ, ភិក្ខុវេ, អញ្ញេវ ធម្មា
គម្ពីរា ទុទ្ធសា ទុវនុពោធា... បេ... យេហិ តថាគតស្ស យថាភូតំ វណ្ណំ សម្មា
វទមា នោ វទេយ្យ”តិ (ធិ. និ. ១.២៨) ច។ ឯត្ថាតិ “សោបិ នូនស្ស តាទិសោ”តិ
ឯតស្មី បទេ។

បសត្ថប្បសត្តោតិ បសត្ថេហិ ចាសំសេហិ អត្តនោ គុណោហោវ សោ
បសត្តោ, ន តស្ស កិត្តិនា, បសំសាសភាវេនេវ ចាសំសោតិ អត្តោ។ តេនាហា
“សត្តគុណាន”ន្តិអាទិ។ មណីវតនន្តិ ចក្កវត្តិនោ មណីវតនំ។

សនេវកេ ចាសំសានម្បិ ចាសំសោតិ ទស្សេតុំ “បសត្ថេហិ វា”តិ
ទុតិយវិកប្បោ គហិតោ។ អរណីយតោ អត្តោ, សោ ឯវ វសតីតិ វសោតិ
អត្តវសោ។ តស្ស តស្ស បយោគស្ស អាទិសំសភូតំ ជលន្តិ អាហា “អត្តវសន្តិ
អត្តានិសំស”ន្តិ។ អត្តោ វា ជលំ តទដ្ឋិនវុត្តិតាយ វសោ ឯតស្សាតិ អត្តវសោ,
ការណំ។

ខុទ្ទកម្មដូតិ ខុទ្ទកម្មក្ខិកាហិ កតទណ្ឌកម្មដុ។ អនេឡកន្តិ និឡោសំ
អបគតមក្ខិកណ្ណាកំ។

ឧទាហរឹយតិ ឧព្ពេគបីតិវសេនាតិ ឧទានំ, តថា វា ឧទាហរណំ ឧទានំ។
តេនាហ “ឧទាហរំ ឧទាហរឹ” តិ។ យថា បន តំ វចនំ ឧទានន្តិ វុច្ចតិ, តំ ឧស្សេតុំ
“យថា ហិ” តិអាទិ វុត្តំ។ សេសំ សុវិញ្ញាយ្យមេវ។

ការណាចាលីសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥. បិដ្ឋិយានីសុត្តវណ្ណានា

១៩៥. បញ្ចមេ សព្វសង្គាហិកន្តិ សរីរគតស្ស ចេវ វត្ថាលដ្ឋាវគតស្ស ចាតិ
សព្វស្ស នីលភាវស្ស សង្គាហាកវចនំ។ តស្សេវាតិ
នីលាទិសព្វសង្គាហិកវសេន វុត្តអត្ថស្សេវ។ វិភាគទស្សនន្តិ បភេទទស្សនំ។
យថា តេ លិង្គវិរាជានោ អបីតាទិវណ្ណា ឯវ កេចិ កេចិវិលេបនវសេន
បីតាទិវណ្ណា ខាយីសុ, ឯវ អនីលាទិវណ្ណា ឯវ កេចិវិលេបនវសេន
នីលាទិវណ្ណា ខាយីសុ។ តេ កិវ សុវណ្ណាវិចិត្តហិ មណីឱកាសេហិ ឯកនីលា
វិយ ខាយន្តិ។

កោកនទន្តិ វា បទុមវិសេសនំ យថា “កោកាសក” ន្តិ។ តំ កិវ ពហុបត្តំ
វណ្ណាសម្បន្នំ អតិវិយ សុគន្ធា ហោតិ។ អយញ្ញោត្ត អត្ថោ - យថា
កោកនទសង្គាតំ បទុមំ ចាតោ ស្វរិយុគ្គមនវេលាយ ដុល្លំ វិកសិតំ អវីតគន្ធី
សិយាវិរោចមាទំ, ឯវ សរីរគន្ធន គុណាគន្ធន ច សុគន្ធី, សរទកាលេ
អន្តលិកេ អាទិច្ចមិវ អត្ថនោ តេជសា តបន្តំ, អង្កេហិ និច្ឆរន្តជុតិតាយ អង្គីរសំ
សម្ពុទ្ធី បស្សាតិ។

បិដ្ឋិយានីសុត្តរវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៦. មហាសុបិនសុត្តរវណ្ណនា

១៩៦. ធម្មោ ធាតុក្ខោកករណបច្ចយោ នាម

វិសភាគភេសជ្ជៈសេនាសនាហារាទិបច្ចយោ។ អត្តកាមតាយ វា
អនត្តកាមតាយ វាតិ បសន្នា អត្តកាមតាយ, កុដ្ឋា អនត្តកាមតាយ។
អត្តាយ វា អនត្តាយ វាតិ សភាវតោ ភវិតញ្ញាយ អត្តាយ វា អនត្តាយ វា។
ឧបសំហវន្តិតិ អត្តនោ ទេវានុភាវេន ឧបនេន្តិ។ ពោធិសត្តមាតាវិយ
បុត្តបដិលាភនិមិត្តន្តិ តទា កិរ បុរេ បុណ្ណមាយ សត្តមទិវសតោ បដ្ឋាយ
វិគតសុរាចានំ មាលាគន្ធាទិវិត្វតិសម្បន្នំ នក្ខត្តកីឡំ អនុភវមាណ
ពោធិសត្តមាតា សត្តមេ ទិវសេ ចាតោវ ឧដ្ឋាយ គន្ធានកេន នហាយិត្វា
សព្ពាលម្ព័រភូសិតា វរកោជនំ ភុញ្ញិត្វា ឧចាសបដ្ឋានិ អធិដ្ឋាយ សិរិកត្តំ
បរិសិត្វា សិរិសយនេ និបន្នា និទ្ធិំ ឌីក្កមមាណ ឥមំ សុបិនំ អន្ទស - ចត្តារោ កិរ
នំ មហារាជានោ សយនេនេវ សន្ធិំ ឧត្តិបិត្វា អនោតត្តទហំ នេត្វា នហាបេត្វា
ទិញ្ញវត្ថំ និវាសេត្វា ទិញ្ញគន្ធាហិ វិលិម្បេត្វា ទិញ្ញបុច្ឆានិ បិឡន្ទេត្វា តតោ អវិទូរេ
រជតបព្ពតោ, តស្ស អន្តោ កនករិមាណំ អត្ថិ, តស្មី ចាបិនតោ សីសំ កត្វា
និបដ្ឋាបេសុំ។ អថ ពោធិសត្តោ សេតវរវារណោ ហុត្វា តតោ អវិទូរេ ឯកោ
សុវណ្ណបព្ពតោ, តត្ថ ចរិត្វា តតោ ឌីរុយ្ហ រជតបព្ពតំ អារុហិត្វា កនករិមាណំ
បរិសិត្វា មាតវំ បទក្ខិណំ កត្វា ទក្ខិណាបស្សំ ជាលេត្វា កុច្ឆិ បរិជ្ជសទិសោ
អហោសិ។ ឥមំ សុបិនំ សន្ធាយ ឯតំ វុត្ថំ “ពោធិសត្តមាតាវិយ
បុត្តបដិលាភនិមិត្ត”ន្តិ។

កោសលរាជវិយ សោឡស សុបិនេតិ -

“ឧសភា រុក្ខា ការិយោ គវា ច,
អស្សោ កំសោ សិដ្ឋាលី ច កុម្មោ;
ចោក្ខវណ្ឌី ច អចាកចន្ទនំ,
លាពូនិ សិទ្ធន្តិ សិលាប្បវន្តិ។

“មណ្ឌកិយោ កណ្ឌាសប្ប្ប គិលន្តិ,
កាកំ សុវណ្ណា បរិវារយន្តិ;
តសា វកា ឯឡកានំ ភយា ហិ” តិ។ (ជា. ១.១.៧៧) -

ឥមេ សោឡស សុបិនេ បស្សន្តោ កោសលរាជារិយ។

១. ឯកធិវសំ កិវ កោសលមហារាជា វត្តិ និទ្ទបគតោ បច្ឆិមយាមេ
សោឡស មហាសុបិនេ បស្សិ (ជា. អដ្ឋ. ១.១.៧៦ មហាសុបិនជាតកវណ្ណានា)។
តត្ថ ចត្តារោ អញ្ញនវណ្ណា កាឡឧសភា “យុជ្ឈិស្សាមា” តិ ចត្វហិ ទិសាហិ
រាជវ័ណំ អាគត្វា “ឧសភយុទ្ធិ បស្សិស្សាមា” តិ មហាជនេ សន្និបតិភេ
យុជ្ឈនាការំ ឧស្សេត្វា នទិត្វា គន្ធិត្វា អយុជ្ឈិត្វា បដិក្កន្តា។ ឥមំ បឋមំ សុបិនំ
អទ្ទស។

២. ឧទ្ធកា រុក្ខា ចេវ គច្ឆា ច បឋវី ភិទ្ធិត្វា វិទតិមត្តម្បិ វតនមត្តម្បិ
អនុគ្គន្ធវា បុប្ផន្តិ ចេវ ជលន្តិ ច។ ឥមំ ទុតិយំ អទ្ទស។

៣. ការិយោ តទហុជាតានំ វច្ឆានំ ជីវំ បិវន្តិយោ អទ្ទស។ អយំ តតិយោ
សុបិនោ។

៤. ធុរវាហោ អាហោបរិណាហសម្មន្នេ មហាគោណោ យុគបរម្បរាយ
អយោជេត្វា តុណ្ហោ គោធម្មេ ធុរេ យោជេន្តេ អន្តស។ តេ ធុរំ វហិតំ អសក្កោន្តា
ធម្មេត្វា អដ្ឋសុ, សកដានិ នប្បវត្តិសុ។ អយំ ចតុត្ថោ សុបិនោ។

៥. ឯកំ ឧកតោមុខំ អស្សំ អន្តស។ តស្ស ឧកោសុ បស្សេសុ យវសំ ទេន្តិ,
សោ ទ្វិហិមិ មុខេហិ ខាធិតិ។ អយំ បញ្ចមោ សុបិនោ។

៦. មហាជនោ សតសហស្សគ្បនិកំ សុវណ្ណាចាតិ សម្មជ្ជិត្វា “ឥធម បស្សវំ
ករោហី”តិ ឯកស្ស ជវសិដ្ឋាលស្ស ឧបនាមេសិ។ តំ តត្ថ បស្សវំ ករោន្តំ
អន្តស។ អយំ ធម្មោ សុបិនោ។

៧. ឯកោ បុរិសោ វន្តំ វដ្តេត្វា ចាធម្មលេ និក្ខិបតិ។ តេន និសិន្នបីវស្ស
ហេដ្ឋា សយិតា ឆាតសិដ្ឋាលី តស្ស អជានន្តស្សេវ តំ ខាធិតិ។ ឥមំ សត្តមំ
សុបិនំ អន្តស។

៨. រាជទ្វារេ ពហូហិ តុច្ឆកុម្ភេហិ បរិវារេត្វា បរិវតំ ឯកំ មហន្តំ បូរិតកុម្ភំ
អន្តស។ ចត្តារោបិ បន វណ្ណា ចត្វហិ ទិសាហិ ចត្វហិ អនុទិសាហិ ច យដេហិ
ឧទកំ អាណេត្វា បូរិតកុម្ភមេវ បូរេន្តិ, បូរិតំ បូរិតំ ឧទកំ ឧត្តរិត្វា បលាយតិ។
តេបិ បុណប្បនំ តត្ថេវ ឧទកំ អាសិញ្ញត្តិ, តុច្ឆកុម្ភេ ឌីលោកេន្តាបិ នត្តិ។ អយំ
អដ្ឋមោ សុបិនោ។

៩. ឯកំ បញ្ចបទុមសញ្ញន្តំ កម្ពីរំ សព្ពតោតិត្ថំ ចោក្ខរណី អន្តស។
សមន្តតោ ទ្វិបទចតុប្បទា ឌីតរិត្វា តត្ថ ចានីយំ បិវន្តិ។ តស្ស មជ្ឈេ កម្ពីរដ្ឋានេ
ឧទកំ អារិលំ, តីវប្បទេសេ ទ្វិបទចតុប្បទានំ អក្កមនដ្ឋានេ អច្ឆំ
វិប្បសន្នមនារិលំ។ អយំ នវមោ សុបិនោ។

១០. ឯកិស្សាយេវ កុម្មិយា បច្ចុប្បន្ន ឌីណូ អចាកំ អន្តស។ “អចាក” ឆ្លើយ
វិចារេត្វា វិភជិត្វា បរិច្ចរិយ តិហាការេហិ បច្ចុប្បន្ន ឯកស្មី បស្ស
អតិកិលិន្នោ ហោតិ, ឯកស្មី ឧត្តណ្ហាលោ, ឯកស្មី សុបក្កោតិ។ អយំ ទសមោ
សុបិនោ។

១១. សតសហស្សគ្បនកំ ចន្ទនសារំ បូតិតក្កេន វិក្កិណាន្តេ អន្តស។ អយំ
ឯកាទសមោ សុបិនោ។

១២. តុច្ឆលាព្វនិ ឧទកេ សីទន្តានិ អន្តស។ អយំ ទ្វាទសមោ សុបិនោ។

១៣. មហន្តមហន្តា កូដាគារប្បមាណា យនសិលា នាវា វិយ ឧទកេ
ប្បវមាណា អន្តស។ អយំ តេរសមោ សុបិនោ។

១៤. ឧទ្ធកមធុកបុប្ផប្បមាណា មណ្ឌកិយោ មហន្តេ កណ្តាសប្បេ វេគេន
អនុពន្ធិត្វា ឧប្បលនាឡេ វិយ ជិន្ធិត្វា មំសំ ខាទិត្វា គិលន្តិយោ អន្តស។ អយំ
ចុទ្ធសមោ សុបិនោ។

១៥. ទសហិ អសទ្ធម្មេហិ សមន្តាគតំ គាមគោចរំ កាកំ
កញ្ចានវណ្ណាវណ្ណតាយ “សុវណ្ណា” តិ លទ្ធនាមេ សុវណ្ណាវជហំសេ បរិវារេន្តេ
អន្តស។ អយំ បន្ទរសមោ សុបិនោ។

១៦. បុព្វេ ធីបិនោ ឯឡកេ ខាទន្តិ។ តេ បន ឯឡកេ ធីបិនោ អនុពន្ធិត្វា
មុរមុរាតិ ខាទន្តេ អន្តស។ អថញ្ញេ តសាវកា ឯឡកេ ទូរតោវ ទិស្វា តសិតា
តាសប្បត្តា ហុត្វា ឯឡកានំ ភយា បលាយិត្វា គុម្ពគហនានិ បរិសិត្វា
និលីយីសុ។ អយំ សោឡសមោ សុបិនោ។

១. តត្ថ អធម្មិកានំ រាជ្ជនំ, អធម្មិកានញា មនុស្សានំ កាលេ លោកេ
វិបរិវត្តមានេ កុសលេ ឌីសន្នេ អកុសលេ ឧស្សន្នេ លោកស្ស បរិហានកាលេ
នេវោ ន សម្មា វសិស្សតិ, មេយទាទា បច្ឆិដ្ឋិស្សន្តិ, សស្សនិ មិលាយិស្សន្តិ,
ទុត្តិកំ ភវិស្សតិ, វស្សិតុកាមាវិយ ចត្វហិ ទិសាហិ មេយា ឧដ្ឋហិត្វា ឥត្តិកាហិ
អាតបេ បត្តជានំ វិហិអាទីនំ តេមនភយេន អន្តោបវេសិតកាលេ បុរិសេសុ
កុទាលបិដកេ អាទាយ អាឡិពន្ធនត្ថាយ និក្ខន្តេសុ វស្សនាការំ ទស្សេត្វា
គដ្ឋិត្វាវិជ្ជុលតា និច្ឆារេត្វា ឧសភាវិយ អយុដ្ឋិត្វា អវស្សិត្វា បលាយិស្សន្តិ។
អយំ បឋមស្ស វិចាកោ។

២. លោកស្ស បរិហានកាលេ មនុស្សានំ បរិត្តាយុកកាលេ សត្តា តិព្ភរាគា
ភវិស្សន្តិ, អសម្បត្តវយាវ កុមារិយោ បុរិសន្តំ គន្ធា ឧតុនិយោ ចេវ គត្តិនិយោ
ច ហុត្វា បុត្តដីតាហិ វឡិស្សន្តិ។ ឧទ្ទករុក្ខានំ បុប្ផវិយ ហិ តាសំ ឧតុនិកាវោ,
ជលំវិយ ច បុត្តដីតរោ ភវិស្សន្តិ។ អយំ ទុតិយស្ស វិចាកោ។

៣. មនុស្សានំ ជេដ្ឋាបចាយិកកម្មស្ស នដ្ឋកាលេ សត្តា មាតាបិតុសុ វា
សស្សុសសុរេសុ វា លដ្ឋំ អនុបដ្ឋបេត្វា សយមេវ កុដុម្ពំ សិរីទហន្តាវ
យាសច្ឆាទនមត្តម្បិ មហាល្លកានំ ទាតុកាមា ទស្សន្តិ, អទាតុកាមា ន ទស្សន្តិ។
មហាល្លកា អនាថា ហុត្វា អសយំវសី ទារកេ អារាជេត្វា ជីវិស្សន្តិ
តទហុជាតានំ វច្ឆកានំ ឡីរំ បិវន្តិយោ មហាការិយោវិយ។ អយំ តតិយស្ស
វិចាកោ។

៤. អធម្មិករាជ្ជនំ កាលេ អធម្មិករាជានោ បណ្ឌិតានំ បវេណិកុសលានំ
កម្មនិត្តរណាសមត្ថានំ មហាមត្តានំ យសំ ន ទស្សន្តិ, ធម្មសភាយំ
វិនិច្ឆយដ្ឋានេបិ បណ្ឌិតេ វោហារកុសលេ មហាល្លកេ អមច្ចេ ន វេបេស្សន្តិ,
តត្ថិបរិតានំ បន តរុណាតរុណានំ យសំ ទស្សន្តិ, តថាវុបេ វេ វិនិច្ឆយដ្ឋានេ

ឋបេស្សន្តិ។ តេ រាជកម្មានិ បេវ យុត្តាយុត្តញ្ច អជានន្តា នេវ តំ យសំ ឧត្តិបិតំ
សក្ខិស្សន្តិ, ន រាជកម្មានិ និត្តវិតំ។ តេ អសក្កោន្តា កម្មធុរំ ធម្មេស្សន្តិ,
មហាល្លកាបិ បណ្ឌិតាមច្ឆា យសំ អលភន្តា កិច្ចានិ និត្តវិតំ សមត្ថាបិ “កិ
អម្ពាកំ ឯតេហិ, មយំ ពាហិរកា ជាតា, អព្ពន្ធិកា តរុណានរកា ជានិស្សន្តិ” តិ
ឧប្បន្នានិ កម្មានិ ន កវិស្សន្តិ។ ឯវំ សព្ពថាបិ តេសំ រាជ្ជនំ ហានិយេវ ភវិស្សតិ,
ធុរំ វហិតំ អសមត្ថានំ វច្ឆធម្មានំ ធុរេ យោជិតកាលោ វិយ ទូរវាហានញ្ច
មហាកោណានំ យុគបរម្បរាយ អយោជិតកាលោ វិយ ភវិស្សតិ។ អយំ
ចតុត្ថស្ស វិចារកោ។

៥. អធម្មិករាជកាលេយេវ អធម្មិកពាលរាជានោ អធម្មិកេ
លោលមនុស្សេ វិនិច្ឆយេ ឋបេស្សន្តិ, តេ ចាបបុញ្ញេសុ អនាទរា ពាលា សកាយំ
និសីទិត្វា វិនិច្ឆយំ ទេន្តា ឧភិទ្ធម្មិ អត្ថបច្ចត្តិកានំ ហត្ថតោលញ្ចំ គហេត្វា
ខាទិស្សន្តិ អស្សោ វិយ ធ្វិហិ មុខេហិ យវសំ។ អយំ បញ្ចមស្ស វិចារកោ។

៦. អធម្មិកាយេវ វិជាតិរាជានោ ជាតិសម្បន្នានំ កុលបុត្តានំ អាសន្តាយ
យសំ ន ទស្សន្តិ, អកុលីនានំយេវ ទស្សន្តិ។ ឯវំ មហាកុលានិ ទុគ្គតានិ
ភវិស្សន្តិ, លាមកកុលានិ ឥស្សរានិ។ តេ ច កុលីនបុរិសា ជីវិតំ អសក្កោន្តា
“ឥមេ និស្សរាយ ជីវិស្សរមា” តិ អកុលីនានំ ធិតរោ ទស្សន្តិ, ឥតិ តាសំ
កុលធិតានំ អកុលីនេហិ សទ្ធិ សំវាសោ ជវសិដ្ឋាលស្ស សុវណ្ណាចាតិយំ
បស្សាវករណាសទិសោ ភវិស្សតិ។ អយំ ធម្មស្ស វិចារកោ។

៧. គច្ឆន្តេ គច្ឆន្តេ កាលេ ឥត្តិយោ បុរិសលោលា សុរាលោលា
អលត្តារលោលា វិសិខាលោលា អាមិសលោលា ភវិស្សន្តិ ទុស្សីលា ទុរាចារា។
តា សាមិកេហិ កសិកោរក្ខាទីនិ កម្មានិ កត្វា កិច្ឆេន កសិរេន សម្ពតំ ធនំ
ជាវេហិ សទ្ធិ សុរំ បិវត្តិយោ មាលាគន្ធិវិលេបនំ ជារយមាធា អន្តោគហេ

អន្ទាយិកម្មី កិច្ចំ អនោលោកេត្វា គេហបរិក្ខេបស្ស ឧបរិភាគេនបិ
និទុដ្ឋានេហិបិ ជាវេ ឧបធារយមាណស្វេ វបិតព្ពយុត្តកំ ពិជម្បី កោដ្ឋេត្វា
យាគុកត្តខន្ធកានិ បចិត្វា ខាធមាណវិលុម្បិស្សន្តិ ហេដ្ឋាបីវកេ
និបន្ននាតសិដ្ឋាលី វិយ វដ្ឋេត្វា វដ្ឋេត្វា ចាធម្មលេ និក្ខិត្តវដ្ឋី។ អយំ សត្តមស្ស
វិចារកោ។

៨. គច្ឆន្តេ គច្ឆន្តេ កាលេ លោកោ បរិហាយិស្សតិ, វដ្ឋំនិរោដំ ភវិស្សតិ,
រាជានោ ទុគ្គតា កបណា ភវិស្សន្តិ។ យោ ឥស្សរោ ភវិស្សតិ, តស្ស ភណ្ណាការេ
សតសហស្សមត្តា ភវិស្សន្តិ។ តេ វរិទុគ្គតា សព្វេ ជានបទេ អត្តនោវ កម្មំ
កាលេស្សន្តិ, ឧបទុតា មនុស្សា សកេ កម្មន្តេ ធម្មេត្វា រាជ្ជនំយេវ អត្ថាយ
បុព្ពណ្ណាបរណ្ណានិ វបន្តា វក្ខន្តា លាយន្តា មទ្គន្តា បវេសេន្តា ឧប្បក្ខេត្តានិ
ករោន្តា យន្តានិ វាហេន្តា ជាលីតាធិនិ បចន្តា បុច្ឆារាមេ ផលារាមេ ច ករោន្តា
តត្ថ តត្ថ និប្បន្នានិ បុព្ពណ្ណាធិនិ អាហរិត្វា រញ្ជោ កោដ្ឋាការមេវ បូរេស្សន្តិ។
អត្តនោ គេហេសុ តុច្ឆកោដ្ឋេ ឱលោកេន្តាបិ ន ភវិស្សន្តិ, តុច្ឆកុម្ភេ
អនោលោកេត្វា បូរិតកុម្ភបូរណសទិសមេវ ភវិស្សតិ។ អយំ អជ្ជមស្ស
វិចារកោ។

៩. គច្ឆន្តេ គច្ឆន្តេ កាលេ រាជានោ អធម្មិកា ភវិស្សន្តិ, ធម្មាធិវសេន អគតី
គច្ឆន្តា វដ្ឋំ កាលេស្សន្តិ, ធម្មេនវិនិច្ឆយំ នាម ន ទស្សន្តិ លញ្ជវិត្តកា ភវិស្សន្តិ
ធនលោលា, វដ្ឋវាសិកេសុ តេសំ ខន្តិមេត្តានុទ្ទយា នាម ន ភវិស្សន្តិ, កក្ខឡា
ជរុសា ឧប្បយន្តេ ឧប្បភណ្ឌិការិយ មនុស្សេ បីឡេន្តា នាធម្មការំ ពលី
ឧប្បាទេត្វា ធនំ គណ្ហិស្សន្តិ។ មនុស្សា ពលីបីឡិតា កិញ្ចំ ទាតុំ អសក្កោន្តា
កាមនិគមាធយោ ធម្មេត្វា បច្ឆន្តំ គន្ធា វាសំ កប្បស្សន្តិ។ មជ្ឈិមជនបទោ

សុញ្ញាភវិស្សតិ, បច្ចន្តោយនវាសោសេយ្យថាមិ ចោក្ខរណីយាមជ្ឈេ ឧទកំ
អារិលំ បរិយន្តេវិប្បសន្នំ។ អយំ នវមស្សវិចារកោ។

១០. គច្ឆន្តេ គច្ឆន្តេ កាលេ រាជានោ អធម្មិកា ភវិស្សន្តិ, តេសុ អធម្មិកេសុ
រាជយុត្តាមិ ព្រាហ្មណគហបតិកាមិ នេគមជានបទាមីតិ សមណាព្រាហ្មណ
ឧទានាយ សព្ពេ មនុស្សា អធម្មិកា ភវិស្សន្តិ។ តតោ តេសំ អារក្ខនេវតា,
ពលិបដិក្កាហិកនេវតា, រុក្ខនេវតា, អាកាសជ្ជនេវតាតិ វរំ នេវតាមិ
អធម្មិកា ភវិស្សន្តិ។ អធម្មិករាជ្ជនំ រដ្ឋេ វាតាវិសមា ខរា វាយិស្សន្តិ, តេ
អាកាសជ្ជកវិមាធានិ កម្មេស្សន្តិ។ តេសុ កម្មិតេសុ នេវតា កុបិតា នេវ
វស្សិតុំ ន ធស្សន្តិ។ វស្សមា នោមិ សកលរដ្ឋេ ឯកប្បហារេនេវ ន វស្សិស្សតិ,
វស្សមា នោមិ សព្ពត្ថ កសិកម្មស្ស វា វប្បកម្មស្ស វា ឧបការោ ហុត្វា ន
វស្សិស្សតិ។ យថា ច រដ្ឋេ, វរំ ជនបទេមិ គាមេមិ ឯកតទ្យាកសរេមិ
ឯកប្បហារេន ន វស្សិស្សតិ, តទ្យាកស្ស ឧបរិភាគេ វស្សន្តោ ហោជ្ជាភាគេ ន
វស្សិស្សតិ, ហោជ្ជា វស្សន្តោ ឧបរិ ន វស្សិស្សតិ។ ឯកស្មី ភាគេ សស្សំ
អតិវស្សេន នស្សិស្សតិ, ឯកស្មី អវស្សេនេន មិលាយិស្សតិ, ឯកស្មី សម្មា
វស្សមា នោ សម្មាទេស្សតិ។ វរំ ឯកស្ស រញ្ញោ រដ្ឋេ វុត្តសស្សាវិចារកោ។
តិប្បការា ភវិស្សន្តិ ឯកកុម្មិយា ឱទនោវិយ។ អយំ ធសមស្សវិចារកោ។

១១. គច្ឆន្តេ គច្ឆន្តេយេវ កាលេ សាសនេ បរិហាយន្តេ បច្ចយលោលា
អលន្និកា ពហូ ភិក្ខុ ភវិស្សន្តិ។ តេ ភគវតា បច្ចយលោលុប្បំ និម្មថេត្វា
កថិតធម្មទេសនំ បីវរាទិចតុបច្ចយហេតុ បរេសំ ទេសេស្សន្តិ។ បច្ចយេហិ
មុច្ឆិត្វា និត្តរណាបក្ខេ បីតា និព្វានាភិមុខំ កត្វា ទេសេតុំ ន សក្ខិស្សន្តិ។ កេវលំ
“បទព្យញ្ញនសម្បត្តិព្វោវ មជ្ជរសទ្ធព្វា សុត្វា មហាគ្យានិ បីវរាទិនិ ធស្សន្តិ” ឥច្ឆេវ
ទេសេស្សន្តិ។ អបរេ អន្តរវីចិតតុក្ករាជទ្វារាទិសុ និសីទិត្វា

កហាបណាអឡកហាបណាចាធមាសក្សចាធិនិបិ និស្សយ ទេសេស្សន្តិ។ ឥតិ
ភគវតា និព្ពានគ្បនកំ កត្វា ទេសិទំ ធម្មំ ចតុបច្ចយត្ថាយ ចេវ
កហាបណាធិអត្ថាយ ច វិក្កិណិកា ទេសេន្តា សតសហស្សគ្បនកំ ចន្ទនសារំ
បូតិតក្កេនវិក្កិណាន្តាវិយ ភវិស្សន្តិ។ អយំ ឯកាធសមស្ស វិចាកោ។

១២. អធម្មិករាជកាលេ លោកេ វិបវិត្តន្តេយេវ រាជានោ ជាតិសម្បជ្ជានំ
កុលបុត្តានំ យសំ ន ទស្សន្តិ, អកុលីនានញ្ញេវ ទស្សន្តិ។ តេ ឥស្សរា ភវិស្សន្តិ,
ឥតរា ទលិទ្ធា។ រាជសម្មុទេបិ រាជទ្វារេបិ អមច្ចសម្មុទេបិ វិនិច្ឆយដ្ឋានេបិ
តុច្ឆលាពុសទិសានំ អកុលីនានំយេវ កថា ឱសីទិកា បិតាវិយ និច្ចលា
សុប្បតិដ្ឋិតា ភវិស្សតិ។ សង្ឃសន្និចាតេបិ សង្ឃកម្មគណកម្មដ្ឋានេសុ ចេវ
បត្តចីវរេបរិវេណាធិវិនិច្ឆយដ្ឋានេសុ ច ទុស្សីលានំ ចាបបុគ្គលានំយេវ កថា
និយ្យានិកា ភវិស្សតិ, ន លទ្ធិភិក្ខុនន្តិ ឯវំ សព្ពត្ថាបិ តុច្ឆលាពូនំ សីទនកាលោ
វិយ ភវិស្សតិ។ អយំ ទ្វាធសមស្ស វិចាកោ។

១៣. តាធិសេយេវ កាលេ អធម្មិករាជានោ អកុលីនានំ យសំ ទស្សន្តិ។ តេ
ឥស្សរា ភវិស្សន្តិ, កុលីនា ទុគ្គតា។ តេសុ ន កេចិ ការវំ ភវិស្សន្តិ, ឥតរេសុយេវ
ភវិស្សន្តិ។ រាជសម្មុទេ វា អមច្ចសម្មុទេ វា វិនិច្ឆយដ្ឋានេ វា វិនិច្ឆយកុសលានំ
យនសិលាសទិសានំ កុលបុត្តានំ កថា ន ឱកាហិកា បតិជ្ជហិស្សតិ។ តេសុ
កថេន្តេសុ “កី ឥមេ កថេន្តិ” តិ ឥតរេ បរិហាសមេវ ភវិស្សន្តិ។
ភិក្ខុសន្និចាតេបិ វុត្តប្បការេសុ ហានេសុ នេវ បេសលេ ភិក្ខុ គរុកាតព្វេ
មញ្ញាស្សន្តិ, នាបិ នេសំ កថា បរិយោកាហិកា បតិជ្ជហិស្សតិ, សិលានំ
ប្បវនកាលោវិយ ភវិស្សតិ។ អយំ តេរសមស្ស វិចាកោ។

១៤. លោកេ បរិហាយន្តេយេវ មនុស្សា តិព្ពរាគាធិជាតិកា
កិលេសានុវត្តកា ហុត្វា តរុណានំ អត្តនោ ភវិយានំ វសេ វត្តិស្សន្តិ។ គេហោ

ធានកម្មការរាជយោបិ គោមហិសាធយោបិ ហិរញ្ញសុវណ្ណាម្បិ សព្វំ តាសំយេវ
អាយត្តំ ភវិស្សតិ។ “អសុកំ ហិរញ្ញសុវណ្ណំ វា បរិច្ឆេទាទិជាតំ វា កហា”ន្តិ វុត្ត
“យត្ថ វា តត្ថ វា ហោតុ, កី តុយ្ហិមិណ ព្យាបារេន, ត្វំ មយ្ហំ យវេ សន្តំ វា អសន្តំ វា
ជានិតុកាមោ ជាតោ”តិ វត្វា នាធម្មការេហិ អក្កោសិទ្ធា មុខសត្តិហិ
កោដ្ឋេត្វា ធានាចេជកេរិយ វសេ កត្វា អត្តនោ ឥស្សរិយំ បវេត្តស្សន្តិ។ ឯវំ
មធុកបុប្ផប្បមាណាមំ មណ្ឌកីមំ អាសិវិសេ កណ្តាសប្បេ គិលនកាលោរិយ
ភវិស្សតិ។ អយំ ចុទ្ធសមស្ស វិចារកោ។

១៥. ទុព្ពលរាជកាលេ បន រាជានោ ហត្ថិសិប្បាទីសុ អកុសលា យុទ្ធសុ
អវិសារទា ភវិស្សន្តិ។ តេ អត្តនោ រាជាធិបត្ថំ អាសន្តមាណា សមាធិតិកានំ
កុលបុត្តានំ ឥស្សរិយំ អនត្វា អត្តនោ ចាទមូលិកនហាបនកប្បកាធិនំ
នស្សន្តិ។ ជាតិគោត្តសម្បន្នា កុលបុត្តា រាជកុលេ បតិជ្ជំ អលកមាណា ជីវិកំ
កប្បេតុំ អសមត្ថា ហុត្វា ឥស្សរិយេ ឋិតេ ជាតិគោត្តហីនេ អកុលីនេ
ឧបជ្ឈហន្តា វិចរិស្សន្តិ, សុវណ្ណរាជហំសេហិ កាកស្ស បរិវារិកកាលោរិយ
ភវិស្សតិ។ អយំ បន្ទុសមស្ស វិចារកោ។

១៦. អធម្មិករាជកាលេយេវ ច អកុលីនាវ រាជវល្លភា ឥស្សរា ភវិស្សន្តិ,
កុលីនា អបញ្ញាតា ទុគ្គតា។ តេ រាជានំ អត្តនោ កថំ គាហាបេត្វា
វិនិច្ឆយដ្ឋានាទីសុ ពលវន្តោ ហុត្វា ទុព្ពលានំ បវេណីអាគតានិ ខេត្តវត្តាទីនិ
“អម្ពាភំ សន្តកានិ”តិ អភិយុញ្ជិត្វា តេ “ន តុម្ពាភំ, អម្ពាភ”ន្តិ អាគន្ធា
វិនិច្ឆយដ្ឋានាទីសុ វិវេទន្តេ វេត្តលតាទីហិ បហារាបេត្វា គីវាយំ គហេត្វា
អបកឡាបេត្វា “អត្តនោ បមាណំ ន ជានាថ, អម្ពេហិ សន្តិវិវេទថ, ឥនានិ វេ
បហារាបេត្វា រញ្ជោ កថេត្វា ហត្ថចាទន្ទេនាទីនិ កាវេស្សមា”តិ សន្តជ្ជេស្សន្តិ។
តេ តេសំ ភយេន អត្តនោ សន្តកានិ វត្ថុនិ “តុម្ពាភំយេវ តានិ, គណ្ហាថា”តិ

និយ្យតេត្វា អត្តនោ គេហានិ បរិសិទ្ធា ភិកា និបដ្ឋិស្សន្តិ។ ចាបភិក្ខុបិ
បេសលេ ភិក្ខុ យថាវុចិ វិហេបេស្សន្តិ។ បេសលា ភិក្ខុ បដិសរណំ អលកមាណា
អរញ្ញំ បរិសិទ្ធា គហានដ្ឋានេសុ និលីយិស្សន្តិ។ ឯវំ ហីនជន្ធមិ ថេវ ចាបភិក្ខុហិ
ច ឧបទ្កតានំ ជាតិមន្តកុលបុត្តានព្វោវ បេសលភិក្ខុនព្វា ឯឡកានំ ភយេន
តសវកានំ បលាយនកាលោវិយ ភវិស្សតិ។ អយំ សោឡសមស្ស វិចារកោ។
ឯវំ តស្ស តស្ស អនត្ថស្ស បុព្វនិមិត្តក្ខតេ សោឡស មហាសុបិនេ បស្សិ។ តេន
វុត្តំ “កោសលរាជវិយ សោឡស សុបិនេ” តិ។ ឯត្ថ ច បុព្វនិមិត្តតោ អត្តនោ
អត្តានត្ថនិមិត្តំ សុបិនំ បស្សន្តោ អត្តនោ កម្មានុភាវេន បស្សតិ។
កោសលរាជវិយ លោកស្ស អត្តានត្ថនិមិត្តំ សុបិនំ បស្សន្តោ បន
សត្តសត្តសាធារណកម្មានុភាវេន បស្សតីតិ វេទិតព្ពំ។

កុទ្ធា ហិ ទេវតាតិ មហានាគវិហារេ មហាថេរស្ស កុទ្ធា ទេវតាវិយ។
រោហណោ កិរ មហានាគវិហារេ មហាថេរេ ភិក្ខុសង្ឃំ អនបលោកេត្វាវ ឯកំ
នាគវុត្តំ ជិដ្ឋាបេសិ។ វុត្តេ អធិវត្តា ទេវតា ថេរស្ស កុទ្ធា បឋមមេវ នំ
សច្ចសុបិនេន បលោកេត្វា បន្ទា “តេតោ តេ សត្តទិវសមត្ថកេ ឧបដ្ឋាកោ រាជា
មរិស្សតី” តិ សុបិនេ អាពោចេសិ។ ថេរេ តំ កថំ អាហរិទ្ធា រាជោរោធានំ អាចិត្តិ។
តា ឯកប្បហារេនេវ មហាវិវំ វិវរិសុ។ រាជា “កី ឯត” តិ បុច្ឆិ។ តា “ឯវំ ថេរេន
វុត្ត” តិ អាពោចេសិ។ រាជា ទិវសំ គណាបេត្វា សត្តាហោ វីតិវត្តេ ថេរស្ស
ហត្ថចារេន ជិដ្ឋាបេសិ។ ឯកន្តំ សច្ចមេវ ហោតីតិ ជលស្ស សច្ចភាវតោ វុត្តំ,
ទស្សនំ បនវិបល្លត្ថមេវ។ តេនេវ បហីនវិបល្លាសា បុព្វនិមិត្តក្ខតម្បិ សុបិនំ ន
បស្សន្តិ។ ធូហិ តីហិមិ ការណេហិ កទាចិ សុបិនំ បស្សតីតិ អាហ
“សំសគ្គភេទតោ” តិ។ “អសេខា ន បស្សន្តិ បហីនវិបល្លាសត្តា” តិ វេចនតោ
ចតុន្ទម្បិ ការណានំ វិបល្លាសា ឯវ មូលការណាន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។

តន្ត្រី សុបិនកាលេ បវត្តំ ភវត្តិចិត្តំ។ រូបនិមិត្តាធិការម្មណ្ឌន្តិ
កម្មកម្មនិមិត្តកតិនិមិត្តតោ អញ្ញំ រូបនិមិត្តាធិការម្មណ្ឌំ ន ហោតិ។
វ្យាធិសានីតិ បច្ចុក្ខតោ អនុក្ខតបុព្វបរិកប្បិតរូបាធិការម្មណ្ឌានិ ចេវ
រាគាធិសម្បយុត្តានិ ច។ សញ្ញាហារិកចិត្តនាតិ បកតិចិត្តេន។

ធូរិហិ អន្តេហិ មុត្តាតិ កុសលាកុសលសម្ព័ន្ធតេហិ ធូរិហិ អន្តេហិ មុត្តា។
អារជ្ជនតទារម្មណក្ខណេតិ ឥទំ យាវ តទារម្មណុប្បត្តិ, តាវ បវត្តិចិត្តវាវ
សន្ធាយ វុត្តំ។ “សុបិននេនេវ ធិដ្ឋវិយ មេ, សុតំវិយ មេតិ កថនកាលេ បន
អព្យាកតោយេវ អារជ្ជនមត្តស្សេវ ឧប្បជ្ឈនតោ” តិ វទន្តិ។ ឯវ វទន្តេហិ
បញ្ចាទ្វារេ ធុតិយមោយវារេ វិយ មនោទ្វារេបិ អារជ្ជនំ ទូត្តិក្ខត្តំ ឧប្បជ្ឈិត្វា
ជវនជ្ជានេ ឋត្វា ភវត្តំ ធុតរតីតិ អធិប្បេតន្តិ ធិដ្ឋតំ ឯកចិត្តក្ខណិកស្ស
អារជ្ជនស្ស ឧប្បត្តិយំ “ធិដ្ឋវិយ មេ, សុតំវិយ មេ” តិ កប្បនាយ អសម្ភវតោ។
ឯត្ថ ច “សុបិននេនេវ តទារម្មណាវចនតោ បច្ចុប្បន្នវសេន អតីតវសេន វា
សភាវធម្មា សុបិននេន អារម្មណំ ហោតិ” តិ វទន្តិ។ “យធិបិ សុបិននេន វិភូតំ ហុត្វា
ឧបជ្ឈិតេ រូបាធិវត្ថុម្ហិ តទារម្មណំ វុត្តំ, តថាបិ សុបិននេន ឧបជ្ឈិតនិមិត្តស្ស
បរិកប្បវសេន គហេតព្ពតាយ ធុព្ពលភាវតោ ធុព្ពលវត្ថុកត្តាតិ វុត្ត” តិ វទន្តិ។
កេចិ បន “ករណយស្ស និរុស្សាហសន្តការប្បត្តិតោ តន្ត្រីស្សិតហធយវត្ថុ ន
សុប្បសន្នំ ហោតិ, តតោ តន្ត្រីស្សិតាបិ ចិត្តប្បវត្តិ ន សុប្បសន្នា
អសុប្បសន្នវត្តិនិស្សិតធិបប្បភាវិយ, តស្មា ធុព្ពលវត្ថុកត្តាតិ ឯត្ថ
ធុព្ពលហធយវត្ថុកត្តា” តិ អត្ថំ វទន្តិ។ វិមំសិត្វា យុត្តតរំ គហេតព្ពំ។

សុបិនន្តចេតនាតិ មនោទ្វារិកជវនវសេន បវត្តា សុបិនន្តចេតនា។
សុបិនញ្ជិ បស្សន្តោ មនោទ្វារិកនេវ ជវនេន បស្សតិ, ន បញ្ចាទ្វារិកេន។
បដិពុជ្ឈន្តោ ច មនោទ្វារិកេនេវ បដិពុជ្ឈតិ, ន បញ្ចាទ្វារិកេន។ និទ្ទាយន្តស្ស ហិ

មហាវដ្តី ជាលេត្វា ជីបេ ចក្ខុសមីបំ ឧបនីតេ បឋមំ ចក្ខុទ្ធវិកំ អាវដ្ឋនំ ភវដ្ឋំ ន
 អាវដ្ឋតិ, មនោទ្ធវិកមេវ អាវដ្ឋតិ។ អថ ជវនំ ជវិត្វា ភវដ្ឋំ ឌីតរតិ។ ទុតិយវារេ
 ចក្ខុទ្ធវិកអាវដ្ឋនំ ភវដ្ឋំ អាវដ្ឋតិ, តតោ ចក្ខុវិញ្ញាណាធិនិ
 ជវនបរិយោសាធានិ បវត្តន្តិ, តទនន្តរំ ភវដ្ឋំ បវត្តតិ។ តតិយវារេ
 មនោទ្ធវិកអាវដ្ឋនេន ភវដ្ឋំ អាវដ្ឋតេ មនោទ្ធវិកជវនំ ជវិតិ។ តេន ចិត្តេន “កី
 អយំ ឥមស្មី ឋានេ អាឡោកោ”តិ ជាធាតិ។ តថា និទ្ទាយន្តស្ស កណ្តាសមីបេ
 ត្វិយេសុ បគ្គហិតេសុ, យានសមីបេ សុគន្ធនេសុ វា ទុគ្គនេសុ វា បុប្ផេសុ
 ឧបនីតេសុ, មុខេ សប្បិម្ពំ វា ជាណីតេ វា បក្ខិត្តេ, បិដ្ឋិយំ ចាណីនា បហារេ ធិន្នេ
 បឋមំ សោតទ្ធវិកាធិនិ អាវដ្ឋនាធិ ភវដ្ឋំ ន អាវដ្ឋតិ, មនោទ្ធវិកមេវ អាវដ្ឋតិ,
 អថ ជវនំ ជវិត្វា ភវដ្ឋំ ឌីតរតិ។ ទុតិយវារេ សោតទ្ធវិកាធិនិ អាវដ្ឋនាធិ ភវដ្ឋំ
 អាវដ្ឋតិ, តតោ សោតយានជីវាកាយវិញ្ញាណាធិនិ ជវនបរិយោសាធានិ
 បវត្តន្តិ, តទនន្តរំ ភវដ្ឋំ វត្តតិ។ តតិយវារេ មនោទ្ធវិកអាវដ្ឋនេន ភវដ្ឋំ
 អាវដ្ឋតេ មនោទ្ធវិកជវនំ ជវិតិ, តេន ចិត្តេន ព្យាត្វា “កី អយំ ឥមស្មី ឋានេ
 សន្នោ, សន្នេសន្នោ ភេរិសន្នោ”តិ វា “កី អយំ ឥមស្មី ឋានេ គន្ធា, មូលគន្ធា”តិ
 វា “កី ឥនំ មយ្ហំ មុខំ បក្ខិត្តំ, សប្បិវិតិ វា ជាណីត”ន្តិ វា “កេនម្ហិ បិដ្ឋិយំ បហាជោ,
 អតិពន្ធា មេ បហារោ”តិ វា វត្តា ហោតិ។ ឯវំ មនោទ្ធវិកជវនេនេវ បដិបុជ្ឈតិ,
 ន បញ្ចាទ្ធវិកេន។ សុបិនម្បិ តេនេវ បស្សតិ, ន បញ្ចាទ្ធវិកេន។ សេសមេត្ត
 សុវិញ្ញាយ្យមេវ។

មហាសុបិនសុត្តន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៧. វស្សសុត្តវណ្ណនា

១៩៧. សត្តមេ ឧតុសមុជ្ជានន្តិ វស្សិកេ ចត្តារោ មាសេ ឧប្បន្នំ។
 អកាលេបីតិ ចិត្តវេសាឧមាសេសុបិ។ វស្សវលាហកនេវ បុត្តានញ្ចិ អត្តនោ

រតិយា ក៏ឱ្យតុកាមតាចិត្ត ឧប្បន្នេ អកាលេបិ ទេវោ វស្សតិ។ តត្រិទំ វត្ថុ -
 ឯកោ កិរ វស្សវលាហកនេវបុត្តោ វាករកុដកវាសិធិណាសវត្ថេវស្ស សន្តិកំ
 គន្ធា វន្តិត្វា អជ្ឈាសិ។ ថេរោ “កោសិ ត្វ”ន្តិ បុច្ឆិ។ អហំ, ភន្តេ,
 វស្សវលាហកនេវបុត្តាតិ។ តុម្ហាកំ កិរ ចិត្តេន ទេវោ វស្សតីតិ។ អាម, ភន្តេតិ។
 បស្សិតុកាមា មយន្តិ។ តេមិស្សថ, ភន្តេតិ។ មេយសីសំ វា គន្ធិតំ វា ន
 បញ្ញាយតិ, កថំ តេមិស្សមាតិ។ ភន្តេ, អម្ហាកំ ចិត្តេន ទេវោ វស្សតិ, តុម្ហេ
 បណ្ណាសាលំ បរិសថាតិ។ “សាធុ, ទេវបុត្តា”តិ ចាទេ ធារិត្វា បណ្ណាសាលំ
 ចារិសិ។ ទេវបុត្តោ តស្មី បរិសន្តេយេវ ឯកំ គីតំ កាយិត្វា ហត្ថំ ឧត្តិបិ, សមន្តា
 តិយោជនជ្ជានំ ឯកមេយំ អហោសិ។ ថេរោ អទ្ធីតិទ្គោ បណ្ណាសាលំ បរិជ្ជាតិ។

វស្សសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៨-៩. វាចាសុត្តានិវណ្ណានា

១៩៨-៩. អដ្ឋមេ អង្គេហិតិ ការណេហិ។ អង្គិយន្តិ ហេតុភាវេន ញាយន្តិតិ
 អង្គានិ, ការណានិ។ ការណាត្ថេ ច អង្គ-សន្តោ។ បញ្ចហិតិ ហេតុម្ហិ
 និស្សក្កវេនំ។ សមន្តាគតាតិ សមនុអាគតា បវត្តា យុត្តា ច។ វាចាតិ
 សមុល្លបន-វាចា។ យា “វាចា គិរា ព្យប្បថោ”តិ (ធរ. ស. ៦៣៦) ច, “នេលា
 កណ្ណាសុខា”តិ (ធិ. និ. ១.៩) ច អាគច្ឆតិ។ យា បន “វាចាយ ចេ កតំ កម្ម”ន្តិ (ធរ.
 ស. អដ្ឋ. ១ កាយកម្មទ្វារ) ឯវិវិញ្ញត្តិ ច, “យា ចត្វហិ វចីទុច្ឆរិតេហិ អារតិ... ថេ....
 អយំ វុច្ឆតិ សម្មាវាចា”តិ (ធរ. ស. ២៩៩) ឯវិវិតិ ច, “ជរុសវាចា, ភិក្ខុវេ,
 អាសេវិតា ភាវិតា ពហុលីកតា និរយសំវត្ថុនិកា ហោតី”តិ (អ. និ. ៨.៤០) ឯវិ
 ចេតនា ច វាចាតិ អាគតា, ន សា ឥធម៌ អធិប្បតា។ កស្មា? អភាសិតត្ថេតា។
 “សុភាសិតា ហោតិ, នោ ទុក្ខាសិតា”តិ ហិ វុត្ថំ។ សុភាសិតាតិ សុដ្ឋភាសិតា។
 តេនស្ស អត្តាវហតំ ធិបេតិ។ អនវជ្ជាតិ វាគាទិអវជ្ជវហិតា។ ឥមិនាស្ស

ការណាសុទ្ធី អគតិគមនាទិប្បវត្តនោសាការញ្ច ទីបេតិ។
រាគនោសាទិវិមុត្តញ្ញំ យំ ភាសតោ អនុរោធិវ័ជ្ជនតោ អគតិគមនំ
នុរសមុស្សិតមេវាតិ។ អននុវដ្ឋាតិ អនុវាទិវិមុត្តា។ ឥមិនាស្ស
សញ្ញាការសម្បត្តិ ទីបេតិ។ សតិ ហិ សញ្ញាការសម្បត្តិយំ អននុវដ្ឋតាតិ។
វិញ្ញនន្តិ បណ្ឌិតានំ។ តេន និម្មាបសំសាសុ ពាលា អប្បមាណាតិ ទីបេតិ។

ឥមេហិ ខោតិអាទិនិ តានិ អដ្ឋានិ បច្ចក្ខតោ ទស្សន្តោ តំ វាចំ និគមេតិ។
យញ្ច អញ្ញោ បដិញ្ញាទីហិ អវយវេហិ, នាមាទីហិ បទេហិ,
លិង្គវចនវិភត្តិកាលការកសម្បត្តិហិ ច សមន្មាគតំ មុសាវាទាទិវាចម្បិ
សុភាសិតន្តិ មញ្ញន្តិ, តំ បដិសេធនិ។ អវយវាទិសមន្មាគតាបិ ហិ តថាវប្ប វាចា
ទុក្ខាសិតាវ ហោតិ អត្ថនោ ច បរេសញ្ច អនត្តាវហត្ថា។ ឥមេហិ បន
បញ្ចហន្តេហិ សមន្មាគតា សចេបិ មិលក្ខុភាសាបរិយាបន្នា
យដេនិកាគិតិកបរិយាបន្នាបិ ហោតិ, តថាបិ សុភាសិតាវ
លោកិយលោកុត្តរហិតសុខាវហត្ថា។ តថា ហិ មគ្គបស្សេ សស្សំ រក្ខន្តិយា
សីហឡចេនិកាយ សីហឡកេនេវ ជាតិជរាមរណយុត្តំ គីតិកំ កាយន្តិយា
សទ្ធិំ សុត្វា មគ្គំ កច្ឆន្តា សដ្ឋិមត្តាវិបស្សកភិក្ខុ អរហត្តំ ចាបុណ្ណីសុ។

តថា តិស្សោ នាម អារទ្ធិវិបស្សកោ ភិក្ខុ បទុមស្សវសមីបេន កច្ឆន្តោ
បទុមស្សវេ បទុមាទិកញ្ជិត្វា -

“ចាតោវ ដុល្លិតកោកនទំ,
សូរិយាលោកេន ភិដ្ឋិយតេ;
ឯវំ មនុស្សត្ថំ គតា សត្តា,
ជរាភិវេកេន មទ្គិយន្តិ” តិ។ (សំ. និ. អដ្ឋ. ១.១.២១៣; សុ. និ. អដ្ឋ. ២.៤៥២
សុភាសិតសុត្តវល្លាដា) -

ឥមំ គីតី កាយន្តិយា ចេជិកាយ សុត្វា អរហត្តំ បត្តោ។

ពុទ្ធន្តរេបិ អញ្ញាតរោ បុរិសោ សត្តហិ បុត្តហិ សន្និ អជីតោ អាគម្ម
អញ្ញាតរាយ ឥត្តិយា មុសលេន តណ្ហាលេ កោដ្ឋន្តិយា -

“ជរាយ បរិមទ្គិតំ ឯតំ, មិលាតចម្មនិស្សិតំ;
មរណោន ភិជ្ជតិ ឯតំ, មច្ចុស្ស យាសមាមិសំ។

“កិមីនំ អាលយំ ឯតំ, ឆាតាកុណាបេន បូរិតំ;
អសុចិកាជនំ ឯតំ, តទលិក្ខន្ធសមំ ឥទ”ន្តិ។ (សំ. និ. អដ្ឋ. ១.១.២១៣; សុ.
និ. អដ្ឋ. ២.៤៥២ សុភាសិតសុត្តវល្លាដា) -

ឥមំ គីតំ សុត្វា បច្ឆវេក្ខន្តោ សហ បុត្តហិ បច្ឆេកពោធិ បត្តោ។ ឯវំ ឥមេហិ
បញ្ចហិ អង្កេហិ សមន្នាគតា វាចា សចេបិ មិលក្ខតាសាយ បរិយាបន្នា
យជចេជិកាគីតិកបរិយាបន្នា វាចា ហោតិ, តថាបិ សុភាសិតាតិ វេទិតញ្ចា។
សុភាសិតា ឯវំ អនុវដ្ឋា អនុវដ្ឋា ចរិញ្ញនំ អត្ថត្ថិកានំ កុលបុត្តានំ
អត្ថប្បជិសរណានំ, នោ ព្យញ្ញនប្បជិសរណានន្តិ។ នវមំ ឧត្តានមេវ។

វាចាសុត្តាទិវល្លាដា និដ្ឋិតា។

១០. និស្សរណីយសុត្តវល្លាដា

២០០. ទសមេ និស្សរន្តិទិ និស្សរណីយាតិ វត្តព្មេ ធិបំ កត្វា និទ្ទេសោ។ កត្តិ
ហេស អនិយ-សន្តោ យថា “និយ្យនិយា”តិ។ តេនាហ “និស្សដា”តិ។ កុតោ បន
និស្សដា? យថាសកំ បដិបក្ខតោ។ និដ្ឋិវដ្ឋេន ធាតុយោតិ អាហ
“អត្ថសុញ្ញសភាវា”តិ។ អត្ថតោ បន ធម្មធាតុមនោវិញ្ញាណធាតុវិសេសោ។
តាទិសស្ស ភិក្ខុនោ កិលេសវសេន កាមេសុ មនសិកាវេ នត្ថិតិ អាហ

“វីម៌សនត្ថ”ន្តិ, “នេក្ខម្មនិយតំ ឥនាទិមេ ចិត្តំ, កី នុ ខោ កាមវិតក្កោបិ
ឧប្បជ្ឈិស្សតី”តិ វីម៌សន្តស្សាតិ អត្ថោ។ បក្ខន្ធនំ នាម អនុប្បវេសោ។ សោ បន
តត្ថ នត្ថិតិ អាហា “នប្បវិសតី”តិ។ បសីទនំ នាម អភិរុចិ។ សន្តិជ្ជនំ បតិជ្ជានំ។
វិមុច្ចនំ អធិមុច្ចនន្តិ។ តំ សត្តំ បដិក្ខិបន្តោ វេទតិ “បសាទំ នាបជ្ឈតី”តិ អាទិ។
ឯវំភូតំ បនស្ស ចិត្តំ តស្ស កបំ តិជ្ជតិ អាហា “យថា”តិ អាទិ។

តន្តិ បឋមជ្ឈានំ។ អស្សាតិ ភិក្ខុនោ។ ចិត្តំ បក្ខន្ធតិ បរិកម្មចិត្តន សន្ធិ
ឈានចិត្តំ ឯកត្តវសេន ឯកជ្ឈំ កត្វា វេទតិ។ គោចរេ គតត្តាតិ អត្តនោ
អារម្មណេ ឯវ បវត្តត្តា។ អហានភាគិយត្តាតិ បិទិភាគិយត្តា។ សុដ្ឋវិមុត្តន្តិ
វិក្ខម្ពនវិមុត្តិយា សម្មនេវ វិមុត្តំ។ ចិត្តស្ស ច កាយស្ស ច វិហាននតោ វិយាតោ។
នុក្ខំ បរិទហានតោ បរិឡាហោ។ កាមវេទនំ ន វេទិយតិ អនុប្បជ្ឈនតោ។
និស្សរន្តិ តតោតិ និស្សរណំ។ កេ និស្សរន្តិ? កាមា។ ឯវញ្ច កាមានន្តិ
កត្តសាមីវេចនំ សុដ្ឋយុជ្ឈតិ។ យទគ្គន កាមា តតោ និស្សជាតិ វុច្ចន្តិ, តទគ្គន
ឈានម្បិ កាមតោ និស្សជន្តិ វត្តព្ពតំ លភតីតិ វុត្តំ “កាមេហិ និស្សជត្តា”តិ។
ឯវំវិក្ខម្ពនវសេន កាមនិស្សរណំ វត្វា ឥនាទិ សមុច្ឆេទវសេន អច្ចន្តតោ
និស្សរណំ ទស្សេតុំ “យោ បនា”តិ អាទិ វុត្តំ។ សេសបទេសូតិ
សេសកោដ្ឋាសេសុ។

អយំ បនវិសេសោតិ វិសេសំ វេទន្តេន តំ ឈានំ ចាទកំ កត្វាតិ អាទិកោ
អវិសេសោតិ កត្វា ទុតិយតតិយវាវេសុ សព្ពសោ អនាមជ្ជោ, ចតុត្ថវាវេ បន
អយម្បិ វិសេសោតិ ទស្សេតុំ “អច្ចន្តនិស្សរណាញោត្ថ អរហត្តដលំ
យោជេតព្ព”ន្តិ វុត្តំ។ យស្មា អរូបជ្ឈានំ ចាទកំ កត្វា អគ្គមគ្គំ អធិគន្ធា អរហត្ថ
បិទស្ស ចិត្តំ សព្ពសោ រូបេហិ និស្សជំ នាម ហោតិ។ តស្ស ហិ
ជលសមាបត្តិតោ វុដ្ឋាយ វីម៌សនត្ថំ រូចាភិមុខំ ចិត្តំ បេសេន្តស្ស។ ឥនមក្ខាតន្តិ

សមថយានិកានំ វសេន ហេដ្ឋា ចត្តារោ វារា គហិតា។ ឥទំ បន
សុក្ខវិបស្សកស្ស វសេនាតិ អាហា “សុទ្ធសង្ខារេ”តិអាទិ។ “បុន សក្កាយោ
នត្ថិ”តិ ឧប្បន្នន្តិ “ឥនានិ មេ សក្កាយប្បពន្ធា នត្ថិ”តិ វីមសន្តស្ស ឧប្បន្នំ។

និស្សារណីយសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ព្រាហ្មណវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ចតុត្ថបណ្ណាសកំ និដ្ឋិតំ។

៥. បញ្ចមបណ្ណាសកំ

(២០) ១. កិមិលវគ្គោ

១-៤. កិមិលសុត្តានិវណ្ណានា

២០១-៤. បញ្ចមស្ស បឋមទុតិយានិ ឧត្តានត្តានេវ។ តតិយេ អធិវាសនំ
ខមនំ, បរេសំ ទុក្ខដំ ទុក្ខត្តញ្ច បដិវិរោធាករណេន អត្តនោ ឧបរិ អាហេបេត្វា
វាសនំ អធិវាសនំ, តនេវ ខន្តីតិ អធិវាសនក្ខន្ធិ។ សុភេ រតោតិ សូរតោ, សុដ្ឋ វា
ចាបតោ ឱរតោ វិរតោ សោរតោ, តស្ស ភារោ សោរម្ហំ។ តេនាហា “សោរម្ហេនាតិ
សុចិសីលតាយា”តិ។ សា ហិ សោភនកម្មរតតា, សុដ្ឋ វា ចាបតោ ឱរតភារោ
វិរតតា។ ចតុត្ថេ នត្ថិ វត្ថុពុំ។

កិមិលសុត្តានិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥. ចេតោទិលសុត្តវណ្ណានា

២០៥. បញ្ចមេ ចេតោទិលា នាម អត្តតោវិចិត្តិក្ខា កោដោ ច។ តេ បន
 យស្មី សន្តានេ ឧប្បជ្ឈន្តិ, តស្ស ខរភារោ កក្ខុឡភារោ ហុត្វា ឧបតិជ្ឈន្តិ, បគេវ
 អត្តនា សម្មយុត្តចិត្តស្យាទិ អាហា “ចិត្តស្ស ជន្ទភារា” តិ។ យថា
 លក្ខណាចារិប្បិយា គហិតាយ សព្វា សត្ត រូបកាយសិវី គហិតា ឯវ នាម
 ហោតិ ឯវំ សព្វញ្ញតាយ សព្វធម្មកាយសិវី គហិតា ឯវ នាម ហោតិ តិ
 តទុក្ខយវត្ថុកមេវ កង្ខំ ទស្សន្តោ “សិវីវេ កង្ខំមាណោ” តិ អាទិមាហា។ វិចិន្តោតិ
 ធម្មសភារំ វិមំសន្តោ។ កិច្ចតីតិ កិលមតិ។ វិនិច្ឆេតុំ ន សក្កោតីតិ សន្និដ្ឋាតុំ ន
 សក្កោតិ។ អាតបតិ កិលេសេតិ អាតប្បំ, សម្មាវាយាមោតិ អាហា
 “អាតប្បាយាតិ កិលេសសន្តាបនវិវយករណត្ថាយា” តិ។ បុនប្បុនំ
 យោគាយាតិ ភាវនំ បុនប្បុនំ យុញ្ញនាយ។ សតតកិរិយាយាតិ ភាវនាយ
 និរន្តរប្បយោគាយ។

បដិវេធខេត្ត កង្ខំមាណោតិ ឯត្ថ កបំ លោកុត្តរធម្ម កង្ខំ បវត្តិតិ? ន
 អារម្មណករណាវសេន, អនុស្សតាការបរិវិតក្កលទ្ធវេ បរិកប្បិតរូបេ កង្ខំ
 បវត្តិតិ ទស្សន្តោ អាហា “វិបស្សនា... បេ... វទន្តិ, តំ អត្ថំ នុ ខោ នត្ថិតិ
 កង្ខំតិ” តិ។ សិក្ខាតិ ចេត្ត បុព្វភាគសិក្ខា វេទិតញ្ញា។ កាមញ្ចេត្ត
 វិសេសុប្បត្តិយា មហាសាវជ្ឈតាយ ចេវ សំវាសនិមិត្តំ យជនាហេតុ
 អភិណ្ឌប្បត្តិកតាយ ច សព្វហ្មចារីសូតិ កោបស្ស វិសយោ វិសេសេត្វា វុត្តោ,
 អញ្ញត្ថាបិ កោចោ ន ចេតោទិលោតិ ន សក្កាវិញ្ញាតុន្តិ កេចិ។ យទិ ឯវំ
 វិចិត្តិក្ខាយបិ អយំ នយោ អាបជ្ឈតិ, តស្មា យថា រុតវសេន គហោតព្ពំ។

ចេតោទិលសុត្តន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២-៨. វិនិពន្ធសុត្តានិវណ្ណនា

២០៦-៨. ធម្មបវត្ថុតុំ អប្បធានវសេន កុសលចិត្តំ វិនិពន្ធន្តិតិ
ចេតសោវិនិពន្ធា។ តំ បនវិនិពន្ធន្តា មុជ្ឈិក្កាហំ គណ្ណាន្តារិយ ហោរន្តិតិ អាហា
“ចិត្តំ វិនិពន្ធា” តិអាទិ។ កាមគិទ្ធោ បុគ្គលោ វត្ថុកាមេបិ កិលេសកាមេបិ
អស្សនេតិ អភិនន្តតិ វុត្ថំ “វត្ថុកាមេបិ កិលេសកាមេបិ” តិ។ អត្តនោ
កាយេតិ អត្តនោ នាមកាយេ, អត្តភាវេ វា។ ពហិទ្ធារូបេតិ បរេសំ កាយេ
អនិជ្ឈិយពទ្ធករូបេ ច។ ឧទរំ អវទិហតិ ឧបចិនោតិ បូរេតីតិ ឧទរាវទេហកំ។
សេយ្យសុខន្តិ សេយ្យាយ សយនវសេន ឧប្បជ្ឈនកសុខំ។ សម្មវិវត្តកន្តិ
សម្មវិវត្តិទ្វា។ បណិធាយាតិ តណ្ហាវសេនេ បណិធហិទ្ធា។ ឥតិ បញ្ចវិជោបិ
លោភវិសេសោ ឯវ “ចេតោវិនិពន្ធា” តិ វុត្តោតិ វេទិតញោ។ សត្តមជ្ឈមេសុ នត្តិ
វត្ថុពុំ។

វិនិពន្ធសុត្តាធិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៩-១០. គីតស្សវសុត្តាធិវណ្ណានា

២០៩-២១០. នវមេ អាយតកោ នាម គីតស្សរោ តំ តំ វត្ថុំ ភិទ្ធិទ្វា អក្ខរាធិ
វិនាសេទ្វា បវត្តោតិ អាហា “អាយតកោ” តិអាទិ។ ធម្មហិ សុត្តវត្ថុំ នាម អត្តិ,
គាថាវត្ថុំ នាម អត្តិ, តំ វិនាសេទ្វា អតិធិយំ កាតុំ ន វដ្តតិ។ ធម្មញ្ញំ ភាសន្តេន
ចតុរស្សេន វត្តេន បរិមណ្ឌលានិ បទព្យញ្ញានិ ទស្សេតញ្ញានិ។ “អនុជានាមិ,
ភិក្ខុវេ, សរកញ្ញា” ន្តិ (ចូឡវ. ២៤៩) ច វចនតោ សរេន ធម្មំ ភណិកុំ វដ្តតិ។
សរកញ្ញោ កិរ តវត្ថុវត្តោតកវត្តភាគគ្គហកវត្តាធិនិ ទ្វត្តិស វត្តានិ អត្តិ។
តេសុ យំ ឥច្ឆតិ, តំ កាតុំ លភតីតិ។ ធសមេ នត្តិ វត្ថុពុំ។

គីតស្សវសុត្តាធិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

កិមិលវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

(២២) ២. អក្ខោសក្កវត្តោ

១-២. អក្ខោសក្កសុត្តាឱវណ្ណា

២១១-២. ទុតិយស្ស បឋមេ ទសហិ អក្ខោសវត្ថុហិ អក្ខោសកោតិ
“ពាលោសិ, មូឡោសិ, ឌីដ្ឋោសិ, គោណោសិ, គប្បនោសិ” តិអាធិនា ទសហិ
អក្ខោសវត្ថុហិ អក្ខោសកោ។ “ហោតុ, មុណ្ណាកសមណ, អនណ្ណោ អហន្តិ
ករោសិ, ឥនាទិ តេ រាជកុលំ គន្ធា ទណ្ឌំ អាហោបេស្សមី” តិអាធិនិ វនន្តោ
បរិភាសកោ នាមាតិ អាហា “ភយទស្សនេន បរិភាសកោ” តិ។ លោកុត្តរធម្មា
អចាយមគ្គស្ស បរិបន្តការតោ បរិបន្តោ នាមាតិ អាហា “លោកុត្តរបរិបន្តស្ស
ជិន្នត្តា” តិ, លោកុត្តរសម្ពាសស្ស អចាយមគ្គបរិបន្តស្ស ជិន្នត្តាតិ អត្ថោ។
ទុតិយេ នត្ថំ វត្ថុពុំ។

អក្ខោសក្កសុត្តាឱវណ្ណា និដ្ឋិតា។

៣-១០. សីលសុត្តាឱវណ្ណា

២១៣-២២០. តតិយេ (ធី. និ. ជី. ២. ១៤៩) ទុស្សីលោតិ ឯត្ថ ទុសុទ្ធោ
អភារត្ថោ “ទុប្បញ្ញោ” តិអាធិសុ (ម. និ. ១. ៤៤៩) វិយ, ន គរបាណាត្ថោតិ អាហា
“អសីលោ និស្សីលោ” តិ។ ភិន្នសំវារោតិ ឯត្ថ សមាធិន្នសីលោ កេនចិ ការណេន
សីលភេទំ បត្តោ, សោ តាវ ភិន្នសំវារោ ហោតុ។ យោ បន សព្វេន សព្វំ
អសមាធិន្នសីលោ អាចារហីនោ, សោ កថំ ភិន្នសំវារោ នាម ហោតីតិ? សោបិ
សាធុសមាចារស្ស បរិហារណីយស្ស ភេទិតត្តា ភិន្នសំវារោ ឯវ នាម។
វិនជ្ជសំវារោ សំវារហិតោតិ ហិ វុត្ថំ ហោតិ។ តំ តំ សិប្បជ្ជានំ។ មាយាតកាលេតិ

“មា យាតេថ ចាណីន”ន្តិ ឯវំ មា យាតយោសនំ យោសិតទិវសេ។ អពុគ្គច្ឆតិ
ចាបកោ កិត្តិសន្តោ។ អដ្ឋាសយេន មន្តំ ហោតិយេវ វិប្បជិសារិការតោ។

តស្សាតិ ទុស្សីលស្ស។ សមាធាយ វុត្តិតជ្ជានន្តិ ឧដ្ឋាយ សមុដ្ឋាយ
កតការណំ។ អាចាមំ អាគច្ឆតិ តំ មនសោ ឧបដ្ឋាតិ។ ឧម្ព័លេត្វា ឥធលោកន្តិ
ឧម្ព័លនកាលេ អត្តនោ បុត្តនាវាទិវសេន ឥធលោកំ បស្សតិ។ និម័លេត្វា
បរលោកន្តិ និម័លនកាលេ គតិនិមិត្តបដ្ឋានវសេន បរលោកំ បស្សតិ។
តេនាហ “ចត្តារោ អចាយា”តិ អាទិ។ បញ្ចមបទន្តិ “កាយស្ស ភេទា”តិ អាទិនា
វុត្តោ បញ្ចមោ អាទិនវកោដ្ឋាសោ។ វុត្តវិបរិយាយេនាតិ វុត្តត្ថាយ
អាទិនវកថាយ វិបរិយាយេន “អប្បមត្តោ តំ តំ កសិវណិជ្ជាទី យថាកាលំ
សម្បទេតុំ សក្កោតិ”តិ អាទិនា។ ចាសំសំ សីលមស្ស អត្តិតិ សីលវា។
សីលសម្បន្នោតិ សីលេន សមន្នាគតោ សម្បន្នសីលោតិ ឯវំ មាទិកំ បន
អត្តវចនំ សុករន្តិ អនាមជ្ជំ។ ចតុត្ថាទីនិ ឧត្តានត្ថានេវ។

សីលសុត្តាទិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

អក្កោសកវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

(២៣) ៣. ធីយចារិកវគ្គោ

១-១០. បឋមធីយចារិកសុត្តាទិវណ្ណានា

២២១-២៣០. តតិយស្ស បឋមាទិនិ សុវិញ្ញយ្យានិ។ បញ្ចមេ រហោ
និសដ្ឋាយ អាបដ្ឋតិ តិ “យោ បន ភិក្ខុ មាតុគាមេន សទ្ធិ ឯកោ ឯកាយ រហោ
និសដ្ឋំ កប្បយ្យ, ចាចិត្តិយ”ន្តិ ឥមស្មី សិក្ខាបទេ (ចាចិ. ២៩០) វុត្តំ អាបត្តិ
អាបដ្ឋតិ។ បដិច្ចន្នេ អាសនេ អាបដ្ឋតិ តិ “យោ បន ភិក្ខុ មាតុគាមេន រហោ

បដិច្ចន្ត អាសនេ និសង្ខំ កប្បយ្យ, ចាចិត្តិយ"ន្តិ ឥមស្មី វុត្ថំ អាបត្តិ អាបដ្ឋតិ។
មាតុតាមស្ស ឧត្តរិ ធម្មញ្ញាវាចាហិ ធម្មំ ទេសេន្តោ អាបដ្ឋតិ តិ 'យោ បនភិក្ខុ
មាតុតាមស្ស ឧត្តរិ ធម្មញ្ញាវាចាហិ ធម្មំ ទេសេយ្យ អញ្ញាត្រ វិញ្ញាណ
បុរិសវិគ្គហោណ"តិ (ចាចិ. ៦៣) ឯវំ វុត្ថំ អាបត្តិ អាបដ្ឋតិ។ តេនាហា "តេសំ តេសំ
សិក្ខាបទានំ វសេន វេទិតញ្ញានី"តិ។ ធម្មាធិនិ ឧត្តានត្ថានិ។

បឋមទីយចារិកសុត្តាទិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ទីយចារិកវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២៣១-៣០២. ចតុត្ថវគ្គាធិនិ ឧត្តានត្ថានិ។

ឥតិ មនោរថបូរណិយា អង្គុត្ថវនិកាយ-អដ្ឋកថាយ

បញ្ចកនិចាតវណ្ណាយ អនុត្តានត្ថធិបនា សមត្តា។

។ នមោ តស្ស ភកវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

អង្គុត្ថវនិកាយ

ធម្មនិចាត-ជីកា

១. បឋមបណ្ណាសកំ

១. អាហុនេយ្យវគ្គោ

១. បឋមអាហារនេយ្យសុត្តន្តបិដក

១. ឆក្កនិបាតស្ស បឋមេ ចក្កនា រូបំ ទិស្វាតិ និស្សយវោហារេន វុត្តំ។
សសម្ពារកនិទ្ទេសោយំ យថា “ធនុនា វិជ្ឈតី” តិ, តស្មា និស្សយសីសេន
និស្សិតស្ស គហាលំ ទដ្ឋព្ពំ។ តេនាយមត្តោ “ចក្កនា រូបាវម្ពណោ អាចាជកតេ
តំ រូបំ ចក្កវិញ្ញាណោន ទិស្វា” តិ។ នេវ សុមនោ ហោតី តិ ជវនក្ខណោ ឥដ្ឋ
អាវម្ពណោ រាគំ អនុប្បាទេន្តោ នេវ សុមនោ ហោតិ គេហស្សិតបេមវសេនបិ
មគ្គេន សព្ពសោ រាគស្ស សមុច្ឆិន្ទត្តា។ ន ទុម្ពនោតិ អនិដ្ឋេ អនុស្សន្តោ ន
ទុម្ពនោ។ បសាទញ្ញាចត្តវសេនបិ ឥដ្ឋេបិ អនិដ្ឋេបិ មជ្ឈត្តេបិ អាវម្ពណោ ន សមំ
សម្មា អយោនិសោ គហាលំ អសមបេក្ខនំ។ អយព្វាស្ស បដិបត្តិ
សតិវេបុល្លប្បត្តិយា បញ្ញាវេបុល្លប្បត្តិយា ចាតិ អាហា “សតោ សម្មជាតោ
ហុត្វា” តិ។ សតិយា យុត្តត្តា សតោ។ សម្មជញ្ញេន យុត្តត្តា សម្មជាតោ។
ញាណុប្បត្តិបច្ចយរហិតកាលេបិ បវត្តិភេទនតោ “សតតវិហារោ
កថិតោ” តិ វុត្តំ។ សតតវិហារោតិ វិណាសវស្ស និច្ចវិហារោ សព្ពនា
បវត្តនកវិហារោ។ វេបេត្វា ហិ សមាបត្តិវេលំ ភវន្តវេលព្វា វិណាសវា ឥមិនាវ
ធម្មន្តបេក្ខាវិហារេន វិហរន្តិ។

ឯត្ថ ច “ធនុ ទ្វារេសុបិ ឧបេក្ខកោ វិហរតី” តិ ឥមិនា ធម្មន្តបេក្ខា កថិតា។
“សម្មជាតោ” តិ វចនតោ បន ចត្តាវិ ញាណសម្មយុត្តចិត្តានិលត្តន្តិ តេហិ
វិនា សម្មជាតតាយ អសម្ពវតោ។ សតតវិហារភាវតោ អដ្ឋ
មហាកិរិយចិត្តានិលត្តន្តិ។ “នេវ សុមនោ ន ទុម្ពនោ” តិ វចនតោ អដ្ឋ
មហាកិរិយចិត្តានិ, ហសិតុប្បាទោ, វោដ្ឋព្ពនញ្ញាតិ ទស ចិត្តានិលត្តន្តិ។
រាគនោសសហជាតានំ សោមនស្សនោមនស្សនំ អភាវោ តេសម្មី
សាធារណោតិ ធម្មន្តបេក្ខាវសេន អាគតានំ ឥមេសំ សតតវិហារានំ

សោមនស្សំ កង់លព្ពតីតិ ចេ? អាសេវនតោ។ កិញ្ចាបិ ខីណាសវោ ឥដ្ឋានិដ្ឋេបិ
អារម្មណេ មជ្ឈត្តោវិយ ពហុលំ ឧបេក្ខកោវិហរតិ អត្តនោ
បរិសុទ្ធបកតិភាវវិជហនតោ, កធាចិ បន តថា ចេតោភិសដ្ឋ្វារភាវេ យំ តំ
សភាវតោ ឥដ្ឋំ អារម្មណំ, តស្ស យាថាវសភាវគ្គហណាវសេនបិ អរហតោ
ចិត្តំ បុព្វាសេវនវសេន សោមនស្សសហគតំ ហុត្វា បវត្តតេវ។

បឋមអាហុនេយ្យសុត្តន្តបិដកនិដ្ឋិតា។

២-៧. ទុតិយអាហុនេយ្យសុត្តន្តបិដកនិដ្ឋិតា

២-៧. ទុតិយេ (វិសុទ្ធិ. ២.៣៨០) អនេកវិហិតន្តិ អនេកវិធំ នានប្បការំ។
ឥទ្ធិវិធន្តិ ឥទ្ធិកោដ្ឋាសំ។ បច្ចនុភោតីតិ បច្ចនុកវតិ, ជុសតិ សន្និកោតិ
ចាបុណាតីតិ អត្តោ។ ឥនានិស្ស អនេកវិហិតការំ ទស្សន្តោ “ឯកោបិ
ហុត្វា” តិអាធិមាហ។ តត្ថ “ឯកោបិ ហុត្វា” តិ ឥមិនា ករណតោ បុព្វេវ
បកតិយា ឯកោបិ ហុត្វា។ ពហុធាហោតីតិ ពហុនំ សន្និកេ ចម្ពីមតុកាមោ វា
សជ្ឈាយំ កាតុកាមោ វា បញ្ចំ បុច្ឆិតុកាមោ វា ហុត្វា សតម្បិ សហស្សម្បិ
ហោតិ។ អាវិការំ តិរោភាវន្តិ ឯត្ថ អាវិការំ ករោតិ, តិរោភាវំ ករោតីតិ
អយមត្តោ។ ឥនមេវ ហិ សន្ធាយ បដិសម្ពិទាយំ (បដិ. ម. ៣.០១) វុត្ថំ -
“អាវិការំន្តិ កេនចិ អនាវុដំ ហោតិ អប្បជិច្ឆន្តំវិវដំ, តិរោភាវន្តិ កេនចិ អាវុដំ
ហោតិ បដិច្ឆន្តំ បិហិតំ បដិកុដ្ឋិត” ន្តិ។ តិរោកុដ្ឋំ តិរោចាការំ តិរោបព្ពតំ
អសដ្ឋមាណោ គច្ឆតិ សេយ្យថាបិ អាកាសេតិ ឯត្ថ តិរោកុដ្ឋន្តិ បរកុដ្ឋំ, កុដ្ឋស្ស
បរភាគន្តិ វុត្ថំ ហោតិ។ ឯស នយោ ឥតរេសុ។ កុដ្ឋោតិ ច គេហភិត្តិយា ឯតំ
អធិវចនំ។ ចាកាភោតិ គេហវិហារតាមាធិនំ បរិក្ខេបចាកាភោ។ បព្ពតោតិ
បំសុបព្ពតោ វា ចាសាណាបព្ពតោ វា។ អសដ្ឋមាណោតិ អលគ្គមាណោ
សេយ្យថាបិ អាកាសេវិយ។

ឧបុជ្ជនិមុជ្ជន្តិ ឯត្ថ ឧបុជ្ជន្តិ ឧជ្ជានំ វុច្ចតិ។ និមុជ្ជន្តិ សំសីទនំ។ ឧបុជ្ជញ្ចា និមុជ្ជញ្ចា
ឧបុជ្ជនិមុជ្ជំ។ ឧទកេបិ អភិជ្ជមាណេតិ ឯត្ថ យំ ឧទកំ អក្កមិទ្ធា សំសីទតិ, តំ
ភិជ្ជមាណន្តិ វុច្ចតិ, វិបរីតំ អភិជ្ជមាណំ។ បល្លេង្គន កច្ចតិ។ បក្ខិ សកុណោតិ
បក្ខេហិ យុត្តសកុណោ។ ឥមេបិ ចន្ទិមស្វរិយេ ឯវំមហិទ្ធិកេ ឯវំមហានុភារេ
ចាលីនា បរាមសតីតិ ឯត្ថ ចន្ទិមស្វរិយានំ ឆ្វាចត្តាលីសយោជនសហស្សស្ស
ឧបរិ ចរណេន មហិទ្ធិកតា, តីសុ ជីបេសុ ឯកក្ខណោ អាលោកករណេន
មហានុភារេតា វេទិតញ្ចា។ ឯវំ ឧបរិចរណាអាលោកករណេហិ មហិទ្ធិកេ
មហានុភារេ។ បរាមសតីតិ គណ្ណាតិ, ឯកទេសេ វា ធុបតិ។ បរិមជ្ជតីតិ
សមន្តតោ អាទាសតលាវិយ បរិមជ្ជតិ។ យាវ ព្រហ្មលោកាបីតិ
ព្រហ្មលោកម្បិ បរិច្ឆេទំ កត្វា។ កាយេន វសំ វត្ថេតីតិ តត្រ ព្រហ្មលោកេ
កាយេន អត្ថនោ វសំ វត្ថេតិ។

ទិញ្ចាយ សោតធាតុយាតិ ឯត្ថ ទិញ្ចសទិសត្តា ទិញ្ចា។ ទេវតានញ្ចិ
សុចរិតកម្មនិព្វត្តា បិត្តសេម្បុហិរាជីហិ អបលីតុទ្ធា ឧបក្កិលេសវិមុត្តតាយ
ទូរេបិ អារម្មណសម្បជីដ្ឋនសមត្តា ទិញ្ចា បសាទសោតធាតុ ហោតិ។
អយញ្ចាបិ ឥមស្ស ភិក្ខុនោ វិរិយភាវនាពលេន និព្វត្តា ញ្ញាណសោតធាតុ
តាទិសាយេវាតិ ទិញ្ចសទិសត្តា ទិញ្ចា។ អបិច ទិញ្ចវិហារវសេន បដិលទ្ធត្តា
អត្ថនា ច ទិញ្ចវិហារសន្និស្សិតត្តាបិ ទិញ្ចា។ សវនជ្ជេន និដ្ឋិវជ្ជេន ច សោតធាតុ។
សោតធាតុកិច្ចករណេន សោតធាតុវិយាតិបិ សោតធាតុ។ តាយ
សោតធាតុយា។ វិសុទ្ធាយាតិ សុទ្ធាយ និរុបក្កិលេសាយ។
អតិក្កន្តមាណុសិកាយាតិ មនុស្សបចារំ អតិក្កមិទ្ធា សទ្ធសវនេ មាណុសិកំ
មំសសោតធាតុំ អតិក្កន្តាយ វីតិវត្ថេត្វា បីតាយ។ ឧភោសទ្ធេ សុណាតីតិ ទ្វេ
សទ្ធេ សុណាតិ។ កតមេ ទ្វេ? ទិព្វេ ច មាណុសេ ច, ទេវានញ្ចា មនុស្សានញ្ចា សទ្ធតិ
វុត្ថំ ហោតិ។ ឯតេន បទេសបរិយាទានំ វេទិតញ្ចំ។ យេ ទូរេ សន្តិកេ ចាតិ យេ

សន្តា ទូរេ បរចក្កវាឡេបិ, យេ ច សន្តិកេ អន្តមសោ
សនេហសន្តិស្សិតចាលាកសន្តាបិ, តេ សុណាភីតិ វុត្ថំ ហោតិ។ ឯតេន
និប្បនេសបរិយាទានំ វេទិតព្ពំ។

បរសត្តានន្តិ អត្តានំ ឋបេត្វា សេសសត្តានំ។ បរុបុគ្គលានន្តិ ឥធម្មិ ឥមិនា
ឯកត្ថមេវ។ វេនេយ្យវសេន បន ទេសនាវិលាសេន ច ព្យញ្ញននានត្ថំ កតំ។
ចេតសា ចេតោតិ អត្តនោ ចិត្តេន តេសំ ចិត្តំ។ បរិច្ចាតិ បរិច្ចិន្ទិត្វា។ បដាធាតីតិ
សរាគាធិវសេន នានប្បការតោ ជាធាតិ។ សរាគំ វា ចិត្តន្តិអាធិសុ បន
អដ្ឋលោភសហគតចិត្តំ សរាគំ ចិត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។ អវសេសំ ចាតុក្កមកំ
កុសលាព្យាកតចិត្តំ វីតរាគំ។ ទ្វេ ទោមនស្សចិត្តានិ, ទ្វេ វិចិត្តិច្ឆន្ទចិត្តានិ តិ
ឥមានិ បន ចត្តាវិ ចិត្តានិ ឥមស្មី ទុកេ សង្កហំ ន គច្ឆន្តិ។ កេចិ បន ថេរា តានិបិ
សង្កណ្ឌាន្តិ។ ធុរិដំ បន ទោមនស្សចិត្តំ សនោសំ ចិត្តំ នាម។ សព្ពម្បិ ចាតុក្កមកំ
កុសលាព្យាកតចិត្តំ វីតនោសំ។ សេសានិ ទស អកុសលចិត្តានិ ឥមស្មី ទុកេ
សង្កហំ ន គច្ឆន្តិ។ កេចិ បន ថេរា តានិបិ សង្កណ្ឌាន្តិ។ សមោហំ វីតមោហាន្តិ ឯត្ថ
បន ចាធិបុគ្គលិកនយេន វិចិត្តិច្ឆន្ទសហគតទូយមេវ សមោហំ។ មោហាស្ស
បន សព្ពាកុសលេសុ សម្ភវតោ ទ្វាទសវិធម្មិ អកុសលចិត្តំ សមោហំ ចិត្តន្តិ
វេទិតព្ពំ។ អវសេសំ វីតមោហំ។ ជិនមិទ្ធានុគតំ បន សំខិត្តំ, ឧទ្ធានុគតំ វិក្ខិត្តំ។
រូចាវចររូចាវចរំ មហាគ្គតំ, អវសេសំ អមហាគ្គតំ។ សព្ពម្បិ តេក្កមកំ សឧត្តរំ,
លោកុត្តរំ អនុត្តរំ។ ឧបចារប្បត្តំ អប្បនាប្បត្តព្វា សមាហិតំ, ឧភយមប្បត្តំ
អសមាហិតំ។ តទន្តិវិក្ខម្ពនសមុច្ឆេទប្បជិប្បស្សន្តិនិស្សរណាវិមុត្តិ បត្តំ
បញ្ចវិធម្មិ ឯតំ វិមុត្តំ, វិមុត្តិមប្បត្តំ វា អវិមុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។

អនេកវិហិតន្តិ (ចារា. អដ្ឋ. ១.១២) អនេកវិធំ, អនេកេហិ វា បកាវេហិ
បរត្ថិតំ សំវណ្ណិតន្តិ អត្តោ។ បុព្វេនិវាសន្តិ សមនន្តរាភីតភវំ អាធិ កត្វា តត្ថ

តត្ថ និរុត្តសន្តានំ។ អនុស្សវតីតិ ខន្ធបដិចាជីវសេន, ចុតិបដិសន្ធិវសេន វា
អនុគន្ធា អនុគន្ធា សរតិ។ សេយ្យជិទំ - ឯកម្ម្យ ជាតិ... បេ... បុព្វេនិវាសំ
អនុស្សវតីតិ។ តត្ថ ឯកម្ម្យ ជាតិន្ត ឯកម្ម្យ បដិសន្ធិមូលំ ចុតិបរិយោសានំ
ឯកភវបរិយាបន្នំ ខន្ធសន្តានំ។ ឯស នយោ ទ្វេបិ ជាតិយោតិអាទិសុបិ។
អនេកេបិ សំវដ្តកប្បតិអាទិសុ បន បរិហាយមាណោ កប្បោ សំវដ្តកប្បោ,
វឌ្ឍមាណោ វិវដ្តកប្បោតិ វេទិតញោ។ តត្ថ សំវដ្តេន សំវដ្តជ្ជាយី គហិតោ ហោតិ
តំមូលកត្តា, វិវដ្តេន វិវដ្តជ្ជាយី។ ឯវញ្ញំ សតិ យានិ តានិ “ចត្តារិមាទិ, ភិក្ខុវេ,
កប្បស្ស អសង្ខ្យយានិ។ កតមាទិ ចត្តារិ? សំវដ្តោ សំវដ្តជ្ជាយី វិវដ្តោ
វិវដ្តជ្ជាយី” តិ (អ. និ. ៤.១៥៦) វុត្តានិ, តានិ បរិគ្គហិតានិ ហោន្តិ។

អមុត្រាសិន្តិ អមុម្ហិ សំវដ្តកប្បោ អហំ អមុម្ហិ ភវេ វា យោនិយា វា គហិយា វា
វិញ្ញាណដ្ឋិតិយា វា សត្តាវាសេ វា សត្តនិកាយេ វា អាសី។ ឯវំនាមោតិ តិស្សោ
វា ដុស្សោ វា។ ឯវំគោត្តោតិ គោតមោ វា កក្ខាយនោ វា កស្សនោ វា។ ឥទមស្ស
អតីតភវេ អត្ថនោ នាមគោត្តានុស្សវណាវសេន វុត្តំ។ សចេ បន តស្មី កាលេ
អត្ថនោ វណ្ណាសម្មត្តិលូខបណ័តជីវិកភាវំ សុខទុក្ខពហុលតំ
អប្បាយុកធិយាយុកភាវំ វា អនុស្សវិតុកាមោ ហោតិ, តម្ម្យ អនុស្សវតិយេវ។
តេនាហ “ឯវំវណ្ណោ... បេ... ឯវំមាយុបរិយន្តោ” តិ។ តត្ថ ឯវំវណ្ណោតិ ឱទាតោ វា
សាមោ វា។ ឯវំមាហារោតិ សាលិមំសោទនាហារោ វា បវត្តជលភោជនោ វា។
ឯវំសុខទុក្ខប្បដិសំវេទីតិ អនេន បកាវេន កាយិកចេតសិកានំ
សាមិសនិរាមិសាទិប្បភេទានំ សុខទុក្ខានំ បដិសំវេទី។ ឯវំមាយុបរិយន្តោតិ ឯវំ
វស្សសតបរិមាណាយុបរិយន្តោ វា ចតុរាសីតិកប្បសហស្សាយុបរិយន្តោ វា។
សោ តតោ ចុតោ អមុត្រ ឧទទាទិន្តិ សោ អហំ តតោ ភវតោ យោនិតោ
គហិតោ វិញ្ញាណដ្ឋិតិតោ សត្តាវាសតោ សត្តនិកាយតោ វា ចុតោ
បុនអមុកស្មី នាម ភវេ យោនិយា គតិយា វិញ្ញាណដ្ឋិតិយា សត្តាវាសេ

សក្កនិកាយេ វា ឧទចាទី។ តត្រាចាសិន្និ តត្រាចិ ភវេ យោនិយា គតិយា
វិញ្ញាណដ្ឋិតិយា សត្តាវាសេ សត្តនិកាយេ វា បុន អហោសី។ ឯវំនាមោតិអាទិ
វុត្តនយមេវ។

អបិច អមុត្រាសិន្និ ឥទំ អនុបុព្វេន អាហេហន្តស្ស យាវទិច្ឆកំ អនុស្សរណំ។
សោ តតោតិ បដិនីវុត្តន្តស្ស បច្ឆវេក្ខណំ, តស្មា “ឥធូបបន្នោ”តិ ឥមិស្សា
ឥធូបបត្តិយា អនន្តរមេវ ឧប្បត្តិដ្ឋានំ សន្ធាយ “អមុត្រ ឧទចាទិ”ន្និ ឥទំ វុត្តន្និ
វេទិតព្គំ។ តត្រាចាសិន្និ ឯវំមាទិ បនស្ស តត្រាចិ ឥមិស្សា ឧបបត្តិយា អន្តរេ
ឧបបត្តិដ្ឋានេ នាមគោត្តាទីនំ អនុស្សរណទស្សនត្ថំ វុត្តំ។ សោ តតោ ចុតោ
ឥធូបបន្នោតិ ស្វាហំ តតោ អនន្តរុប្បត្តិដ្ឋានតោ ចុតោ ឥធ អមុកស្មី នាម
ខត្តិយកុលេ វា ព្រាហ្មណកុលេ វា និព្វត្តោតិ។ ឥតីតិ ឯវំ។ សាការំ សឧទ្ទេសន្និ
នាមគោត្តវសេន សឧទ្ទេសំ, វណ្ណាទិវសេន សាការំ។ នាមគោត្តេន ហិ សត្តោ
“តិស្សោ កស្សោ”តិ ឧទ្ទិសីយតិ, វណ្ណាទិហិ “សាមោ ឱនាតោ”តិ នាមត្តតោ
បញ្ញាយតិ, តស្មា នាមគោត្តំ ឧទ្ទេសោ, ឥតរេ អាគារា។

ទិព្វេនាតិអាទិសុ ទិព្វសទិសត្តា ទិព្វំ។ ទេវតានញ្ចំ សុចរិតកម្មនិព្វត្តំ
បិត្តសេម្បរុហិរាទិហិ អបលិពុទ្ធី ឧបក្កិលេសវិមុត្តតាយ ទូរេបិ
អារម្មណសម្បជីវនសមត្ថំ ទិព្វំ បសាទចក្កំ ហោតិ។ ឥទញ្ចាបិ
វីរិយការវនាពលេន និព្វត្តំ ញ្ញាណចក្កំ តាទិសមេវាតិ ទិព្វសទិសត្តា ទិព្វំ។
ទិព្វវិហារវសេន បដិលទ្ធត្តា អត្ថនោ ច ទិព្វវិហារសន្និស្សិតត្តាបិ ទិព្វំ។
អាឈោកបរិគ្គហេន មហាជុតិកត្តាបិ ទិព្វំ។ តិរោកុដ្ឋាទិកត្សបទស្សនេន
មហាគតិកត្តាបិ ទិព្វំ។ តំ សព្វំ សទ្ទសត្តានុសារេន វេទិតព្គំ។ ទស្សនជ្ជេន ចក្កំ។
ចក្កកិច្ចករណេន ចក្កមិវាតិបិ ចក្កំ។ ចុត្វបចាតទស្សនេន ទិដ្ឋិវិសុទ្ធិហេតុត្តា
វិសុទ្ធិ។ យោ ហិ ចុតិមេវ បស្សតិ, ន ឧបចាតំ, សោ ឧច្ឆេទទិដ្ឋិ គណ្ណាតិ។ យោ

ឧបចាតមេវ បស្សតិ, ន បុតី, សោ នវសត្តចាតុការវទិដ្ឋី កណ្តាតិ។ យោ បន
តទុកយំ បស្សតិ, សោ យស្មា ធុរិយម្បី តំ ទិដ្ឋិកតំ អតិវត្តតិ, តស្មា តំ ទស្សនំ
ទិដ្ឋិវិសុទ្ធិហេតុ ហោតិ។ ឧកយម្បី ចេតំ ពុទ្ធបុត្តា បស្សន្តិ។ តេន វុត្តំ
“បុត្របចាតទស្សនេន ទិដ្ឋិវិសុទ្ធិហេតុត្តាវិសុទ្ធ”ន្តិ។ មនុស្សបចារំ អតិក្កមិត្វា
រូបទស្សនេន អតិក្កន្តមាណុសកំ, មាណុសំ វា មំសចក្កំ អតិក្កន្តត្តា
អតិក្កន្តមាណុសកន្តិ វេទិតព្ធុំ។ តេន ទិព្វេន ចក្កុនាវិសុទ្ធន
អតិក្កន្តមាណុសកេន។

សត្តេ បស្សតីតិ មនុស្សានំ មំសចក្កុនាវិយ សត្តេ ឡិលោកេតិ។ ចវមាទេ
ឧបបជ្ជមាទេតិ ឯត្ថ បុតិក្ខណោ វា ឧបបត្តិក្ខណោ វា ទិព្វចក្កុនា ទដ្ឋំ ន សក្កា។
យេ បន អាសន្នបុតិកា ឥនាទិ ចវិស្សន្តិ, តេ ចវមាទាតិ, យេ ច
គហិតប្បដិសន្ធិកា សម្បតិទិព្វត្តា ច, តេ ឧបបជ្ជមាទាតិ អធិប្បតា។ តេ
ឯវរូបេ ចវមាទេ ឧបបជ្ជមាទេ ច បស្សតីតិ ទស្សតិ។ ហីនេតិ
មោហានិស្សន្ធយុត្តត្តា ហីនានំ ជាតិកុលកោតាទិនំ វសេន ហីន្និតេ ឧញ្ញាតេ។
បណីតេតិ អមោហានិស្សន្ធយុត្តត្តា តត្ថិបរីតេ។ សុវណ្ណាតិ
អនោសនិស្សន្ធយុត្តត្តា ឥដ្ឋកន្តមនាបវណ្ណាយុត្តេ។ ទុព្ពណ្ណាតិ
នោសនិស្សន្ធយុត្តត្តា អនិដ្ឋាកន្តាមនាបវណ្ណាយុត្តេ, វិរូបវិរូបេតិបិ អត្ថោ។
សុគតេតិ សុគតិគតេ, អលោភនិស្សន្ធយុត្តត្តា វា អឡេ មហាទូនេ។ ទុគ្គតេតិ
ទុគ្គតិគតេ, លោភនិស្សន្ធយុត្តត្តា វា ទលីទ្កេ អប្បន្នចានេ។

យថាកម្មបគេតិ យំ យំ កម្មំ ឧបចិតំ, តេន តេន ឧបគតេ។
កាយទុច្ឆរិតេនាតិអាទីសុ ទុដ្ឋ ចរិតំ កិលេសបូតិកត្តាតិ ទុច្ឆរិតំ។ កាយេន
ទុច្ឆរិតំ, កាយតោ វា ឧប្បន្នំ ទុច្ឆរិតន្តិ កាយទុច្ឆរិតំ។ ឥតវេសុបិ ឯសេវ នយោ។
សមម្ពាគតាតិ សមដ្ឋិត្វតា។ អវិយានំ ឧបវាទកាតិ ពុទ្ធបច្ចេកពុទ្ធសាវកានំ

អរិយានំ អន្តមសោ គិហិសោតាបន្នានម្បិ អនត្ថកាមា ហុត្វា អន្តិមវត្ថុនា វា
គុណបរិធិសនេន វា ឧបវាទកា, អក្កោសកា គរហកាតិ វុត្ថំ ហោតិ។
មិច្ឆាទិដ្ឋិកាតិ វិបរីតទស្សនា។ មិច្ឆាទិដ្ឋិកម្មសមាទានាតិ មិច្ឆាទិដ្ឋិវសេន
សមាទិន្ននាវាវិធកម្មា, យេបិ មិច្ឆាទិដ្ឋិមូលកេសុ កាយកម្មាទីសុ អញ្ញេបិ
សមាទាបេន្តិ។

កាយស្ស ភេទាតិ ឧបាទិន្នកូន្ធបរិច្ឆាតា។ បរំ មរណាតិ តទនន្តរំ
អភិនិព្វត្តកូន្ធក្នុងហណា។ អថ វា កាយស្ស ភេទាតិ ជីវិតិន្ទ្រិយស្សបច្ឆេទា។ បរំ
មរណាតិ ចុតិចិត្តតោ ឧទ្ធំ។ អថាយន្តិ ឯវមាទិ សត្តំ និរយវេវចនមេវ។ និរយោ
ហិ សគ្គមោក្ខហេតុភូតា បុញ្ញសម្មតា អយា អបេតត្តា, សុខានំ វា អាយស្ស
អភាវា អថាយោ។ ទុក្ខស្ស គតិ បដិសរណាន្តិ ទុក្ខតិ, ទោសពហុលតាយ វា
ទុដ្ឋេន កម្មេន និព្វត្តា គតីតិ ទុក្ខតិ។ វិវិសា និបតន្តិ តត្ថ ទុក្ខដ្ឋកាវិនោតិ
វិនិចាតោ, វិនស្សន្តា វា ឯត្ថ បតន្តិ សម្មិជ្ឈមានផ្គុំបច្ចុដ្ឋាតិ វិនិចាតោ។ នត្ថិ ឯត្ថ
អស្សនសញ្ញតោ អយោតិ និរយោ។

អថ វា អថាយក្នុងហណេន តិរច្ឆានយោនីទីបេតិ។ តិរច្ឆានយោនិ ហិ
អថាយោ សុគតិតោ អបេតត្តា, ន ទុក្ខតិ មហេសក្ខានំ នាគរាជាទីនំ
សម្ភវតោ។ ទុក្ខតិក្នុងហណេន បេត្តិវិសយញ្ច។ សោ ហិ អថាយោ ចេវ ទុក្ខតិ ច
សុគតិតោ អបេតត្តា ទុក្ខស្ស ច គតិភូតត្តា, ន តុ វិនិចាតោ អសុរសទិសំ
អវិនិបតិតត្តា។ វិនិចាតក្នុងហណេន អសុរកាយំ។ សោ ហិ យថាវុត្តេន អត្ថេន
អថាយោ ចេវ ទុក្ខតិ ច សព្វសមុស្សយេហិ វិនិបតិតត្តា វិនិចាតោតិ វុច្ចតិ។
និរយក្នុងហណេន អវិចិអាទិកមនេកប្បការំ និរយមេវាតិ។ ឧបបន្នាតិ
ឧបគតា, តត្ថ អភិនិព្វត្តាតិ អធិប្បាយោ។ វុត្ថុវិបរិយាយេន សុក្កបក្ខោ
វេទិតញ្ចោ។ អយំ បនវិសេសោ - តត្ថ សុគតិក្នុងហណេន មនុស្សគតិបិ

សង្គ័យ្ហតិ, សត្តគ្គហឈាន ទេវគតិយេវ។ តត្ថ សុន្ទរា គតីតិ សុគតិ។ រូបាទីហិ
វិសយេហិ សុដ្ឋុ អគ្គោតិ សគ្គោ។ សោ សញ្ញាបិ លុដ្ឋនប្បលុដ្ឋនដ្ឋន លោកោតិ
អយមេត្ថ សង្ខេបោ។ វិត្តារោ បន សញ្ញាការេន វិសុទ្ធិមគ្គសំវណ្ណានតោ
គហោតញ្ញោ។ តតិយាទីនិ ឧត្តានត្ថានិ។

ទុតិយអាហុនេយ្យសុត្តាទិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៨. អនុត្តរិយសុត្តវណ្ណានា

៨. អដ្ឋមេ នត្ថិ ឯតេសំ ឧត្តរាទិវិសិដ្ឋានីតិ អនុត្តរាទិ, អនុត្តរាទិ ឯវ
អនុត្តរិយានិ យថា “អនន្តមេវ អនន្តរិយ” ត្ថិ អាហា “និរុត្តរាទិ” តិ។
ទស្សនាទុត្តរិយំ នាម ជលវិសេសាវហត្ថោ។ ឯស នយោ សេសេសុបិ។
សត្តវិធអរិយធនលាភោតិ សត្តវិធសន្នាទិលោកុត្តរធនលាភោ។
សិក្ខាត្ថយស្ស បូរណាន្តិ អធិសីលសិក្ខាទីនំ តិស្សន្នំ សិក្ខានំ បូរណំ។ តត្ថ
បូរណំ និប្បរិយាយតោ អសេក្ខានំ វសេន វេទិតព្ពំ។ កល្យាណបុព្វដ្ឋនតោ
បដ្ឋាយ ហិ សត្ត សេខា តិស្សោ សិក្ខា បូរេន្តិ នាម, អរហា បរិបុណ្ណាសិក្ខោតិ។
តតិ ឥមាទិ អនុត្តរិយានិ លោកិយលោកុត្តរាទិ កថិតានិ។

អនុត្តរិយសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៩. អនុស្សតិដ្ឋានសុត្តវណ្ណានា

៩. នវមេ អនុស្សតិយោ ឯវ ទិដ្ឋធម្មិកសម្បរាយិ កាទិហិតសុខានំ
ការណភាវតោ ថានាទីតិ អនុស្សតិដ្ឋានានិ។ ពុទ្ធកុណារម្មណា សតីតិ យថា
ពុទ្ធានុស្សតិ វិសេសាធិកមស្ស ថានំ ហោតិ, ឯវ “ឥតិបិ សោ ភគវា” តិអាទិនា
ពុទ្ធកុណា អារព្ពេ ឧប្បន្នា សតិ។ ឯវ អនុស្សរតោ ហិ បីតិ ឧប្បជ្ឈតិ, សោ តំ បីតិ

ខុយតោ វយតោ បដ្ឋបេត្វា អរហត្តំ ចាបុណាតិ។ ឧបចារកម្មដ្ឋានំ នាមេតំ
គិហ៌ានម្បិ លព្ពតិ។ ឧបចារកម្មដ្ឋានន្តិ ច បច្ចក្ខតោ ឧបចារជ្ឈាណវហំ
កម្មដ្ឋានបរម្បរាយ សម្មសនំ យាវ អរហត្តា លោកិយលោកុត្តរវិសេសាវហំ។
ឯស នយោ សព្ពត្ថ។

អនុស្សតិដ្ឋានសុត្តរណ្ឌនា និដ្ឋិតា។

១០. មហាធម្មសុត្តរណ្ឌនា

១០. ធនមេ តស្មី សមយេតិ ពុទ្ធាគុណានុស្សរណសមយេ។
រាគបរិយុដ្ឋិតន្តិ រាគេន បរិយុដ្ឋិតំ។ បរិយុដ្ឋានប្បត្តិបិ, រាគេន វា សំហិតំ ចិត្តំ
អរញ្ញមិវ ចោរេហិ តេន បរិយុដ្ឋិតន្តិ វុត្តំ, តស្ស បរិយុដ្ឋានដ្ឋានការតោបិ
បរិយុដ្ឋិតរាគន្តិ អត្តោ។ ព្យញ្ជនំ បន អនាទិយិត្វា អត្ថមត្តំ ធស្សេន្តោ
“ឧប្បជ្ជមាណេន រាគេន ឧដ្ឋហិត្វា គហិត”ន្តិ អាហា។ ឧដុកមេវាតិ បគេវ
កាយវត្តាធិនំ អបនីតត្តា ចិត្តស្ស ច អនុដុការករានំ មាណធិនំ អភាវតោ,
រាគាធិបរិយុដ្ឋានភាវេន វា ឱណាតិឧណ្ឌាតិវិវហតោ ឧដុការមេវ គតំ។ អថ វា
ឧដុកមេវាតិ កម្មដ្ឋានស្ស ជិនំ មិទ្ធិ ឱតិណ្ឌាតាយ លីនុទ្ធូរិកមតោ
មជ្ឈិមសមធនិមិត្តប្បដិបត្តិយា ឧដុការមេវ គតំ។ អដ្ឋកថំ និស្សាយាតិ
ភវជាតិអាធិនំ បទានំ អត្តំ និស្សាយ។ អត្ថវេទន្តិ វា ហេតុផលំ បដិច្ច ឧប្បន្នំ
តុដ្ឋិមាហា។ ធម្មវេទន្តិ ហេតុំ បដិច្ច ឧប្បន្នំ តុដ្ឋិ។ “អារកត្តា អរហ”ន្តិ
អនុស្សរន្តស្ស ហិ យទិទំ ភគវតោ កិលេសេហិ អារកត្តំ, សោ ហេតុ។
ញាបកោ ចេត្ត ហេតុ អធិប្បតោ, ន ការកោ សម្មាបកោ។ តតោនេន
ញាយមាណោ អរហត្តត្ថោ ផលំ។ ឥមិនា នយេន សេសបទេសុបិ ហេតុសោ
ផលវិចាកោ វេទិតញោ។ ធម្មានុស្សតិអាធិសុបិ ហិ
អាធិមជ្ឈបរិយោសានកល្យាណតាធនយោ សុប្បដិបត្តិអាធនយោ ច តត្ថ តត្ថ

ហេតុការណ៍និងទិដ្ឋភាពយើង។ ធម្មបទសំហិតនិង
យថាវត្ថុហេតុផលសង្ខតគុណបទសំហិត។

មហានាមសុត្តន្តវណ្ណនា និងដ្ឋិតា។

អាហុនេយ្យវគ្គវណ្ណនា និងដ្ឋិតា។

២. សារណីយវគ្គោ

១. បឋមសារណីយសុត្តន្តវណ្ណនា

១១. ធុតិយស្ស បឋមេ សវិតព្ពយុត្តកាតិ អនុស្សវណារហា។ មិដ្ឋតិ
សិនិយ្ហតិ ឯតាយាតិ មេត្តា, មិត្តភាវោ។ មេត្តា ឯតស្ស អត្ថីតិ មេត្តំ,
កាយកម្មំ។ តំ បន យស្មា មេត្តាសហគតចិត្តសមុជ្ជានំ, តស្មា វុត្តំ “មេត្តេន
ចិត្តេន កាតតំ កាយកម្ម”ន្តិ។ ឯស នយោ សេសទ្វយេបិ។ ឥមាធិតិ
មេត្តកាយកម្មាធិនិ។ ភិក្ខុនំ វសេន អាគតានិ តេសំ សេដ្ឋបរិសភាវតោ។
យថា បន ភិក្ខុនីសុបិ លព្ពន្ធិ, ឯវំ ភិហីសុបិ លព្ពន្ធិ ចតុបរិសសាធារណត្ថាតិ តំ
ឧស្សេន្តោ “ភិក្ខុនញី” តិអាធិមាហា។ ភិក្ខុនោ សព្ពម្បី អនវដ្ឋកាយកម្មំ
អាភិសមាចារិកកម្មន្តោគធមេវាតិ អាហា “មេត្តេន ចិត្តេន... បេ... កាយកម្មំ
នាមា” តិ។ ភត្តិវសេន បវត្តិយមាណ ចេតិយពោធិនំ វន្តនា មេត្តាសិទ្ធាតិ កត្វា
តទត្ថាយ គមនំ “មេត្តំ កាយកម្ម”ន្តិ វុត្តំ។ អាធិ-សន្នេន ចេតិយពោធិភិក្ខុសុ
វុត្តាវសេសាបចាយនាធិវសេន បវត្តមេត្តាវសេន បវត្តំ កាយិកំ កិរិយំ
សន្តិណ្ហាតិ។

តេបិជកម្មី ពុទ្ធវចនំ កថិយមាណន្តិ អធិប្បាយោ។ តេបិជកម្មី ពុទ្ធវចនំ
បរិបុច្ឆនអត្តកថនវសេន បវត្តិយមាណមេវ មេត្តំ វចិត្តកម្មំ នាម ហិតជ្ឈាសយេន

បរត្តិតព្វតោ។ តីណិ សុចរិតានីតិ កាយវិចារោសុចរិតានិ។ ចិន្ទនន្ទិ វរំ
ចិន្ទនមត្តម្យិ មនោកម្មំ, បកេវ បដិបន្នា ភាវនាតិ ទស្សេតិ។

អារីតិ បកាសំ។ បកាសភារោ ចេត្ត យំ ឧទ្ទិស្ស តំ កាយកម្មំ ករីយតិ,
តស្ស សម្មាសាវតោតិ អាហា “សម្មា”តិ។ រហោតិ អប្បកាសំ។
អប្បកាសតា ច យំ ឧទ្ទិស្ស តំ កាយកម្មំ ករីយតិ, តស្ស អបច្ចក្ខភាវតោតិ
អាហា “បរម្មា”តិ។ សហាយភាវគមនំ តេសំ បុរតោ។ តេសុ ករោន្តេសុយេវ
ហិ សហាយភាវគមនំ សម្មា កាយកម្មំ នាម ហោតិ។ ឧភយេហីតិ នវកេហិ
ថេវេហិ ច។ បគ្គយ្ហាតិ បគ្គណ្ឌិត្វា ឧទ្ធចំ កត្វា កេវលំ “ទេវោ”តិ អវត្វា គុណេហិ
ជីវភាវជោតនំ “ទេវត្តោ”តិ វចនំ បគ្គយ្ហ វចនំ។ មមត្តពោធនំ វចនំ
មមាយនវចនំ។ ឯកន្តបរម្មស្ស មនោកម្មស្ស សម្មាសា នាម
វិញ្ញត្តិសមុដ្ឋាបនវសេន ហោតិ, តញ្ច ខោ លោកេ កាយកម្មន្តិ ចាកដំ
បញ្ញាតំ។ ហត្ថវិការាធិនិ អនាមសិត្វា វរំ ទស្សេន្តោ “នយនានិ
ឧម្ពិលេត្វា”តិអាធិមាហ។ កាមំ មេត្តាសិនេហាសិនិទ្ធានំ នយនានំ ឧម្ពិលេត្វា
បសន្នេន មុខេន ឱលោកេនញ្ច មេត្តំ កាយកម្មមេវ, យស្ស បន ចិត្តស្ស វសេន
នយនានំ មេត្តាសិនេហាសិនិទ្ធាតា មុខស្ស ច បសន្នតា, តំ សន្ធាយ វុត្តំ “មេត្តំ
មនោកម្មំ នាមា”តិ។

លាភ-សន្តោ កម្មសាធនោ “លាភា វត, ភោ, លន្តោ”តិអាធិសុ វិយ។ សោ
ចេត្ត “ធម្មលទ្ធា”តិ វចនតោ អតីតកាលិកោតិ អាហា “ចីវរាធយោ
លទ្ធិបច្ចយា”តិ។ ធម្មតោ អាគតាតិ ធម្មិកា, បរិសុទ្ធកមនា បច្ចយា។ តេនាហា
“ធម្មលទ្ធា”តិ។ ឥមមេវ ហិ អត្ថំ ទស្សេតុំ “កុហនាធិ”តិអាធិ វុត្តំ។ ន សម្មា
គយ្ហមាណា ហិ ធម្មលទ្ធា នាម ន ហោន្តិតិ តប្បដិសេធនត្ថំ ចាឡិយំ
“ធម្មលទ្ធា”តិ វុត្តំ។ ធម្យំ ទក្ខិណោយ្យញ្ច អប្បជីវិតត្ថំ កត្វា ភុញ្ញតីតិ

អប្បជីវិតត្ថកោគី នាម ហោតិ។ តេនាហ “ទ្វេ បជីវិតត្ថានិ នាមា” តិអាទិ។
ចិត្តនវិកជនន្តិ ឯតេន ចិត្តប្បាទមត្តេនបិ វិកជនំ បជីវិតត្ថំ នាម, បគេវ
បយោគតោតិ ទស្សេតិ។ ចិត្តនវិកជនបុព្វកំ វា កាយេន វិកជនន្តិ មូលមេវ
ទស្សេតុំ “ឯវំ ចិត្តនវិកជន” ន្តិ វុត្ថំ។ តេន ចិត្តប្បាទមត្តេន បជីវិតត្ថា
កាតព្វោតិ ទស្សេតិ។ អប្បជីវិតត្ថន្តិ ភាវនបុំសកនិទ្ទេសោ, អប្បជីវិតត្ថំ លាភំ
ភុព្វាតីតិ កម្មនិទ្ទេសោ វា។ តំ នេវ គិហិនំ ទេតិ អត្ថនោ អាជីវសោធនត្ថំ។ ន
អត្ថនា បរិភុព្វាតិ “មយ្ហំ អសាធារណកោគិតា មា ហោតូ” តិ។ បដិគ្គណ្ឌោ
ច... បេ... បស្សេតីតិ ឥមិនា អាគមនតោ បដ្ឋាយ សាធារណពុទ្ធិ ឧបដ្ឋាបេតិ។
ឯវំ ហិស្ស សាធារណកោគិតា សុករា, សារណីយធម្មោ ចស្ស បូរោ ហោតិ។

អថ វា បដិគ្គណ្ឌោ ច... បេ... បស្សេតីតិ ឥមិនា តស្ស លាភស្ស តីសុ
កាលេសុ សាធារណតោ បឋមំ ទស្សិតំ។ បដិគ្គណ្ឌោ ច សង្ខេន សាធារណំ
ហោតូតិ ឥមិនា បដិគ្គហិកកាលោ ទស្សិតោ។ គហោតូ... បេ... បស្សេតីតិ
ឥមិនា បដិគ្គហិកកាលោ។ តទុកយំ បន តាទិសេន បុព្វភាគេន វិនា ន
ហោតីតិ អត្ថសិទ្ធា បុរិមកាលោ។ តយិទំ បដិគ្គហិកតោ បុព្វេវស្ស ហោតិ
“សង្ខេន សាធារណំ ហោតូតិ បដិគ្គណ្ឌាស្សមី” តិ, បដិគ្គណ្ឌាស្ស ហោតិ
“សង្ខេន សាធារណំ ហោតូតិ បដិគ្គណ្ឌាមី” តិ, បដិគ្គហោតូ ហោតិ “សង្ខេន
សាធារណំ ហោតូតិ ហិ បដិគ្គហិតំ មយា” តិ។ ឯវំ តិលក្ខណសម្បជ្ជំ កត្វា
លទ្ធិំ លាភំ ឱសារណាលក្ខណំ អវិកោបេតូ បរិភុព្វោ សាធារណកោគី
អប្បជីវិតត្ថកោគី ច ហោតិ។

ឥមំ បន សារណីយធម្មន្តិ ឥមំ ចតុត្ថំ សរិតព្ពយុត្តធមំ។ ន ហិ... បេ...
គណ្ឌន្តិ, តស្មា សាធារណកោគិតា ទុស្សីលស្ស នត្ថិតិ អារម្មោបិ តាវ ន
សម្ពាទិ, កុតោ បូរណាន្តិ អធិប្បាយោ។ បរិសុទ្ធសីលោតិ ឥមិនា លាភស្ស

ធម្មិកភារំ ទស្សេតិ។ វុត្ថំ អឧណ្ណោន្តោតិ ឥមិនា អប្បជីវិតត្ថភោគិតំ
សាធារណភោគិតញ្ច ទស្សេតិ។ សតិ បន តទុក្ខយេ សារណីយធម្មោ បូរិតោ
ឯវ ហោតីតិ អាហា “បូរេតី”តិ។ ឌីទិស្សកំ កត្វាតិ ឯតេន អនោទិស្សកំ កត្វា
បិតុនោ, អាចរិយុបជ្ឈាយាទីនំ វា ថេរាសនតោ បដ្ឋាយ ទេន្តស្ស
សារណីយធម្មោយេវ ហោតីតិ ទស្សេតិ។ ធាតព្ពន្ធិ អវស្សំ ធាតព្ពំ។
សារណីយធម្មោ បនស្ស ន ហោតិ បដិជគ្គដ្ឋានេ ឌីទិស្សកំ កត្វា ទិន្នត្តា។
តេនាហា “បលិពោធដគ្គនំ នាម ហោតី”តិ។ មុត្តបលិពោធស្ស វុដ្ឋតិ
អមុត្តបលិពោធស្ស បូរេតុំ អសក្កុណោយ្យត្តា។ យទិ ឯវំ សព្វេន សព្វំ
សារណីយធម្មំ បូរេន្តស្ស ឌីទិស្សកំ ទានំ វុដ្ឋតិ, ន វុដ្ឋតីតិ? នោ ន វុដ្ឋតិ
យុត្តដ្ឋានេតិ ទស្សេន្តោ “តេន បនា”តិ អាទិមាហា។ ឥមិនា ឌីទិស្សកំ ទានំ
បនស្ស ន សព្វត្ថ វារិតន្តិ ទស្សេតិ។ គិលានាទីនញ្ច ឌីទិស្សកំ កត្វា ទានំ
អប្បជីវិតាគបក្ខិកំ “អសុកស្ស ន ទស្សមី”តិ បដិក្ខេបស្ស អភារតោ។
ព្យតិវេកប្បធានោ ហិ បដិភាគោ។ តេនាហា “អវសេស”ន្តិ អាទិ។ អនាតុម្បីតិ
បិ-សទ្ធន ធាតុម្បី វុដ្ឋតីតិ ទស្សេតិ។ តញ្ច ខោ ករុណាយនវសេន, ន
វុត្ថបរិបូរណាវសេន, តស្មា ទុស្សីលស្សបិ អត្ថិកស្ស សតិ សម្ពវេ ធាតព្ពំ។
ធានញ្ចី នាម ន កស្សចិ និវារិតំ។

សុសិក្ខុតាយាតិ សារណីយបូរណាវិធម្មិ សុសិក្ខុតាយ, សុកុសលាយាតិ
អត្តោ។ ឥនានិ តស្ស កោសល្លំ ទស្សេតុំ “សុសិក្ខុតាយ ហិ”តិ អាទិ វុត្ថំ។
ឆ្វាទសហិ វស្សេហិ បូរេហិ, ន តតោ ឌីវន្តិ ឥមិនា តស្ស ទុប្បវតំ ទស្សេតិ។ តថា
ហិ សោ មហាប្បលោ មហានិសំសោ ទិដ្ឋធម្មិកេហិបិ តាវករុតវេហិ
ជលានិសំសេហិ អនុគតោតិ តំសមដ្ឋី ច បុគ្គលោ វិសេសលាភី អរិយបុគ្គលោ
វិយ លោកេ អន្ធរិយព្ពុតធម្មសមន្មាគតោ ហោតិ។ តថា ហិ សោ
ទុប្បជហធានមយស្ស សីលមយស្ស បុញ្ញស្ស បដិបក្ខធម្មំ សុទ្ធវេ វិក្ខម្ពិតំ

កត្វាវិសុទ្ធន ចេតសា លោកេ ចាកដោ បញ្ញាតោ ហុត្វាវិហរតិ។
តស្សីមមត្ថំ ព្យតិរេកតោ អន្ធយតោ ច វិភាវេតុំ “សចេ បី” តិ អាទិ វុត្ថំ។ តំ
សុវិញ្ញយ្យមេវ។

ឥនាទិស្ស សម្បរាយិកេ ទិដ្ឋធម្មិកេ ច អាទិសំសេ ទស្សេតុំ “ឯវំ
បូរិតសារណីយធម្មស្ស” តិ អាទិ វុត្ថំ។ នេវ ឥស្សន មជ្ឈិយំ ហោតិ
ចិរកាលការាយ វិជុតការតោ។ មនុស្សនំ បិយោ ហោតិ
បរិច្ចាគសីលតាយ វិស្សុតត្តា។ តេនាហ “ទទំ បិយោ ហោតិ ភជន្តិ នំ
ពហូ” តិ អាទិ (អ. និ. ៥.៣៤)។ សុលភបច្ចយោ ហោតិ ទានវសេន
ឧទ្យាវជ្ឈាសយានំ បច្ចយលាភស្ស ឥនាទិសំសេសការតោ ទានស្ស។
បត្តកតមស្ស ទិយ្យមាទំ ន ជីយតិ បត្តកតស្សេវ ទ្វាទសវស្សិកស្ស
មហាវត្ថស្ស អវិច្ឆេទេន បូរិតត្តា។ អគ្គកណ្ឌំ លភតិ នេវសិកំ ទក្ខិណោយ្យានំ
អគ្គតោ បដ្ឋាយ ទានស្ស ទិន្នត្តា។ ភយេ វា... បេ... អាបជ្ឈន្តិ
ទេយ្យប្បជិក្កាហាករិកប្បំ អកត្វា អត្ថនិ និវេក្ខិយត្ថេន ចិរកាលំ ទានស្ស
បូរិតតាយ បសាវិតចិត្តត្តា។

តត្រាតិ តេសុ អាទិសំសេសុ វិភាវេតព្ពេសុ។ ឥមាទិ ជលាទិ វត្ថុនិ
ការណាទិ។ មហាភិរិកាមោ នាម នាគទីបបស្សេ ឯកោ គាមោវ។
អលកន្តាបីតិ អប្បបុញ្ញតាយ អលាភិនោ សមាទាបិ។ ភិក្ខាចារមគ្គសភាគន្តិ
សភាគំ តព្ភាគិយំ ភិក្ខាចារមគ្គំ ជានន្តិ។ អនុត្តរិមនុស្សធម្មត្តា ថេរានំ
សំសយវិនោទនត្ថព្វា “សារណីយធម្មោ មេ, កន្តេ, បូរិតោ” តិ អាហា។ តថា បិ
ទុតិយវត្ថស្ម័ម្បិ ថេរេន អត្តា បកាសិតោ។ ទហរកាលេ ឯវំ កិរ
សារណីយធម្មបូរកោ អហោសិ។ មនុស្សនំ បិយតាយ សុលភបច្ចយតាយ បិ

ឥឡូវវត្តមេរៀន។ បុត្រគតាជួយនិស្ស័យ បន្តវិស័យសំរិទ្ធភាពនៃតា “ឥឡូវ...បេ... ឯវត្ត
វត្ត” តិ វត្ត។

គិរិកណ្ណាមហាបូជាយាតិ ចេតិយគិរិម្ពិ សកលលង្កាធិបេ
យោជនប្បមាលោ សមុទ្រ ច នាវាសង្ឃាជាធិកេ បេត្រា ធិបបុប្ផកណ្ណាធិបា
កិរិយមាធាយ មហាបូជាយ។ តស្ស ច បដិបត្តិយា អវញ្ញភាវិការីនត្ថំ
“ឯតេ មយ្ហំ ចាបុណ្យស្សន្តិ” តិ អាហា។ បរិយាយេនបិ លេសេនបិ។ អនុច្ឆរិកន្តិ
“សារណីយធម្មបូរកោ” តិ យថាភូតបវេទនំ តុម្ហាកំ អនុច្ឆរិកន្តិ អត្ថោ។

អនាហេតត្រា បលាយីសុ ចោរកយេន។ “អត្ថនោ ទុដ្ឋិវិកាយា” តិបិ វេទន្តិ។
អហំ សារណីយធម្មបូរិកា, មម បត្តបរិយាបន្នេនបិ សញ្ញាបិមា ភិក្ខុនិយោ
យាបេស្សន្តិ តិ អាហា “មា តុម្ពេ តេសំ គតភាវំ ចិន្ទយិត្តា” តិ។ វដ្តិស្សតិ តិ
កប្បិស្សតិ។ ថេរី សារណីយធម្មបូរិកា អហោសិ, ថេរស្ស បន សីលតេជេនេវ
នេវតា ឧស្សក្កំ អាបដ្ឋិ។

នត្ថិ ឯតេសំ ខណ្ឌាន្តិ អខណ្ឌានិ។ តំ បន នេសំ ខណ្ឌំ ទស្សេតុំ
“យស្ស” តិអាធិ វត្ត។ តត្ថ ឧបសម្បទ្ធសីលានំ ឧទ្ទេសក្កមេន អាធិអត្តា
វេទិតញ្ញា។ តេនាហា “សត្តស្ស” តិអាធិ។ ន ហិ អញ្ញោ កោចិ អាបត្តិក្ខន្ធានំ
អនុក្កមោ អត្ថិ, អនុបសម្បទ្ធសីលានំ សមាធានក្កមេនបិ អាធិអត្តា លព្ពន្ធិ។
បរិយន្តេ ជិន្នសាជកោ វិយាតិ តត្រន្តេ ទសន្តេ វា ជិន្នវត្តំ វិយ។
វិសធិសុទាហារណាព្យោតំ “អខណ្ឌានិ” តិ ឥមស្ស អធិកតត្តា។ ឯវំ សេសានម្បិ
ឧទាហារណានិ។ ខណ្ឌិកតា ភិក្ខុតា ខណ្ឌំ, តំ ឯតស្ស អត្ថិ តិ ខណ្ឌំ, សីលំ។
ជិន្នន្តិអាធិសុបិ ឯសេវ នយោ។ វេមជ្ឈេ ភិក្ខុវិជិវិជ្ជនវសេន។ វិសភាគវណ្ណាន
ភាវី វិយាតិ សម្ពុន្ទោ។ វិសភាគវណ្ណាន ឧបឡំ តតិយភាគគតំ សម្ពុន្ទវណ្ណំ
សពលំ, វិសភាគវណ្ណាហោវ តិក្ខុហិ អន្តរន្តរហិ វិមិស្សំ កម្មាសំ។ អយំ ឥមេសំ

វិសេសោ។ សពលវហិតានិ អសពលានិ, តថា អកម្មាសានិ។ សីលស្ស
តណ្ហាធាសព្យតោ មោចនំវិវដ្តបនិស្សយភាវាចានំ, តស្មា
តណ្ហាធាសព្យតោ មោចនវចនេន តេសំ សីលានំវិវដ្តបនិស្សយតមាហា។
ភុជិស្សការករណតោតិ ឥមិនា ភុជិស្សករានិ ភុជិស្សានិ
ឧត្តរបទលោបេនាយំ និទ្ទេសោតិ ទស្សេតិ។ យស្មា វា តំសមន្តីបុគ្គលោ សេរី
សយំវសី ភុជិស្សោ នាម ហោតិ, តស្មាបិ ភុជិស្សានិ។ អវិញ្ញនំ
អប្បមាណាតាយ “វិញ្ញប្បសត្ថានី”តិ វុត្តំ។ សុបរិសុទ្ធភារេន វា សម្បទ្គត្តា
វិញ្ញហិ បសត្ថានីតិ វិញ្ញប្បសត្ថានិ។

តណ្ហាទិដ្ឋិហិ អបរាមជ្ជត្តាតិ “ឥមិនាហំ សីលេន ទេវោ វា ភវិស្សមិ
ទេវញ្ញតរោ វា”តិ តណ្ហាបរាមាសេន, “ឥមិនាហំ សីលេន ទេវោ ហុត្វា តត្ថ
និទ្ទោ ធុរោ សស្សតោ ភវិស្សមិ”តិ ទិដ្ឋិបរាមាសេន ច អបរាមជ្ជត្តា។ បរាមជ្ជន្តិ
“អយំ តេ សីលេសុ ទោសោ”តិ ចតុសុ វិបត្តិសុ យាយ កាយចិ វិបត្តិយា
ទស្សនេន បរាមជ្ជំ, អនុទ្ធិសេតុំ ចោទេតុន្តិ អត្តោ។ សីលំ នាម
អវិប្បជិសារាទិចារម្បរិយេន យាវទេវ សមាធិសម្បទនត្ថន្តិ អាហ
“សមាធិសំវត្ថនិកានី”តិ។ សមាធិសំវត្ថនប្បយោជនានិ សមាធិសំវត្ថនិកានិ។

សមាទភារោ សាមញ្ញំ, បរិបុណ្ណចតុចារិសុទ្ធិភារេន មជ្ឈេ ភិន្នសុវណ្ណស្ស
វិយ ភេទាការតោ សីលេន សាមញ្ញំ សីលសាមញ្ញំ, តំ គតោ ឧបគតោតិ
សីលសាមញ្ញគតោ។ តេនាហ “សមាទភារូបគតសីលោ”តិ, សីលសម្បត្តិយា
សមាទភារំ ឧបគតសីលោ សភាគវុត្តិកោតិ អត្តោ។ កាមំ បុព្វជ្ជនាមម្បិ
ចតុចារិសុទ្ធិសីលេ នានត្ថំ ន សិយា, តំ បន ន ឯកន្តិកំ, ឥទំ ឯកន្តិកំ
និយតភារតោតិ អាហ “នត្ថិ មគ្គសីលេ នានត្ថ”ន្តិ។ តំ សន្ធាយេតំ វុត្ថន្តិ
មគ្គសីលំ សន្ធាយេ តំ “យានិ តានិ សីលានិ”តិ អាទិ វុត្ថំ។

យាយន្តិយា អយំ មហ្មេព្វាវ តុម្ពាកញ្ចា បច្ចុក្ខត្វតា។ ទិដ្ឋិតិ មគ្គសម្មាទិដ្ឋិ។
និរុទ្ទាសាតិ និទុតនោសា, សមុច្ឆន្ទរាគាទិចាបធម្មាតិ អត្ថោ។ និយ្យាតីតិ
វុដ្ឋទុក្ខតោ និស្សវតិ និគ្គដ្ឋតិ។ សយំ និយ្យន្តិយេវ ហិ តំសមដ្ឋីបុគ្គលំ
វុដ្ឋទុក្ខតោ និយ្យាបេតីតិ វុដ្ឋតិ។ យា សត្តុ អនុសិដ្ឋិ, តំ ករោតីតិ តក្ករោ,
តស្ស, យថានុសិដ្ឋំ បដិបដ្ឋន្តស្សាតិ អត្ថោ។ សមាទទិដ្ឋិការវន្តិ សទិសទិដ្ឋិការំ
សច្ចសម្បជីវេនន អភិទ្ធិទិដ្ឋិការំ។

បឋមសារណីយសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. ទុតិយសារណីយសុត្តវណ្ណានា

១២. ទុតិយេ សព្វាប្បចារីនន្តិ សហធម្មិកានំ។ មិយំ មិយាយិ តត្ថកំ
ករោន្តិតិ មិយករណា។ គរុំ គរុដ្ឋានិយំ ករោន្តិតិ គរុករណា។
សង្កណ្ណនត្ថាយាតិ សង្កហវត្ថុវិសេសការតោ សព្វាប្បចារីនំ សង្កហណាយ
សំវត្ថន្តិតិ សម្ពុន្នោ។ អវិវទនត្ថាយាតិ សង្កហវត្ថុការតោ ឯវ នវិវទនត្ថាយ។
សតិ ច អវិវទនហេតុក្ខតសង្កហកត្តេ តេសំ វសេន សព្វាប្បចារីនំ
សមគ្គការោ ភេទាការោ សិទ្ធាយេវាតិ អាហា “សាមគ្គិយា”តិអាទិ។

ទុតិយសារណីយសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣. និស្សារណីយសុត្តវណ្ណានា

១៣. តតិយេ វង្ខិតាតិ ការនាចារិប្បវិវសេន បរិព្រហិតា។ បុនប្បនំ កតាតិ
ការនាយ ពហុលីករណេន អបរាបរំ បវត្ថិតា។ យុត្តយានសទិសា កតាតិ
យថា យុត្តមានជញ្ញយានំ នេកេន សារជិនា អទិដ្ឋិតំ យថារុចិ បវត្ថិតិ, ឯវ
យថារុចិ បវត្ថិវហំ គហិតា។ វត្ថុកតាតិ វា អទិដ្ឋានដ្ឋេន វត្ថុវិយ កតា,

សព្វសោ ឧបក្កិលេសវិសោធនេន ឥន្ទ្រិសេសតាយ បវត្តិដ្ឋានការតោ
សុវិសោធិតបរិស្សយវត្ថុវិយ កតាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ អនិមិត្តាតិ
បដិបក្ខន្ធវិការតោ សុភាវិតភាវេន តំតំអនិមិត្តយោគ្យតាយ បបិតា។
សមន្តតោ ចិតាតិ សព្វភាគេន ភាវន្តបចយំ គមិតា។ តេនាហ “ឧបចិតា”តិ។
សុដ្ឋសមាទ្វាតិ ឥន្ទ្រិការនាសិខាប្បត្តិយា សម្មនេវ សម្ពាវិតា។
អភូតព្យាករណំ ព្យាករោតីតិ “មេត្តា ហិ ខោ មេ ចេតោវិមុត្តិ
ភាវិតា”តិអាទិនា អត្ថនិ អវិជ្ជមានគុណភិព្យាហារំ ព្យាហារតិ។
ចេតោវិមុត្តិសន្តំ អបេក្ខិត្វា “និស្សជា”តិ វុត្ថំ។ បុន ព្យាចាទោ នត្ថិតិ ឥនានិ មម
ព្យាចាទោ នាម សព្វសោ នត្ថិតិ ព្រាត្វា។

ពលវិបស្សនាតិ ភយតុបដ្ឋានេ ញាណំ, អាទីនវានុបស្សនេ ញាណំ
មុច្ចិតុកម្យតាញាណំ, ភដ្ឋញាណាន្តិ ចតុន្នំ ញាណានំ អនិវចនំ។ យេសំ
និមិត្តានំ អភាវេន អរហត្តជលសមាបត្តិយា អនិមិត្តតា, តំ ទស្សេតុំ “សា
ហិ”តិអាទិ វុត្ថំ។ តត្ថ រាគស្ស និមិត្តំ, រាគោ វេ វា និមិត្តំ រាគនិមិត្តំ។ អាទិ-សន្តេន
នោសនិមិត្តាទីនំ សង្កហោ ទដ្ឋព្ពោ។ រូបវេទនាទិសង្ខារនិមិត្តំ រូបនិមិត្តាទិ។
តេសំយេវ និព្វាទិវេសេន ឧបដ្ឋានំ និព្វនិមិត្តាទិ។ តយិទំ និមិត្តំ យស្មា សព្ពេន
សព្វំ អរហត្តជលេ នត្ថិ, តស្មា វុត្ថំ “សា ហិ... បេ... អនិមិត្តា”តិ។ និមិត្តំ
អនុស្សរតិ អនុគច្ឆតិ អារព្វ បវត្តតិ សីលេនាតិ និមិត្តានុសារី។ តេនាហ
“វុត្តប្បភេទំ និមិត្តំ អនុសរណាសការ”តិ។

អស្មិមាទោតិ “អស្មី”តិ បវត្តោ អត្តវិសយោ មាទោ។ អយំ នាម
អហមស្មីតិ រូបលក្ខណោ វេទនាទិសុ វា អញ្ញាតរលក្ខណោ អយំ នាម អត្តា
អហំ អស្មីតិ។ អស្មិមាទោ សមុគ្គាតីយតិ ឯតេនាតិ អស្មិមាទសមុគ្គាតោ,

អរហត្តមគ្គោ។ បុន អស្មិមាធា នត្ថិតិ តស្ស អនុប្បត្តិធម្មតាចានំ កិត្តន្តោ
សមុគ្គតត្ថមេវវិភាវេតិ។

និស្សរណីយសុត្តន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤-៥. ភទ្ទកសុត្តាធិវណ្ណនា

១៤-១៥. ចតុត្ថេ អារម្មិតព្ពជ្ជន វា កម្មំ អារាមោ ឯតស្សាតិ កម្មារាមោ។
កម្មេ រតោ ន គន្ថេវេ វិបស្សនាធុវេ វាតិ កម្មរតោ។ បុនប្បនំ យុត្តោតិ
តប្បរកាវេន អនុ អនុ យុត្តោ បសុតោ។ អាហាបសល្លាហោតិ
តត្ថិវណ្ណាបុរិសវណ្ណាធិវសេន បុនប្បនំ លបនំ។ បញ្ចមេ នត្ថិ វត្តព្ពំ។

ភទ្ទកសុត្តាធិវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៦. នកុលបិតុសុត្តវណ្ណនា

១៦. ធម្មេវិសភាគវេទនុប្បត្តិយា កកចេនេវ ចតុស្សីយាបថំ ជិន្ធពន្តោ
អាពាធយតីតិ អាពាធា, សោ យស្ស អត្ថិតិ អាពាធិកោ។ តំសមុដ្ឋានទុក្ខេន
ទុក្ខិតោ។ អធិមត្តគិលានោតិ ធាតុសម្ព័យេន បរិក្ខិណាសរីរោ។

សប្បដិភយ កន្តារសទិសា សោឡសវត្ថុកា អដ្ឋវត្ថុកា ចវិចិកិច្ឆា តិណ្ណា
តមាយាតិ តិណ្ណាវិចិកិច្ឆា។ វិគតា សមុច្ឆិច្ឆា បវត្តិអាទិសុ “ឯវំ នុ ខោ ន នុ
ខោ” តិ ឯវំ បវត្តិកា កថំកថា អស្សាតិ វិគតកថំកថា។ សារដ្ឋករាជំ
ចាបធម្មានំ បហ័នត្តា រាគវិក្ខេបេសុ សីលាទិគុណេសុ ច តិដ្ឋកត្តា វេសារដ្ឋំ,
វិសារទភារំ វេយ្យត្តិយំ បត្តាតិ វេសារដ្ឋប្បត្តា។ អត្តនា ឯវំ បច្ចក្ខតោ ធិដ្ឋត្តា ន
បរំ បច្ចេតិ, នស្ស បរោ បច្ចេតញ្ចោ អត្ថិតិ អបរាប្បច្ចយា។

គិលានា វុដ្ឋិតោតិ គិលានការតោ វុដ្ឋាយ បិតោ។ ការប្បធានោ ហិ អយំ
និទ្ទេសោ។ គិលានោ ហុត្វា វុដ្ឋិតោតិ ៩ទំ បន អត្ថមត្តនិទស្សនំ។

នកុលបិតុសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៧. សោប្បសុត្តវណ្ណានា

១៧. សត្តមេ បដិសល្លាណា វុដ្ឋិតោតិ ឯត្ថ បដិសល្លាណន្តិ តេហិ តេហិ
សន្និវិហារិកអន្តេវាសិកឧទាសកាធិសត្តេហិ ចេវ រូចារម្មណាធិសន្និវេហិ ច
បដិនិវត្តិត្វា អបសក្កិត្វា និលីយនំវិវេចនំ។ កាយចិត្តេហិ តតោវិវិត្តោ
ឯកីការោ បរិវេកោតិ អាហ “ឯកីការាយា”តិអាធិ។ ឯកីការតោតិ ច ៩មិនា
កាយវិវេកតោ វុដ្ឋានមាហ។ ធម្មនិដ្ឋានក្ខន្ធតោតិអាធិនា ចិត្តវិវេកតោ។
វុដ្ឋិតោតិ តតោ ធុរិវេកតោ ភវន្តុប្បត្តិយា សព្វាហ្មចារីហិ សមាគមេន
ឧបេតោ។

សោប្បសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៨. មច្ឆពន្ធសុត្តវណ្ណានា

១៨. អដ្ឋមេ មច្ឆយាតកន្តិ មច្ឆពន្ធំ កេវដ្ឋំ។ ឡិវត្តិកាធិសុ ឧរញ្ញា វុច្ឆន្តិ ឯឡ កា,
ឧរញ្ញេ ហន្តិតិ ឡិវត្តិកោ។ សូករិកាធិសុបិ ឯសេវ នយោ។

មច្ឆពន្ធសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៩. បឋមមរណស្សតិសុត្តវណ្ណានា

១៩. នវមេ ឯវំនាមកេ កាមេតិ នាតិកាធាមកំ កាមំ និស្សាយ។ ទិដ្ឋំ
ចូឡបិតិមហាបិតិបុត្តានំ ទ្វេ កាមា, តេសុ ឯកស្មី កាមេ។ ញាតីនត្ថា

និងសង្គមគ្រួសារ គាមាញាតិកោ, ញាតិកោយេវ នាតិកោ ញា-ការស្សន-
ការាទេសោ “អនិមិត្តា ន នាយេវ” តិអាទីសុ (វិសុទ្ធិ. ១.១៧៤; សំ. និ. អដ្ឋ.
១.១.២០; ជា. អដ្ឋ. ២.២.៣៤) វិយ។ សោ កិវ គាមា យេសំ តនា តេសំ
បុព្វបុរិសេន អត្ថនោ ញាតិនំ សាធារណភាវេន និវសិតោ, តេន ញាតិកោតិ
បញ្ញាយិត្ត។ អថ បច្ឆា ទ្វិហិ ទាយាទេហិ ទ្វិធា វិភជិត្វា បរិភុត្តោ។ គិញ្ញុកា វុច្ឆតិ
ឥដ្ឋកា, គិញ្ញុកាហិយេវ កតោ អាវសថោតិ គិញ្ញុការាវសថោ។ សោ ហិ
អាវាសោ យថា សុធាបរិកម្មេន បយោជនំ នត្ថិ, ឯវំ ឥដ្ឋកាហិ ឯវំ ចិនិត្វា
នាទេត្វា កតោ។ តស្មី កិវ បទេសេ មត្តិកា សក្ខរមរុម្បវាលុកាទីហិ
អសម្មិស្សា កថិនា សល្លាសុខុមា, តាយ កតានិ កុលាលភាជនានិបិ
សិលាមយានិ វិយ ទទ្ទានិ។ តស្មា តេ ឧចាសកា តាយ មត្តិកាយ ធិយបុច្ឆ
ឥដ្ឋកា ការេត្វា ឋបេត្វា ឋបេត្វា ធូរវាតចានកវាជតុលាយោ សព្វំ
ទត្ថសម្ភារេន វិនា តាហិ ឥដ្ឋកាហិយេវ ចាសាទំ ការេសុំ។ តេន វុត្ថំ
“ឥដ្ឋកាមយេ ចាសាទេ” តិ។

វត្តិទ្ធិវន្តិ ឯកវត្តិទ្ធិវំ។ ភកវតោ សាសនន្តិ អរិយមគ្គប្បដិវេជារហំ សត្ត
ឡិវាទំ។ ពហុ វត មេ កតំ អស្សាតិ ពហុ វត មយា អត្តហិតំ បព្ពជិតកិច្ចំ កតំ
ភវេយ្យ។

តទន្តវន្តិ តត្ថកំ វេលំ។ ឯកបិណ្ឌាចាតន្តិ ឯកំ ទិវសំ យាបនប្បហោនកំ
បិណ្ឌាចាតំ។ យាវ អន្តោ បរិជ្ជវតោ ពហិ និក្ខមតិ, ពហិ និក្ខន្តវតោ វា អន្តោ
បរិសតីតិ ឯកស្សេវ បវេសនិក្ខមោ វិយ វុត្ថំ, តំ
នាសិការាតការាសាមញ្ញេនាតិ ទដ្ឋព្វំ។

បឋមមរណស្សតិសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១០. ទុតិយមរណស្សតិសុត្តវណ្ណាន

២០. ទសមេ និក្ខន្តេតិ វីតិវត្ថុ។ បតិគតាយាតិ បច្ឆាគតាយ,
សម្មត្តាយាតិ អត្តោ។ តេនាហ “បដិបន្នាយា”តិ។ សោ មមស្ស អន្តរាយោតិ
យថាវុត្តា ន កេវលំ កាលកិរិយាវ, មម អតិទុល្លភំ ខណំ លភិត្វា តស្ស
សត្តសាសនមនសិការស្ស ចេវ ជីវិតស្ស ច សគ្គមោក្ខានញា អន្តរាយោ អស្ស,
ភវេយ្យាតិ អត្តោ។ តេនាហ “តិវិជោ អន្តរាយោ”តិអាទិ។ វិបដ្ឋេយ្យាតិ វិបត្តិ
គច្ឆេយ្យ។ សត្តកេន វិយ អដ្ឋបច្ចដ្ឋានំ កន្លនការកា កាយេ
សន្និពន្ធនច្ឆេទកវាតា សត្តកវាតា។ កត្តកម្មតាធនោតិ និយ្យនាវហោ
កត្តកម្មតាកុសលច្ឆនោ។ បយោគីរិយន្តិ ភាវនានុយោគីរិយំ។ ន បដិវាតិ ន
បដិនិវត្តតិ អប្បដិវាទិ, អន្តរ វាសានានាបដ្ឋនវិរិយំ។ តេនាហ “អនុក្កល្លានា
អប្បដិសង្ខរណា”តិ។

ទុតិយមរណស្សតិសុត្តវណ្ណាន និដ្ឋិតា។

សារណីយវគ្គវណ្ណាន និដ្ឋិតា។

៣. អនុត្តរិយវគ្គោ

១-២. សាមកសុត្តាទិវណ្ណាន

២១-២២. តតិយស្ស បឋមេ កេវលកប្បន្តិ ឯត្ថ កេវល-សន្នោ
អនវសេសត្ថោ, កប្ប-សន្នោ សមន្តភាវត្ថោ។ តស្មា កេវលកប្បំ
ចោក្ខរណីយន្តិ ឯវមត្ថោ ទដ្ឋញោ។ អនវសេសំ ជីវិតុំ សមត្ថស្សបិ ឱភាសស្ស
កេនចិ ការណោន ឯកទេសជរណាម្បិ សិយា, អយំ បន សព្វសោវ ជរតីតិ
ទស្សេតុំ សមន្តត្ថោ កប្ប-សន្នោ គហិតោ។ អត្ថនោ ឱភាសេន ជីវិតាតិ

វត្តាលដ្ឋានសរីរសមុជ្ជិតេន ឱកាសេន ជរិត្វា, ចន្ទិមារិយ ឯកោភាសំ
ឯកបដ្ឋោតំ ករិត្វាតិ អត្ថោ។ សមនុញ្ញោតិ សមុទេវ កតមនុញ្ញោ។ តេនាហ
“សមាធិត្ថោ”តិ, សមាធិស្សាយោតិ អត្ថោ។ ទុក្ខំ វចោ ឯតស្មិន្ទិ ទុព្ភហោ,
តស្ស កម្មំ ទោវចស្សំ, តស្ស បុគ្គលស្ស អនាទិយវសេន បវត្តា ចេតនា,
តស្ស ភាវោ អត្ថិតា ទោវចស្សតា។ អថ វា ទោវចស្សមេវ ទោវចស្សតា។ សា
អត្ថតោ សម្ពាសក្ខន្ធវោ ហោតិ។ ចេតនាបដាធនោ ហិ សម្ពាសក្ខន្ធវោ។ ចតុន្នំ វា
ខន្ធនំ អបទក្ខិណក្កាហិតាការេន បវត្តានំ ឯតំ អធិវចនន្ទិ វទន្ទិ។ ចាចា
អស្សន្ធាធម្មោ បុគ្គលា ឯតស្ស មិត្តាតិ ចាបមិត្តោ, តស្ស ភាវោ ចាបមិត្តតា។
សាមិ អត្ថតោ ទោវចស្សតា រិយ ទដ្ឋព្វា។ យាយ ហិ ចេតនាយ បុគ្គលោ
ចាបមិត្តោ ចាបសម្បវត្តោ នាម ហោតិ, សា ចេតនា ចាបមិត្តតា។ ចត្តារោបិ វា
អរូបិនោ ខន្ធវា តទាការប្បវត្តា ចាបមិត្តតា។ ទុតិយំ ឧត្តានមេវ។

សាមកសុត្តន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣. ភយសុត្តវណ្ណនា

២៣. តតិយេ សម្ពុវតិ ជាតិមរណំ ឯតេនាតិ សម្ពុវោ, ឧចាទានន្ទិ អាហ
“ជាតិយា ច មរណស្ស ច សម្ពុវេ បច្ចយភូតេ”តិ។ អនុចាទាតិ អនុចាទាយ។
តេនាហ “អនុចាទិយិត្វា”តិ។ ជាតិមរណានិ សម្មា ឪយន្ទិ ឯត្តាតិ
ជាតិមរណសម្ពុយោ, និព្វានន្ទិ អាហ “ជាតិមរណានំ សម្ពុយសម្ពុតេ
និព្វានេ”តិ។ សព្ពទុក្ខំ ឧបច្ឆុតុន្ទិ សកលម្បិ វដ្តទុក្ខំ អតិក្កន្តា ចរិមចិត្តនិរោធន
វដ្តទុក្ខលេសស្សបិ អសម្ពុវតោ។

ភយសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤. ហិមវន្តសុត្តវណ្ណនា

២៤. ចតុត្ថេ សមាបត្តិកុសលោ ហោតីតិ សមាបជ្ជនកុសលោ ហោតិ។
 តេនាហ “សមាបដ្ឋិតុំ កុសលោ” តិ។ តត្ថ អន្តោគតហេតុអត្ថោ ឋិតិ-សន្តោ,
 តស្មា ឋេបនកុសលោតិ អត្ថោតិ អាហ “សមាធិ ឋេបេតុំ សក្កោតីតិ អត្ថោ” តិ។
 តត្ថ ឋេបេតុំ សក្កោតីតិ សត្តជ្ជអប្បរាមត្តំ ខណំ ឈានំ ឋេបេតុំ សក្កោតិ
 អធិជ្ជានវសិការស្ស និច្ចាទិតត្តា។ យថាបរិច្ឆេទនាតិ យថាបរិច្ឆេទកាលេន។
 វុដ្ឋាតុំ សក្កោតិ វុដ្ឋានវសិការស្ស និច្ចាទិតត្តា។ កល្យំ សញ្ញាតំ អស្សាតិ
 កល្យតំ, តស្មី កល្យតេ កល្យតភាវេ កុសលោ កល្យតកុសលោ។ ហាសេតុំ
 តោសេតុំ សម្បហំសេតុំ។ កល្យំ កាតុន្តិ សមាធានស្ស បដិបក្ខធម្មានំ
 ទ្វីករណេន សហការីការណានព្វា សមប្បធានេន សមាបជ្ជនេ ចិត្តំ សមត្ថំ
 កាតុំ។ សមាធិស្ស គោចរកុសលោតិ សមាធិស្មី និច្ចាទិតត្ថេ តស្ស គោចរ
 កម្មជ្ជានសញ្ញតេ បរិត្តិជ្ជានេ ភិក្ខាចារគោចរេ សតិសម្បជញ្ញយោគតោ
 កុសលោ ធរកោ។ តេនាហ “សមាធិស្ស អសប្បាយេ អនុបការកេ ធម្មេ
 វុដ្ឋេត្វា” តិអាទិ។ បឋមជ្ឈានាទិសមាធិ អភិនិហរិតុន្តិ បឋមជ្ឈានាទិសមាធិ
 វិសេសភាគិយតាយ អភិនិហរិតុំ ឧបនេតុំ។

ហិមវន្តសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥. អនុស្សតិដ្ឋានសុត្តវណ្ណានា

២៥. បញ្ចមេ អនុស្សតិការណានីតិ អនុស្សតិយោ ឯវ
 ទិដ្ឋធម្មិកសម្បរាយិ កាទិហិតសុខានំ ហេតុភាវតោ ការណានិ។ និក្ខន្តន្តិ
 និស្សជំ។ មុត្តន្តិវិស្សជ្ជំ។ វុដ្ឋិតន្តិ អបេតំ។ សព្វមេតំ វិក្ខម្ពនមេវ សន្ធាយ វេទតិ។
 គេធម្មាតិ បញ្ចកាមគុណតោ។ ឥធម្មីតិ ពុទ្ធានុស្សតិវសេន លទ្ធិ
 ឧបចារជ្ឈានមាហា។ អារម្មណំ ករិត្វាតិ បច្ចយំ ករិត្វា, ចាទកំ កត្វាតិ អត្ថោ។

អនុស្សតិជ្ជានសុត្តន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៦. មហាកថាសុត្តន្តវណ្ណនា

២៦. ធម្មសម្ពាធនិកា វា តណ្ហាសំកិលេសាធិនំ សម្មីឡេ សង្កេរេ យរាវាសេ។
ឱកាសា វុច្ចន្តិទិ មគ្គជលសុខាធិកមាយ ឱកាសភាវតោ ឱកាសាទិ វុច្ចន្តិ។
ឱកាសាធិកមោទិ លោកុត្តរធម្មស្ស អធិកមាយ អធិកន្តព្វឱកាសោ។
វិសុជ្ឈនត្ថាយាទិ វាគាធិហិ មលេហិ អភិជ្ឈាវិសមលោភាធិហិ ច
ឧបក្កិលិដ្ឋចិត្តានំ វិសុទ្ធត្ថាយ។ សា បនាយំ ចិត្តស្ស វិសុទ្ធិ សិជ្ឈមាណ យស្មា
សោកាធិនំ អនុចាទាយ សំវត្ថុទិ, តស្មា វុត្ថំ “សោកបរិទេវានំ
សមតិក្កមាយា” ទិអាទិ។ តត្ថ សោចនំ ញាតិព្យសនាធិនិមិត្តំ ចេតសោ
សន្តាចោ អន្តោតាចោ អន្តោនិជ្ឈានំ សោកោ, ញាតិព្យសនាធិនិមិត្តមេវ
សោចិកតា។ “កហំ ឯកបុត្តកា” ទិអាទិនា (ម. និ. ២.៣៥៣-៣៥៤; សំ. និ.
២.៦៣) បរិទេវនវសេន លបនំ បរិទេវោ។ សមតិក្កមនត្ថាយាទិ បហានាយ។
អាយតី អនុប្បជ្ឈនញ្ចិ ឥធម សមតិក្កមោ។ ធុក្ខនោមនស្សានំ អត្ថផ្កមាយាទិ
កាយិកធុក្ខស្ស ច ចេតសិកនោមនស្សស្ស ចាទិ ឥមេសំ ទិដ្ឋំ អត្ថផ្កមាយ,
និរោធហាយាទិ អត្ថោ។ ញាយទិ និច្ឆយេន កមតិ និព្វានំ, តំ វា ញាយទិ
បដិវិជ្ឈទិ ឯតេនាទិ ញាយោ, អរិយមគ្គោ។ ឥធម បន សហ បុព្វភាគេន
អរិយមគ្គោ គហិតោទិ អាហា “សហវិបស្សនកស្ស មគ្គស្ស
អធិកមនត្ថាយា” ទិ។ អបច្ចយបរិនិព្វានស្សាទិ អនុចាទិសេសនិព្វានំ សន្ធាយ
វេទទិ។ បច្ចយវសេន អនុប្បជ្ឈំ អសម្ពុតំ អមតធាតុមេវ។ សេសមេត្ត
ឧត្តានមេវ។

មហាកថាសុត្តន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៧. បឋមសមយសុត្តវណ្ណាន

២៧. សត្តមេ វង្សតីតិ មនសោវិវដ្តនិស្សិតំ វង្សី អារហតិ។
មនោភាវនីយោតិ វា មនសា ភាវិតោ សម្មាវិតោ។ យញ្ច អារដ្ឋតោ មនសិ
ករោតោ ចិត្តំវិនិវរណំ ហោតិ។ ឥមស្មី បក្ខេ កម្មសាធនោ សម្មាវនត្ថោ
ភាវនីយ-សន្នោ។ “ចិនមិទ្ធិវិនោទនកម្មដ្ឋាន”ន្តិ វត្ថោ តនេវវិភាវេន្តោ
“អាលោកសញ្ញំ វា”តិ អាទិមាហា។ វិរិយាម្ហវត្ថុអាទិនំ វាតិ ឯត្ថ អាទិ-សន្នេន ឥធ
អវុត្តានំ អតិភោជនេ និមិត្តក្កាហាទិនំ សង្កហោ ទដ្ឋញ្ចោ។ វុត្តញ្ចោតំ “ធន ធម្មា
ចិនមិទ្ធិស្ស បហានាយ សំវត្ថន្តិ អតិភោជនេ និមិត្តក្កាហោ,
ឥរិយាបថសម្មវិវត្តនតា, អាលោកសញ្ញាមនសិការោ, អញ្ចោកាសវាសោ,
កល្យាណមិត្តតា, សប្បាយកថា”តិ (ឥតិវុ. អដ្ឋ. ១១១)។
អន្តរាយសទ្ធិបរិយាយោ ឥធ អន្តរា-សន្នោតិ អាហា “អនន្តរាយេនា”តិ។

បឋមសមយសុត្តវណ្ណាន និដ្ឋិតា។

៨. ទុតិយសមយសុត្តវណ្ណាន

២៨. អដ្ឋមេ មណ្ឌលសណ្ឋានមាឡិសន្ត្រីបេន កតា ភោជនសាលា
មណ្ឌលមាឡាតិ អធិប្បតាតិ អាហា “ភោជនសាលាយា”តិ។ សេសមេត្ត
សុវិញ្ញយ្យមេវ។

ទុតិយសមយសុត្តវណ្ណាន និដ្ឋិតា។

៩. ឧទាយសុត្តវណ្ណាន

២៩. នវមេ ទិដ្ឋធម្មោ វុច្ចតិ បច្ចក្ខោ អត្តភារោតិ អាហា “ឥមស្មីយេវ
អត្តភារេ”តិ។ សុខិហារត្ថាយាតិ និក្ខិលេសតាយ និរាមិសេន សុខេន

វិហារត្ថាយ។ អាណាគុណំ មនសិ ករោតិ

សូរិយចន្ទបដ្ឋោតមណិធុក្ការិវដ្ឋអាធិនំ អាណាគោ ធិវា រត្តិញ្ច ឧបលទ្ធា,
យថាលទ្ធវសេនេវ អាណាកំ មនសិ ករោតិ, ចិត្តេ វេបេតិ។ តថា ច នំ មនសិ
ករោតិ, យថាស្ស សុភារិទ្ធាលោកកសិណស្ស វិយ កសិណាលោកោ
យចិច្ចកំ យាវទិច្ចកញ្ច សោ អាណាគោ រត្តិយំ ឧបតិជ្ជតិ។ យេន តត្ថ ធិវាសញ្ញំ
វេបេតិ, ធិវាវិវិកតចិនមិទ្ធា ហោតិ។ តេនាហ “យថា ធិវា តថា រត្តិ”ន្តិ។ ធិវាតិ
សញ្ញំ វេបេតិ វុត្តនយេន មនសិ កត្វា ធិវាវិវ សញ្ញំ ឧប្បាទេតិ។ យថានេន
ធិវា...វេ... តថេវ តំ មនសិ ករោតិ យថានេន ធិវា ឧបលទ្ធា សូរិយាលោកោ,
ឯវំ រត្តិម្បិ ធិវា ទិដ្ឋាការេនេវ តំ អាណាកំ មនសិ ករោតិ។ យថា ចនេន
រត្តិ...វេ... មនសិ ករោតិ យថា រត្តិយំ ចន្ទាលោកោ ឧបលទ្ធា, ឯវំ ធិវាវិវ រត្តិ
ទិដ្ឋាការេនេវ តំ អាណាកំ មនសិ ករោតិ, ចិត្តេ វេបេតិ។ វិវដេនាតិ ចិនមិទ្ធន
អបិហិតត្តា វិវដេន។ អនោនទ្ធនាតិ អសញ្ញាទិភេន។ សហោភាសកន្តិ
សញ្ញាលោកាសំ។ ទិព្វចក្ខុញ្ញាណំ រូបគតស្ស ទិព្វស្ស ឥតរស្ស ច ទស្សនដ្ឋេន
ឥធម្មាណាទស្សនន្តិ អធិប្បតន្តិ អាហ “ទិព្វចក្ខុសង្ខាតស្ស”តិអាធិ។

ឧទ្ធុ ជីវិតបរិយាទានាតិ ជីវិតក្ខយតោ ឧបរិ មរណតោ បរិ។
សមុគ្គតេនាតិ ឧដ្ឋិតេន។ ធុមាតត្តាតិ ឧទ្ធុ ឧទ្ធុ ធុមាតត្តា សូនត្តា។ សេតរត្តេហិ
វិបរិកិដ្ឋំ វិមិស្សិតំ នីលំ, បុរិមវណ្ណាវិបរិណាមភូតំ វា នីលំ វិនីលំ, វិនីលមេវ
វិនីលកន្តិ ក-ការេន បទវឡនមាហា អនត្តន្តរតោ យថា “បីតកំ
លោហិតក”ន្តិ។ បដិក្ខលត្តាតិ ជិគុដ្ឋនីយត្តា។ កុដ្ឋិតំ វិនីលំ វិនីលកន្តិ
កុដ្ឋនត្តោ វា អយំ ក-ការោតិ ទស្សេតុំ វុត្តំ យថា “ចាបកោ កិត្តិសទ្ធា
អព្ពត្តច្ឆតិ”តិ (ធិ. និ. ៣.៣១៦; អ. និ. ៥.២១៣)។ បរិកិដ្ឋាទេហិ កាកធម្មាធិហិ។
វិស្សន្ធមានំ បុព្វន្តិ វិស្សវន្តបុព្វំ, តហំ តហំ បក្សវន្តបុព្វន្តិ អត្តោ។ តថាភាវន្តិ
វិស្សន្ធមានបុព្វតំ។

សោភិតភ័យ យោ “បស្សេយ្យ សរីរំ សីរិយំកាយ ធម្មត” ត្តិ វុត្តោ, សោភិតភ័យ
ឧបសម្មាសន្តិ សនិសន្តិ។ អយម្បិ ខោតិអាទិ ឧបសម្មាសន្តិការទស្សនំ។
អាយុតិ រូបជីវិតិច្ឆ័យំ។ អរូបជីវិតិច្ឆ័យំ បនេត្ត វិញ្ញាណគតិកមេវ។ ឧស្មាតិ
កម្មជនេជោ។ ឯវិប្បតិកសភាវោតិ ឯវិ អតិវិយ បូតិសភាវោ អាយុអាទិវិគមេ
វិយាតិ អធិប្បាយោ។ ឯធិសោ ភវិស្សតិ ឯវិភាវិ អាហ “ឯវមេវ
ឧទុមាតាទិកេនោ ភវិស្សតិ” តិ។

លុញ្ចត្វា លុញ្ចត្វាតិ ឧប្បាដេត្វា ឧប្បាដេត្វា។
សេសាវសេសមំសលោហិតយុត្តន្តិ សព្ពសោ អក្ខាទិតត្តា តហំ តហំ សេសេន
អប្បាវសេសេន មំសលោហិតេន យុត្តំ។ អញ្ជេន ហត្ថដ្ឋិកន្តិ អវិសេសេន
ហត្ថដ្ឋិកានំ វិប្បកិណ្ឌាតា ជាតិតាតិ អនវសេសតោ តេសំ វិប្បកិណ្ឌាតំ
ទស្សេន្តោ “ចតុសដ្ឋិកេទម្បី” តិអាទិមាហា។ តេរោវស្សិកានិ តិ
តិរោវស្សិកតានិ។ តានិ បន សំវច្ឆរំ វិតិវត្តានិ ហោន្តិ អាហ
“អតិក្កន្ធសំវច្ឆរនិ” តិ។ បុរាណតាយ យនភាវិកមេន វិច្ឆណាតា ឥធន
បូតិភាវោ។ សោ យថា ហោតិ, តំ ទស្សេន្តោ “អញ្ជោកាសេ” តិអាទិមាហា។
អនេកធាតុនន្តិ ចក្កធាតុអាទិនំ, កាមធាតុអាទិនំ វា។ សតិយា ច ញ្ញាណស្ស
ច អត្តាយាតិ “អតិក្កន្ធបដិក្កន្ធសម្បជានការី ហោតិ” តិអាទិនា (ធិ. និ.
១.២១៤; ២.៣៧៦; ម. និ. ១.១០៩) វុត្តាយ សត្តដ្ឋានិកាយ សតិយា ចេវ
តំសម្បយុត្តញ្ញាណស្ស ច អត្តាយ។

ឧទាយីសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១០. អនុត្តរិយសុត្តវណ្ណនា

៣០. ធនមេ និហ័នន្តិ លាមកំ, កិលិដ្ឋំ វា។ តាមវាសិកានន្តិ ពាលានំ។
បុប្ផន្តានំ ឥនន្តិ ចោបុប្ផនិកំ។ តេនាហា “បុប្ផន្តានំ សន្តក”ន្តិ, បុប្ផនេហិ
សេវិតព្ពត្តា តេសំ សន្តកន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ អនិយន្តិ ន និទ្ទាសំ។ និទ្ទាសដ្ឋោ ហិ
អរិយដ្ឋោ។ តេនាហា “ន ឧត្តមំ ន បរិសុទ្ធ”ន្តិ។ អរិយេហិ វា ន សេវិតព្ពត្តិ
អនិយំ។ អនត្ថសំហិតន្តិ ទិដ្ឋធម្មកសម្បរាយិ កាធិវិវិជ្ជវិបុលានត្ថសហិតំ។
តាធិសញ្ញា អត្ថសន្និស្សិតំ ន ហោតីតិ អាហា “ន អត្ថសន្និស្សិត”ន្តិ។ ន វដ្ឋេ
និព្វិន្ទនត្ថាយាតិ ចតុសច្ចកម្មដ្ឋានាកាវតោ។ អសតិ បន វដ្ឋេ និព្វិន្ទាយ
វិរាតាធិនំ អសម្ពុរោយេវាតិ អាហា “ន វិរាតាយា”តិអាធិ។

អនុត្តមំ អនុត្តរិយន្តិ អាហា “ឯតំ អនុត្តរ”ន្តិ។ ហត្ថិស្មិន្តិ និមិត្តតេ ភុម្មន្តិ
អាហា “ហត្ថិនិមិត្តំ សិក្ខិតព្ព”ន្តិ។ ហត្ថិវិសយត្តា ហត្ថិសន្និស្សិតត្តា ច
ហត្ថិសិប្បំ “ហត្ថី”តិ គហោត្វា “ហត្ថិស្មិម្បិ សិក្ខិតី”តិ វុត្តំ។ តស្មា ហត្ថិសិប្ប
សិក្ខិតីតិ ឯវមេត្ត អត្តោ ទដ្ឋព្ពោ។ សេសបទេសុបិ ឯសេវ នយោ។

លិដ្ឋ៍ព្យត្តយេន វិភត្តិព្យត្តយេន ចារិចរិយេតិ វុត្តន្តិ អាហា “ចារិចរិយាយ
បច្ចុបដ្ឋិតា”តិ។ សេសមេត្ត សុវិញ្ញយ្យមេវ។

អនុត្តរិយសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

អនុត្តរិយវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤. ទេវតាវគ្គោ

១-៤. សេខសុត្តាទិវណ្ណានា

៣១-៣២. ចតុត្ថស្ស បឋមេ សេខានំ បដិលទ្ធុគុណស្ស បរិហានិ នាម
នត្ថិតិ អាហា “ឧប្បបរិគុណបរិហានាយា”តិ, ឧប្បបរិលទ្ធុញ្ញានំ មគ្គដលានំ
បរិហានាយ អនុប្បាយាយាតិ អត្ថោ។ តតិយាទីនិ ឧត្តានត្ថានេវ។

សេខសុត្តាន្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥. វិជ្ជាកាគិយសុត្តវណ្ណានា

៣៥. បញ្ចមេ សម្មយោគវសេនវិជ្ជំ ភជន្តិ,
សហជាតអញ្ញាមញ្ញានិស្សយសម្មយុត្តអត្ថិអវិគតាទិបច្ចយវសេន តាយ
សហ ឯកីការំ គច្ឆន្តិតិ វិជ្ជាកាគិយា។ អថ វា វិជ្ជាកាគេ វិជ្ជាកោដ្ឋាសេ វត្ថុន្តិ
វិជ្ជាសភាគតាយ តទេកទេសេ វិជ្ជាកោដ្ឋាសេ បវត្ថុន្តិតិ វិជ្ជាកាគិយា។ តត្ថ
វិបស្សនាញ្ញាណំ, មនោមយិទ្ធិ, ធម៌ អភិញ្ញាតិ អដ្ឋវិជ្ជា។ បុរិមេន អត្តេន តាហិ
សម្មយុត្តធម្មា វិជ្ជាកាគិយា។ បច្ឆិមេន អត្តេន តាសុ យា កាចិ ឯការំ វិជ្ជា
វិជ្ជា, សេសា វិជ្ជាកាគិយា។ ឯវំ វិជ្ជាបិ វិជ្ជាយ សម្មយុត្តធម្មាបិ
“វិជ្ជាកាគិយា”ត្វេវ វេទិតញ្ញា។ ឥធម បន វិបស្សនាញ្ញាណសម្មយុត្តា សញ្ញាវ
វិជ្ជាកាគិយាតិ អាគតា, សញ្ញាសីសេន សេសសម្មយុត្តធម្មាបិ វុត្តា ឯវាតិ
ទដ្ឋព្ពំ។ អនិច្ចានុបស្សនាញ្ញាណេតិ អនិច្ចានុបស្សនាញ្ញាណ
និស្សយបច្ចយក្ខតេ ឧប្បន្នសញ្ញា, តេន សហគតាតិ អត្ថោ។ សេសេសុបិ
ឯសេវ នយោ។

វិជ្ជាកាគិយសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៦. វិវាទមូលសុត្តវណ្ណានា

៣៦. ឆដ្ឋកោដនោតិ កុដ្ឋនសីលោ។ យស្មា សោ អប្បហីនកោដតាយ
អធិគតកោដា នាម ហោតិ, តស្មា “កោដន សមន្នាគតោ”តិ អាហា។
ឧបនាហោ ឯតស្ស អត្ថីតិ ឧបនាហី, ឧបនយ្ហនសីលោតិ វា ឧបនាហី។ វិវាទោ
នាម ឧប្បជ្ជមាណោ យេកុយ្យេន បឋមំ ទិដ្ឋំ វសេន ឧប្បជ្ជតីតិ វុត្ថំ “ទិដ្ឋំ ភិក្ខុនំ
វិវាទោ”តិ។ សោ បន យថា ពហុនំ អនត្តាវហោ ហោតិ, តំ និទស្សនមុខេន
និទស្សនោ “កថ”ន្តិអាទិមាហា។ អព្ពន្ធហិសាយាតិ បរិសព្ពន្ធរ។

គុណមក្ខនាយ បរេត្តាបិ អត្តនោ ការកំ គូថេន បហរន្តី គូថោវិយ
បឋមតវំ មក្ខេតីតិ មក្ខោ, សោ ឯតស្ស អត្ថីតិ មក្ខី។ បធុរាសតីតិ បធុរាសោ,
បរស្ស គុណោ ខំសិទ្ធាវិយ អបនេតីតិ អត្តោ។ សោ ឯតស្ស អត្ថីតិ បធុរាសី។
បធុរាសី បុគ្គលោ ហិ ទុតិយស្ស ធុរំ ន ទេតិ, សមំ ហរិទ្ធា អតិវទតិ។ តេនាហ
“យុគគ្គាហលក្ខណេន បធុរាសេន សមន្នាគតោ”តិ។ ឥស្សតីតិ ឥស្សកី។
មច្ឆរាយតីតិ មច្ឆរំ, តំ ឯតស្ស អត្ថីតិ មច្ឆរី។ សឋយតិ ន សម្មា ភាសតីតិ
សឋោ អញ្ញថា សន្តំ អត្តានំ អញ្ញថា បរេទនតោ។ មាយា ឯតស្ស អត្ថី មាយាវី។
មិច្ឆា ចាបិការិញ្ញាគរហិតា ឯតស្ស ទិដ្ឋតិ មិច្ឆាទិដ្ឋិ, កម្មបឋបរិយាបន្នាយ
“នត្ថិ ទិដ្ឋ”ន្តិអាទិវត្ថុកាយ មិច្ឆត្ថបរិយាបន្នាយ អនិយ្យានិកាយ ទិដ្ឋិយា
សមន្នាគតោតិ អត្តោ។ តេនាហ “នត្ថិកវាទី”តិអាទិ។

សំ អត្តនោ ទិដ្ឋិ, សយំ វា អត្តនាយថាគហិតំ បរាមសតិ, សការំ
អតិក្កមិទ្ធា បរេតោ អាមសតីតិ សន្និដ្ឋិបរាមាសី។ អាធានំ ទទ្ធា គណ្ណាតីតិ
អាធានគ្គាហី, ទទ្ធាគ្គាហី, “ឥទមេវ សច្ច”ន្តិ ជិវគ្គាហីតិ អត្តោ។ យុត្តំ ការណំ
ទិស្វាវ លទ្ធិ បដិទិស្សន្តីតិ បដិទិស្សគី, ទុក្ខេន កិច្ចេន កសិរេន ពហុម្បិ
ការណំ ទស្សេត្វា ន សក្កា បដិទិស្សគំ កាតុន្តិ ទុប្បដិទិស្សគី។ យោ អត្តនោ
ឧប្បន្នទិដ្ឋិ “ឥទមេវ សច្ច”ន្តិ ទទ្ធា គណ្ណាត្វា អបិ ពុទ្ធាទីហិ ការណំ ទស្សេត្វា

វុច្ចមានោ ន បដិនិស្សន្នតិ។ តស្សេតំ អធិវចនំ។ តាទិសោ ហិ បុគ្គលោ យំ
យនេវ ធម្មំ វា អធម្មំ វា សុណាតិ, តំ សព្វំ “ឯវំ អម្ពាភំ អាចរិយេហិ កចិតំ, ឯវំ
អម្ពេហិ សុត”ន្តិ កុម្មារំ អង្គានិ សកេ កថាលេ អន្តោយេវ សមោទហតិ។
យថា ហិ កច្ឆថោ អត្ថនោ ហត្ថចាទាទិកេ អង្កេ កេនចិ យជិតេ សព្វានិ អង្គានិ
អត្ថនោ កថាលេយេវ សមោទហតិ, ន ពហិ នីហរតិ, ឯវមយម្បិ “ន សុន្ទរោ
តវ គាហោ, ធម្មេហិ ន”ន្តិ វុត្តោ តំ នវិស្សន្នតិ, អន្តោយេវ អត្ថនោ ហទយេ ឯវ
វេបេត្វាវិចរតិ, កុម្មីលក្កាហំ គណ្ណាតិ។ យថា សុសុមារា គហិតំ ន
បដិនិស្សន្នតិ, ឯវំ គណ្ណាតិ។

វិវាទមូលសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៧. ធម្មវដ្តទានសុត្តវណ្ណានា

៣៧. សត្តមេ ទក្ខន្តិ វឡន្តិ ឯតាយាតិ ទក្ខិណា, បរិច្ឆាគមយំ បុព្វំ,
តស្សបករណាភូតោ ទេយ្យធម្មោ ច។ ឥធ បនទេយ្យធម្មោ អធិប្បតោ។
តេនេវាហ “ទក្ខិណំ បតិជ្ជាបេតិ”តិ។ ឥតោ ឧដ្ឋិតេនាតិ ឥតោ ខេត្តតោ
ឧប្បន្នេន។ រាគោវិនយតិ ឯតេនាតិ រាគវិនយោ, រាគស្ស សមុច្ឆេទិកា
បដិបទា។ តេនាហ “រាគវិនយបដិបទំ បដិបទ្ធា”តិ។

“បុព្វេវ ទានា សុមនោ”តិ អាទិគាថាយ បុព្វេវ ទានា មុញ្ញាចេតនាយ បុព្វេ
ទានូបករណសម្ពរណតោ បដ្ឋាយ សុមនោ “សម្បត្តិនំ និទានំ អនុគាមិកទានំ
ទស្សាមី”តិ សោមនស្សិតោ ភវេយ្យ។ ទទំ ចិត្តំ បសាទយេតិ ទទន្តោ ទេយ្យធម្មំ
ទក្ខិណេយ្យហត្ថេ បតិជ្ជាបេតោ “អសារតោ ធនតោ សារាទានំ ករោមី”តិ
អត្ថនោ ចិត្តំ បសាទេយ្យ។ ទត្វា អត្ថមនោ ហោតីតិ ទក្ខិណេយ្យានំ ទេយ្យធម្មំ
បរិច្ឆេទិត្វា “បណ្ឌិតបញ្ញត្តំ នាម មយា អនុដ្ឋិតំ, អហោ សាធុ សុដ្ឋ”តិ អត្ថមនោ

បមុទិតោ បីតិសោមនស្សជាតោ ហោតិ។ ឯសាតិ យា អយំ បុព្វចេតនា
មុព្វាចេតនា អបរចេតនាតិ ឥមាសំ កម្មជលានំ សទ្ធានុគតានំ
សោមនស្សបរិគ្គហិតានំ តិវិជានំ ចេតនានំ ចារិប្បី, ឯសា។

សីលសញ្ញាមេនាតិ កាយិកវាចសិកសំវេន។ ហត្ថចារទេតិ ធន្ធិណោយ្យានំ
ហត្ថចារទេ។ មុខំវិក្ខាលេត្វាតិ តេសំយេវ មុខំវិក្ខាលេត្វា, អត្តនាវ មុខោទកំ
ធន្ធិតិ អធិប្បាយោ។

ធម្មវដ្តនាមសុត្តន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៨-១១. អត្ថការីសុត្តានិវណ្ណនា

៣៨-៤១. អដ្ឋមេ កុសល កិរិយាយ អាធិអារម្ភភារេន បវត្តវីរិយំ
បិតសភាវតាយ សភាវធារណាដ្ឋេន ធាតូតិ វុត្តន្តិ អាហា - “អារម្ភធាតូតិ
អារកនវសេន បវត្តវីរិយ”ន្តិ។ លទ្ធាសេវនំ វីរិយំ ពាលប្បត្តំ ហុត្វា បដិបក្ខេ
វិធមតីតិ អាហា “និក្ខមធាតូតិ កោសដ្ឋតោ និក្ខមនសភាវីរិយ”ន្តិ។
បរក្ខមនសភាវោតិ អធិមត្តតរានំ បដិបក្ខេធម្មានំ វិធមនសមត្ថតាយ
បដុបដុតរភារេន បរំ បរំ ហំនំ អក្កមនសភាវោ។ នវមាធិសុ នត្តិ វត្តព្វំ។

អត្ថការីសុត្តានិវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១២. នាគិតសុត្តវណ្ណនា

៤២. ឆ្វាទសមេ មាហំ នាគិត យសេន សមាគមន្តិ មា អហំ យសេន
សមាគមនំ បត្តេមិ។ មា ច មយា យសោតិ យសោ ច មយា មា សមាគមន្តតិ
អត្តោ។ ឥមិនា អត្តនោ លាភសក្ការេន អនត្តិកតំ វិភាវេតិ។ បញ្ចហិ
វិមុត្តិហិតិ តទដ្ឋវិមុត្តិអាធិហិ បញ្ចហិ វិមុត្តិហិ។ សេសមេត្ត ឧត្តានមេវ។

នាគិតសុត្តន្តបិដក

នេត្តន្តបិដក

៥. ជម្ពូកវគ្គោ

១. នាគិតសុត្តន្តបិដក

៤៣. បញ្ចមស្ស បឋមេ បរិសិញ្ញត្តិ (ម. និ. អដ្ឋ. ១. ២៧២) យោ
ចុណ្ហមត្តិកាធិបា គត្តានិ ឧត្តដ្ឋេន្តោ មល្លកមុជ្ជាធិបា វា ឃំសន្តោ នហាយតិ,
សោ “នហាយតិ” តិ វុច្ចតិ។ យោ តថា អកត្វា បកតិយាវ នហាយតិ, សោ
“បរិសិញ្ញតិ” តិ វុច្ចតិ។ ភគវតោ ច សរីរេ តថា ហរិតត្ថំ រដោជល្អំ នាម
នុបលិម្បតិ អប្បនវិការតោ, ឧត្តគ្គហណត្ថំ បន ភគវា កេវលំ ឧទកេ ឌីតវតិ។
តេនាហ “គត្តានិ បរិសិញ្ញត្តិ” តិ។

បុព្វកោដ្ឋកោតិ ចាចីនកោដ្ឋកោ។ សាវត្ថិយំ កិរ ជេតវនវិហារោ កធាចិ
មហា, កធាចិ ឧទ្ធកោ។ តថា ហិ សោវិបស្សិស្ស ភគវតោ កាលេ យោជនិកោ
អហោសិ, សិទិស្ស តិការុតោ, វេស្សភុស្ស អឌ្ឍយោជនិកោ, កកុសន្ទស្ស
ការុតប្បមាណោ, កោណាគមនស្ស អឌ្ឍការុតប្បមាណោ, កស្សបស្ស
វីសតិឧសភប្បមាណោ, អម្ពាភំ ភគវតោ កាលេ អដ្ឋករីសប្បមាណោ
ជាតោ។ តម្បិ នគរំ តស្ស វិហារស្ស កធាចិ ចាចីនតោ ហោតិ, កធាចិ
នក្ខិណតោ, កធាចិ បច្ឆិមតោ, កធាចិ ឧត្តរតោ។ ជេតវនគន្ធកុដិយំ បន
ចតុន្នំ មហាចានំ បតិជ្ជិតជ្ជានំ អចលមេវ។ ចត្តារិ ហិ អចលចេតិយជ្ជានំ
នាម មហាពោធិបល្លង្កជ្ជានំ, ឥសិបតនេ ជម្ពចក្កប្បវត្តនជ្ជានំ, សង្កស្សនគរេ
ទេវោរោហនកាលេ សោចានស្ស បតិជ្ជានជ្ជានំ, មហាចានជ្ជានំ។ អយំ បន

បុព្វកោដ្ឋកោ កស្សបទសពលស្ស វីសតិឧសភវិហារកាលេ
ចាចិនទ្វារកោដ្ឋកោ អហោសិ។ សោ ឥនានិ “បុព្វកោដ្ឋកោ”ត្រូវ បញ្ញាយតិ។

កស្សបទសពលស្ស កាលេ អចិន្តវតី នគរំ បរិក្ខិបិត្វា សន្ទមាណា
បុព្វកោដ្ឋកំ បត្វា ឧទកេន ភិទ្ធិត្វា មហន្តំ ឧទករហទំ មាបេសិ សមតិត្តិកំ
អនុបុព្វគម្ពីរំ។ តត្ថ ឯកំ រញ្ជោ ម្នានតិត្ថំ, ឯកំ នាគរាជំ, ឯកំ ភិក្ខុសង្ឃស្ស,
ឯកំ ពុទ្ធានន្តិ ឯវំ ចាជិឯក្កានិ ម្នានតិត្ថានិ ហោន្តិ
រមណីយានិវិប្បកិណ្ណរជតបដ្ឋសទិសវាលុ កានិ។ ឥតិ ភគវតោ អាយស្មតា
អានន្តេន សទ្ធិយេន អយំ ឯវុចោ បុព្វកោដ្ឋកោ, តេនុបសង្គមិ គត្ថានិ
បរិសិញ្ចិតុំ។ អថាយស្មា អានន្តោ ឧទកសាជិកំ ឧបនាមេសិ។ ភគវា សុវត្ថុធុបដ្ឋំ
អបនេត្វា ឧទកសាជិកំ និវាសេសិ។ ថេរោ ធុបដ្ឋេន សទ្ធិ មហាចីវរំ អត្ថនោ
ហត្ថគតំ អកាសិ។ ភគវា ឧទកំ ឌីតិ, សហោតរណេនេវស្ស ឧទកេ
មច្ឆកច្ឆចា សព្វេ សុវណ្ណាវណ្ណា អហោសុំ, យន្តនាឡិកាហិ សុវណ្ណាសធារាជិ
សិញ្ញនកាលោវិយ សុវណ្ណាបដប្បសារណាកាលោវិយ ច អហោសិ។ អថ
ភគវតោ នហានវត្ថំ ទស្សេត្វា បច្ចុត្តិណ្ឌាស្ស ថេរោ សុវត្ថុធុបដ្ឋំ ឧបនាមេសិ។
ភគវា តំ និវាសេត្វាវិជ្ជុល្លតាសទិសំ កាយពន្ធនំ ពទ្ធិត្វា មហាចីវរំ អន្តន្តេន
សំហរិត្វា បទុមគព្ពសទិសំ កត្វា ឧបនីតំ ទ្វីសុ កណ្តោសុ គហេត្វា អដ្ឋាសិ។
តេន វុត្ថំ “បុព្វកោដ្ឋកោ គត្ថានិ បរិសិញ្ចិត្វា ឯកចីវរោ អដ្ឋាសី”តិ។

ឯវំ បិតស្ស បន ភគវតោ សរីរំ វិកសិតបទុមបុប្ផសទិសំ សព្វចាលិដុល្លំ
ចារិច្ចត្ថកំ, តារាមរិចិវិកសិតញ្ច គគនតលំ សិរិយា អវហសមាជំវិយ
វិរោចិត្ត, ព្យាមប្បភាបរិក្ខេបវិលាសិនី ចស្ស ទ្វត្តិសវរលក្ខណាមាលា គន្ធិត្វា
ឋបិតា ទ្វត្តិស ចន្ទិមាវិយ, ទ្វត្តិស សូរិយាវិយ, បដិចាជិយា
ឋបិតទ្វត្តិស ចក្កវត្តិទ្វត្តិសនេវរាជទ្វត្តិសមហាព្រហ្មានោវិយ ច អតិវិយ

វិរោចិត្ត។ យស្មា ច ភក្កតោ សរីរំ សុឆន្ទបាមិករសមាណវណ្ណំ,
សុបរិសោធិតបវាឡ្យុចិរតោរណំ,
សុវិសុទ្ធនិលរតនាវលិសទិសកេសតនុរហំ, តស្មា តហំ តហំ
វិនិគ្គតសុជាតជាតិហិដ្ឋុលករសូបសោភិតំ ឧបរិ
សតមេយរតនាវលិសុច្ឆាទិតំ ជដ្ឋមមិវ កនកគិរិសិខំ វិរោចិត្ត។ តស្មិញ្ច
សមយេ ធនពលស្ស សរីរតោ និក្ខមិត្វា ធិត្ថុល្អាស្មិយោ សមន្តតោ
អសីតិហត្ថប្បមាលោ បទេសេ អាធាវន្តិវិធាវន្តិ
រតនាវលិរតនធាមរតនបុណ្ណវិប្បកិល្បំវិយ បសាវិតរតនចិត្តកញ្ចនបដ្ឋមិវ
អាសិញ្ចមានលាឡាសធារាចិត្តមិវ ឧក្កាសតនិចាតសមាកុលមិវ
និរន្តរវិប្បកិល្បាកណិការកិដ្ឋិណិកបុប្ផមិវ
វាយុវេកសមុទ្ធតចិនបដ្ឋបុណ្ណញ្ចិតមិវ ឥន្ទធនុវិជ្ជុល្លតាវិតានសន្តតមិវ ច
គគនតលំ, តំ ហំនំ បវនញ្ច សម្មា ជន្តិ។ វណ្ណភូមិ នាមេសា។ ឯវ្យបេសុ ហំនេសុ
ពុទ្ធានំ សរីរវណ្ណំ វា គុណវណ្ណំ វា បុណ្ណិយបទេហិ វា គាថាហិ វា អត្ថញ្ច
ឧបមាយោ ច ការណានិ ច អាហារិត្វា បដិពាលេន ធម្មកថិកេន បូរេត្វា កថេតុ
វដ្ឋតិ។ ឯវ្យបេសុ ហិ ហំនេសុ ធម្មកថិកស្ស ថាមោ វេទិតញ្ចោ។ បុព្វសទិសានិ
កុរុមាណោតិ និរុទកានិ កុរុមាណោ, សុក្ខាបយមាណោតិ អត្តោ។ សោធកេ គត្ត
ចីវរំ ចារុបន្តស្ស ហិ ចីវរេ កណ្ណិកានិ ឧដ្ឋហន្តិ, បរិក្ខារកណ្ណំ ធុស្សតិ, ពុទ្ធានំ
បន សរីរេ រដោជល្លំ ន ឧបលិម្បតិ, បទុមបត្តេ ឧត្តិត្តឧទកតិន្ទរិយ ឧទកំ
វិនិវដ្តេត្វា គច្ឆតិ។ ឯវំ សន្តេបិ សិក្ខាគារវតាយ ភគវា “បព្ពជិតវត្ថំ នាមេត”ន្តិ
មហាចីវរំ ឧភោសុ កណ្ណោសុ គហេត្វា បុរតោ កាយំ បដិច្ឆាទេត្វា អដ្ឋាសិ។

តាឡិវតញ្ច វាទិតញ្ច តាឡិវតវាទិតំ, ត្វិយានំ តាឡិវតវាទិតំ
ត្វិយតាឡិវតវាទិតំ។ មហន្តញ្ច តំ ត្វិយតាឡិវតវាទិតញ្ចាតិ
មហាត្វិយតាឡិវតវាទិតំ។ តេនាហ “មហន្តេនា”តិអាទិ។ អថ វា

ភេរិមុទិដ្ឋបណាវាទិតុរិយានំ តាឡិទំ វីណាវេឡុកោមុទិអាទិនំ វាទិតព្វា
តុរិយតាឡិទតវាទិតន្តិវា វា វា មេត្ត អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។

អភិញ្ញាចារំ គតោតិ អភិញ្ញាចារគូ។ វា វា សេសេសុបិ។ សោ ហិ ភគវា
សព្ពធម្ម អភិជានន្តោ គតោតិ អភិញ្ញាចារគូ។ តេសុ បញ្ចាទានានក្ខន្ធន្ត
បរិជានន្តោ គតោតិ បរិញ្ញាចារគូ។ សព្ពកិលេសេ បដហន្តោ គតោតិ
បហានចារគូ។ ចត្តារោ មគ្គោ ភាវេន្តោ គតោតិ ភាវនាចារគូ។ និរោធំ
សច្ចិករោន្តោ គតោតិ សច្ចិកិរិយាចារគូ។ សព្ពសមាបត្តិ សមាបដ្ឋន្តោ គតោតិ
សមាបត្តិចារគូ។ សុព្រហ្មនេវបុត្តានយោតិ ឯត្ថ សោ កិរ នេវបុត្តោ
អច្ឆរាសដ្ឋបរិវត្តោ នន្តនកិឡិទំ កត្វា ចារិច្ចត្តកម្មលេ បញ្ញត្តាសនេ និសីទិ។
តំ បញ្ចសតា បរិវាទេន្តា និសីទិ, បញ្ចសតា រុក្ខំ អភិរុហិតា មជ្ជរស្សរេន
គាយិត្វា បុច្ឆានិ ចាតេន្តិ។ តានិ គហេត្វា ឥតរា ឯកតោវណ្ណិកមាលាវ
គន្តេន្តិ។ អថ រុក្ខំ អភិរុក្ខំ ឧបច្ឆេនកវសេន ឯកប្បហារេនេវ កាលំ កត្វា
អរិចិម្ហំ និព្ពត្តា មហាទុក្ខំ អនុកវន្តិ។ អថ កាលេ គច្ឆន្តេ នេវបុត្តោ “ឥមាសំ នេវ
សន្តោ សុយ្យតិ, ន បុច្ឆានិ ចាតេន្តិ, កហំ នុ ខោ គតា”តិ អាវជ្ជេន្តោ និរយេ
និព្ពត្តការំ ទិស្វា បិយវត្ថុកសោកេន រុប្បមាណោ ចិន្តេសិ - “ឯតា តាវ
យថាកម្មេន គតា, មយ្ហំ អាយុសដ្ឋារោ កិត្តកោ”តិ។ សោ “សត្តមេ ទិវសេ
មយាបិ អវសេសាហិ បញ្ចសតាហិ សទ្ធិ កាលំ កត្វា តត្ថេវ និព្ពត្តិតត្ថ”ន្តិ ទិស្វា
ពលវតរេន សោកេន សមប្បិតោ។ “ឥមំ មយ្ហំ សោកំ សនេវកេ លោកេ
អញ្ញាត្រ តថាគតា និព្ពាបេតុំ សមត្ថោ នត្ថិ”តិ ចិន្តេត្វា សត្តុ សន្តិកំ គន្ធាវន្តិត្វា
ឯកមន្តំ បិតោ -

“និច្ចំ ឧត្រស្តមិទំ ចិត្តំ, និច្ចំ ឧត្តិគ្គមិទំ មនោ;
អនុប្បន្នេសុ កិច្ឆេសុ, អថោ ឧប្បតិទេសុ ច;

សេចក្តី អនុគ្រប់, តំ មេ អក្ខរាបិ បុត្រតោ"តិ។ (សំ. និ. ១.៩៨) -

តម្លៃ កាសិកាសិ។ ភក្តិវាបិស្ស -

“នាញាត្រ ពោជ្ឈា តបសា, នាញាត្រិន្ទ្រយសំវរា;

នាញាត្រ សព្វនិស្សត្តា, សោតី បស្សមិ ចាលិន”ន្តិ។ (សំ. និ. ១.៩៨) -

ធម្មំ ទេសេសិ។ សោ ទេសនាបរិយោសានេ វិគតសោកោ បញ្ចាបិ
អច្ឆរាសតេហិ សទ្ធិ សោតាបត្តិជលេ បតិជ្ឈាយ ភក្តិវន្តំ នមស្សមាណោ អដ្ឋាសិ។
តំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ “ធុត្តប្បត្តា សុព្រហ្មទេវបុត្តាទយោ”តិ។ អាទិ-សទ្ធន
ចន្ទស្វរិយទេវបុត្តាទយោ សង្គណ្ហាតិ។ ចត្វាហិ ការណេហិតិ អារកត្តា, អរិណំ
អរាណញ្ច ហតត្តា, បច្ចយាទីនំ អរហត្តា, ចាបករណោ រហាភាវាតិ ឥមេហិ
ចត្វាហិ ការណេហិ។

ទសវិធសំយោជនាទិ ឡិម្ពាគិយុទ្ធម្ពាគិយភេទតោ ទសវិធសំយោជនាទិ។
សព្វេ អច្ឆរិចិត្តិ សព្វសត្តេ អតិក្កមិត្វា បវត្តរុចិ។ អដ្ឋមកន្តិ សោតាបត្តិមគ្គជ្ជំ
សន្ធាយ វេទតិ។ សោតាបន្នោតិ ជលជ្ជោ គហិតោ។

សោរច្ឆន្តិ “តត្ថ កតមំ សោរច្ឆំ? យោ កាយិកោ អរិទិក្កមោ, វាចសិកោ
អរិទិក្កមោ, កាយិកាវាចសិកោ អរិទិក្កមោ, ឥទំ វុច្ឆតិ សោរច្ឆំ, សព្វាបិ
សីលសំវរោ សោរច្ឆ”ន្តិ (ធម. ស. ១៣៤៩) វេទនតោ សុចិសីលំ “សោរច្ឆ”ន្តិ វុត្តំ។
ករុណាតិ ករុណាព្រហ្មវិហារមាហា។ ករុណាបុព្វភាគោតិ តស្ស បុព្វភាគំ
ឧបចារជ្ឈានំ វេទតិ។

ធុរិយេន លាទេនាតិ អារម្មណ្ឌបនិជ្ឈានលក្ខណ្ឌបនិជ្ឈានភេទតោ ធុរិយេន
លាទេនាមនេន។ បញ្ចវិធមិច្ឆាជីវសេនាតិ

កុហនាលបនានេមិត្តិកតានិប្បសិកតាលាកេនលាភំនិជិតីសនតាសម្ពាត-
បញ្ចវិធមិច្ឆាជីវេសេន។ នលិប្បតីតិ នអល្លិយតិ អនុសយតោ
អារម្មណករណតោ វា តណ្ហាទិដ្ឋិអភិនិវេសាការតោ។ សេសមេត្ត
ឧត្តានមេវ។

នាគសុត្តន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. មិគសាលាសុត្តន្តវណ្ណនា

៤៤. ទុតិយេ សមសមគតិយាតិ ក-ការស្ស យ-ការវសេន និទ្ទេសោតិ
អាហា “សមភាវេនេវ សមគតិកា”តិ។ ភវិស្សន្តីតិ អតីតត្ថេ អនាគតវចនំ
កតន្តិ អាហា “ភវិស្សន្តីតិ ជាតា”តិ។ បុរាណស្ស ហិ ឥសិទត្តស្ស ច សមគតិកំ
សន្ធាយ សា ឯវមាហា។

អម្ពកាតិ មាតុកាមោ។ ឧបចារវចនញ្ចេតំ។ ឥត្ថិសុ យទិទំ អម្ពកា
មាតុកាមោ ជននី ជនិកាតិ។ តេនាហា “ឥត្ថិ ហុត្វា ឥត្ថិសញ្ញាយ ឯវ
សមន្នាគតា”តិ។

ទិដ្ឋិយា បដិវិជ្ឈិតត្ថំ អប្បដិវិទ្ធំ ហោតីតិ អត្ថតោ ការណតោ ច បញ្ញាយ
បដិវិជ្ឈិតត្ថំ អប្បដិវិទ្ធំ ហោតិ, និដ្ឋជំ និគ្គម្ហំ កត្វា យាថាវតោ អវិទិតំ ហោតិ។
សមយេ សមយេ កិលេសេហិ វិមុច្ចនកំ បីតិចាមោជ្ឈំ ឥធសាមាយិកំ ម-ការេ
អការស្ស ធីយំ កត្វា។ តេនាហា - “សាមាយិកម្មវិមុត្តិ នលភតីតិ
កាលានុកាលំ ធម្មស្សវនំ និស្សាយ បីតិចាមោជ្ឈំ នលភតី”តិ។ បមិណាត្តិ
ឯត្ថ អារម្មត្ថោ ប-សន្នោតិ អាហា “តុលេតុំ អារភន្តី”តិ។ បណីតោតិ វិសិដ្ឋោ។

តទន្តវន្តិវចនវិបល្លាសេន ឧបយោគត្ថេ សាមីវចនំ កតត្ថិ អាហា “តំ អន្តរំ
តំ ការណា”ន្តិ។ លោកស្ស អបរាបរុប្បត្តិយា ពហុវចនវសេន “លោកធម្មា”តិ
វុត្តា។ សីលេនវិសេសី អហោសិ មេជ្ជនធម្មវិវតិយា សមន្នាគតត្តា។

មិគសាលាសុត្តន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣-៦. ឥណ្ឌាសុត្តាទិវណ្ណនា

៤៥-៤៨. តតិយេ ទលិទ្ធោ នាម ទុគ្គតោ, តស្ស ភារោ ទាលិទ្ធិយំ។ ន ឯតស្ស
សកំ សាបតេយ្យន្តិ អស្សកោ, អសាបតេយ្យោ។ តេនាហា “អត្តនោ សន្តកេន
រហិតោ”តិ។ “ពុទ្ធោ ធម្មា សង្ឃោ”តិ វុត្តេ “សម្មាសម្ពុទ្ធោ ភគវា, ស្វាភ្នាតោ
ធម្មា, សុប្បជិបន្នោ សង្ឃោ”តិ កេនចិ អកម្មិយភារេន ឱកប្បនំ
រតនត្ថយគុណោ ឱកាហេត្វា កប្បនំ ឱកប្បនសទ្ធា នាម។ “ឥទំ អកុសលំ កម្មំ
នោ សកំ, ឥទំ បន កម្មំ សក”ន្តិ ឯវំ ព្យតិរេកតោ អន្ទយតោ ច
កម្មស្សកតជាទនបញ្ញា កម្មស្សកតបញ្ញា។ តិវិជញ្ជំ ទុច្ចរិតំ អត្តនា កតម្មិ
សកកម្មំ នាម ន ហោតិ អត្តភព្វនតោ។ សុចរិតំ សកកម្មំ នាម
អត្តជននតោ។ ឥណ្ឌាទានស្មិន្តិ បច្ចត្តវចនត្ថេ ឯតំ ភុម្មន្តិ អាហា “ឥណ្ឌាគ្គហាលំ
វទាមី”តិ។

កដគ្គាហោតិ កតំ សព្វសោ សិទ្ធមេវ កត្វា គហាលំ។ សោ បន
វិជយលាភោ ហោតីតិ អាហា “ជយគ្គាហោ”តិ។ ហិរិមនោ ឯតស្សាតិ
ហិរិមនោតិ អាហា “ហិរិសម្បយុត្តចិត្តោ”តិ, ចាបជិតុច្ឆនលក្ខណាយ ហិរិយា
សម្បយុត្តចិត្តោតិ អត្តោ។ ឱត្តប្បតិ ឱត្តិជ្ជតិ ភាយតិ សីលេនាតិ ឱត្តប្ប្និ,
ឱត្តប្បន សមន្នាគតោ។ និរាមិសំ សុខន្តិ តតិយជ្ឈានសុខំ
ទូរសមុស្សាវិតកាមាមិសត្តា។ ឧបេក្ខន្តិ ចតុត្ថជ្ឈានុបេក្ខំ, ន យំ កិញ្ចិ

ឧបេក្ខាវេទនន្តិ អាហា “ចតុត្ថជ្ឈានុបេក្ខ”ន្តិ។ អារទ្ធវិវិយោតិ
បគ្គហិតបរិបុណ្ណាកាយិ កេចតសិកវិវិយោតិ អត្ថោ។ យោ គណសង្គណិកំ
វិនោទេត្វា ចតុសុ ឥវិយាបថេសុ អជ្ឈអារម្ភវត្ថុវសេន ឯកកោ ហោតិ, តស្ស
កាយិកំវិវិយំ អារទ្ធិ នាម ហោតិ។ ចិត្តសង្គណិកំវិនោទេត្វា
អជ្ឈសមាបត្តិវសេន ឯកកោ ហោតិ។ គមនេ ឧប្បន្នកិលេសស្ស ថានំ
ចាបុណិភុំ ន ទេតិ, ថានេ ឧប្បន្នកិលេសស្ស និសង្កំ, និសង្កាយ
ឧប្បន្នកិលេសស្ស សយនំ ចាបុណិភុំ ន ទេតិ, ឧប្បន្នជ្ជានេយេវ កិលេសេ
និគ្គល្ហាតិ។ អយំ ចេតសិកំវិវិយំ អារទ្ធិ នាម ហោតិ។ បដិបក្ខទ្ធវិភាវេន
សេដ្ឋជ្ជេន ច ឯកោ ឧទេតីតិ ឯកោធិ, ឯកគ្គតា។ តស្ស យោគតោ ឯកគ្គចិត្តោ
ឥធិ ឯកោធិ។ បដិបក្ខតោ អត្តានំ និចាតិ, តំ វា និបយតិ វិសោសេតីតិ
និបកោ។ អញ្ញាតំ កាយាធិភេទំ អារម្មណំ សាតិសយាយ សតិយា សរតីតិ
សតោ។ តេនាហា “ឯកគ្គចិត្តោ”តិអាទិ។

អកុប្បា មេវិមុត្តិ មយ្ហំ អរហត្តជលវិមុត្តិ អកុប្បតាយ
អកុប្បារម្មណតាយ ច អកុប្បា។ សា ហិ រាគាធិហិ ន កុប្បតីតិ
អកុប្បតាយបិ អកុប្បា។ អកុប្បំ និព្វានមស្ស អារម្មណន្តិ
អកុប្បារម្មណតាយបិ អកុប្បា។ តេនេវាហា “អកុប្បារម្មណត្ថា”តិអាទិ។
កវសំយោជនានន្តិ

កាមរាគបដិយមានទិដ្ឋិវិចិត្តិក្ខាសីលព្ពតបរាមាសកវរាគសស្សមច្ចរិយ-
អវិជ្ជាសង្ខាតានំ ទសន្តំ សំយោជនានំ។ ឥមាធិ ហិ សត្តេ កវេសុ សំយោជន្តិ
ឧបនិពន្ធន្តិ កវាភវេន សំយោជន្តិ, តស្មា កវសំយោជនានីតិ វុច្ចន្តិ។ វិណាសវោ
ឧត្តមអណាណោ កិលេសឥណានំ អភាវតោ។ អញ្ញោ ហិ សត្តា យាវ ន
កិលេសា បហិយន្តិ, តាវ សឥណា នាម អសេវិវិហារភាវតោ។ ចតុត្ថាធិនិ
ឧត្តានត្ថានិ។

ឥណ្ឌាសុត្តន្តបិដកនិដ្ឋិតា។

៧. ខេមសុត្តន្តបិដក

៤៩. សត្តមេ វុត្តព្រហ្មចរិយវាសោតិ និវុត្តព្រហ្មចរិយវាសោ។
កតករណីយោតិ ឯត្ថ ករណីយន្តិ បរិញ្ញាបហានការវនាសច្ចិកិរិយមាហា។ តំ
បនយស្មា ចត្វហិ មគ្គហិ បច្ឆេកំ ចត្វសុ សច្ឆេសុ កត្តព្ពត្តា សោឡសវិធំ
វេទិតព្ពំ។ តេនាហ “ចត្វហិ មគ្គហិ កត្តព្ព”ន្តិ។ ខន្ធកិលេសអភិសង្ការសង្ការតា
តយោ ឌីសីទាបនជ្ជន ភាវវិយាតិ ភាវា។ តេ ឌីហិតា ឌីរោចិតា និក្ខត្តា
ចាតិតា ឯតេនាតិ ឌីហិតភាវា។ តេនាហ “ខន្ធការំ... បេ... ឌីតារត្វា បិតោ”តិ។
អនុប្បត្តោ សនត្តន្តិ អនុប្បត្តសនត្តោ។ សនត្តោតិ ច សកត្តមាហា ក-ការស្ស
ទ-ការំ កត្វា។ ឯត្ថ ហិ អរហន្តំ អត្តនោ យោនិសោមនសិការាយត្តត្តា
អត្ថបនិពន្ធដ្ឋន សសន្តានបរិយាបន្នត្តា អត្តានំ អវិជហនជ្ជន អត្តនោ
ឧត្តមត្ថន ច អត្តនោ អត្តត្តា “សកត្តោ”តិ វុច្ចតិ។ តេនាហ “សនត្តោ វុច្ចតិ
អរហន្ត”ន្តិ។ សម្មទញ្ញាវិមុត្តោតិ សម្មា អញ្ញាយ វិមុត្តោ, អច្ឆិន្ទក្ខតាយ
មគ្គបញ្ញាយ សម្មា យថាភូតំ ទុក្ខាទីសុ យោ យថា ជានិតញ្ចោ, តថា ជានិត្វា
វិមុត្តោតិ អត្តោ។ តេនាហ “សម្មា ហេតុនា”តិ អាទិ។ វិមុត្តោតិ ច ទ្វេវិមុត្តិយោ
សព្ពស្ស ចិត្តសំកិលេសស្ស មគ្គោ និព្វានាធិមុត្តិ ច។ និព្វានេ អធិមុច្ឆនំ តត្ថ
និន្នោទាណបញ្ញាតាយ។ អរហា សព្ពកិលេសេហិ វិមុត្តចិត្តត្តា ចិត្តវិមុត្តិយា
វិមុត្តោ។ និព្វានំ អធិមុត្តត្តា និព្វានេវិមុត្តោ។ សេសមេត្ត ឧត្តានមេវ។

ខេមសុត្តន្តបិដកនិដ្ឋិតា។

៨. ឥន្ទ្រិយសំវរសុត្តន្តបិដក

៥០. អដ្ឋមេ ឧបនិស័ទតិ ជលំ ឯត្តាតិ ការណំ ឧបនិសា។

យថាភូតញ្ញាណធស្សនន្តិ យថាសភាវជាននសម្ពាតំ ធស្សនំ។ ឯតេន
តរុណារិបស្សនំ ធស្សនតិ។ តរុណារិបស្សនា ហិ ពលរិបស្សនាយ បច្ចយោ
ហោតិ។ តរុណារិបស្សនាតិ នាមរូបបរិគ្គហេ ញ្ញាណំ, បច្ចយបរិគ្គហេ ញ្ញាណំ,
សម្មសនេ ញ្ញាណំ, មគ្គាមគ្គេ វេត្តបេត្វា បីតញ្ញាណន្តិ ចតុន្តំ ញ្ញាណានំ
អធិវចនំ។ និព្វិន្ទតិ ឯតាយាតិ និព្វិន្ទា។ ពលរិបស្សនាតិ ភយតុបដ្ឋានេ ញ្ញាណំ
អាទិនវានុបស្សនេ ញ្ញាណំ មុច្ឆិតុកម្យតាញ្ញាណំ សម្ពារុបេក្ខាញ្ញាណន្តិ ចតុន្តំ
ញ្ញាណានំ អធិវចនំ។ បដិសម្ពាទុបស្សនា បន មុច្ឆិតុកម្យតាបក្ខិកា ឯវ។
“យាវ មគ្គាមគ្គញ្ញាណធស្សនវិសុទ្ធិ, តាវ តរុណារិបស្សនា”តិ ហិ វចនតោ
ឧបក្កិលេសវិមុត្តឧទយព្ពយញ្ញាណតោ ពលរិបស្សនា។ វិវដ្ឋតិ អរិយោ
សម្ពារតោ ឯតេនាតិ វិរាតោ, អរិយមគ្គោ។ អរហត្តជលន្តិ ឧក្កជ្ជនិទ្ទេសតោ
វុត្តំ។ ឥន្ទ្រិយសំវរស្ស សីលរក្ខណាហេតុត្តា វុត្តំ “សីលានុរក្ខណាឥន្ទ្រិយសំវរោ
កថិតោ”តិ។

ឥន្ទ្រិយសំវរសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥. អាណន្ទសុត្តវណ្ណានា

៥១. នវមេ វេរាភិក្ខុវិហារន្តិ ពហុស្សុតា អាគតាគមាតិអាទិចាឡិបទេសុ
ឥមិនាវ នយេន អត្តោ ធន្នញ្ញោ - សីលានិគុណានំ ជីវភាវប្បត្តិយា វេរា។
សុត្តកេយ្យាទិ ពហុ សុតំ ឯតេសន្តិ ពហុស្សុតា។ វាចុក្កតធារណោន សម្មនេវ
គរុនំ សន្តិកេ អាគមិតភាវេន អាគតោ បរិយត្តិធម្មសម្ពាតោ អាគមោ
ឯតេសន្តិ អាគតាគមា។ សុត្តាតិធម្មសម្ពាតស្ស ធម្មស្ស ធារណោន ធម្មធរា។
វិនយធារណោន វិនយធរា។ តេសំយេវ ធម្មវិនយានំ មាតិកាយ ធារណោន
មាតិកាធរា។ តត្ថ តត្ថ ធម្មបរិបុណ្ណាយ បរិបុណ្ណតិ។ តំ អត្ថបរិបុណ្ណាយ បរិបញ្ញតិ

វីមសតិ វិចារតិ។ ឥទំ, កន្តេ, កជំ, ឥមស្ស ក្ខត្តាតិ
បរិបុច្ឆនបញ្ញាណការទស្សនំ។ អារិវដលោវ ចាឡិយា អត្ថំ
បទេសន្តរចាឡិទស្សនេន អាគមតោ វិវរន្តិ។ អនុត្តានីកតញ្ច យុត្តិវិការនេន
ឧត្តានីករោន្តិ។ កម្ពុជ្ជានិយេសុ ធម្មេសុ សំសយុប្បត្តិយា ហេតុយា
គណ្ឌិជ្ជានភូតេសុ ចាឡិបទេសុ យាថាវតោ វិនិច្ឆយទានេន កម្ពុជ្ជំ បដិវិនោទេន្តិ។

អាននុសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១០. ខត្តិយសុត្តវណ្ណានា

៥២. ទសមេ ភោគេ អធិប្បាយោ ឯតេសន្តិ ភោគាធិប្បាយា។ បញ្ញត្តាយ
ឯតេសំ មនោ ឧបវិចរតីតិ បញ្ញបរិចារា។ បថវិយា នាយត្តាយ វា ចិត្តំ
អភិនិវេសោ ឯតេសន្តិ បថវីភិនិវេសា។ មន្តា អធិជ្ជានំ បតិជ្ជា ឯតេសន្តិ
មន្តាធិជ្ជានា។ ឥមិនា នយេន សេសបទានិបិ វេទិតញ្ញានិ។ សេសំ ឧត្តានមេ។

ខត្តិយសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១១. អប្បមាទសុត្តវណ្ណានា

៥៣. ឯកាទសមេ ជង្គុលានន្តិ ឯត្ថ យោ និបិច្ឆលោ ន អន្ធចោ និរុទកតាយ
ចទ្ធលូខោ ភូមិប្បទេសោ, សោ “ជង្គុលោ”តិ វុច្ចតិ។ តព្វហុលតាយ បន ឥធ
សញ្ញោ ភូមិប្បទេសោ ជង្គុលោ។ តស្មី ជង្គុលេ ជាតា ភវាតិ វា ជង្គុលា, តេសំ
ជង្គុលានំ។ ឯវញ្ញំ នទិចរានម្បិ ហត្ថិនំ សង្កហោ កតោ ហោតិ សមោធាតញ្ញានំ
វិយ សមោធាយកានម្បិ ឥធ ជង្គុលគ្គហលោន គហេតព្វតោ។
បថវីតលចារីនន្តិ ឥមិនា ជលចារិនោ ច និវត្តតិ អធិស្សមានចាទត្តា។
“ចាលារាន”ន្តិ សាធារណវចនម្បិ “បទជាតានី”តិ សទ្ធន្តរសន្និទានេន

វិសេសនិវិជ្ជមេវ ហោតីតិ អាហា “សមាទកមាណា”ន្តិ។ “មុត្តកត”ន្តិអាទីសុ
(ម. និ. ២.១១៩; អ. និ. ៩.១១) គត-សន្តោវិយ ឥធ ជាត-សន្តោ អនត្តន្តរោតិ អាហា
“បទជាតានីតិ បទានី”តិ។ សមោធានន្តិ សមវរោធំ, អន្តោគធំ វា។ តេនាហា
“ឌីធានំ ឧបនិក្ខេបំ គច្ឆន្តី”តិ។ ក្នុងផ្ដាតិ ចារិមន្តេន ក្នុង ឧបគច្ឆន្តិ។ ក្នុងនិម្មាតិ
ក្នុងនិម្មាតិ បរិសនវសេន ក្នុង និម្មា។ ក្នុងសមោសរណាតិ និម្មេ
អនុបរិសនវសេន ច អាហាច្ច អវត្តានេន ច ក្នុង សមោធិហិតា បិតា។ វល្លោ
បតមាទេ សព្វានិ ភូមិយំ បតន្តីតិ អាហា “វល្លោនុវត្តកានិ ភវន្តី”តិ។

អប្បមាទសុត្តវល្លោនា និដ្ឋិតា។

១២. ធម្មិកសុត្តវល្លោនា

៥៤. ឆ្មាទសមេ ជាតិភូមិយន្តិ ឯត្ថ ជននំ ជាតិ, ជាតិយា ភូមិ ជាតិភូមិ,
ជាតជ្ជានំ។ តំ ខោ បនេតំ នេវ កោសលមហារាជាទីនំ, ន ចង្គិព្រាហ្មណាទីនំ, ន
សក្កសុយាមសន្តសិវាទីនំ, ន អសីតិមហាសាវកានំ, ន អញ្ញេសំ សត្តានំ
“ជាតិភូមិ”តិ វុច្ឆតិ។ យស្ស បន ជាតទិវសេ ទសសហស្សី លោកធាតុ
ឯកទ្ធដមាលាវិប្បកិល្លាកុសុមវាសចុល្លាកណាសុគន្ធា សព្វចាលិដុល្លមិវ
នន្តនវនំ វិរោចមាទា បទុមិនិបល្លោ ឧទកតិទ្ធីវិយ អកម្មិត្ថ, ជច្ឆន្ទាទីនព្វា
រូបទស្សនាទីនិ អនេកានិ ចាជិហារិយានិ បវត្តីសុ។ តស្ស
សព្វញ្ញោពោធិសត្តស្ស ជាតជ្ជានំ, សាតិសយស្ស បន
ជនកកបិលវត្ថុសន្និស្សយោ “ជាតិភូមិ”តិ វុច្ឆតិ។ ជាតិភូមកា ឧចាសកាតិ
ជាតិភូមិវាសិនោ ឧចាសកា។ សន្តនេត្វា សព្វសោ តនេត្វា បត្តិវត្វា បិតមូលានិ
មូលសន្តានកានិ។ តានិ បន អត្ថតោ មូលានិយេវាតិ អាហា
“មូលសន្តានកានន្តិ មូលាន”ន្តិ។

ជាតិធីវសេ អាវុជានំ ជាតិតត្តា, រញ្ជោ អបរិមិតស្ស ច សត្តកាយស្ស
អនត្តតោ បរិចាលនសមត្តតាយ ច “ជាតិចាលោ” តិ លទ្ធនាមត្តា វុត្តំ
“នាមេន ជាតិចាលោ” តិ។ គោវិន្នោតិ គោវិន្និយាភិសេកេន អភិសិទ្ធា,
គោវិន្នស្ស ហ្មនេ ឋបនាភិសេកេន អភិសិទ្ធាតិ អត្ថោ។ តំ កិរ តស្ស
ព្រាហ្មណស្ស កុលបរម្បរាគតំ ហ្មនន្តរំ។ តេនាហ “ហ្មនេន មហាគោវិន្នោ” តិ។
គរំ បញ្ញញ្ញវិន្នតិ បដិលភតីតិ គោវិន្នោ, មហាគោវិន្នោ តិ មហាគោវិន្នោ។
គោតិ ហិ បញ្ញាយេតំ អធិវចនំ “គច្ឆតិ អត្ថេ ពុជ្ឈតី” តិ កត្វា។ មហាគោវិន្នោ
ច អម្ពាគំ ពោធិសត្តោយេវ។ សោ កិរ ធិសម្បតិស្ស នាម រញ្ជោ បុរោហិតស្ស
គោវិន្នព្រាហ្មណស្ស បុត្តោ ហុត្វា អត្តនោ បិតុស្ស ច រញ្ជោ ច អច្ចយេន តស្ស
បុត្តោ វេណុ, សហាយា ចស្ស សត្តក្ខ, ព្រាហ្មធន្តោ, វេស្សក្ខ, ភរតោ, ទ្វេ
ធនវជ្ជាតិ ឥមេ សត្ត រាជានោ យថា អញ្ញមញ្ញំ នវិវទន្តិ។ ឯវំ រដ្ឋេ បតិជ្ជាបេត្វា
តេសំ អត្តធម្មេ អនុសាសន្តេ ជម្ពុធិបតលេ សព្វេសំ រាជាវ រញ្ជំ, ព្រាហ្មាវ
ព្រាហ្មណានំ, ទេវោវ គហបតិកានំ សក្កតោ គរុកតោ មាធិតោ បូជិតោ
អបចិតោ ឧត្តមការវជ្ជានំ អហោសិ។ តេន វុត្តំ “វេណុអាធិនំ សត្តន្នំ រាជ្ជនំ
បុរោហិតោ” តិ។ ឥមេវ សត្ត ភាវណា មហារាជានោ។ វុត្តញ្ញោតំ -

“សត្តក្ខ ព្រាហ្មធន្តោ ច, វេស្សក្ខ ភរតោ សហ;
វេណុ ទ្វេ ច ធនវជ្ជា, តទាសុំ សត្ត ភាវណា” តិ។ (ធិ. និ. អដ្ឋ. ២.៣០៨);

រញ្ជោ ធិជ្ជធម្មិកសម្បរាយិកត្តានំ បុរោវិជានតោ បុរេ សិរិជានតោ
បុរោហិតោ។ កោធាមគន្ធនាតិ កោធាសម្ព័ន្ធតេន បូតិគន្ធនេ។ ករុណា អស្ស
អត្ថិតិ ករុណាន្តិ សបុព្វភាគករុណាជ្ឈានំ វុត្តន្តិ អាហ “ករុណាយ ច
ករុណាបុព្វភាគេ ច បិតា” តិ។ យកាវេ សន្និវសេន អាគតោតិ អាហ
“យេតេតិ ឯតេ” តិ។ អរហត្តតោ បដ្ឋាយ សត្តមោតិ សកទាគាមិ។

សកទានាមី ឧបាទាយាតិ សកទានាមិការំ បដិច្ច។ សកទានាមិស្ស ហិ
បញ្ចិន្ទ្រយានិ សកទានាមិការំ បដិច្ច មុទ្ធនិ នាម ហោន្តិ។ សេសមេត្ត
សុវិញ្ញ័យ្យមេវ។

ធម្មិកសុត្តន្តបិដកនិដ្ឋិតា។

ធម្មិកវគ្គបិដកនិដ្ឋិតា។

បឋមបណ្ណាសកំ និដ្ឋិតំ។

២. ទុតិយបណ្ណាសកំ

៦. មហាវគ្គោ

១. សោណសុត្តន្តបិដក

៥៥. ធម្មស្ស បឋមេ និសីទិ ភគវា បញ្ញាត្ត អាសនេតិ វត្ថុ កី តំ អាសនំ
បឋមមេវ បញ្ញាត្តំ, ឧទាហុ ភគវន្តំ ទិស្វា បញ្ញាត្តន្តិ ចេ? ភគវតោ ធរមានកាលេ
បធានិកភិក្ខុនំ វត្ថុមេតំ, យទិទំ អត្ថនោ វសនជ្ជានេ ពុទ្ធាសនំ បញ្ញាបេត្វាវ
និសីទនន្តិ ទស្សន្តោ អាហា “បធានិកភិក្ខុ” តិអាទិ។ ពុទ្ធកាលេ កិវ យត្ថ យត្ថ
ឯកោបិ ភិក្ខុវិហារតិ, សព្ពត្ថ ពុទ្ធាសនំ បញ្ញាត្តមេវ ហោតិ។ កស្មា? ភគវា ហិ
អត្ថនោ សន្តិកេ កម្មជ្ជានំ គហេត្វា ជាសុកជ្ជានេ វិហារន្តេ មនសិ ករោតិ -
“អសុកោ មយ្ហំ សន្តិកេ កម្មជ្ជានំ គហេត្វា គតោ, អសក្ខិ នុ ខោវិសេសំ
និព្វត្តតុ, នោ” តិ។ អថ នំ បស្សតិ កម្មជ្ជានំ វិស្សន្តេត្វា អកុសលវិភក្តំ
វិភក្តយមានំ, តតោ “កថញ្ញា នាម មាទិសស្ស សត្តុ សន្តិកេ កម្មជ្ជានំ គហេត្វា
វិហារន្តំ ឥមំ កុលបុត្តំ អកុសលវិភក្តា អធិកវិត្វា អនមតត្ថេ វដ្ឋទុក្ខេ

សំសារស្សន្តី”តិ តស្ស អនុគ្គហត្ថំ តត្ថេវ អត្តានំ ទស្សេត្វា តំ កុលបុត្តំ
ឡីវទិត្វា អាកាសំ ឧប្បតិត្វា បុន អត្តនោ វសនដ្ឋានមេវ គច្ឆតិ។ អថេវ
ឡីវទិយមាណោ តេ ភិក្ខុ ចិន្តយីសុ “សត្តា អម្ពាភំ មនំ ជាទិត្វា អាកត្តា អម្ពាភំ
សមីបេ បិតំយេវ អត្តានំ ទស្សេតិ។ តស្មី ខណោ, ‘ភន្តេ, ឥដ និសីទេ ជនីសីទថា’តិ
អាសនបរិយេសនំ នាម ភារោ”តិ។ តេ អាសនំ បញ្ញាបេត្វាវ វិហារន្តិ។ យស្ស បីបំ
អត្តិ, សោ តំ បញ្ញាបេតិ។ យស្ស នត្តិ, សោ មញ្ញំ វា ជលកំ វា ចាសាណំ វា
វាលីកាបុញ្ញំ វា បញ្ញាបេតិ។ តំ អលកមាណា បុរាណបណ្ឌិតិបិ សំកឡិក្ខត្វា តត្ថ
បំសុកុលំ បត្តិត្វា វេបេន្តិ។

សត្ត សភាតិ - ឆន្ទោ, ឧសភោ, គន្ធារោ, មជ្ឈិមោ, បញ្ចមោ, ធរេតោ,
និសាទោតិ ឯតេ សត្ត សភា។ តយោ តាមាតិ - ឆន្ទតាមោ, មជ្ឈិមតាមោ,
សាធារណតាមោតិ តយោ តាមា, សមូហាតិ អត្តោ។ មនុស្សលោកេ
វីណាវាទនា ឯកេកស្ស សរស្ស វសេន តយោ តយោ មុច្ឆនាតិ កត្វា
ឯកវីសតិ មុច្ឆនា។ ទេវលោកេ វីណាវាទនា បន សមបញ្ញាស មុច្ឆនាតិ វទន្តិ។
តត្ថ ហិ ឯកេកស្ស សរស្ស វសេន សត្ត សត្ត មុច្ឆនា, អន្តរស្ស សរស្ស ច
ឯកាតិ សមបញ្ញាស មុច្ឆនា។ តេនេវ សក្កបញ្ញាសុត្តសំវណ្ណនាយំ (ធិ. និ. អដ្ឋ.
២.៣៤៥) “សមបញ្ញាស មុច្ឆនា មុច្ឆេត្វា”តិ បញ្ចាសិខស្ស វីណាវាទនំ
ទស្សេន្តេន វុត្ថំ។ ហេតុឯកេកស្ស សរស្ស សត្ត សត្ត
ហេតុភេទា, យតោ សរស្ស មណ្ឌលតាវវត្តានំ ហោតិ។
ឯកេកស្ស សដ្ឋានវិសេសោ តិស្សោ ធុរេ ចតស្សោ ចតស្សោ តិស្សោ ធុរេ
ចតស្សោតិ ធូរវីសតិ សុតិភេទា ច ឥន្ទ្រតា។

អតិកាឡំ អារទ្ធិន្តិ ជិនមិទ្ធជម្ពិតត្តានំ វ្យាបសមត្ថំ អតិវិយ អារទ្ធិ។ សព្ពត្ថ
និយុត្តា សព្ពត្ថិកា។ សព្ពេន វា លីនុទ្ធច្ចបក្ខិយេន អត្ថតព្ពា សព្ពត្ថិកា។

សមថោយេវ សមជនិមិត្តំ។ ឯវំ សេសេសុបិ។ ឧយា រាគស្សវីតរាគត្តាតិ ឯត្ថ
យស្មា ពាហិរកោ កាមេសុវីតរាគោ ន ឧយា រាគស្សវីតរាគោ សព្ពសោ
អវិប្បហ័នរាគត្តា។ វិក្ខម្ហិតរាគោ ហិ សោ។ អរហា បន ឧយា ឯវំ, តស្មា វុត្តំ
“ឧយា រាគស្សវីតរាគត្តា”តិ។ ឯស នយោ ទោសមោហេសុបិ។

លាភសក្ការសិលោកំ និកាមយមាណោតិ ឯត្ថ លព្ពតិ ចាបុណ្ណិយតីតិ
លាភោ, ចតុន្ទំ បច្ចយានមេតំ អធិវចនំ។ សក្កច្ចំ កាតព្វោតិ សក្ការោ។ បច្ចយា
ឯវំ ហិ បណ្ឌិតបណ្ឌិតា សុន្ទរសុន្ទរា អភិសម្ពិទ្ធា កតា “សក្ការោ”តិ វុច្ចតិ,
យា ច បរេហិ អត្ថនោ ការវកិរិយា, បុច្ឆាធិហិ វា បូជា។ សិលោកោតិ
វណ្ណភណ្ឌំ។ តំ លាភញ្ច, សក្ការញ្ច, សិលោកញ្ច, និកាមយមាណោ,
បវត្ថយមាណោតិ អត្ថោ។ តេនេវាហ “ចតុបច្ចយលាភញ្ច...បេ...
បត្ថយមាណោ”តិ។

ជូណន្តិ បស្ចនំ ពន្ធនត្ថាយ និខាតត្ថម្ភសម្ពាតំ ជូណំ។ សេសំ
សុវិញ្ញយ្យមេវ។

សោណសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. ជគ្គនសុត្តវណ្ណានា

៥៦. ធុតិយេ សមធាសីតិ សមន្តតោ អធាសិ។ សព្ពភាគេន
បរិជន្ននបលនាការេន អបចិតី ទស្សេតិ។ វត្ថំ កិរេតំ ពាឡ្ហគិលានេនបិ វុឡ្ហតរំ
ទិស្វា ឧដ្ឋិតាការេន អបចិតិ ទស្សេតញ្ច។ តេន បន “មា ចលិ មា ចលី”តិ
វត្ថព្វោ, តំ បន ចលនំ ឧដ្ឋានាការេនស្សនំ ហោតីតិ អាហ “ឧដ្ឋានាការំ
ទស្សេតី”តិ។ សន្តិមាណិ អាសនាជិតិ បឋមមេវ បញ្ញត្តាសនំ សន្ធាយ វេទតិ។
ពុទ្ធកាលស្មិត្តា ឯកស្សបិ ភិក្ខុនោ វសនជ្ជានេ - “សចេ សត្តា អាគច្ឆិស្សតិ,

អាសន៍ បញ្ញត្តិមេរៀន ហោត្វ" តិ អន្តមសោ ជលកមត្តម្បិ បណ្ណាសន្តារមត្តម្បិ
បញ្ញត្តិមេរៀន។ ឧបនិយំ យាបនិយន្តិ កង្ខ ទុក្ខំ ឧមត្ថំ, ភិយាបនំ វា យាបេត្ថំ
សក្កាតិ បុច្ឆតិ។ សីសវេទនាតិ កុតោចិ និក្ខមិត្ថំ អលកមាទេហិ វាតេហិ
សមុដ្ឋាបិតា ពលវតិយោ សីសវេទនា ហោត្តិ។

ជក្កនសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. ធម្មភិជាតិសុត្តវណ្ណានា

៥៧. តតិយេ អភិជាតិយោតិ ឯត្ថ អភិ-សន្តោ ឧបសគ្គមត្តំ, ន
អត្ថវិសេសោតកោតិ អាហា "ធម្មជាតិយោ" តិ។ អភិជាយតីតិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ
នយោ។

ឧរព្វេ ហនន្តិតិ ឱវត្តិកា។ ឯវំ សូករិកាធយោ វេទិតញ្ច។ រោទេន្តិ
កុរុរកម្មន្តតាយ សប្បជិតទ្វេ សត្ត អស្សនិ មោចេន្តិតិ វុទ្ធា, តេ ឯវំ លុទ្ធា រ-
ការស្ស ល-ការំ កត្វា។ ឥមិនា អញ្ញេបិ យេ កេចិ មាគរិកា នេសានា វុត្តា, តេ
ចាបកម្មប្បសុតតាយ "កណ្តាភិជាតិ" តិ វេទិតិ។

ភិក្ខុតិ ច ពុទ្ធសាសនេ ភិក្ខុ។ តេ កិរ សច្ចន្តរាគេន បរិភុញ្ញន្តិតិ
អធិប្បាយេន ចត្វសុ បច្ចយេសុ កណ្តាកេ បក្ខិបិទ្វា ខាទន្តិតិ
"កណ្តាកុត្តិកា" តិ វេទិតិ។ កស្មាតិ ចេ? យស្មា តេ បណ្ឌិតេ បច្ចយេ
បដិសេវន្តិតិ តស្ស មិច្ឆាគាហោ។ ញាយលទ្ធិបិ បច្ចយេ ភុញ្ញមាណ
អាជីវកសមយស្ស វិលោមគ្គាហិតាយ បច្ចយេសុ កណ្តាកេ បក្ខិបិទ្វា ខាទន្តិ
នាមាតិ វេទិតិ។ អថ វា កណ្តាកុត្តិកា ឯវំនាមកា ឯកេ បព្ពជិតា, យេ
សវិសេសំ អត្តកិលមថានុយោគំ អនុយុត្តា។ តថា ហិ តេ កណ្តាកេ វត្តន្តា វិយ

ហោរ្ន្និតិ “កណ្តាកុត្តិកា”តិ វុត្តា។ ឥមមេវ ច អត្ថវិកប្បំ សន្ធាយាហ
“កណ្តាកុត្តិកាតិ សមណា នាមេតេ”តិ។

លោហិតាភិជាតិ នាម និគណ្ណា ឯកសាដកាតិ វុត្តា។ តេ កិវ ឋត្វា
ភុញ្ញននហានប្បដិក្ខេតាធិវតសមាយោគេន បុរិមេហិ ធ្វើហិ បណ្ណាវតរា។

អចេលកសាវកាតិ អាជីវកសាវកេ វទតិ។ តេ កិវ អាជីវកលទ្ធិយា
សុវិសុទ្ធិចិត្តតាយ និគណ្ណេហិបិ បណ្ណាវតរា។ ឯវញ្ច កត្វា អត្ថនោ
បច្ចយនាយកេ និគណ្ណេហិបិ ជេដ្ឋកតវេ ករោតិ។

អាជីវកា អាជីវកិច្ចិយោ “សុក្កាភិជាតិ”តិ វុត្តា។ តេ កិវ បុរិមេហិ ចត្វហិ
បណ្ណាវតរា។ នន្ទានយោ ហិ តថាវុបំ អាជីវកប្បដិបត្តិ ឧក្កំសំ ចាបេត្វា បីតា,
តស្មា និគណ្ណេហិ អាជីវកសាវកេហិ ច បណ្ណាវតរាតិ “បរមសុក្កាភិជាតិ”តិ
វុត្តា។

ពិលំ ឱលក្កេយ្យន្តិ មំសភាគំ ញ្ញារុនា វា កេនចិ វា គន្ធិត្វា បុរិសស្ស ហត្ថេ វា
កេសេ វា ឱលម្ពនវសេន ពន្លេយ្យំ។ ឥមីនា សត្តជម្ពំ នាម ទស្សេតិ។ សត្តវាហោ
កិវ មហាកញ្ញាវំ បដិបន្នោ អន្តរាមគ្គេ គោណោ មតេ មំសំ គហេត្វា សព្វេសំ
សត្តិកានំ “ឥទំ ខាទិត្វា ឯត្តកំ មូលំ នាតត្ថ”ន្តិ កោដ្ឋាសំ ឱលម្ពតិ។
គោណាមំសំ នាម ខាទន្តាបិ អត្ថិ, អខាទន្តាបិ អត្ថិ, ខាទន្តាបិ មូលំ នាតុំ
សក្កោន្តាបិ អសក្កោន្តាបិ។ សត្តវាហោ យេន មូលេន គោណោ គហិតោ, តំ
មូលំ សត្ថិកេហិ ជារណាត្ថំ សព្វេសំ ពលក្ការេន កោដ្ឋាសំ ទត្វា មូលំ
គណ្ណាតិ។ អយំ សត្តជម្មោ។

កណ្តាភិជាតិយោ សមាទោតិ កណ្តោ និចកុលេ ជាតោ ហុត្វា។
កណ្តាជម្ពន្តិ បច្ចត្តេ ឧបយោគវចនន្តិ អាហ “កណ្តាសភារោ ហុត្វា

អភិជាយតី"តិ, តំ អន្តោគធម្មោតុអត្ថំ បទំ, ឧប្បាទេតីតិ អត្តោ។ តស្មា កណ្ណំ
ធម្មំ អភិជាយតីតិ កាឡកំ ទសទុស្សីល្បធម្មំ ឧប្បាទេតិ។ សុក្កំ ធម្មំ
អភិជាយតីតិ ឯត្តាបិ ឥមិនា នយេន អត្តោ វេទិតញ្ចោ។ សោ ហិ "អហំ បុព្វេបិ
បុញ្ញានំ អកតត្តា និបកុលេ និព្ពត្តោ, ឥធានិ បុញ្ញំ ករិស្សាមី"តិ បុញ្ញាសង្ខាតំ
បណ្ណាវធម្មំ ករោតិ។

អកណ្ណំ អសុក្កំ និព្ពានន្តិ សចេ កណ្ណំ ភវេយ្យ, កណ្ណាវិចាកំ ទទេយ្យ យថា
ទសវិធំ ទុស្សីល្បធម្មំ។ សចេ សុក្កំ, សុក្កាវិចាកំ ទទេយ្យ យថា
ធានសីលាទិកុសលកម្មំ។ ទិដ្ឋម្បិ អប្បធានតោ "អកណ្ណំ អសុក្កំ"ន្តិ វុត្ថំ។
និព្ពានញ្ចោ នាម ឥមស្មី អត្ថ អរហត្ថំ អធិប្បតំ "អភិជាយតី"តិ វចនតោ។
តញ្ញំ កិលេសនិព្ពានន្តេ ជាតត្តា និព្ពានំ នាម យថា "រាគាទីនំ ខយន្តេ ជាតត្តា
រាគក្ខយោ, ធាេសក្ខយោ, មោហក្ខយោ"តិ។ បដិប្បស្សម្ពនវសេន វា
កិលេសានំ និព្ពាបនតោ និព្ពានំ។ តំ ឯស អភិជាយតិ បសវតិ។ ឥធាបិ ហិ
អន្តោគធម្មោតុ អត្ថំ "ជាយតី"តិ បទំ។ អដ្ឋកថាយំ បន "ជាយតី"តិ ឥមស្ស
ចាបុណាតីហិ អត្ថំ គហេត្វាវ "និព្ពានំ ចាបុណាតី"តិ វុត្ថំ។ សុក្កាភិជាតិយោ
សមាធាតិ សុក្កេ ឧច្ចកុលេ ជាតោ ហុត្វា។ សេសមេត្ត សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

ធម្មភិជាតិសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. អាសវសុត្តវណ្ណានា

៥៨. ចតុត្ថេ សំវវេនាតិ សំវវេន ហេតុក្ខតេន វា។ ឥធាតិ អយំ ឥធ-សុទ្ធា
សញ្ញាការតោ ឥន្ទិយសំវវេសំវុតស្ស បុគ្គលស្ស
សន្និស្សយក្ខតសាសនបរិទីបនោ, អញ្ញាស្ស តថាការៈប្បជិសេធនោ វាតិ វុត្ថំ
"ឥធាតិ ឥធស្មី សាសនេ"តិ។ បដិសង្ខាតិ បដិសង្ខាយ។ សង្ខា-សុទ្ធា

ព្រាណកោដ្ឋាសបញ្ញត្តិគណនាធីសុ ធីស្សតិ “សង្ខាយេកំ
បដិសេវតី”តិអាធីសុ (ម. និ. ២.១៦៨) ហិ ព្រាណ ធីស្សតិ។ “បបញ្ចសញ្ញាសង្ខា
សមុទាចរន្តី”តិអាធីសុ (ម. និ. ១.២០២, ២០៤) កោដ្ឋាសេ។ “តេសំ តេសំ ធម្មានំ
សង្ខា សមញ្ញា”តិអាធីសុ (ធម. ស. ១៣១៣-១៣១៥) បញ្ញត្តិយំ។ “ន សុករំ
សង្ខាតុ”ន្តិអាធីសុ (សំ. និ. ២.១២៨) គណនាយ។ ឥធម បន ព្រាណ ធម្មញ្ញោ។
តេនេវាហ “បដិសញ្ញានិក្ខា បច្ចវេត្តិក្ខាតិ អត្ថោ”តិ។ អាធីនវបច្ចវេត្តិណា
អាធីនវបដិសង្ខាតិ យោជនា។ សម្បលិមជ្ឈន្តិ យំសិតំ។ អនុព្យញ្ញនសោតិ
ហត្ថចាធិសីតអាលោកិតវិលោកិតាធិប្បការភាគសោ។ តញ្ញិ
អយោនិសោមនសិករោតោ កិលេសានំ អនុព្យញ្ញនតោ “អនុព្យញ្ញន”ន្តិ វុច្ចតិ។
និមិត្តត្ថាហោតិ ឥត្តិបុរិសនិមិត្តស្ស សុភនិមិត្តាធិកស្ស វា កិលេសវត្ថុភូតស្ស
និមិត្តស្ស តាហោ។ អាធិត្តបរិយាយេនាតិ អាធិត្តបរិយាយេ (សំ. និ. ៤.២៨;
មហាវ. ៥៤) អាគតនយេន វេទិតញ្ញោ។

យថា ឥត្តិយា ឥន្ទ្រិយំ ឥត្តិន្ទ្រិយំ, ន ឯវមិទំ, ឥទំ បន ចក្កមេវ ឥន្ទ្រិយន្តិ
ចក្កន្ទ្រិយំ។ តេនាហ “ចក្កមេវ ឥន្ទ្រិយ”ន្តិ។ យថា អាវាជេ និយតដ្ឋិតិកោ
កច្ចថោ “អាវាជកច្ចថោ”តិ វុច្ចតិ, ឯវំ តប្បជិតន្ទវត្តិតាយ តំ ហិនោ សំវរោ
ចក្កន្ទ្រិយសំវរោ។ តេនាហ “ចក្កន្ទ្រិយេ សំវរោ ចក្កន្ទ្រិយសំវរោ”តិ។ ននុ ច
ចក្កន្ទ្រិយេ សំវរោ វា អសំវរោ វា នត្តិ។ ន ហិ ចក្កបសាទំ និស្សយ សតិ វា
មុជ្ឈស្សច្ចំ វា ឧប្បជ្ជតិ។ អបិច យទា រូចារម្ពណំ ចក្កស្ស អាចាចំ អាគច្ចតិ, តទា
ភវេន្តិក្ខត្តំ ឧប្បជ្ជិត្វា និរុទ្ធេ កិរិយមនោធាតុ អារជ្ជនកិច្ចំ សាធយមាណា
ឧប្បជ្ជិត្វា និរុជ្ឈតិ។ តតោ ចក្កវិញ្ញាណំ ធស្សនកិច្ចំ, តតោវិចាកមនោធាតុ
សម្បជ្ជនកិច្ចំ, តតោវិចាកមនោវិញ្ញាណាធាតុ សន្តិរណកិច្ចំ, តតោ
កិរិយាហេតុកមនោវិញ្ញាណាធាតុ វោជ្ជព្ភនកិច្ចំ សាធយមាណា ឧប្បជ្ជិត្វា
និរុជ្ឈតិ, តទនន្តរំ ជវំនំ ជវតិ។ តត្ថាបិ នេវ ភវន្តសមយេ, ន អារជ្ជនាធិនំ

អញ្ញាតរសមយេ ច សំវរោ វា អសំវរោ វា អត្ថិ។ ជវេនក្ខណោ បន សេច ទុស្សីល្យំ
វា មុជ្ឈស្សច្ចំ វា អញ្ញាណំ វា អក្ខត្ថិ វា កោសជ្ឈំ វា ឧប្បជ្ឈតិ, អសំវរោ ហោតិ។
តស្មី បន សីលាទីសុ ឧប្បន្នេសុ សំវរោ ហោតិ, តស្មា “ចក្កុន្ទ្រិយេ សំវរោ” តិ
កស្មា វុត្ថត្ថិ អាហា “ជវេន ឧប្បជ្ឈមាធាបិ ហោស... បេ... ចក្កុន្ទ្រិយសំវរោតិ
វុច្ចតិ” តិ។

ឥទំ វុត្ថំ ហោតិ - យថា នគរេ ចតុសុ ទ្វារេសុ អសំវុតេសុ កិញ្ចាបិ
អន្តោយរទ្វារកោដ្ឋកកញ្ញាធយោ សុសំវុតា, តថាបិ អន្តោនគរេ សព្វំ ភណ្ឌំ
អរក្ខតំ អគោបិតមេវ ហោតិ។ នគរទ្វារេន ហិ បរិសិទ្ធា ចោរាយទិច្ឆកំ
ករេយ្យំ, វេរមេវំ ជវេន ទុស្សីល្យាទីសុ ឧប្បន្នេសុ តស្មី អសំវរេ សតិ ទ្វារម្បិ
អគុត្ថំ ហោតិ ភវន្តម្បិ អាវជ្ជនាទីនិវិចិចិត្តានិបិ។ យថា បន នគរទ្វារេសុ
សំវុតេសុ កិញ្ចាបិ អន្តោយរាធយោ អសំវុតា, តថាបិ អន្តោនគរេ សព្វំ ភណ្ឌំ
សុរក្ខតំ សុគោបិតមេវ ហោតិ។ នគរទ្វារេសុ ហិ បិហិតេសុ ចោរានំ បវេសោ
នត្ថិ, វេរមេវំ ជវេន សីលាទីសុ ឧប្បន្នេសុ ទ្វារម្បិ សុគុត្ថំ ហោតិ ភវន្តម្បិ
អាវជ្ជនាទីនិវិចិចិត្តានិបិ, តស្មា ជវេនក្ខណោ ឧប្បជ្ឈមាធាបិ ចក្កុន្ទ្រិយសំវរោតិ
វុត្ថោតិ។

សំវរេន សមន្នាគតោ បុគ្គលោ សំវុតោតិ អាហា “ឧបេតោ” តិ។ អយមេវេត្ថ
អត្តោ សុន្ទរតរោតិ ឧបរិ ចាឡិយំ សន្និស្សនតោ វុត្ថំ។ តេនាហា “តថា
ហិ” តិអាទិ។

យន្តិ អាទេសោតិ ឥមិនា លិដ្ឋិវិបល្លាសេន សទ្ធិ វេចនិវិបល្លាសោ កតោតិ
ធស្សេតិ, និចាតបទំ វា ឯតំ បុប្ផវេចនត្ថំ។ វិហាតករាតិ ចិត្តវិហាតករា,
កាយចិត្តទុក្ខនិព្វត្តកា វា។ យថាវុត្ថកិលេសហេតុកា ធាហានុពន្ធវា វិចាកា
វេរិវិចាកបរិណ្ឌហា។ យថា បនេត្ត អាសវា អញ្ញោ ច វិហាតករា

កិលេសបរិឡាហាសម្ពុទ្ធិ, តំ ធម្មេតុំ “**ចក្កទ្វារស្មិញ្ញា**” តិអាទិ វុត្តំ។ តំ
សុវិញ្ញេយ្យមេវ។ ឯតុ ច សំវរណ្ណាចាយោ, សំវរិតត្ថំ, សំវរោ, យតោ សោ សំវរោ,
យតុ សំវរោ, យថា សំវរោ, យញ្ច សំវរជលន្តិ អយំ វិកាគោ វេទិតញ្ញោ។ កថំ?
“**បដិសម្ពា យោនិសោ**” តិ ហិ **សំវរណ្ណាចាយោ**។ ចក្កុទ្ធិយំ **សំវរិតត្ថំ**។
សំវរគ្គហណោន គហិតា សតិ សំវរោ។ “**អសំវុតស្ស**” តិ **សំវរណារាជិ**។
អសំវរតោ ហិ សំវរណំ។ សំវរិតត្ថុគ្គហណាសិទ្ធា ឥធ **សំវរវិសយោ**។
ចក្កុទ្ធិយញ្ញិ សំវរណំ ញ្ញាណំ រូទារម្មណោ សំវរយតីតិ អវុត្តសិទ្ធាយមត្តោ។
អាសវតន្តិមិត្ត កិលេសបរិឡាហាសាភោ ផលំ។ ឯវំ សោតទ្វារាទីសុ យោជេតត្ថំ។
សត្តត្ថោ វា តិ មនោទ្វារេ បញ្ចទ្វារេ ចាតិ សត្តស្មី ទ្វារេ។

បដិសម្ពា យោនិសោ ចីវរន្តិអាទីសុ “**សីតស្ស បដិយាតាយា**” តិអាទិនា
បច្ឆវេក្ខណាមេវ យោនិសោ បដិសម្ពា។ **វ្យាទិសន្តិ** ឯវុបំ ឥដ្ឋារម្មណំ។
កវបត្តនាយ អស្សនយតោ តិ **កវបត្តនាមុខេន កាវិតំ** អារម្មណំ
អស្សនេន្តស្ស។ ចីវរន្តិ និវាសនាទិ យំ កិញ្ចិចីវរំ។ **បដិសេវតី** តិ
និវាសនាទិវសេន បរិកុញ្ញតិ។ **យារទេវា** តិ បយោជនបរិមាណានិយមនំ។
សីតប្បដិយាតា ទិយេវ ហិ យោគិនោ ចីវរប្បដិសេវនប្បយោជនំ។ **សីតស្ស** តិ
សីតធាតុក្លោកតោ វា ឧតុបរិណាមតោ វា ឧប្បន្នស្ស **សីតស្ស**។
បដិយាតាយា តិ បដិយាតនត្ថំ តប្បច្ចយស្ស វិការស្ស វិនោទនត្ថំ។ **ឧណ្ហាស្ស** តិ
អគ្គិសន្តាបតោ ឧប្បន្នស្ស ឧណ្ហាស្ស។ **ខំសាទយោ** ចាកជាយេវ។ បុន
យារទេវា តិ និយតប្បយោជនបរិមាណានិយមនំ។ និយតញ្ញិ បយោជនំ ចីវរំ
បដិសេវន្តស្ស ហិរិកោបីនប្បដិច្ឆាទនំ, ឥតរំ កទាចិ។ **ហិរិកោបីន** តិ
សម្ពាធជ្ជានំ។ យស្មិញ្ញា អង្កេវិវដេ ហិរិ កុប្បតិ វិនស្សតិ, តំ ហិរិយា កោបនតោ
ហិរិកោបីនំ, តំបដិច្ឆាទនត្ថំ ចីវរំ បដិសេវតិ។

បិណ្ឌាចារតន្ត្រី យំ កិត្តិ អាហារំ។ សោ ហិ បិណ្ឌោល្យោន ភិក្ខុនោ បត្តេ
បតនតោ, តត្ថ តត្ថ លទ្ធិភិក្ខុបិណ្ឌានំ ចាតោ សន្និចាតោតិ វា
“បិណ្ឌាចារតោ”តិ វុច្ចតិ។ នេវ ទវាយាតិ ន កីឡុនាយ។ ន មធាយាតិ ន
ពលមធមានមធមុរិសមធនំ។ ន មណ្ឌាធាយាតិ ន អង្គបច្ចដ្ឋានំ បីណានភាវតំ។
ន វិភូសនាធាយាតិ ន តេសំយេវ សោភត្ថំ, ធិរិសម្បត្តិអត្ថន្តិ អត្ថោ។ ឥមាធិ
យថាភ្នំ មោហនោសសណ្ណានវណ្ណាភក្ខបនិស្សយប្បហានត្ថានិ វេទិតញ្ញានិ។
បុរិមំ វា ទ្វយំ អត្ថនោ សំកិលេសុប្បត្តិនិសេធនតំ, ឥតរំ បរស្សបិ។ ចត្តារិបិ
កាមសុខល្លិកានុយោគស្ស បហានតំ វុត្ថានីតិ វេទិតញ្ញានិ។ កាយស្សាតិ
រូបកាយស្ស។ វិតិយា យាបនាធាយាតិ បពន្ធន្តិតត្ថោវ បវត្តិយា
អវិច្ឆេទនត្ថញ្ច, ចិរកាលដ្ឋិតតំ ជីវិតិន្ទ្រិយស្ស បវត្តាបនតំ។ វិហឹស្វបវតិយាតិ
ជិយន្តាទុក្ខស្ស ឧបរមតំ។ ព្រហ្មចរិយានុគ្គហាយាតិ សាសនមគ្គព្រហ្មចរិយានំ
អនុគ្គណ្ឌានតំ។ ឥតីតិ ឯវំ ឥមិនា ឧចាយេន។ បុរាណញ្ច វេទនំ បដិហាម្ចាមីតិ
បុរាណំ អភុត្ថបច្ចយា ឧប្បជ្ឈនកវេទនំ បដិហានិស្សមិ។ នវញ្ច វេទនំ ន
ឧប្បាទេស្សមីតិ នវំ ភុត្ថបច្ចយា ឧប្បជ្ឈនកវេទនំ ន ឧប្បាទេស្សមិ។ តស្សា ហិ
អនុប្បជ្ឈនត្ថមេវ អាហារំ បរិភូត្តិ។ ឯត្ថ អភុត្ថបច្ចយា ឧប្បជ្ឈនកវេទនា នាម
យថាវុត្ថជិយន្តានិមិត្តា វេទនា។ សា ហិ អភុត្ថបច្ចយា ភិយ្យោ
ភិយ្យោបវឡនវសេន ឧប្បជ្ឈតិ, ភុត្ថបច្ចយា អនុប្បជ្ឈនកវេទនាបិ ឧទានិមិត្តាវ
អង្គធាហសូលាទិវេទនា អប្បវត្តា។ សា ហិ ភុត្ថបច្ចយា អនុប្បជ្ឈាវ ន
ឧប្បជ្ឈិស្សតិ។ វិហឹសានិមិត្តតា ចេតាសំ វិហឹសាយ វិសេសោ។

យាត្រា ច មេ ភវិស្សតីតិ យាបនា ច មេ ចតុន្នំ ឥរិយាបថានំ ភវិស្សតិ។
“យាបនាយា”តិ ឥមិនា ជីវិតិន្ទ្រិយយាបនា វុត្តា, ឥធិ ចតុន្នំ ឥរិយាបថានំ
អវិច្ឆេទសម្ពាតា យាបនាតិ អយមេតាសំ វិសេសោ។ អនវជ្ជតា ច ជាសុវិហារោ
ចាតិ អយុត្តបរិយេសនប្បជិក្ខហណាបរិភោគបរិវជ្ជនេន អនវជ្ជតា,

បរិមិតបរិភោគន ជាសុរិហារោ។ អសប្បាយបរិមិតភោជនបច្ចុយា
អរតិតន្ទិវិជម្ពិតារិញ្ញុករហាធិនោសាភាវេន វា អនវដ្ឋតា។
សប្បាយបរិមិតភោជនបច្ចុយា កាយពលសម្ពវេន ជាសុរិហារោ។ យាវទត្ថំ
ឧទរាវេហកភោជនបរិវដ្ឋនេន វា សេយ្យសុខបស្សសុខមិទ្ធសុខាធិនំ
អភាវតោ អនវដ្ឋតា។ ចតុបញ្ចាលោបមត្តឧនភោជនេន
ចតុតិរយាបថយោគ្យតាចានតោ ជាសុរិហារោ។ វុត្តញ្ញោតំ -

“ចត្តារោ បញ្ចា អាហោបេ, អភុត្វា ឧទកំ បិវេ;
អលំ ជាសុរិហារាយ, បហិតត្ថស្ស ភិក្ខុនោ” តិ។ (ថេរគា. ៩៨៣; មិ. ប.
៦.៥.១០);

ឯត្តាវតា ច បយោជនបរិគ្គហោ, មជ្ឈិមា ច បជិបទា ធិបិតា ហោតិ។
យាត្រា ច មេ ភវិស្សតីតិ បយោជនបរិគ្គហធិបនា។ យាត្រា ហិ នំ
អាហារូបយោគំ បយោជេតិ។ ធម្មិកសុខាបរិច្ឆាគហេតុកោ ជាសុរិហារោ
មជ្ឈិមា បជិបទា អន្ធទ្វយបរិវដ្ឋនតោ។

សេនាសនន្តិ សេនញោ អាសនញោ។ យត្ថ រិហារាធិកេ សេតិ និបដ្ឋតិ អាសតិ
និសីទតិ, តំ សេនាសនំ។ ឧតុបរិស្សយរិវោទនប្បជិសល្លាធារាមត្តន្តិ ឧតុយេវ
បរិសហនជ្ជេន បរិស្សយោ សរីរាពាធជិត្តរិក្ខេបករោ, តស្ស រិវោទនត្ថំ,
អនុប្បន្នស្ស អនុប្បាទនត្ថំ, ឧប្បន្នស្ស វ្យាបសមនត្តញ្ញាតិ អត្តោ។ អថ វា
យថាវុត្តោ ឧតុ ច សីហព្យគ្យាធិចាកជបរិស្សយោ ច
រាគនោសាធិបជិច្ឆន្ទបរិស្សយោ ច ឧតុបរិស្សយោ, តស្ស រិវោទនត្ថញ្ញោវ
ឯកីការជាសុកត្តញ្ញោ។ ជីវេប្បជិសេវេន ហិរិកោបីនប្បជិច្ឆាទនំវិយ តំ
និយតបយោជនន្តិ បុន “យាវទេវា” តិ វុត្តំ។

គិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារន្តិ រោគស្ស បច្ចនីកប្បវត្តិយា
គិលានបច្ចយោ, តតោ ឯវ ភិសក្កស្ស អនុញ្ញាតវត្ថុតាយ ភេសជ្ជំ, ជីវិតស្ស
បរិវារសម្ភារភាវេហិ បរិក្ខារោ ចាតិ គិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារោ, តំ។
វេយ្យាពាធិកានន្តិ វេយ្យាពាធតោ ធាតុក្ខោភតោ ច
តំនិព្ពត្តកុដ្ឋគណ្ហបីឡ កាធិរោគតោ ឧប្បន្នានំ។ វេទនានន្តិ ទុក្ខវេទនានំ។
អព្យាពជ្ឈបរមតាយាតិ និទ្ទក្ខបរមភាវាយ។ យាវ តំ ទុក្ខំ សត្វំ បហំនំ ហោតិ,
តាវ បដិសេវាមីតិ យោជនា។ ឯវមេត្ត សង្ខេបេនេវ ចាឡិវណ្ណានា វេទិតញ្ចា។
នវវេទនុប្បាទតោបីតិ ន កេវលំ អាយតី ឯវវិចាកបរិឡាហា, អថ ខោ
អតិភោជនបច្ចយា អលំសាដកាធិនំវិយ នវវេទនុប្បាទតោបី វេទិតញ្ចា។

កម្មជ្ជានិកស្ស ចលនំ នាម កម្មជ្ជានបរិច្ចាគោតិ អាហា “ចលតិ កម្មតិ
កម្មជ្ជានំវិជហតី”តិ។ “ខមោ ហោតិ សីតស្ស ឧណ្ហាស្ស”តិ ឯត្ថ ច
លោមសនាគត្តេស្ស វត្ថុ កថេតព្ពំ។ ថេរោ កិវ ចេតិយបព្ពតេ បិយដ្ឋុគុហាយ
បធានយវេ វិហារញ្ចោ អន្តរជ្ជកេ ហិមចាតសមយេ លោកន្តិកនិយំ
បច្ចវេក្ខិត្វា កម្មជ្ជានំ អវិជហញ្ចោវ អព្ភោកាសេ វីតិនាមេសិ។ គិម្ហសមយេ ច
បច្ឆាកត្តំ ពហិចដ្ឋមេ កម្មជ្ជានំ មនសិករោតោ សេធាបិស្ស កច្ឆេហិ មុច្ចន្តិ។
អថ នំ អន្តោវាសិកោ អាហា - “ឥធន, ភន្តេ, និសីទថ, សីតលោ ឱកាសោ”តិ។ ថេរោ
“ឧណ្ហាកយេនេវម្ហិ, អារុសោ, ឥធន និសីទ្នោ”តិ អវិចិមហានិយំ បច្ចវេក្ខិត្វា
និសីទិយេវ។ ឧណ្ហាន្តិ ចេត្ត អគ្គិសន្តាចោវ វេទិតញ្ចោ សូរិយសន្តាបស្ស បរតោ
វុច្ឆមានត្តា។ សូរិយសន្តាបវសេន បនេតំ វត្ថុ វុត្តំ។

យោ ច ទ្វេ តយោ វាវេ ភត្តំ វា ចានីយំ វា អលភមាធាបិ អនមតក្កេ សំសារេ
អត្តនោ បេត្តិវិសយូបបត្តិ បច្ចវេក្ខិត្វា អវេធន្តោ កម្មជ្ជានំ នវិជហតិយេវ។
ឧំសមកសវាតាតបសម្មស្សេហិ ដុដ្ឋោ ចេបិ តិវច្ឆានូបបត្តិ បច្ចវេក្ខិត្វា

អវេជន្តោ កម្មជ្ជានំ នវិជហតិយេវ។ សរីសបសម្ពស្សន ដុដ្ឋា ចាបិ
អនមតគ្គេ សំសារេ សីហព្យគ្សាធិមុខេសុ អនេកវារំ បរិវត្តិតបុព្វភារំ
បច្ឆវេក្ខិត្វា អវេជន្តោ កម្មជ្ជានំ នវិជហតិយេវ បធានិយត្ថេរោវិយ, អយំ
“ខមោ ជិយន្តាយ...បេ... សរីសបសម្ពស្សន”ន្តិ វេទិតញោ។ ថេរំ កិរ
ខណ្ឌាចេលវិហារេ កណិការបធានិយយេវ អរិយវំសធម្មំ សុណាន្តញោវ
យោរវិសោសប្បោ ខំសិ។ ថេរោ ជានិត្វាបិ បសន្នចិត្តោ និសិន្នោ ធម្មំយេវ
សុណាតិ, វិសវេគោ ថេរោ អហោសិ។ ថេរោ ឧបសម្បទមាឡំ អាទិ កត្វា សីលំ
បច្ឆវេក្ខិត្វា “វិសុទ្ធសីលោម្ហី”តិ បីតី ឧប្បាទេសិ, សហ បីតុប្បាទាវិសំ និវត្តិត្វា
បថវី ចាវិសិ។ ថេរោ តត្ថេវ ចិត្តេកក្កតំ លភិត្វាវិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា អរហត្តំ
ចាបុណិ។

យោ បន អក្កោសវសេន ធុរុត្ត ធុរុត្តត្ថាយេវ ច ធុរុត្តតេ អបិ
អន្តិមវត្ថុសញ្ញតេ វចនបថេ សុត្វា ខន្តិគុណំយេវ បច្ឆវេក្ខិត្វា ន វេជតិ
ជីយភាណាកអភយត្ថេរោវិយ, អយំ “ខមោ ធុរុត្តានំ ធុរុត្តតានំ វចនបថាន”ន្តិ
វេទិតញោ។ ថេរោ កិរ បច្ឆយសន្តោសការំនាវាមតាយ មហាអរិយវំសប្បជិបទំ
កថេសិ, សញ្ញោ មហាគាមោ អាគច្ឆតិ, ថេរស្ស មហាសក្ការោ ឧប្បជ្ជិ។ តំ
អញ្ញតោ មហាថេរោ អធិវាសេតុំ អសក្កោន្តោ “ជីយភាណាកោ អរិយវំសំ
កថេមី”តិ សព្វវត្ថុ កោលាហលំ ករោតី”តិអាទិហិ អក្កោសិ។ ឧភោបិ ច
អត្ថនោ អត្ថនោវិហារំ គច្ឆន្តា គារុតមត្តំ ឯកបថេន អគម៌សុ។
សកលគារុតម្បិ សោ តំ អក្កោសិយេវ។ តតោ យត្ថ ធូន្ធិវិហារានំ មគ្គោ
ភិជ្ជតិ, តត្ថ បត្វា ជីយភាណាកត្ថេរោ តំ វន្តិត្វា “ឯសោ, ភន្តេ, តុម្ហាកំ មគ្គោ”តិ
អាហា។ សោ អស្សុណាន្តោវិយ អគមាសិ។ ថេរោបិ វិហារំ គន្ធា ចាទេ
បក្ខាលេត្វា និសីទិ។ តមេនំ អន្តោវាសិកោ “កី, ភន្តេ, សកលគារុតំ បរិភាសន្តំ

ន កិត្តិ អវេទុត្តា” តិ អាហា។ ថេរោ “ខន្តិយេវាវុសោ, មយ្ហំ ភារោ, ន អក្ខន្តិ,
ឯកបទុទ្ធាវេបិ កម្មដ្ឋានវិយោគំ ន បស្សមី” តិ អាហា។

វេចនមេវ តទត្ថំ ញាបេតុកាមាណញ្ច បថោ ឧបាយោតិ អាហា “វេចនមេវ
វេចនបថោ” តិ។ អសុខដ្ឋេន វា តិញ្ចា។ យញ្ចិ ន សុខំ, តំ អនិជ្ឈំ តិព្ពន្ធិ វុច្ចតិ។
អធិវាសកជាតិកោ ហោតី តិ យថាវុត្តវេទនានំ អធិវាសកសភារោ ហោតិ។
ចិត្តលបព្ពតេ បធានិយត្តេស្ស កិវ វត្ថុំ បធានេន វីតិនាមេត្វា បិតស្ស
ឧទរវាតោ ឧប្បជ្ឈតិ។ សោ តំ អធិវាសេតុំ អសក្កោន្តោ អារវត្តតិ បរិវត្តតិ។
តមេនំ ចម្ព័នមបស្សេ បិតោ បិណ្ឌាចាតិយត្ថេរោ អាហា - “អារុសោ, បព្ពជិតោ
នាម អធិវាសនសីលោ ហោតី” តិ។ សោ “សាធុ, ភន្តេ” តិ អធិវាសេត្វា និច្ចលោ
សយិ។ វាតោ នាភិតោ យាវ ហនយំ ជាលេសិ។ ថេរោ វេទនំ វិក្ខមេត្វា
វិបស្សន្តោ មុហុត្ថេន អនាគាមី ហុត្វា បរិនិព្វាយិ។ ឯវំ សព្ពត្តាតិ “ឧណ្ហោន
ដុដ្ឋស្ស សីតំ បត្តយតោ” តិ អាទិនា សព្ពត្ត ឧណ្ហាទិនិមិត្តំ កាមាសវុប្បត្តិ
វេទិតញ្ចា។ នត្ថិ សុគតិភវេ សីតំ វា ឧណ្ហំ វា តិ អនិជ្ឈំ សីតំ វា ឧណ្ហំ វា នត្ថិ តិ
អធិប្បាយោ។ អត្តគ្គាហោ សតិ អត្តនិយគ្គាហោតិ អាហា “មយ្ហំ សីតំ ឧណ្ហាន្តិ
តាហោ ទិដ្ឋាសវោ” តិ។

អហំ សមណោតិ “អហំ សមណោ, កី មម ជីវិតេន វា មរណេន វា” តិ ឯវំ
ចិន្តេត្វាតិ អធិប្បាយោ។ បច្ចវេក្ខិត្វាតិ តាមប្បវេសប្បយោជនាទិញ្ច
បច្ចវេក្ខិត្វា។ បដិក្កមតីតិ ហត្ថិ អាទិនំ សមីបកមនតោ អបក្កមតិ។ ហាយន្តិ
ឯត្តាតិ ហំនំ, កណ្ហាកានំ ហំនំ កណ្ហាកដ្ឋានំ, យត្ថ កណ្ហាកានិ សន្តិ, តំ
ឱកាសន្តិ វុត្ថំ ហោតិ។ អមនុស្សទុដ្ឋានីតិ អមនុស្សសញ្ញារេន ទូសិតានិ,
សបរិស្សយានីតិ អត្តោ។ អនិយតវត្ថុក្ខតន្តិ អនិយតសិក្ខាបទស្ស
ការណភូតំ។ វេសិយាទិភេទតោតិ

វេសិយាវិធជាដុល្លកុមារិកាបណ្ណាករណាគារភិក្ខុនិកេទតោ។ សមាធន្តិ សម្ម,
អវិសមន្តិ អត្ថោ។ អកាសិ វាតិ តាទិសំ អនាចារំ អកាសិ វា។
សីលសំវរសង្ខារតោតិ កងំ បរិវេជ្ជនំ សីលំ? អនាសនបរិវេជ្ជនេន ហិ
អនាចារបរិវេជ្ជនំ វុត្តំ។ អនាចារាគោចរបរិវេជ្ជនំ ចារិត្តសីលតាយ សីលសំវរោ។
តថា ហិ ភគវតោ “ចាតិមោក្ខសំវរសំវតោវិហរតី”តិ (វិភ. ៥០៨)
សីលសំវរវិភជនេ អាចារគោចរសម្បត្តិ ទស្សន្តេន “អត្ថិ អនាចារោ, អត្ថិ
អគោចរោ”តិអាទិនា (វិភ. ៥០៣-៥០៤) អាចារគោចរវិភជិត្វា ទស្សតោ។
“ចណ្ណំ ហត្ថិ បរិវេជ្ជតី”តិ វេជនតោ ហត្ថិអាទិបរិវេជ្ជនម្បិ ភគវតោ
វេជនាធុដ្ឋានន្តិ កត្វា អាចារសីលមេវាតិ វេទិតព្ពំ។

ឥតិបីតិ ឥមិនាបិ ការណេន អយោនិសោមនសិការសមុជ្ជិតត្ថាបិ,
លោភាទិសហគតត្ថាបិ, កុសលប្បដិបក្ខតោបីតិអាទិហិ ការណេហិ អយំ
វិតក្កោ អកុសលោតិ អត្ថោ។ ឥមិនា នយេន សាវន្នោតិអាទិសុបិ អត្ថោ
វេទិតព្ពំ។ ឯត្ថ ច អកុសលោតិអាទិនា ទិដ្ឋជម្មកំ កាមវិតក្កស្ស អាទិនំ
ទស្សតិ, ទុក្ខវិចារកោតិ ឥមិនា សម្បរាយិកំ។ អត្ថព្យាពាធាយ
សំវត្ថតិអាទិសុបិ ឥមិនាវ នយេន អាទិនវិការវនា វេទិតព្ពំ។ ឧប្បន្នស្ស
កាមវិតក្កស្ស អនធិវាសនំ នាម បុន តាទិសស្ស អនុប្បាទនំ។ តំ បនស្ស
បហានំវិនោទនំ ព្យន្តិករណំ អនការគមនន្តិ ច វត្ថុ វដ្ឋតិចិ ចាឡិយំ - “ឧប្បន្នំ
កាមវិតក្កំ នាធិវាសេតី”តិ វត្វា “បដហតី”តិអាទិ វុត្ថន្តិ តមត្ថំ ទស្សន្តោ
“អនធិវាសេន្តោ កី ករោតី”តិអាទិមាហា។ បហានព្យោត្ត វិក្ខម្ពនមេវ, ន
សមុច្ឆេទោតិ ទស្សតុំ “វិនោទេតី”តិអាទិ វុត្ថន្តិវិក្ខម្ពនវសេនេវ អត្ថោ
ទស្សតោ។ ឧប្បន្នប្បន្នេតិ តេសំ ចាបវិតក្កានំ ឧប្បាធាវត្តាគហណំ វា កតំ
សិយា អនវសេសគ្គហណំ វា។ តេសុ បឋមំ សន្ធាយាហ “ឧប្បន្នមត្ថេ”តិ,

សម្បត្តិជាតិ អត្តោ អនុសេសគ្គហណំ ព្យាបនិច្ឆាយំ ហោតីតិ ធស្សេតុ
“សតក្ខត្តម្បិ ឧប្បន្នប្បន្នេ”តិ វុត្ថំ។

ព្យាតវិតក្តោតិ “អម្ពាភំ ព្យាតយោ សុខជីវិនោ សម្បត្តិយុត្តា”តិ អាទិនា
គេហស្សិតបេមវសេន ព្យាតកេ អារព្ភ ឧប្បន្នវិតក្តោ។ ជនបទវិតក្តោតិ
“អម្ពាភំ ជនបទោ សុភិតក្តោ សម្បន្នសស្សោ រមណីយោ”តិ អាទិនា
គេហស្សិតបេមវសេន ជនបទំ អារព្ភ ឧប្បន្នវិតក្តោ។ ឧត្តដិកប្បធានាទីហិ
ទុក្ខេ និដ្ឋិល្លោ សម្បរាយេ សត្តា សុខំ ហោន្តិ អមរាទិ ទុក្ខរកាវិកាយ
បដិសំយុត្តោ អមរត្តាយ វិតក្តោ។ តំ វា អារព្ភ អមរាវិត្តបទិដ្ឋិសហគតោ
អមរោ ច សោ វិតក្តោ ចាតិ អមរាវិតក្តោ។ បរាទុទ្ទយតាបដិសំយុត្តោតិ
បរេសុ ឧបដ្ឋាកាទីសុ សហនន្តតាទិវសេន បរត្តោ អនុទ្ទយតាបតិរូបកោ
គេហស្សិតបេមប្បដិសំយុត្តោវិតក្តោ។

លាភសក្ការសិលោកប្បដិសំយុត្តោតិ បីវរាទិលាភេន ច សក្ការេន ច
កិត្តិសទ្ធនេ ច អារម្មណាករណវសេន បដិសំយុត្តោ។

អនុញ្ញាតិប្បដិសំយុត្តោតិ “អហោ វត មំ បរេ ន អវជានេយ្យំ, ន ហេដ្ឋា កត្វា
មញ្ញេយ្យំ, ចាសាណាច្ឆត្តំ វិយ គរុំ ករេយ្យ”ន្តិ ឧប្បន្នវិតក្តោ។

កាមវិតក្តោ កាមសង្កប្បនសភាវតោ កាមាសវប្បត្តិយា សាតិសយត្តា
ច កាមនាការោតិ អាហ “កាមវិតក្តោ បនេត្ត កាមាសវោ”តិ។ តត្ថិសេសោតិ
កាមាសវិសេសោ ភវសភាវត្តាតិ អធិប្បាយោ។ កាមវិតក្តោទិកេ វិនោទេតិ
អត្តនោ សន្តានតោ នីហរតិ ឯតេនាតិ វិនោទនំ, វិរិយន្តិ អាហ
“វិរិយសំវរសង្ខាតេន វិនោទនេនា”តិ។

“សត្ត ពោជ្ឈង្គា ភាវិតា ពហុលីកតាវិជ្ជាវិមុត្តិយោ បរិបូរេន្តិ”តិ វចនតោ
វិជ្ជាវិមុត្តិនំ អនទិគមោ តតោ ច សកលវដ្តទុក្ខានតិវត្ថុ អភាវនាយ

អាឌីនវ៉ា។ វុត្តវិបរិយាយេន ភគវតោ ឱវសបុត្តការាធិវសេន ច ភាវនាយ
អាធិសំសោ វេទិតញ្ចោ។ ថោមេន្តោតិ អាសវបហានស្ស ទុក្ករត្តា តាយ ឯវ
ទុក្ករកិរិយាយ តំ អភិត្តវន្តោ។ សំវវេនេវ បហីនាតិ សំវវេន បហីនា ឯវ។ តេន
វុត្តំ “ន អប្បហីនេសុយេវ បហីនសញ្ញី” តិ។

អាសវសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥. ធារុកម្មកសុត្តវណ្ណានា

៥៩. បញ្ចមេ បុត្តសម្ពាធសយនន្តិ បុត្តេហិ សម្ពាធសយនំ។ ឯត្ថ
បុត្តសីសេន ធារុបរិគ្គហំ បុត្តធារេសុ ឧប្បិលោវិយ។ តេន តេសំ រោគាធិហេតុ
សោកាភិកវេន ច ចិត្តស្ស សំកិលីដ្ឋតំ ទស្សេតិ។ កាមភោគិនាតិ ឥមិនា បន
រាគាភិកវន្តិ។ ឧកយេនបិ វិត្តិត្តចិត្តតំ ទស្សេតិ។ កាសិកចន្ទនន្តិ ឧជ្ឈលចន្ទនំ។
តំ កិវ វណ្ណាវិសេសសមុជ្ឈលំ ហោតិ បកស្សវំ, តទត្ថមេវ នំ សណ្ឋាតវំ ករោន្តិ។
តេនេវាហ “សណ្ឋាចន្ទន” ន្តិ, កាសិកវត្តញ្ច ចន្ទនញ្ចាតិ អត្តោ។
មាលាគន្ធវិលេបនន្តិ វណ្ណសោភត្តញ្ចេវ សុគន្ធភាវត្តញ្ច មាលំ,
សុគន្ធភាវត្តាយ គន្ធី, ធវិរាគករណាត្តញ្ចេវ សុភត្តញ្ចវិលេបនំ ធារេន្តេន។
ជាត្រូវបរជនន្តិ សុវណ្ណាញ្ចេវ អវសិដ្ឋជនញ្ច សាធិយន្តេន។ សព្វេនបិ កាមេសុ
អភិគិទ្ធភាវមេវ បកាសេតិ។

ធារុកម្មកសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៦. ហត្ថិសាវិបុត្តសុត្តវណ្ណានា

៦០. ធរដ្ឋ ហត្ថិ សាវេតីតិ ហត្ថិសាវី, តស្ស បុត្តោតិ ហត្ថិសាវិបុត្តោ។ សោ
កិវ សាវត្ថិយំ ហត្ថិអាចរិយស្ស បុត្តោ ភគវតោ សន្តិកេ បព្ពជិត្វា តីណិ

បិដកានិ ឧត្តហេតុា សុខុមេសុ ខន្ធជាតុអាយតនាទីសុ អត្ថន្តរេសុ កុសលោ
អហោសិ។ តេន វុត្តំ - “យេវានំភិក្ខុនំ អភិធម្មកមំ កថេន្តានំ អន្តរន្តរា កមំ
ឡិចាតេតី” តិ។ តត្ថ អន្តរន្តរា កមំ ឡិចាតេតី យេវេហិ វុច្ចមានស្ស
កថាបពន្ធស្ស អន្តរេ អន្តរេ អត្ថនោ កមំ បវេសេតីតិ អត្ថោ។ បញ្ចហិ
សំសគ្គហិ តិ សវនសំសគ្គោ, ទស្សនសំសគ្គោ, សមុល្លាបសំសគ្គោ,
សម្ពោគសំសគ្គោ, កាយសំសគ្គោ តិ ឥមេហិ បញ្ចហិ សំសគ្គហិ។
កិដ្ឋខាទកោតិ កិដ្ឋជ្ជានេ ឧប្បន្នសស្សញ្ញំ កិដ្ឋន្តិ វុត្តំ ការណ្ឌបចារេន។
សិប្បិយោ សុត្តិយោ។ សម្ពុកាតិ សង្ខមាហ។

គិហិការេ វណ្ណំ កថេសីតិ (ធិ. និ. អដ្ឋ. ១. ៤២២) កស្សបសម្មាសម្ពុទ្ធស្ស កិរ
សាសនេ ទ្វេ សហាយកា អហោសុំ, អញ្ញមញ្ញំ សមគ្គា ឯកតោវ សជ្ឈាយន្តិ។
តេសុ ឯកោ អនភិរតោ គិហិការេ ចិត្តំ ឧប្បាទេត្វា ឥតរស្ស អាហោចេសិ។ សោ
គិហិការេ អាទិនំ, បព្ពដ្ឋាយ អាទិសំសំ ទស្សេត្វា ឡិវទិ។ សោ តំ សុត្វា
អភិរមិត្វា បុន ឯកទិវសំ តាទិសេ ចិត្តេ ឧប្បន្នេ តំ ឯតទរោច - “មយ្ហំ, អាវុសោ,
ឯវរូបំ ចិត្តំ ឧប្បន្នតិ, ឥមាហំ បត្តចីវរំ តុយ្ហំ ទស្សមី” តិ។ សោ បត្តចីវរលោកេន
តស្ស គិហិការេ អាទិសំសំ ទស្សេត្វា បព្ពដ្ឋាយ អាទិនំ កថេសិ។ តស្ស តំ
សុត្វាវ គិហិការេតោ ចិត្តំ និវត្តេត្វា បព្ពដ្ឋាយមេវ អភិរមិ។ ឯវមេស តទា
សីលវន្តស្ស ភិក្ខុនោ គិហិការេ អាទិសំសកថាយ កថិតត្តា ឥទានិ ធម៌ វារេ
វិព្ពមិត្វា សត្តមវារេ បព្ពដ្ឋិត្វា មហាមោគ្គល្លានស្ស មហាកោដ្ឋិកត្ថេរស្ស ច
អភិធម្មកមំ កថេន្តានំ អន្តរន្តរា កមំ ឡិចាតេសិ។ អថ នំ មហាកោដ្ឋិកត្ថេរោ
អបសាទេសិ។ សោ មហាសាវកស្ស កថិតេ បតិដ្ឋាតុំ អសក្កោន្តោវិព្ពមិត្វា
គិហិ ជាតោ។ ចោដ្ឋចាទស្ស បនាយំ គិហិសហាយកោ អហោសិ, តស្មា
វិព្ពមិត្វា ទ្វិហតីហច្ចយេន ចោដ្ឋចាទស្ស សន្តិកំ គតោ។ អថ នំ សោ ទិស្វា -
“សម្ម, កី តយា កតំ, ឯវរូបស្ស នាម សត្តុ សាសនា អបសក្កន្តោសិ, ឯហិ

បញ្ចេញនូវ ធានីតេ វុដ្ឋតី" តំ គហេត្វា ភកវតោ សន្តិកំ អគមាសិ។ តស្មី ហំនេ
បញ្ចេញនូវ អរហន្តំ ចាបុណី។ តេន វុត្តំ "សត្តមេ វារេ បញ្ចេញនូវ អរហន្តំ
ចាបុណី" តិ។

ហត្ថិសាវិបុត្តសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៧. មជ្ឈេសុត្តវណ្ណានា

៦១. សត្តមេ មន្តាតិ យ-ការលោបេន និទ្ទេសោ, ករណេត្ថ វា ឯតំ
បច្ចត្តវចនំ។ តេនាហា "តាយ ឧភោ អន្តេវិទិត្វា" តិ។ ជស្សវសេន និព្ពត្តត្តាតិ
ទ្វយទ្វយសមាបត្តិយំ អញ្ញមញ្ញំ សម្មស្សវសេន និព្ពត្តត្តា, "ជស្សបច្ចយា
តណ្ហា, តណ្ហាបច្ចយា ឧបាទានំ, ឧបាទានបច្ចយា ភវេ, ភវបច្ចយា ជាតិ" តិ
ឥមំនា ចានុក្កមេន ជស្សសមុដ្ឋានត្តា ឥមស្ស កាយស្ស ជស្សវសេន
និព្ពត្តត្តាតិ វុត្តំ។ ឯកោ អន្តោតិ ឯត្ថ អយំ អន្ត-សន្ថោ
អន្តអព្ពន្ធមរិយាធលាមកអភាវកោជ្ជាសបទប្បវណសមីចាធិសុ ធិស្សតិ។
"អន្តបូរោ ឧទរបូរោ" តិអាធិសុ (សុ. និ. ១៩៧) ហិ អន្តេ អន្តសន្ថោ។ "ចរន្តិ លោកេ
បរិវារធគ្នា អន្តោ អសុទ្ធា, ពហិ សោភមាណា" តិអាធិសុ (សំ. និ. ១.១២២) អព្ពន្ធរេ។
"កាយពន្ធនស្ស អន្តោ ជីវតិ (ចូឡ្យវ. ២៧៨) សា ហរិតន្តំ វា បន្តន្តំ វា សេលន្តំ វា
ឧទកន្តំ វា" តិអាធិសុ (ម. និ. ១.៣០៤) មរិយាទាយំ។ "អន្តមិទំ, ភិក្ខុវេ,
ជីវិកាន" តិអាធិសុ (សំ. និ. ៣.៨០; ឥតិវុ. ៩១) លាមកេ។ "ឯសេវន្តោ
ទុក្ខស្ស" តិអាធិសុ (ម. និ. ៣.៣៩៣; សំ. និ. ២.៥១) អភាវេ។ សត្តបច្ចយសម្ព័យោ
ហិ ទុក្ខស្ស អភាវេ កោជីតិបិ វុច្ចតិ។ "តយោ អន្តោ" តិអាធិសុ (ធី. និ. ៣.៣០៥)
កោជ្ជាសេ។ "ឥឡ្ហ តាវ សុត្តន្តំ វា កាថាយោ វា អភិធម្មំ វា បរិយាបុណស្ស,
សុត្តន្តេ ឱកាសំ កាវាបេត្វា" តិ (ចាចិ. ៤៤២) ច អាធិសុ បទប្បវណ។ "តាមន្តំ វា
ឱសដោ (ចារា. ៤០៩-៤១០; ចូឡ្យវ. ៣៤៣) តាមន្តសេនាសន" តិអាធិសុ (ចារា.

អដ្ឋ. ២.៤១០) សមីបេ។ ស្វាយមិធ កោដ្ឋាសេ វត្ថុតីតិ អយមេកោ
កោដ្ឋាសោតិ។

សន្តោ បរមត្ថតោវិជ្ជមានោ ធម្មសមូហោតិ សក្កាយោ,
បញ្ចាបាទានកុដ្ឋា។ តេនាហ “តេភូមកវដ្ឋ”ន្តិ។ សេសមេត្ថ សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

មជ្ឈេសុត្តវល្លាធា និដ្ឋិតា។

៨. បុរិសិទ្ធិយញ្ញាណសុត្តវល្លាធា

៦២. អដ្ឋមេ និព្វត្តិវសេន អចាយសំវត្ថុនិយេន វា កម្មនា អចាយេសុ
និយុត្តោតិ អាចាយិកោ នេយិកោតិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។ អរិច្ឆិម្ហិ ឧប្បជ្ជិត្វា
តត្ថ អាយុកប្បសញ្ញាតំ អន្តរកប្បំ តិដ្ឋតីតិ កប្បដ្ឋោ។
និរយូរបបត្តិបរិហារណាវសេន តិកិច្ចតុំ អសក្កុណោយ្យោតិ អតេកិន្ទោ។
អខណ្ឌានីតិ ឯកទេសេនបិ អខណ្ឌាតានិ។ ភិន្នកាលតោ បដ្ឋាយ ពិជំ ពិជត្ថាយ
ន ឧបកប្បតិ។ អបូតិនីតិ ឧទកតេមនេន អបូតិកានិ។ បូតិកញ្ញា ពិជំ ពិជត្ថាយ
ន ឧបកប្បតិ។ អវាតាតបហតានីតិ វាតេន ច អាតបេន ច ន ហតានិ និរោជតំ
ន ចាបិតានិ។ និរោជញ្ញា កសដំ ពិជំ ពិជត្ថាយ ន ឧបកប្បតិ។ “សារាទានី”តិ
វត្ថុព្រូ អា-ការស្ស រស្សត្ថំ កត្វា ចាឡិយំ “សារាទានី”តិ វត្ថុន្តិ អាហ
“សារាទានី”តិ។ តណ្ហាលសារស្ស អាទានតោ សារាទានិ, គហិតសារាទិ
បតិជ្ជិតសារាទិ។ និស្សរញ្ញា ពិជំ ពិជត្ថាយ ន ឧបកប្បតិ។ សុខសយិតានីតិ
ចត្តារោ មាសេ កោដ្ឋេ បក្ខិត្តនិយាមេនេវ សុខសយិតានិ សុដ្ឋុសន្និចិតានិ។
មណ្ឌាខេត្តតិ ឧសខារាទិទោសេហិ អរិទូស្តេ សារក្ខេត្តោ។ អភិទោតិ អភិ-
សទ្ធនេ សមាទត្តនិចាតបទន្តិ អាហ “អភិអធិវត្ថុ”ន្តិ។ នត្ថិ ឯតស្ស ភិទាតិ វា
អភិទោ។ “អភិទំ អធិវត្ថុ”ន្តិ វត្ថុព្រូ ឧបយោគត្ថេ បច្ចត្ថវចនំ។ អធិវត្ថុន្តិ ច

អច្ឆន្ទសំយោគវចនំ, ភុម្មត្ថ វា។ តស្មា អភិទោ អឱវត្តន្តិ អភិទ្ទេ
អឱវត្តសមយេតិ អត្ថោ។ បុណ្ណាមាសិយញ្ញំ គគនមជ្ឈស្ស បុរតោ វា បច្ឆតោ
វា ចន្ទេ បីតេ អឱវត្តសមយោភិទ្ទោ នាម ហោតិ, មជ្ឈេ ឯវ បន បីតេ អភិទ្ទោ
នាម។

សុប្បពុទ្ធសុនក្ខត្តាធម្មោតិ ឯត្ថ (ធម្ម. ប. អដ្ឋ. ២.១២៧ សុប្បពុទ្ធសក្យវត្ថុ)
សុប្បពុទ្ធា កិរ សាកិយោ “មម ជីតវំ ធម្មត្វា និក្ខត្តោ, មម បុត្តំ បព្ពាដេត្វា
តស្ស វេរិជ្ជានេ បីតោ ចា” តិ ឥមេហិ ធ្វីហិ ការណេហិ សត្វិ អាហាតំ ពន្ធិត្វា
ឯកទិវសំ “ន ទានិ និមន្តិតជ្ជានំ គន្ធា ភុញ្ញតុំ ទស្សមី” តិ គមនមគ្គំ បិទហិត្វា
អន្តរវីទិយំ សុរំ បិរុត្តោ និសីទិ។ អថស្ស សត្វិ ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតេ តំ ហំនំ អាគតេ
“សត្តា អាគតោ” តិ អាហោចសុំ។ សោ អាហា - “បុរតោ គច្ឆាតិ តស្ស វេនេថ,
នាយំ មយា មហាល្លកតរោ, នាស្ស មគ្គំ ទស្សមី” តិ។ បុនប្បនំ វុច្ឆមា នោបិ
តថេវ និសីទិ។ សត្តា មាតុលស្ស សន្តិកា មគ្គំ អលភិត្វា តតោវ និវត្តិ។ សោបិ
ចរុបិសំ បេសេសិ - “គច្ឆ តស្ស កមំ សុត្វា ឯហី” តិ។ សត្តាបិ និវត្តត្តោ សិតំ
កត្វា អាណន្ទត្ថវេន - “កោ នុ ខោ, ភន្តេ, សិតចាតុកម្មេ បច្ឆយោ” តិ បុដ្ឋោ
អាហា - “បស្សសិ, អាណន្ទ, សុប្បពុទ្ធ” តិ។ បស្សមិ, ភន្តេ។ ភាវិយំ តេន កម្មំ កតំ
មាទិសស្ស ពុទ្ធស្ស មគ្គំ អនេន្តេន, ឥតោ សត្តមេ ទិវសេ ហោជ្ជាចាសាទេ
ចាសាទមូលេ បថវិយា បរិសិស្សតិ” តិ អាចិត្តិ។

សុនក្ខត្តោបិ (ម. និ. អដ្ឋ. ១.១៤៧) បុព្វេ ភគវន្តំ ឧបសម្ព័ន្ធិត្វា
ទិព្ពចក្ខុបរិកម្មំ បុច្ឆិ។ អថស្ស ភគវា កថេសិ។ សោ ទិព្ពចក្ខុំ ទិព្ពត្ថត្វា អាហោកំ
វឡេត្វា ឱលោកេត្តោ ទេវលោកេ
នន្ទនវនចិត្តលតាវនជារុសកវនមិស្សកវនេសុ ទិព្ពសម្បត្តិ អនុភវមាទេ
ទេវបុត្តេ ច ទេវជីតរោ ច ទិស្វា - “ឯតេសំ ឯវុចាយ អត្តការសម្បត្តិយា

បីតានំ កិរ មធុរោ នុ ខោ សធា ភវិស្សតី"តិ សទ្ធិំ សោតុកាមោ ហុត្វា
ធនពលំ ឧបសង្កមិត្វា ធិត្ថសោតធាតុបរិកម្មំ បុច្ឆិ។ ភគវា បនស្ស -
“ធិត្ថសោតធាតុស្ស ឧបនិស្សយោ នត្ថី”តិ ព្យាត្វា បរិកម្មំ ន កថេសិ។ ន ហិ ពុទ្ធា
យំ ន ភវិស្សតិ, តស្ស បរិកម្មំ កថេន្តិ។ សោ ភគវតិ អាហាតំ ពន្ធិត្វា ចិន្តេសិ -
“អហំ សមណំ គោតមំ បឋមំ ធិត្ថចក្កបរិកម្មំ បុច្ឆិ, សោ មយ្ហំ ‘សម្មជ្ជតុ វា មា
វា សម្មជ្ជតុ’តិ កថេសិ។ អហំ បន បច្ចត្តបុរិសការេន តំ ធិត្ថត្ថត្វា
ធិត្ថសោតធាតុបរិកម្មំ បុច្ឆិ, តំ មេ ន កថេសិ។ អទ្ធា ឯវំ ហោតិ ‘អយំ
រាជបព្ពជិតោ ធិត្ថចក្កញ្ញាណំ ធិត្ថត្ថត្វា, ធិត្ថសោតញ្ញាណំ ធិត្ថត្ថត្វា,
ចេតោបរិយកម្មញ្ញាណំ ធិត្ថត្ថត្វា, អាសវានំ ខយេ ញ្ញាណំ ធិត្ថត្ថត្វា, មយា
សមសមោ ភវិស្សតី”តិ ឥស្សមច្ឆរិយវសេន មយ្ហំ ន កថេតី”តិ ភិយ្យោសោ
អាហាតំ ពន្ធិត្វា កាសាយានិ ធម្មត្វា គិហិការំ បត្វាបិ ន តុណ្ហិភូតោវិហាសិ។
ធនពលំ បន អសតា តុច្ឆេន អញ្ញាចិក្ខត្វា អចាយ្យបកោ អហោសិ។ តម្បី
ភគវា ព្យាកាសិ។ វុត្តញ្ញេតំ - “ឯវម្បិ ខោ, ភគ្គវ, សុនក្ខត្តោ លិច្ឆរិបុត្តោ មយា
វុច្ឆមាណោ អបក្កមេវ ឥមស្មា ធម្មវិនយា, យថា តំ អាចាយិកោ”តិ (ធិ. និ. ៣.៦)។
តេន វុត្តំ “អបរេបិ សុប្បពុទ្ធសុនក្ខត្តាធម្មោ ភគវតា ព្យាតាវា”តិ។ អាធិ-
សន្នេន កោកាលិកាធិនំ សង្កហោ ធន្នញ្ញោ។

សុសីមោ បរិព្ពាជកោតិ (សំ. និ. អដ្ឋ. ២.២.៧០) ឯវនាមកោ វេទន្តេសុ
កុសលោ បណ្ឌិតោ បរិព្ពាជកោ។ អញ្ញាតិភូតិយា ហិ
បរិហិនលាភសក្ការសិលោកា “សមណោ គោតមោ ន ជាតិគោត្តាធិនិ អារព្ព
លាភគ្គបុត្តោ ជាតោ, កវិសេដ្ឋោ បនេស ឧត្តមកវិតាយ សាវកានំ ពន្ធិ ពន្ធិត្វា
នេតិ។ តេ តំ ឧត្តណ្ហិត្វា ឧបជ្ជាកានំ ឧបនិសិទ្ធកថម្បី អនុមោទនម្បី
សរកញ្ញម្បីតិ ឯវមាធិនិ កថេន្តិ។ តេ តេសំ បសន្នានំ លាភំ ឧបសំហរន្តិ។ សចេ
មយំ យំ សមណោ គោតមោ ជាតាតិ, តតោ ថោកំ ជានេយ្យម, អត្តនោ

សមយំ តត្ថ បក្ខិបិទ្វា មយម្បិ ឧបជ្ជាកានំ កថេយ្យម។ តតោ ឯតេហិ
លាភិតរា ភវេយ្យម។ កោ នុខោ សមណស្ស គោតមស្ស សន្តិកេ បព្ពជិត្វា
ទិប្បមេវ ឧគ្គល្លាតុំ សក្ខិស្សតី”តិ វេ ចិន្តេត្វា “សុសីមោ បជិតាលោ”តិ ទិស្វា
ឧបសង្កមិត្វា វេមាហំសុ “ឯហិ តុំ, អារុសោ សុសីម, សមណោ គោតមេ
ព្រហ្មចរិយំ ចរ, តុំ ធម្មំ បរិយាបុណិត្វា អម្ពេ វាចេយ្យសិ, តំ មយំ ធម្មំ
បរិយាបុណិត្វា គិហីនំ ភាសិស្សម, វេ មយម្បិ សក្កតា ភវិស្សម គរុកតា
មាធិតា បូជិតា លាភិនោ
ចីវរិបិណ្ឌាចាតសេនាសនគិលានបច្ចយភេសន្តបរិក្ខារាណ”ន្តិ (សំ. និ. ២.៧០)។

អថ សុសីមោ បរិព្ពាជកោ តេសំ វេចនំ សម្បជិត្វា យេនានន្តោ
តេនុបសង្កមិ, ឧបសង្កមិត្វា បព្ពជ្ជំ យាចិ។ ថេរោ ច តំ អាទាយ ភគវន្តំ
ឧបសង្កមិត្វា ឯតមត្តំ អាហោចេសិ។ ភគវា បន ចិន្តេសិ “អយំ បរិព្ពាជកោ
តិត្តិយសមយេ ‘អហំ ចាជិឯក្តោ សត្តា’តិ បជិជានមាណោ ចរតិ, ‘ឥធម៌’
មគ្គព្រហ្មចរិយំ ចរិតុំ ឥច្ឆាមី”តិ កិវ វេទតិ, កី នុខោ មយិ បសន្នោ, ឧទាហុ មយ្ហំ
វា មម សាវកានំ ធម្មកថាយ បសន្នោ”តិ។ អថស្ស ឯកជ្ជានេបិ បសាទាការំ
ព្យាត្វា “អយំ មម សាសនេ ‘ធម្មំ ថេនេស្សមី’តិ បព្ពជតិ, ឥតិស្ស អាគមនំ
អបរិសុទ្ធី, និប្ពត្តិ នុខោ កីទិសា”តិ ឱលោកេន្តោ “កិញ្ចាបិ ‘ធម្មំ ថេនេស្សមី’តិ
បព្ពជតិ, កតិចាហោនេវ បន យជេត្វា អវហត្តំ គល្លាស្សតី”តិ ព្យាត្វា
“តេនហានន្ត, សុសីមំ បព្ពាជេថា”តិ អាហា។ តំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ “វេ ភគវតា
កោ ញោតោ? សុសីមោ បរិព្ពាជកោ”តិ។

សន្តតិមហាមត្តោតិ (ធរ. ប. អដ្ឋ. ២.១៤១ សន្តតិមហាមត្តវត្ថុ) សោ កិវ
ឯកស្មី កាលេ រញ្ជោ បសេនទិស្ស បច្ចន្តំ កុបិតំ វុបសមេត្វា អាគតោ។ អថស្ស
រាជា តុជ្ជោ សត្ត ទិវសានិ រជ្ជំ ទត្វា ឯកំ នច្ចគីតកុសលំ ឥត្តិ អទាសិ។ សោ

សត្វ ទីវសាទិ សុរាមទមត្តោ ហុត្វា សត្វមេ ទីវសេ សព្ពាលង្គារប្បដិមណ្ឌិតោ
 ហត្ថិក្ខន្ធវរគតោ នហានតិភ័ក្ត្រ គប្បន្តោ សត្តារំ បិណ្ឌាយ បរិសន្តំ ធូរន្តរេ ទិស្វា
 ហត្ថិក្ខន្ធវរគតោ សីសំ ចាលេត្វា វន្តិ។ សត្តា សីតំ កត្វា “កោ នុ ខោ, កន្លេ,
 សីតចាតុករណោ ហេតូ” តិ អាណន្តត្ថេវេន បុដ្ឋោ សីតការណំ អាចិក្ខន្តោ អាហា
 - “បស្សសិ, អាណន្ត, សន្តតិមហាមត្តំ, អន្លេវ សព្ពាភរណប្បដិមណ្ឌិតោ មម
 សន្តិកំ អាគន្ធា ចាតុប្បទិកកាថាវសានេ អរហត្តំ បត្វា បរិនិព្វាយិស្សតិ” តិ។
 តេន វុត្តំ “ឃីកោ ព្យាតោ ភកវតាតិ? សន្តតិមហាមត្តោ” តិ។

បុរិសិទ្ធិយព្យាណសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៩. និព្វេទិកសុត្តវណ្ណានា

៦៣. នវមេ បរិហាយតិ អត្តនោ ជលំ បរិគ្គហេត្វា វុត្តតិ, តស្ស វា
 ការណភាវំ ឧបគប្បតីតិ បរិយាយោតិ វេទ ការណំ វុត្តន្តិ អាហា
 “និព្វិជ្ឈនការណា” តិ។

“អនុជានាមិ, ភិក្ខុវេ, អហតានំ វត្ថានំ ទិគុណំ សង្ឃជិ” តិ ឯត្ថ ហិ
 បជលដ្ឋោ គុណដ្ឋោ។ “អន្លេន្តិ កាលា តរយន្តិ វត្តិយោ, វយោគុណា អនុបុព្វំ
 ជហន្តិ” តិ (សំ. និ. ១.២) ឯត្ថ វាសដ្ឋោ គុណដ្ឋោ។ “សតគុណា ទក្ខិណា
 ចាជិកង្ខិតញ្ញា” តិ (ម. និ. ៣.៣៧៩) ឯត្ថ អាទិសំសដ្ឋោ។ “អន្តំ អន្តគុណំ (ធី. និ.
 ២.៣៧៧; ម. និ. ១.១១០; ឧ. ចា. ៣.ទូត្តិសាការោ), កយិវា មាលាគុណោ ពហូ” តិ
 (ធជ. ប. ៥៣) ឯត្ថ ពន្ធនដ្ឋោ គុណដ្ឋោ។ វេទាមិ ឯសោវ អធិប្បតោតិ អាហា
 “ពន្ធនដ្ឋេន គុណា” តិ។ កាមរាគស្ស សំយោជនស្ស បច្ចយភាវេន
 វត្ថុកាមេសុបិ ពន្ធនដ្ឋោ វាសដ្ឋោ វា គុណដ្ឋោ ទដ្ឋញ្ញោ។ ចក្កុវិញ្ញេយ្យាតិ វា
 ចក្កុវិញ្ញាណាតំធូរិកវិញ្ញាណោហិ ជានិតញ្ញា។ សោតវិញ្ញេយ្យាតិអាទិសុបិ

ឯសេវ នយោ។ ឥដ្ឋារម្មណភូតាតិ សភាវេនេវ ឥដ្ឋារម្មណជាតិកា,
ឥដ្ឋារម្មណភាវំ វា បត្តា។ កមនីយាតិ កាមេតញ្ចា។ មនវឡនកាតិ មនោហរា។
ឯតេន បរិកប្បនតោបិ ឥដ្ឋារម្មណភាវំ សង្ក្ខណ្ហាតិ។ បិយជាតិកាតិ
បិយាយិតព្ភសភាវា។ កាមូបសញ្ញាតាតិ កាមរាគេន ឧបេច្ច សម្ពន្ធនីយា
សម្ពន្ធា កាតញ្ចា។ តេនាហ “អារម្មណំ កត្វា”តិអាទិ។ សង្កប្បរកោតិ វា
សុភាទិវសេន សង្កប្បិតវុត្តម្ហិ ឧប្បន្នរកោ។ ឯវមេត្ត វត្ថុកាមំ បដិក្ខិបិត្វា
កិលេសកាមោ វុត្តោ តស្សេវ វសេន តេសម្បិ កាមភាវសិទ្ធិតោ,
កិលេសកាមស្សបិ ឥដ្ឋវេទនា ធិដ្ឋាធិសម្បយោគភេទេន បវត្តិអាការភេទេន
ច អត្ថិវិចិត្តកាតិ តតោវិសេសេតុំ “ចិត្រវិចិត្រារម្មណានី”តិ អាហ,
នានប្បការាវនិ រូចាធិអារម្មណានីតិ អត្ថោ។

អថេត្ត ដីរាវិនយន្តិ ធន្តន្តិ អថ ឯតេសុ អារម្មណេសុ ធិតិសម្បន្នា បណ្ឌិតា
ធន្តរាគំវិនយន្តិ។

តជ្ជាតិកន្តិ តំសភាវំ, អត្តតោ បន តស្ស កាមស្ស អនុបន្តិ វុត្តំ ហោតិ។
បុញ្ញស្ស ភាគោ បុញ្ញភាគោ, បុញ្ញកោដ្ឋាសោ។ តេន និព្វត្តោ, តត្ថ វា ភវេតិ
បុញ្ញភាគិយោ។ អបុញ្ញភាគិយោតិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។ វិចារកាយេវ
វេបក្កន្តិ អាហ “វោហារវិចារក”ន្តិ។

សព្វសង្កាហិកាតិ កុសលាកុសលសាធារណា។ សំវិទហនចេតនាតិ
សម្បយុត្តធម្មេសុ សំវិទហនលក្ខណា ចេតនា។ ឧវត្តាឡិន្តិ ឧវំ តាឡេត្វា។
ឯកបទន្តិ ឯកបទចិតំ មន្តំ។ តេនាហ “ឯកបទមន្តំ វា”តិអាទិ។

និព្វេធិកសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១០. សីហនាទសុត្តវណ្ណនា

២៤. ឧសមេ តថាគតពលានីតិ អញ្ជេហិ អសាធារណានិ តថាគតស្សេវ
ពលានិ។ ននុ ចេតានិ សាវកានម្យី ឯកទ្វានិ ឧប្បជ្ឈន្តិទិ? កាមំ ឧប្បជ្ឈន្តិ,
យាទិសានិ បន ពុទ្ធានំ វាណាជ្ជានព្រាណាទីនិ, ន តាទិសានិ តទញ្ញោសំ កនាចិ
ឧប្បជ្ឈន្តិទិ អញ្ជេហិ អសាធារណានិ។ ឥមមេវ ហិ យថាវុត្តំ លេសំ អបេក្ខិត្វា
សាធារណភាវតោ អាសយានុសយព្រាណាទីសុ ឯវ អសាធារណាសមញ្ញា
និរុទ្ធា។ យថា បុព្វពុទ្ធានំ ពលានិ បុញ្ញស្ស សម្មត្តិយា អាគតានិ, តថា
អាគតពលានីតិ វា តថាគតពលានិ។ ឧសកស្ស ឥទំ អាសកំ, សេដ្ឋដ្ឋានំ។
បមុខនាទន្តិ សេដ្ឋនាទំ។ បដិវេធព្រាណាញោ ទេសនាព្រាណាញាតិ ឯត្ថ
បញ្ញាយ បភាវិតំ អត្តនោ អរិយជលាវហំ បដិវេធព្រាណំ។ ករុណាយ
បភាវិតំ សាវកានំ អរិយជលាវហំ ទេសនាព្រាណំ។ តត្ថ បដិវេធព្រាណំ
ឧប្បជ្ឈមាទំ ឧប្បជ្ឈន្តិ ធុរិទំ។ តញ្ជិ អភិនិក្ខមនតោ យាវ អរហត្តមគ្គា
ឧប្បជ្ឈមាទំ, ជលក្ខណោ ឧប្បជ្ឈន្តិ នាម។ តុសីតកវនតោ យាវ មហាពោធិបល្លង្ក
អរហត្តមគ្គា ឧប្បជ្ឈមាទំ, ជលក្ខណោ ឧប្បជ្ឈន្តិ នាម។ ទីបង្គំតោ បដ្ឋាយ យាវ
អរហត្តមគ្គា ឧប្បជ្ឈមាទំ, ជលក្ខណោ ឧប្បជ្ឈន្តិ នាម។ ទេសនាព្រាណាម្យី
បវត្តមាទំ បវត្តន្តិ ធុរិទំ។ តញ្ជិ យាវ អញ្ញាតកោណ្ឌាញ្ញស្ស សោតាបត្តិមគ្គា
បវត្តមាទំ, ជលក្ខណោ បវត្តន្តិ នាម។ តេសុ បដិវេធព្រាណំ លោកុត្តរំ,
ទេសនាព្រាណំ លោកិយំ។ ឧភយម្យី បនេតំ អញ្ជេហិ អសាធារណំ,
ពុទ្ធានញ្ជោ ឱវសព្រាណំ។

ឋានញោ ឋានតោ បដាណាទីតិ ការណាញោ ការណាតោ បដាណាទី។ យស្មា
តត្ថ ជលំ តិដ្ឋតិ តទាយត្តវុត្តិតាយ ឧប្បជ្ឈន្តិ ចេវ បវត្តតិ ច, តស្មា ឋានន្តិ
វុត្តតិ។ ភគវា “យេ យេ ធម្មា យេសំ យេសំ ធម្មានំ ហេតុ បច្ចយា ឧប្បាទាយ, តំ
តំ ឋានំ, យេ យេ ធម្មា យេយំ យេយំ ធម្មានំ ន ហេតុ ន បច្ចយា ឧប្បាទាយ, តំ តំ
អដ្ឋាន”ន្តិ បដានន្តោ ឋានតោ អដ្ឋានតោ យថាភូតំ បដាណាទី។

សមាធិយន្ត្រីតិ សមាធានានិ, តានិ បន សមាធិយិត្វា កតានិ ហោន្ត្រីតិ អាហ
“សមាធិយិត្វា កតាន”ន្ត្រី។ កម្មមេវ វា កម្មសមាធានន្ត្រី ឯតេន “សមាធាន”ន្ត្រី
សទ្ធស្ស អបុព្វត្ថាការំ ទស្សេតិ មុត្តគតសន្តេ គតសទ្ធស្ស វិយ។ គតីតិ
និរយាទិគតិយោ។ ឧបដ្ឋិតិ អត្តភារោ។ កាលោតិ កម្មស្ស វិបច្ឆនាហកាលោ។
បយោគោតិ វិចាកុប្បត្តិយា បច្ឆយភូតា កិរិយា។

ចតុន្នំ ឈានានន្ត្រី បច្ឆនិកជ្ឈាបនជ្ជន អារម្មណ្ឌបនិជ្ឈានជ្ជន ច ចតុន្នំ
រូចាវចរជ្ឈានានំ។ ចតុក្កនយេន ហេតុំ វុត្តំ។ អដ្ឋន្នំវិមោក្ខានន្ត្រី “រូបំ រូចានិ
បស្សតី”តិ អាទិនំ (ម. និ. ២.២៤៨; ៣.៣១២; ធរ. ស. ២៤៨; បដិ. ម. ១.២០៩) អដ្ឋន្នំ
វិមោក្ខានំ។ តិណ្ណំ សមាធិនន្ត្រី សវិតក្កសវិចារាទិនំ តិណ្ណំ សមាធិនំ។ នវន្នំ
អនុបុព្វសមាបត្តិនន្ត្រី បឋមជ្ឈានសមាបត្តិអាទិនំ នវន្នំ អនុបុព្វសមាបត្តិនំ។
ឯតុ ច បដិចាជិយា អដ្ឋន្នំ សមាធិតិបិ នាមំ, សមាបត្តិតិបិ
ចិត្តេ កក្កតាសញ្ញាវតោ, និរោធសមាបត្តិយា តទការវតោ ន សមាធិតិ នាមំ។
ហានភាគិយំ ធម្មន្ត្រី អប្បគុណោហិ បឋមជ្ឈានាទិហិ វុដ្ឋិតស្ស
សញ្ញាមនសិការាទំ កាមាទិបក្ខន្ធនំ។ វិសេសភាគិយំ ធម្មន្ត្រី បគុណោហិ
បឋមជ្ឈានាទិហិ វុដ្ឋិតស្ស សញ្ញាមនសិការាទំ ទុតិយជ្ឈានាទិបក្ខន្ធនំ។ ឥតិ
សញ្ញាមនសិការាទំ កាមាទិទុតិយជ្ឈានាទិបក្ខន្ធនានិ
ហានភាគិយវិសេសភាគិយធម្មាតិ ទស្សិតានិ។ តេហិ បន ឈានានំ
តំសភាវតា ធម្មសន្តេន វុត្តា។ តស្មាតិ វុត្តមេវត្ថំ ហេតុភារេន បច្ឆាមសតិ។
វោធានន្ត្រី បគុណតាសដ្ឋាតំ វោធានំ។ តញ្ញិ បឋមជ្ឈានាទិហិ វុដ្ឋហិត្វា
ទុតិយជ្ឈានាទិនំ អធិគមស្ស បច្ឆយត្ថា “វុដ្ឋាន”ន្ត្រី វុត្តំ។ យេ បន “និរោធតោ
ជលសមាបត្តិយា វុដ្ឋានន្ត្រី ចាឡិ នត្ថី”តិ វទន្តិ។ តេ “និរោធា វុដ្ឋហន្តស្ស
នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនំ ជលសមាបត្តិយា អនន្តរបច្ឆយេន បច្ឆយោ”តិ
ឥមាយ ចាឡិយំ (បដ្ឋា. ១.១.៤១៧) បដិសេធតត្តា។

សីហនុសុត្តន្តបិដក វិចិត្រ

មហាវគ្គសុត្តន្តបិដក វិចិត្រ

៧. ទេវតាវគ្គ

១-៣. អនាគតិយសុត្តន្តបិដក

៦៥-៦៧. សុត្តន្តបិដក បឋមាដង្កនិ ឧត្តរាដង្កនិ។ តតិយេ អភិសមាចារេ
ឧត្តមសមាចារេ ករំ អភិសមាចារិកំ, វត្តប្បដិបត្តិវត្តំ។ តេនាហ
“ឧត្តមសមាចារក្ខត”ន្តិអាទិ។ សេខបណ្ណាត្តិសីលន្តិ សេខិយវសេន
បញ្ញត្តិសីលំ។

អនាគតិយសុត្តន្តបិដក វិចិត្រ

៤-៥. សង្កណិកាវគ្គសុត្តន្តបិដក

៦៨-៦៩. ចតុត្ថេ គណេន សង្កណំ សមោធានំ គណសង្កណិកា, សា
អារម្មិតត្ថេន អារាមោ ឯតស្សតិ គណសង្កណិកាវគ្គោ។ សង្កណិកាតិ វា
សកបរិសសមោធានំ។ គណាតិ នាណជនសមោធានំ។ សេសមេត្ត
សុវិញ្ញយ្យមេវ។ បញ្ចមំ ឧត្តរាដង្កនិ។

សង្កណិកាវគ្គសុត្តន្តបិដក វិចិត្រ

៦. សមាធិសុត្តន្តបិដក

៧០. ធម្មេ បដិប្បស្សម្ពនំ បដិប្បស្សន្តិ អត្ថតោ ឯកន្តិ អាហ “ន
បដិប្បស្សន្តិលទ្ធនាតិ កិលេសប្បដិប្បស្សន្តិយា អលទ្ធនា”តិ។ សុក្កបក្ខេ

សន្តោនាតិអាទីសុ អង្គសន្តតាយ អារម្មណសន្តតាយ សត្តកិលេសសន្តតាយ
ច សន្តេន, អតប្បនិយដ្ឋេន បណ្ឌិតេន, កិលេសប្បដិប្បស្សន្ធិយា លទ្ធា,
កិលេសប្បដិប្បស្សន្ធិការំ វា លទ្ធា បដិប្បស្សន្ធិលទ្ធន, បស្សន្ធិកិលេសេន វា
អរហតាលទ្ធា បដិប្បស្សន្ធិលទ្ធន, ឯកោទិការេន អធិគតត្ថា
ឯកោទិការាធិគតេនាតិ ឯវមត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។

សមាធិសុត្តន្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៧-១០. សក្ខិកព្ពសុត្តាទិវណ្ណានា

៧១-៧២. សត្តមេ តស្មី តស្មី វិសេសេតិ តស្មី តស្មី សង្ខិកាតព្ពេវិសេសេ។
សក្ខិការាយ បច្ចក្ខការីតាយ ភព្ពោ សក្ខិភព្ពោ, តស្ស ភារោ សក្ខិភព្ពតា។ តំ
សក្ខិភព្ពតំ។ សតិ សតិអាយតនេតិ សតិ សតិការណេ។ កិញ្ចេត្ត ការណំ?
អភិញ្ញា វា អភិញ្ញាចាទកដ្ឋានំ វា, អវសានេ បន ធម្មាភិញ្ញាយ អរហត្ថំ វា
ការណំ, អរហត្ថស្ស វិបស្សនា វាតិ វេទិតព្ពំ។ យញ្ចី តំ តត្រ តត្រ
សក្ខិភព្ពតាសម្ពាតំ ឥទ្ធិវិធមបច្ចនុភវនាទិ, តស្ស អភិញ្ញា ការណំ។ អថ
ឥទ្ធិវិធមបច្ចនុភវនាទិ អភិញ្ញា, ឯវំ សតិ អភិញ្ញាចាទកដ្ឋានំ ការណំ។
អរហត្ថម្មី “កុទាស្ស នាមាហំ តទាយតនំ ឧបសម្បជ្ជវិហរិស្សមី” តិ
អនុត្តរេសុ វិមោក្ខេសុ បិហំ ឧបជ្ឈបេត្វា ធម្មាភិញ្ញំ និព្ពត្តន្តស្ស ការណំ។ ឥទព្ពោ
សត្តសាធារណំ ន ហោតិ, សាធារណវសេន បន អរហត្ថស្ស វិបស្សនា
ការណំ។ អថ វា សតិ អាយតនេតិ តស្ស តស្ស វិសេសាធិគមស្ស
ឧបនិស្សយសម្ពាតេ ការណេ សតីតិ ឯវមេត្ថ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។

ហានភាគិយាទីសុ “បឋមជ្ឈានស្ស លាភី កាមសហគតា
សញ្ញាមនសិការា សមុទាចរន្តិ, ហានភាគិយោ សមាធិ។ តទនុធម្មតា សតិ

សន្តិដ្ឋតិ, បីតិភាគិយោ សមាធិ។ អវិតក្កសហគតា សញ្ញាមនសិការា
សមុទាចរន្តិ, វិសេសភាគិយោ សមាធិ។ និព្វិនាសហគតា សញ្ញាមនសិការា
សមុទាចរន្តិ វិរាគូបសំហិតា, និព្វេជភាគិយោ សមាធិ"តិ (វិភ. ៧៩៩) ឥមំនា
នយេន សព្វសមាបត្តិយោ វិត្តាវេត្វា ហានភាគិយាធិអត្តោ វេទិតត្តោ។ តត្ថ
បឋមជ្ឈានស្ស លាភិន្តិ ឃ្លាយំ អប្បគុណស្ស បឋមស្ស ឈានស្ស លាភី, តំ។
កាមសហគតា សញ្ញាមនសិការា សមុទាចរន្តិ តត្ថោ វុដ្ឋិតំ អារម្មណាវសេន
កាមសហគតា ហុត្វា សញ្ញាមនសិការា សមុទាចរន្តិ តុទន្តិ, តស្ស
កាមានតីតស្ស កាមានុបក្ខន្ធានំ សញ្ញាមនសិការា នំ វសេន សោ
បឋមជ្ឈានសមាធិ ហាយតិ បរិហាយតិ, តស្មា ហានភាគិយោ វុត្តោ។
តទនុធម្មតាតិ តទនុបសភាវោ។ សតិ សន្តិដ្ឋតិ ឥទំ មិច្ឆាសតី សន្ធាយ វុត្តំ។
យស្ស ហិ បឋមជ្ឈានានុបសភាវា បឋមជ្ឈានំ សន្តតោ បណីតតោ ធិស្វា
អស្សាទយមាណា អភិនន្តមាណា និកន្តិ ហោតិ, តស្ស និកន្តិវសេន សោ
បឋមជ្ឈានសមាធិ នេវ ហាយតិ ន វុឡតិ, បីតិកោដ្ឋាសិកោ ហោតិ។ តេន វុត្តំ
"បីតិភាគិយោ សមាធិ"តិ។ អវិតក្កសហគតាតិ អវិតក្កំ ទុតិយជ្ឈានំ សន្តតោ
បណីតតោ មនសិករោតោ អារម្មណាវសេន អវិតក្កសហគតា។
សញ្ញាមនសិការា សមុទាចរន្តិ បគុណបឋមជ្ឈានតោ វុដ្ឋិតំ
ទុតិយជ្ឈានាធិគមត្ថាយ ចោទេន្តិ តុទន្តិ។ តស្ស ឧបរិ ទុតិយជ្ឈានានុបក្ខន្ធានំ
សញ្ញាមនសិការា នំ វសេន សោ បឋមជ្ឈានសមាធិ វិសេសភូតស្ស
ទុតិយជ្ឈានស្ស ឧប្បត្តិបទដ្ឋានតាយ "វិសេសភាគិយោ"តិ វុត្តោ។

និព្វិនាសហគតាតិ តមេវ បឋមជ្ឈានលាភី ឈានតោ វុដ្ឋិតំ
និព្វិនាសម្ព្វាតេន វិបស្សនាញាណោន សហគតា។ វិបស្សនាញាណញ្ចិ
ឈានង្គេសុ បកេទេន ឧបដ្ឋហន្តេសុ និព្វិន្តតិ ឧក្កល្លាតិ, តស្មា "និព្វិនា"តិ វុច្ចតិ។
សមុទាចរន្តិ និព្វានសច្ចិកិរិយត្ថាយ ចោទេន្តិ តុទន្តិ។ វិរាគូបសំហិតាតិ

វិរាគសង្ខារតេជនិព្វានេន ឧបសម្ពាសិតាវិបស្សនាញាណញ្ញាសក្កា ឥមិនា
មគ្គេនវិរាគំ និព្វានំ សច្ចិកាតុន្តិ បវត្តិតោ “វិរាគូបសម្ពាសិត”ន្តិ វុច្ចតិ។
តំសម្បយុត្តា សញ្ញាមនសិការាវិរាគូបសម្ពាសិតា ឯវ នាម។ តស្ស តេសំ
សញ្ញាមនសិការាវាសេន បឋមជ្ឈានសមាធិ អរិយមគ្គប្បដិវេធស្ស
បទដ្ឋានតាយ “និព្វេជភាគិយោ”តិ វុត្តោ។ ហានំ ភជន្តិតិ ហានភាគិយា,
ហានភាគោ វា ឯតេសំ អត្ថិតិ ហានភាគិយា, បរិហានកោដ្ឋាសិកាតិ អត្ថោ។
ឥមិនា នយេន វិភិកាគិយោ វេទិតញ្ចោ។ អដ្ឋមាធិនិ ឧត្តានត្ថានេវ។

សក្ខិកត្តសុត្តាទិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ទេវតាវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៨. អរហត្តវគ្គោ

១-៣. ឧក្ខត្តសុត្តាទិវណ្ណានា

៧៥-៧៧. អដ្ឋមស្ស បឋមាធិសុ នត្ថិ វត្តព្នំ។ តតិយេ តិវិធំ កុហនវត្ថុន្តិ
បច្ចយប្បដិសេវនសាមន្តជប្បនសីយាបថប្បវត្តនសង្ខាតំ តិវិធំ កុហនវត្ថុ។
ឧក្ខិបិទ្វាតិ “មហាកុដុម្ពិកោ មហាឆារិកោ មហាធានបតី”តិ អាទិនា
បគ្គណ្ឌិទ្វាលបនំ។ អវក្ខិបិទ្វាតិ “កី ឥមស្ស ជីវិតំ, ព័ជគោជនោ នាមាយ”ន្តិ
ហិឡេទ្វាលបនំ។

ឧក្ខត្តសុត្តាទិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤. សុខសោមនស្សសុត្តវណ្ណានា

៧៨. បតុត្ថេ យថាវុត្តធម្មាជីសុ តស្ស កិលេសនិមិត្តំ ទុក្ខំ អនវស្សនន្តិ
“សុខសោមនស្សពហុលោវិហរតី”តិ វុត្តំ។ កាយិកសុខញ្ជៅ
បេតសិកសោមនស្សញ្ជៅ ពហុលំ អស្សាតិ សុខសោមនស្សពហុលោ។ យវតិ
តេន ជលំ មិស្សិតំ វិយ ហោតីតិ យោនិ, ឯកន្តិកំ ការណំ។ អស្សាតិ
យថាវុត្តស្ស ភិក្ខុនោ។ បរិបុណ្ណានិ អវិកលំ អនវសេសំ។

សុខសោមនស្សសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥. អធិកមសុត្តវណ្ណានា

៧៩. បញ្ចមេ អាគច្ឆន្តិ ឯតេន កុសលា វា អកុសលា វាតិ អាគមនំ,
កុសលាកុសលានំ ឧប្បត្តិការណំ។ តត្ថ កុសលោតិ អាគមនកុសលោ។ ឯវំ
ធម្មេ មនសិករោតោ កុសលា វា អកុសលា វា ធម្មា អភិវឌ្ឍន្តិតិ ឯវំ ជានន្តោ។
អបគច្ឆន្តិ កុសលា វា អកុសលា វា ឯតេនាតិ អបគមនំ។ តេសំ ឯវំ
អនុប្បត្តិការណំ, តត្ថ កុសលោតិ អបគមនកុសលោ។ ឯវំ ធម្មេ
មនសិករោតោ កុសលា វា អកុសលា វា ធម្មា នាភិវឌ្ឍន្តិតិ ឯវំ ជានន្តោ។
ឧបាយកុសលោតិ ហ៊ានុប្បត្តិកបញ្ញាសមន្មាគតោ។ ឥទញ្ច អច្ចាយិកកិច្ចេ វា
ភយេ វា ឧប្បន្នេ តស្ស តិកិច្ចនត្ថំ ហ៊ានុប្បត្តិយា ការណាជាននវសេន វេទិតត្ថំ។

អធិកមសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៦-៧. មហាន្តត្ថសុត្តានិវណ្ណានា

៨០-៨១. ធម្មេ សម្មត្ថេតិ កិលេសេ សម្មត្ថេ។ សត្តមំ ឧត្តានមេវ។

មហាន្តត្ថសុត្តានិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៨-១០. ទុតិយនិរយសុត្តាធិវណ្ណានា

៨២-៨៤. អដ្ឋមេ កាយចាគត្តិយាធិហិតិ អាទិ-សន្តេន វចីចាគត្តិយំ
មនោចាគត្តិយញ្ច សង្កណ្ហាតិ។ នវមាធិនិ ឧត្តានត្តានេវ។

ទុតិយនិរយសុត្តាធិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

អរហត្តវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៩. សីតិវគ្គោ

១. សីតិភាវសុត្តវណ្ណានា

៨៥. នវមស្ស បឋមេ សីតិភាវន្តិ និព្វានំ, កិលេសវ្យាបសមំ វា។ និគ្គណ្ហាតីតិ
អន្ធារន្ធាវរិយតាធិហិ ឧទ្ធពំ ចិត្តំ ឧទ្ធច្ចបក្ខតោ រក្ខណាវសេន និគ្គណ្ហាតិ។
បគ្គណ្ហាតីតិ អតិសិទិលវិយតាធិហិ លីនំ ចិត្តំ កោសជ្ជចាតតោ
រក្ខណាវសេន បគ្គណ្ហាតិ។ សម្មហំសេតីតិ សមប្បវត្តចិត្តំ តថាបវត្តិយំ
បញ្ញាយ តោសេតិ ឧត្តេជេតិ វា។ យទា វា បញ្ញាបយោគមន្តតាយ
ឧបសមសុខានធិគមេន វា និរស្សាទំ ចិត្តំ ភាវនាយ ន បក្ខន្ធិតិ, តទា
ជាតិអាធិនិ សំវេកវត្ថុនិ បច្ចវេក្ខិត្វា សម្មហំសេតិ សមុត្តេជេតិ។
អដ្ឋបេក្ខតីតិ យទា បន ចិត្តំ អលីនំ អនុទ្ធពំ អនិរស្សាទំ អារម្មណេ
សមប្បវត្តំ សម្មនេវ ភាវនាវីតី ឱតិណ្ណំ ហោតិ, តទា
បគ្គហនិគ្គហសម្មហំសនេសុ កិញ្ចិ ព្យាចារំ អកត្វា សមប្បវត្តេសុ អស្សេសុ
សារថីរិយ អដ្ឋបេក្ខតិ, ឧបេក្ខកោវ ហោតិ។ បណីតាធិមុត្តិកោតិ បណីតេ
ឧត្តមេ មគ្គជេលេ អធិមុត្តោ និទ្ទេចាណាបញ្ញារោ។

សីតិការសុត្តន្តបិដកនិងជ្ជតា។

២-១១. អារាហសុត្តន្តបិដក

៨៦-៩៥. ធុតិយេ អច្ឆន្ទិកោតិ កត្តកម្មតាកុសលច្ឆន្ទបរិភោគា។
ឧត្តរកុរុកា មនុស្សា អច្ឆន្ទិកជ្ជានំ បរិជ្ជា។ ធុប្បញ្ញោតិ ភវន្តបញ្ញាយ
បរិហានោ។ ភវន្តបញ្ញាយ បន បរិបុណ្ណាយ បិ យស្ស ភវន្តំ លោកុត្តរស្ស
បច្ឆយោ ន ហោតិ, សោ បិ ធុប្បញ្ញោ ឯវ នាម។ អភព្វោ និយាមំ ឌីក្កមិត្តំ
កុសលេសុ ធម្មេសុ សម្មត្តន្តិ កុសលេសុ ធម្មេសុ សម្មត្តនិយាមសង្ខាតំ
អរិយមគ្គំ ឌីក្កមិត្តំ អធិគន្ធិ អភព្វោ។ ន កម្មារាហតាយាតិ អាធិសុ
អភព្វាបរិយាយេន អត្តោ វេទិតព្វោ។ ចតុត្ថានិនិ ឧត្តានត្ថានិ។

អារាហសុត្តន្តបិដកនិងជ្ជតា។

សីតិវគ្គន្តបិដកនិងជ្ជតា។

១០. អានិសំសវគ្គោ

១-១១. ចាតុការសុត្តន្តបិដក

៩៦-១០៦. ធនមស្ស បឋមាធិសុ នត្តិ វត្តព្វំ។ អជ្ឈមេ មេត្តា ឯតស្ស អត្ថិតិ
មេត្តាវា, តស្ស ភាវោ មេត្តាវតា, មេត្តាបដិបត្តិ, តាយ។ សា បន មេត្តាវតា
មេត្តាវសេន ចារិចរិយាតិ អាហា “មេត្តាយុត្តាយ ចារិចរិយាយា”តិ។ បរិចរន្តិ
វិប្បកតព្រហ្មចរិយត្តា។ បរិចរន្តិសត្តកេន សាវកេន នាម សត្តនោ យាវ
ធម្មេន កាតព្វា ចារិចរិយា, តាយ សម្មនេវ សម្មាទិតត្តា។ នវមាធិនិ
ឧត្តានត្ថានិ។

ចាតុការណ៍សុត្តាធិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

អាទិសំសវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១០៧-១១៦. ឯកាទសមវគ្គោ ឧត្តានត្ថោយេវ។

ឥតិ មនោរថប្បវណ្ណិយា អង្គត្ថវនិកាយ-អដ្ឋកថាយ

ធក្កនិចាតវណ្ណាយ អនុត្តានត្ថធិបនា សមត្ថា។

។ នមោ តស្ស ភកវតោ អវហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

អង្គត្ថវនិកាយ

សត្តកនិចាត-ជីកា

១. បឋមបណ្ណាសកំ

១. ជនវគ្គវណ្ណានា

១-១០. សត្តកនិចាតស្ស បឋមោ វគ្គោ ឧត្តានត្ថោ។

២. អនុសយវគ្គោ

២. បុគ្គលសុត្តវណ្ណានា

១៤. ទុតិយស្ស ចតុត្ថេ ឧភតោ ឧភយថា, ឧភតោ ឧភោហិ ភាគេហិ
 វិមុត្តោតិ ឧភតោភាគវិមុត្តោ ឯកទេសសរូបេកសេសនយេន។ ដ្ឋីហិ
 ភាគេហិតិ ករណេ និស្សក្កេ ចេតំ ពហុវចនំ។ អារុត្តិអាទិវសេន អយំ និយមោ
 វេទិតញ្ចោតិ អាហា “អរូបសមាបត្តិយា”តិអាទិ។ ឯតេន “សមាបត្តិយា
 វិក្ខម្ពនវិមោក្ខេន, មគ្គេន សមុច្ឆេទវិមោក្ខេន វិមុត្តត្តា ឧភតោភាគវិមុត្តោ”តិ
 ឯវំ បរេត្តោ តិបិដកចូឡនាគត្ថេវវាទោ, “នាមកាយតោ រូបកាយតោ ច
 វិមុត្តត្តា ឧភតោភាគវិមុត្តោ”តិ ឯវំ បរេត្តោ តិបិដកមហាវគ្គិតត្ថេវវាទោ,
 “សមាបត្តិយា វិក្ខម្ពនវិមោក្ខេន ឯកវារំ, មគ្គេន សមុច្ឆេទវិមោក្ខេន ឯកវារំ
 វិមុត្តត្តា ឧភតោភាគវិមុត្តោ”តិ ឯវំ បរេត្តោ តិបិដកចូឡាភយត្ថេវវាទោ ចាតិ
 តមេសំ តិណ្ណាម្យិ ថេវវាទានំ ឯកជ្ឈំ សង្កហោ កតោតិ ទដ្ឋព្ភំ។ ឯតុ ច បឋមវាទេ
 ដ្ឋីហិ ភាគេហិ វិមុត្តោ ឧភតោភាគវិមុត្តោ វុត្តោ, ទុតិយវាទេ ឧភតោ ភាគតោ
 វិមុត្តោតិ ឧភតោភាគវិមុត្តោ, តតិយវាទេ ដ្ឋីហិ ភាគេហិ ទ្វេ វាវេ វិមុត្តោតិ
 អយមេតេសំ វិសេសោតិ។ វិមុត្តោតិ កិលេសេហិ វិមុត្តោ,
 កិលេសវិក្ខម្ពនសមុច្ឆេទនេហិ វា កាយតោ វិមុត្តោហិ អត្ថោ។

សោតិ ឧភតោភាគវិមុត្តោ។ កាមព្យោត្ត រូចាវចរចតុត្ថជ្ឈានម្បិ
 អរូចាវចរជ្ឈានំវិយ ទុវដ្ឋិកំ អាទេញ្ញប្បត្តន្តិវុច្ឆតិ។ តំ បន បទជ្ឈានំ កត្វា
 អរហត្តំ បត្តោ ឧភតោភាគវិមុត្តោ នាម ន ហោតិ រូបកាយតោ អវិមុត្តត្តា។
 តញ្ចិ កិលេសកាយតោវិមុត្តំ, ន រូបកាយតោ, តស្មា តតោ វុជ្ជាយ អរហត្តំ
 បត្តោ ឧភតោភាគវិមុត្តោ ន ហោតីតិ អាហា “ចតុន្នំ អរូប... ថេ... បញ្ចវិដោ
 ហោតី”តិ។ អរូបសមាបត្តិនន្តិ និទ្ធារណេ សាមិវចនំ។ អរហត្តំ
 បត្តអនាគាមិនោតិ ភូតបុព្វគតិយា វុត្តំ។ ន ហិ អរហត្តំ បត្តោ អនាគាមី នាម
 ហោតិ។ “រូបំ រូចានិ បស្សតី”តិអាទិកេ និរោធសមាបត្តិអន្តេ អដ្ឋវិមោក្ខេ វត្តា

“យតោ ច ខោ, អាណន្ទ, ភិក្ខុ ឥមេ អដ្ឋវិមោក្ខ កាយេន ដុសិត្វា
វិហរតិ, បញ្ញាយ ចស្ស ទិស្វា អាសវា បរិក្ខីណា ហោន្តិ។ អយំ វុច្ចតិ,
អាណន្ទ, ភិក្ខុ ឧភតោភាគវិមុត្តោ”តិ -

យទិបិ មហានិទានេ (ជី. និ. ២.១៣០) វុត្ថំ, តំ បន
ឧភតោភាគវិមុត្តសេដ្ឋវសេន វុត្ថន្តិ, ឥធម បន សព្វឧភតោភាគវិមុត្ត
សង្គហណាត្ថំ “បញ្ចវិធា ហោតិ”តិ វត្ថា “ចាឡិ បនេត្ត...បេ....
អដ្ឋវិមោក្ខលាភិនោ វសេន អាគតា”តិ អាហា។ មជ្ឈិមនិកាយេ បន
កីដាគិរិសុត្តេ (ម. និ. ២.១៨២) -

“កតមោ ច, ភិក្ខុវេ, បុគ្គលោ ឧភតោភាគវិមុត្តោ? ឥធម, ភិក្ខុវេ,
ឯកោ បុគ្គលោ យេ តេ សន្តាវិមោក្ខា អតិក្កម្ម រូបេ អារុប្បា, តេ
កាយេន ដុសិត្វា វិហរតិ, បញ្ញាយ ចស្ស ទិស្វា អាសវា បរិក្ខីណា
ហោន្តិ។ អយំ វុច្ចតិ, ភិក្ខុវេ, បុគ្គលោ ឧភតោភាគវិមុត្តោ”តិ -

អរូបសមាបត្តិវសេន ចត្តារោ ឧភតោភាគវិមុត្តា, សេដ្ឋោ ច វុត្តោ
វុត្តលក្ខណូបបត្តិតោ។ យថាវុត្តសុ ហិ បញ្ចសុ បុរិមា ចត្តារោ សមាបត្តិសីសំ
និរោធំ ន សមាបជ្ជន្តិតិ បរិយាយេន ឧភតោភាគវិមុត្តា នាម។
អដ្ឋសមាបត្តិលាភី អនាគាមី តំ សមាបជ្ជិត្វា តតោ វុដ្ឋាយ វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា
អរហន្តំ បត្តោតិ និប្បរិយាយេន ឧភតោភាគវិមុត្តសេដ្ឋោ នាម។

កតមោ ច បុគ្គលោតិ អាទិ បុគ្គលបញ្ញត្តិចាឡិ។ តត្ថ កតមោតិ
បុច្ឆាវចនំ។ បុគ្គលោតិ អសាធារណតោ បុច្ឆិតព្ភវចនំ។ ឥធាតិ ឥធស្មី
សាសនេ។ ឯកោតិ ឯកោ។ អដ្ឋវិមោក្ខ កាយេន ដុសិត្វា វិហរតិ តិ អដ្ឋ
សមាបត្តិយោ សមាបជ្ជិត្វា នាមកាយតោ បដិលភិត្វា វិហរតិ។ បញ្ញាយ

ចស្ស ទិស្វា អាសវា បរិក្ខណា ហោត្តិតិ វិបស្សនាបញ្ញាយ សង្ខារគតំ,
មគ្គបញ្ញាយ ចត្តារិ សច្ចានិ បស្សិត្វា ចត្តារោបិ អាសវា បរិក្ខណា ហោត្តិ។
ទិស្វាតិ ទស្សនហេតុ។ ន ហិ អាសវេ បញ្ញាយ បស្សន្តិ, ទស្សនការណា បន
បរិក្ខណា ទិស្វា បរិក្ខណាតិ វុត្តា ទស្សនាយត្តបរិក្ខយត្តា។ ឯវញ្ញំ ទស្សនំ
អាសវានំ ឧយស្ស បុរិមកិរិយាការេន វុត្តំ។

បញ្ញាវិមុត្តាតិ វិសេសតោ បញ្ញាយ ឯវិមុត្តោ, ន តស្ស អធិដ្ឋានភូតេន
អដ្ឋវិមោក្ខសង្ខារេន សាតិសយេន សមាធិនាតិ បញ្ញាវិមុត្តោ។ យោ អរិយោ
អនធិគតអដ្ឋវិមោក្ខោ សព្វសោ អាសវេហិ វិមុត្តោ, តស្សេតំ អធិវចនំ។
អធិគតេបិ ហិ រូបជ្ឈានវិមោក្ខេ ន សោ សាតិសយសមាធិនិស្សិតោតិ ន តស្ស
វសេន ឧភតោភាគវិមុត្តតា ហោត្តិតិ វុត្តោវាយមត្តោ។ អរូបជ្ឈានេសុ បន
ឯកស្មិម្បិ សតិ ឧភតោភាគវិមុត្តោយេវ នាម ហោតិ។ តេន ហិ
អដ្ឋវិមោក្ខកកេសេន តំនាមទានសមត្ថេន អដ្ឋវិមោក្ខលាភិត្វេវ វុច្ចតិ។
សមុទាយេ ហិ បវត្តោ វោហារោ អវយវេបិ ទិស្សតិ យថា តំ “សត្តិសយោ” តិ
អនវសេសតោ អាសវានំ បរិក្ខណាត្តា។ អដ្ឋវិមោក្ខបដិក្ខេបវសេនេវ ន
ឯកទេសភូតរូបជ្ឈានប្បដិក្ខេបវសេន។ ឯវញ្ញំ អរូបជ្ឈានេកទេសាការេបិ
អដ្ឋវិមោក្ខបដិក្ខេបោ ន ហោត្តិតិ សិទ្ធិ ហោតិ។ អរូបាវចរជ្ឈានេសុ ហិ
ឯកស្មិម្បិ សតិ ឧភតោភាគវិមុត្តោយេវ នាម ហោតិ។

ដុដ្ឋន្តំ សច្ចិកតោតិ ដុដ្ឋានំ អន្តោ ដុដ្ឋន្តោ, ដុដ្ឋានំ អរូបជ្ឈានានំ អនន្តរោ
កាលោតិ អធិប្បាយោ។ អច្ចន្តសំយោគេ ចេតំ ឧបយោគវចនំ។ តំ
ដុដ្ឋានន្តរកាលមេវ សច្ចិកាតត្ថំ សច្ចិកតោ សច្ចិករណ្ឌចាយនាតិ វុត្តំ
ហោតិ, ភាវនបុំសកំ វា ឯតំ “ឯកមន្តំ និសីទី” តិអាទីសុ វិយ។ យោ ហិ
អរូបជ្ឈានេន រូបកាយតោ នាមកាយេកទេសតោ ច វិក្ខម្ពនវិមោក្ខេន

វិមុត្តោ, តេន និរោធសម្ពុត្តោតោវិមោក្ខោ អាណាចិតោ បកាសិតោវិយ ហោតិ,
ន បន កាយេន សង្ខិកតោ។ និរោធំ បន អារម្មណំ កត្វា ឯកច្ឆេសុ អាសវេសុ
ខេបិតេសុ តេន សោ សង្ខិកតោ ហោតិ, តស្មា សោ សង្ខិកាតត្ថំ និរោធំ
យថាអាណាចិតំ នាមកាយេន សង្ខិ ករោតីតិ “កាយសក្ខី”តិ វុច្ចតិ, ន តុ
“វិមុត្តោ”តិ ឯកច្ឆានំ អាសវានំ អបរិក្ខីណាត្តា។ តេនាហ “ឈានជស្សំ បឋម
ដុសតិ, បច្ឆា និរោធំ និព្វានំ សង្ខិករោតី”តិ។ អយំ ចតុន្នំ អរូបសមាបត្តិនំ
ឯកេកតោ វុជ្ជាយ សម្ពុត្តោ សម្មសិទ្ធា កាយសក្ខីការំ បត្តានំ ចតុន្នំ, និរោធា
វុជ្ជាយ អគ្គមគ្គប្បត្តិអនាគាមិនោ ច វសេន ឧភតោភាគវិមុត្តោវិយ បញ្ចវិដោ
នាម ហោតីតិ វុត្ថំ អភិធម្មដីកាយំ (បុ. ប. មូលដី. ២២) “កាយសក្ខីម្ហិ ឯសេវ
នយោ”តិ។ ឯកច្ឆេ អាសវាតិ ហេដ្ឋិមមគ្គវដ្ឋោ អាសវា។

ទិដ្ឋន្តំ បត្តោតិ ទស្សនសម្ពុត្តោតស្ស សោតាបត្តិមគ្គញ្ញាណស្ស អនន្តរំ
បត្តោតិ វុត្ថំ ហោតិ។ “ទិដ្ឋត្តា បត្តោ”តិបិ ចាថោ។ ឯតេន
ចតុសច្ឆទស្សនសម្ពុត្តោយ ទិដ្ឋិយា និរោធស្ស បត្តតំ ទីបេតិ។ តេនាហ “ទុក្ខា
សម្ពាហ”តិអាទិ។ តត្ថ បញ្ញាយាតិ មគ្គបញ្ញាយ។ បឋមជលដ្ឋតោ បដ្ឋាយ យាវ
អគ្គមគ្គដ្ឋា ទិដ្ឋិប្បត្តោ។ តេនាហ “សោបិ កាយសក្ខីវិយ ធាតុដោ ហោតី”តិ។
យថា បន បញ្ញាវិមុត្តោ, ឯវំ អយម្យិ សុក្ខវិបស្សកោ ចតុបិ អរូបដ្ឋានេហិ
វុជ្ជាយ ទិដ្ឋិប្បត្តិការវប្បត្តា ចត្តារោ ចាតិ បញ្ចវិដោ ហោតីតិ វេទិតញ្ចោ។
សទ្ធាវិមុត្តេបិ ឯសេវ នយោ។ ឥទំ ទុក្ខន្តិ ឯត្ថកំ ទុក្ខំ, ន ឥតោ ឧទ្ធី ទុក្ខន្តិ។
យថាភូតំ បជាធាតីតិ វេបេត្វា តណ្ហំ ឧបាទានក្ខន្ធបញ្ចកំ ទុក្ខសច្ចន្តិ
យាថាវតោ បជាធាតិ។ យស្មា បន តណ្ហា ទុក្ខំ ជនេតិ និព្វត្តតិ, តតោ តំ ទុក្ខំ
សមុទេតិ, តស្មា នំ “អយំ ទុក្ខសមុទយោ”តិ យថាភូតំ បជាធាតិ។ យស្មា បន
ឥទំ ទុក្ខញ្ច សមុទយោ ច និព្វានំ បត្វា និវុដ្ឋតិ, អប្បវត្តិ គច្ឆតិ, តស្មា ន “អយំ
ទុក្ខនិរោធា”តិ យថាភូតំ បជាធាតិ។ អរិយោ បន អដ្ឋង្គិកោ មត្តោ តំ

ទុក្ខនិរោធំ គឺត្រូវបាន តែង តំ “អយំ ទុក្ខនិរោធគាមិនី បដិបទា” តិ យថាភូតំ
បដាធាតិ។ ឯត្រាវតា ធានាគូណោ សច្ចវត្ថុតំ ធម្មតំ។ ឥន្ទានិ តំ ឯកគូណោ
ធម្មតំ “តថាគតប្បវេទិតា” តិ អាទិ វុត្ថំ។ តថាគតប្បវេទិតា តថាគតេន
ពោធិមណ្ឌោ បដិវិទ្យាវិទិតា ចាកជា កតា។ ធម្មាតិ ចតុស្សត្ថម្ភា។ វេទិដ្ឋា
ហោន្តិ តិ សុទិដ្ឋា។ វេទិតា តិ សុចរិតា, បញ្ញាយ សុដ្ឋ ចរិតា តិ អត្តោ។
អយន្តិ អយំ ឯវុចោ បុគ្គលោ ធិដ្ឋប្បត្តោ តិ។

សទ្ធាយ វិមុត្តោ តិ សទ្ធិបាណវសេន វិមុត្តោ។ ឯតេន សព្វថា អវិមុត្តស្ស បិ
សទ្ធាមត្តេន វិមុត្តការំ ធម្មតិ។ សទ្ធាវិមុត្តោ វា សទ្ធាយ អធិមុត្តោ តិ
អត្តោ។ កី បន នេសំ កិលេសប្បហានេ នានត្ថំ អត្ថិ តិ? នត្ថិ។ អថ កស្មា
សទ្ធាវិមុត្តោ ធិដ្ឋប្បត្ថំ ន ចាបុណាតិ តិ? អាគមនីយនានត្ថេន។ ធិដ្ឋប្បត្តោ ហិ
អាគមនម្ហិ កិលេសេ វិក្ខម្ពេន្តោ អប្បទុក្ខេន អកសិវេន អកិលមន្តោវ
សក្កោ តិ វិក្ខម្ពតុំ, សទ្ធាវិមុត្តោ បន ទុក្ខេន កសិវេន កិលមន្តោ សក្កោ តិ
វិក្ខម្ពតុំ, តស្មា សទ្ធាវិមុត្តោ ធិដ្ឋប្បត្ថំ ន ចាបុណាតិ។ តេនាហ “ឯតស្ស
ហិ” តិ អាទិ។ សទ្ធិបាណ្ឌស្ស តិ “ឯកំសតោ អយំ បដិបទា កិលេសក្ខយំ
អាវហាតិ សម្មាសម្ពុទ្ធន ភាសិតត្ថា” តិ ឯវំ សទ្ធិបាណ្ឌស្ស។ យស្មា បនស្ស
អនិច្ចានុបស្សនាធិហិ និច្ចសញ្ញាបហានវសេន ភាវនាយ បុព្វេនាបរំ វិសេសំ
បស្សតោ តត្ថ តត្ថ បច្ចក្ខតាបិ អត្ថិ, តស្មា វុត្ថំ “សទ្ធិបាណ្ឌស្ស វិយា” តិ។
សេសបទទ្ធយំ តស្សេវ វេវចនំ។ ឯត្ថ ច បុព្វភាគមគ្គការំ ធាតិ វេចនេន
អាគមនីយនានត្ថេន ធិដ្ឋប្បត្តសទ្ធាវិមុត្តានំ បញ្ញានានត្ថំ ហោតិ តិ ធម្មតំ។
អភិធម្មជ្ជកថាយម្យិ (បុ. ប. អដ្ឋ. ២៨) “នេសំ កិលេសប្បហានេ នានត្ថំ នត្ថិ,
បញ្ញាយ នានត្ថំ អត្ថិ យេវា” តិ វត្ថា “អាគមនីយនានត្ថេនេវ សទ្ធាវិមុត្តោ
ធិដ្ឋប្បត្ថំ ន ចាបុណាតិ តិ សន្និដ្ឋានំ កត” តិ វុត្ថំ។

អារម្មណ៍ យាថាវតោ ជាវេតិ អវជារេតីតិ ធម្មោ, បញ្ញា។ តំ បញ្ញាសម្ពាទំ
ធម្មំ អធិមត្តតាយ បុព្ពង្គមំ ហុត្វា បវត្តំ អនុស្សវតីតិ ធម្មានុសារី។ តេនាហ
“ធម្មោ”តិអាទិ។ បញ្ញាបុព្ពង្គមន្តិ បញ្ញាបដានំ។ “សទ្ធិំ អនុស្សវតិ, សទ្ធាបុព្ពង្គមំ
មគ្គំ ភាវេតី”តិ ឥមមត្តំ ឯសេវ នយោតិ អតិទិសតិ។ បញ្ញំ វាហេតីតិ
បញ្ញាវាហី, បញ្ញំ សាតិសយំ បវត្តេតីតិ អត្តោ។ តេនាហ “បញ្ញាបុព្ពង្គមំ
អរិយមគ្គំ ភាវេតី”តិ។ បញ្ញា វា បុគ្គលំ វាហេតិ និព្វានាភិមុខំ គមេតីតិ
បញ្ញាវាហី។ សទ្ធាវាហីតិ ឯត្ថាបិ ឥមិនា នយេនេវ អត្តោ វេទិតព្ពោ។
ឧកតោភាគវិមុត្តាធិកថាតិ ឧកតោភាគវិមុត្តាធិសុ អាគមនតោ បដ្ឋាយ
វត្តព្ពកថា។ តស្មាតិ វិសុទ្ធិមគ្គេ (វិសុទ្ធិ. ២.៧៧៣, ៨៨៩) វុត្តត្តា។ តតោ ឯវ
វិសុទ្ធិមគ្គសំវណ្ណានាយំ (វិសុទ្ធិ. មហាជ. ២.៧៧៣) វុត្តនយេនេវ ចេត្ត អត្តោ
វេទិតព្ពោ។

បុគ្គលសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥. ឧទក្ខបមាសុត្តវណ្ណានា

១៥. បញ្ចមេ ឯកន្តកាឡុកេហីតិ

នត្តិកវាទអហោតុកវាទអកិរិយវាទសម្ពាទេហិ និយតមិច្ឆាធិដ្ឋិធម្មេហិ។
តេនាហ “និយតមិច្ឆាធិដ្ឋិ សទ្ធាយ វុត្ត”ន្តិ។ ឯវំ បុគ្គលោតិ ឥមិនា ការណេន
ឯកវាវំ និមុត្តោ និមុត្តោយេវ សោ ហោតិ។ ឯតស្ស ហិ បុន ភវតោ វុដ្ឋានំ នាម
នត្តិតិ វេទន្តិ មក្ខលិកោសាលាធយោវិយ។ ហេដ្ឋា ហេដ្ឋា នរកគ្គីនំយេវ
អាហារោ។ សាធុ សទ្ធា កុសលេស្វតិ កុសលធម្មេសុ សទ្ធា នាម សាហុ
លទ្ធកាតិ ឧម្មុជ្ឈតិ, សោ តាវត្តកេនេវ កុសលេន ឧម្មុជ្ឈតិ នាម។ សាធុ
ហិវតិអាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ ចង្គ្គវាវេតិ វជកានំ ខាវបរិស្សាវនេ,
សុរាបរិស្សាវនេ វា។ ឯវំ បុគ្គលោតិ “ឯវំ សាធុ សទ្ធា”តិ ឥមេសំ សទ្ធាធិនំ វសេន

ឯកវារំ ឧម្ពុជ្ជិត្វា តេសំ បរិហានិយា បុន និមុជ្ជិតិយេវ នេវទត្តាទយោវិយ។
នេវទត្តា ហិ អដ្ឋសមាបត្តិយោ បញ្ច ច អភិញ្ញាយោ និព្វត្តត្វាបិ បុន ពុទ្ធានំ
បដិបក្ខតាយ តេហិ គុណោហិ បរិហីនោ រុហិរុប្បាទកម្មំ សង្ឃភេទកម្មញ្ច
កត្វា កាយសង្ឃ ភេទា ទុតិយចិត្តវារេន បុតិចិត្តមនន្តរា និរយេ និព្វត្តោ។
កោកាលិកោ ទ្វេ អគ្គសាវកេ ឧបវទិត្វា បទុមនិរយេ និព្វត្តោ។

នេវ ហាយតិ នោវឡតិ អប្បហោនកកាលេបិ ន ហាយតិ,
បហោនកកាលេបិ នវឡតិ។ ឧភយម្បិ បនេតំ អគារិកេនបិ អនគារិកេនបិ
ធិបេតត្ថំ។ ឯកទ្វោ ហិ អគារិកោ អប្បហោនកកាលេ បក្ខិកកត្តំ វស្សិកំ វា
ឧបនិពន្ធបេសិ, សោ បច្ឆា បហោនកកាលេបិ បក្ខិកកត្តាធិមត្តមេវ
បវត្តតិ។ អនគារិកោបិ អាទិម្ហិ អប្បហោនកកាលេ ឧទ្ទេសំ ធុតត្ថំ វា
គណ្ហាតិ, មេធាវី ពលវិរិយសម្បត្តិយា បហោនកកាលេ តតោ ឧត្តរំ ន
ករោតិ។ ឯវំ បុគ្គលោតិ ឯវំ ឥមាយ សទ្ធាធិនំ បិតិយា បុគ្គលោ ឧម្ពុជ្ជិត្វា បិតោ
នាម ហោតិ។ ឧម្ពុជ្ជិត្វា បតវតីតិ សកទាគាមិបុគ្គលោ កិលេសតនុតាយ
ឧដ្ឋហិត្វា គន្ធព្ពទិសាភិមុខោ តវតិ នាម។

បដិគាធប្បត្តោ ហោតីតិ អនាគាមិបុគ្គលំ សន្ធាយ វទតិ។ ឥមេ បន សត្ត
បុគ្គលោ ឧទកោបមេន ធិបិតា។ សត្ត កិវ ជង្សវាលិជា អទ្ធានមគ្គប្បដិបន្នា
អន្តរាមគ្គេ ឯកំ បុណ្ណានធិ ចាបុណ្ណិសុ។ តេសុ បឋមំ ឌីតិណ្ណោ ឧទកភិរុកោ
បុរិសោ ឌីតិណ្ណាជ្ជានេយេវ និមុជ្ជិត្វា បុន សណ្ឋាតុំ នាសក្ខិ, អវស្សវំ
មច្ឆកច្ចបកត្តំ ជាតោ។ ទុតិយោ ឌីតិណ្ណាជ្ជានេ និមុជ្ជិត្វា សកី ឧដ្ឋហិត្វា បុន
និមុត្តោ ឧដ្ឋាតុំ នាសក្ខិ, អន្តោយេវ មច្ឆកច្ចបកត្តំ ជាតោ។ តតិយោ និមុជ្ជិត្វា
ឧដ្ឋិតោ មជ្ឈេ នទិយា ឋត្វា នេវ ឌីវតោ អាគន្ធី, ន ចារំ គន្ធី អសក្ខិ។ ចតុត្តោ
ឧដ្ឋាយ បិតោ ឧត្តរណាតិត្ថំ ឌីលោកេសិ។ បញ្ចមោ ឧត្តរណាតិត្ថំ ឌីលោកេត្វា

បតរតិ។ ឆដ្ឋា តំ ទិស្វា ចារិមតិរំ គន្ធា កដិប្បមាលោ ឧទកេ បិតោ។ សត្តមោ
ចារិមតិរំ គន្ធា គន្ធិបុណ្ណាទិហិ ទ្គត្វា វរវត្ថាទិនិ ទិវាសេត្វា សុរភិវិលេបនំ
វិលីម្បិត្វា និលុប្បលមាលាទិនិ បិលទ្គិត្វា នាណលង្គារប្បដិមណ្ឌិតោ
មហានគរំ បរិសិត្វា ចាសាធមារុហិត្វា ឧត្តមភោជនំ ភុញ្ញតិ។

តត្ថ ជង្គ្រវាលិជារិយ ឥមេ សត្ត បុគ្គលា, នទិវិយ វដ្តំ, បឋមស្ស
ឧទកភិរុកស្ស បុរិសស្ស ឌីតិណ្ណាដ្ឋានេយេវ និមុដ្ឋនំវិយ មិច្ឆាទិដ្ឋិកស្ស វដ្ត
និមុដ្ឋនំ, ឧម្មុដ្ឋិត្វា និមុដ្ឋនបុរិសោវិយ សទ្ធាទិនំ ឧប្បត្តិមត្តកេន ឧម្មុដ្ឋិត្វា តាសំ
ហានិយា និមុគ្គបុគ្គលោ, មជ្ឈេ នទិយា វត្វាវិយ សទ្ធាទិនំ បិតិយា
បិតិបុគ្គលោ, ឧត្តរណាតិ ត្ថំ ឌីលោកេន្តោវិយ សោតាបន្នោ, បតរទ្គបុរិសោវិយ
កិលេសកាមាវដ្ឋតាយ បតរន្តោ សកទាគាមី, តវិត្វា កដិមត្តេ ឧទកេ
បិតបុរិសោវិយ អនាវដ្ឋធម្មត្តា អនាគាមី, ទ្គត្វា ចារិមតិរំ ឧត្តរិត្វា ជលេ
បិតបុរិសោវិយ ចត្តារោ ឌីយេ អតិក្កមិត្វា និព្វានជលេ បិតោ
ទីណាសវព្រាហ្មណោ, ជលេ បិតបុរិសស្ស នគរំ បរិសិត្វា ចាសាទំ អារុយ្ហ
ឧត្តមភោជនភុញ្ញនំវិយ ទីណាសវស្ស និព្វានាវម្ពណាសមាបត្តិ អប្បេត្វា
វីតិនាមនំ វេទិតព្ពំ។

ឧទក្ខបមាសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៦-៩. អនិច្ចានុបស្សីសុត្តានិវណ្ណានា

១៦-១៩. ឆដ្ឋ “ឥធសមសីសី កចិតោ” តិ វត្វា ឯវំ សមសីសីតំ វិភជិត្វា
ឥធាធិប្បេតំ ទស្សេតុំ “សោ ចតុត្ថិជោ ហោតិ” តិ អាទិមាហា។ រោគវសេន
សមសីសី រោគសមសីសី។ ឯស នយោ សេសេសុបិ។ ឯកប្បហារេនេវាតិ
ឯកវេលាយមេវ។ យោ ចក្កុរោគាទិសុ អញ្ញាតវស្សី សតិ “ឥតោ អនុដ្ឋិតោ

អរហត្តំ ចាបុណ្យស្សមី”តិ វិបស្សនំ បដ្ឋបេសិ, អថស្ស អរហត្តញ្ច រោគតោ
វុដ្ឋានញ្ច ឯកកាលមេវ ហោតិ, អយំ រោគសមសីសី នាម។ វិយាបថស្ស
បរិយោសានន្តិ វិយាបថន្តរសមាយោគោ។ យោ វាណាទីសុ វិយាបថេសុ
អញ្ញាតំ អធិដ្ឋាយ “អរិកោបេត្វាវ អរហត្តំ ចាបុណ្យស្សមី”តិ វិបស្សនំ
បដ្ឋបេសិ។ អថស្ស អរហត្តប្បត្តិ ច វិយាបថវិកោបនញ្ច ឯកប្បហារេនេវ
ហោតិ, អយំ វិយាបថសមសីសី នាម។ ជីវិតសមសីសី នាមាតិ ឯត្ថ
“បលិតោធិសីសំ មាណោ, បរាមាសសីសំ ទិដ្ឋិ, វិក្ខេបសីសំ ឧទ្ធច្ចំ, កិលេសសីសំ
អវិជ្ជា, អធិមោក្ខសីសំ សទ្ធា, បគ្គហសីសំ វិរិយំ, ឧបដ្ឋានសីសំ សតិ,
អរិក្ខេបសីសំ សមាធិ, ទស្សនសីសំ បញ្ញា, បវត្តសីសំ ជីវិតិន្ទ្រិយំ, ចុតិសីសំ
វិមោក្ខោ, សម្ព័រសីសំ និរោធា”តិ បដិសម្ពុទ្ធាយំ (បដិ. ម. ៣.៣៣) វុត្តេសុ
សត្តរសសុ សីសេសុ បវត្តសីសំ កិលេសសីសន្តិ ទ្វេ សីសានិ ឥធាធិប្បតានិ -
“អបុព្វំ អចរិមំ អាសវបរិយាទានញ្ច ហោតិ ជីវិតបរិយាទានញ្ច”តិ វចនតោ។
តេសុ កិលេសសីសំ អរហត្តមគ្គោ បរិយាទិយតិ, បវត្តសីសំ ជីវិតិន្ទ្រិយំ
ចុតិចិត្តំ បរិយាទិយតិ។ តត្ថ អវិជ្ជាបរិយាទាយកំ ចិត្តំ ជីវិតិន្ទ្រិយំ បរិយាទាតុ
ន សក្កោតិ, ជីវិតិន្ទ្រិយបរិយាទាយកំ អវិជ្ជំ បរិយាទាតុ ន សក្កោតិ។ អញ្ញំ
អវិជ្ជាបរិយាទាយកំ ចិត្តំ, អញ្ញំ ជីវិតិន្ទ្រិយបរិយាទាយកំ។ យស្ស ចេតំ
សីសទ្ធាយំ សមំ បរិយាទានំ គច្ឆតិ, សោ ជីវិតសមសីសី នាម។

កងំ បនិទំ សមំ ហោតីតិ? វាសមតាយ។ យស្មិញ្ញំ វារេ មគ្គវុដ្ឋានំ ហោតិ,
សោតាបត្តិមគ្គេ បញ្ច បច្ឆវេក្ខណានិ, សកទាគាមិមគ្គេ បញ្ច, អនាគាមិមគ្គេ
បញ្ច, អរហត្តមគ្គេ ចត្តារីតិ ឯកុណីសតិមេ បច្ឆវេក្ខណាញ្ញាលោ បតិដ្ឋាយ
ភវង្គំ ឱតិវត្វា បរិនិព្វាយតោ ឥមាយ វាសមតាយ ឥទំ
ឧភយសីសបរិយាទានម្យិ សមំ ហោតីតិ ឥមាយ វាសមតាយ។
វាសមវុត្តិទាយកេន ហិ មគ្គចិត្តេន អត្តនោ អនន្តរិយំ និច្ឆាទេតញ្ញា

បច្ចុប្បន្នក្នុងរាងកាយ កិលេសបរិយាទានស្បែក វារាតិ វត្តព្រំតំ អរហតិ។ “វិមុត្តស្មី
វិមុត្តមិតិ ញ្ញាណំ ហោតិ” តិ (ម. និ. ១.៧៨; សំ. និ. ៣.១២, ១២) វេទនតោ
បច្ចុប្បន្នក្នុងរាងកាយសមាបនេន កិលេសបរិយាទានំ សម្មាបិ តំ នាម ហោតិ តិ
ឥមាយ វារុត្តិយា សមតាយ កិលេសបរិយាទានជីវិតបរិយាទានានំ សមតា
វេទិតញ្ញា។ តេនេវាហ “យស្មា បនស្ស... បេ... តស្មា ឯវំ វត្ត” តិ។

អាយុនោ វេមជ្ឈំ អនតិក្កមិត្វា អន្តរាវ កិលេសបរិនិព្វានេន
បរិនិព្វាយតិ តិ អន្តរាបរិនិព្វាយី។ តេនាហ “យោ បញ្ចសុ
សុទ្ធាវាសេស្វ” តិ អាទិ។ វេមជ្ឈេតិ អវិហាទីសុ យត្ថ ឧប្បន្នោ, តត្ថ អាយុនោ
វេមជ្ឈេ។ អាយុវេមជ្ឈំ ឧបហាទ្ធិ អតិក្កមិត្វា តត្ថ បរិនិព្វាយតិ តិ
ឧបហាទ្ធិបរិនិព្វាយី។ តេនាហ “យោ តត្ថេវា” តិ អាទិ។ អសង្ខារេន អប្បយោគេន
អនុស្សាហេន អកិលមន្តោ តិក្ខុទ្ធិយតាយ សុខេនេវ បរិនិព្វាយតិ តិ
អសង្ខារបរិនិព្វាយី។ តេនាហ “យោ តេសំយេវា” តិ អាទិ។ តេសំយេវ
បុគ្គលានន្តិ និទ្ធារណោ សាមីវេចនំ។ អប្បយោគេនាតិ អធិមត្តប្បយោគេនវិនា
អប្បកសិរេន។ សសង្ខារេន សប្បយោគេន កិលមន្តោ ទុក្ខេន បរិនិព្វាយតិ តិ
សសង្ខារបរិនិព្វាយី។ ឧទ្ធុវាហិតាវេន ឧទ្ធុមស្ស តណ្ហាសោតំ វដ្តសោតញ្ញាតិ,
ឧទ្ធុវា គន្ធា បដិលភិតតត្ថតោ ឧទ្ធុមស្ស មគ្គសោតន្តិ ឧទ្ធុភោតោ។ បដិសន្ធិវសេន
អកនិជ្ជំ គច្ឆតិ តិ អកនិជ្ជកាមី។

ឯត្ថ បន ចតុក្កំ វេទិតតំ។ យោ ហិ អវិហតោ បដ្ឋាយ ចត្តារោ ទេវលោកេ
សោធនត្វា អកនិជ្ជំ គន្ធា បរិនិព្វាយតិ, អយំ ឧទ្ធុសោតោ អកនិជ្ជកាមី នាម។
អយញ្ញា អវិហេសុ កប្បសហស្សំ វសន្តោ អរហត្ថំ បត្តំ អសក្កណិត្វា អតប្បំ
គច្ឆតិ, តត្រាបិ ទ្វេ កប្បសហស្សានិ វសន្តោ អរហត្ថំ បត្តំ អសក្កណិត្វា
សុទស្សំ គច្ឆតិ, តត្រាបិ ចត្តារិ កប្បសហស្សានិ វសន្តោ អរហត្ថំ បត្តំ

អសក្កណ៍ត្វា សុទស្សី គធម្មតិ, តត្រាបិ អដ្ឋកប្បសហស្សនិវសន្តោ អរហត្ថំ
បត្ថំ អសក្កណ៍ត្វា អកនិជ្ឈំ គធម្មតិ, តត្ថ វសន្តោ អគ្គមគ្គំ អធិគធម្មតិ។ តត្ថ យោ
អរិហតោ បដ្ឋាយ ទុតិយំ វា ចតុត្ថំ វា ទេវលោកំ គន្ធា បរិនិព្វាយតិ, អយំ
ឧទ្ទំសោតោ ន អកនិជ្ឈកាមី នាម។ យោ កាមភវតោ ចរិត្វា អកនិជ្ឈសុ
បរិនិព្វាយតិ, អយំ ន **ឧទ្ទំសោតោ អកនិជ្ឈកាមី** នាម។ យោ ហេដ្ឋា ចតុសុ
ទេវលោកេសុ តត្ថ តត្ថេវ និព្ពត្តិត្វា បរិនិព្វាយតិ, អយំ ន **ឧទ្ទំសោតោ ន**
អកនិជ្ឈកាមីតិ។

ឯតេ បន អរិហេសុ ឧប្បន្នសមនន្តរោយុវេមជ្ឈំ អប្បត្វាវ
បរិនិព្វាយនវសេន តយោ អន្តរាបរិនិព្វាយិនោ, ឯកោ ឧបហាច្ចបរិនិព្វាយិ,
ឯកោ ឧទ្ទំសោតោតិ បញ្ចវិនោ, អសម្ព័រសសម្ព័រាបរិនិព្វាយិវិភាកេន ទស
ហោន្តិ, តថា អតប្បសុទស្សសុទស្សីសូតិ ចត្តារោ ទសកាតិ ចត្តារីសំ។
អកនិជ្ឈ បន ឧទ្ទំសោតោ នត្ថិ, តយោ អន្តរាបរិនិព្វាយិនោ, ឯកោ
ឧបហាច្ចបរិនិព្វាយិ ចត្តារោ, អសម្ព័រសសម្ព័រាបរិនិព្វាយិវិភាកេន អដ្ឋាតិ
អដ្ឋចត្តារីសំ អនាកាមិនោ។ សត្តមាធិសុ នត្ថិ វត្ថុពុំ។

អនិច្ចានុបស្សីសុត្តាធិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១០. និទ្ទសវត្ថុសុត្តវណ្ណានា

២០. ទសមេ និទ្ទសវត្ថុនីតិ អាទិសទ្ធុលោបេនាយំ និទ្ទេសោតិ អាហា
“**និទ្ទសាធិវត្ថុនី**”តិ។ នត្ថិ ឥនាធិ ឥមស្ស ទសាតិ និទ្ទេសោ។ បញ្ចោតិ ញាតុំ
ឥច្ឆិតោ អត្ថោ។ បុន ទសវស្សោ ន ហោតីតិ តេសំ មតិមត្តមេតន្តិ ទស្សេតុំ
“**សោ កិរា**”តិ កិរសទ្ធុគ្គហណំ។ **និទ្ទេសោតិ** ចេតំ វចនមត្តំ។ តស្ស
និព្ពិសាធិការស្ស វិយ និទ្ទវាធិការស្ស ច ឥច្ឆិតត្ថាតិ ទស្សេតុំ “**ន**

កេរ្ត៍លញ្ឆក់"តិអាធិ វុត្តំ។ គាមេ វិចារន្តោតិ គាមេ បិណ្ឌោយ ចរន្តោ។ ន ឥទំ
តិត្តិយានំ អធិវចនំ តេសុ តន្តិមិត្តស្ស អភារា, សាសនេបិ សេខស្សបិ ន ឥទំ
អធិវចនំ, កិមង្គំ បន បុប្ផន្តស្ស។ យស្ស បនេតំ អធិវចនំ យេន ច ការណេន,
តំ ធស្សេតុំ "ឌីណាសវស្សេត"ន្តិអាធិ វុត្តំ។ អប្បជិសន្តិកភារោ បិស្ស
បច្ចក្ខតោ ការណំ។ បរម្បរាយ ឥតរាជិ យានិ ចាឡិយំ អាគតានី។

សិក្ខាយ សម្មនេវ អាទានំ សិក្ខាសមាទានំ។ តំ បនស្សា ចារិប្បិយា
វេទិតព្ពន្ធិ អាហា "សិក្ខាត្ថយប្បរណេ"តិ។ សិក្ខាយ វា សម្មនេវ អាធិតោ បដ្ឋាយ
រក្ខណំ សិក្ខាសមាទានំ។ តញ្ច អត្ថតោ ប្បរណេន បរិច្ឆន្នំ អរក្ខណេ សព្វេន
សព្វំ អភារតោ, រក្ខណេ ច បរិប្បរណេតោ។ ពលវច្ឆន្តោតិ ទទ្ធិច្ឆន្តោ។ អាយតិច្ឆិ
អនន្តរាធាតតទិវសាធិកាលោ អធិប្បតោ, ន អនាគតករោតិ អាហា
"អនាគតេ បុនទិវសាធិសុប្បិ"តិ។ សិក្ខំ បរិប្បរេន្តស្ស តត្ថ និពទ្ធកត្តិតា
អវិគតបេមតា។ តេភូមកធម្មានំ អនិច្ចាទិវសេន សម្មនេវ និដ្ឋានំ
ធម្មនិសាមនាតិ អាហា "វិបស្សនាយេតំ អធិវចន"ន្តិ។ តណ្ហាវិនយេតិ
កង្ក្រានុបស្សនាញាណានុការសិទ្ធិ តណ្ហាវិក្ខម្កនេ។ ឯកិភារេតិ
គណសង្គណិកាកិលេសសង្គណិកាវិគមសិទ្ធិ វិវេកវាសេ។ វិរិយារម្មេតិ
សម្មប្បធានស្ស បគ្គណេ។ តំ បន សព្វសោ វិរិយស្ស បរិព្រូហានំ ហោតិតិ
អាហា "កាយិកចេតសិកស្ស វិរិយស្ស ប្បរណេ"តិ។ សតិយញ្ចោវ និបកភារេ
ចាតិ សតោការិកាយ ចេវ សម្មជាតិការិកាយ ច។ សតិសម្មជញ្ញាពលេនេវ
បិ វិរិយារម្មោ ឥដ្ឋតិ។ ទិដ្ឋិបដិវេធទតិ មគ្គសម្មាទិដ្ឋិយា បដិវិដ្ឋនេ។ តេនាហា
"មគ្គទស្សនេ"តិ។

និទ្ទសវត្ថុសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

អនុសយវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣. វដ្តសត្វករគោ

១. សារន្ទទសុត្តន្តបិដក

២១. តតិយស្ស បឋមេ ទេវាយតនភាវេន ចិត្តត្តា លោកស្ស
ចិត្តិការដ្ឋានតាយ ច ចេតិយំ អហោសិ។ យាវកីវន្តិ (ធិ. និ. ដី. ២.១៣២)
ឯកមេវេតំ បទំ អនិយមតោ បរិមាណាវាចិ។ កាលោ ចេត្ត អធិប្បតោតិ អាហ
“យត្តកំ កាល”ន្តិ។ អភិណ្ណំ សន្និច្ចាតាតិ និច្ចសន្និច្ចាតា។ តំ បន
និច្ចសន្និច្ចាតតំ ទស្សេតុំ “ធិវសស្ស”តិអាទិ វុត្តំ។ សន្និច្ចាតពហុលាតិ
បច្ឆសន្និច្ចាតា។ វោសានន្តិ សង្គោចំ។ “វុទ្ធិយេវា”តិអាទិនា វុត្តមត្តំ
ព្យតិវេកមុខេន ទស្សេតុំ “អភិណ្ណំ អសន្និបតន្តា ហិ”តិអាទិ វុត្តំ។ អាគុលាតិ
ខុតិកា ន បសន្នា។ ភិដ្ឋិត្វាតិ វគ្គពន្ធតោ វិភជ្ឈ វិសុំ វិសុំ ហុត្វា។

សន្និច្ចាតកេរិយាតិ សន្និច្ចាតាពេននកេរិយា។ អន្តរុត្តា វាតិ សាមិកុត្តា វា។
ឌីសីទមាទេតិ ហាយមាទេ។

សុត្តន្តិ ភណ្ណំ គហេត្វា គច្ឆន្តេហិ បព្ពតខណ្ឌានាទិទិកត្ថកាមទ្វារាទីសុ
រាជបុរិសានំ ធាតព្ភភាកំ។ ពលិន្តិ និច្ចន្ទសស្សាទិទេតា ធម្មាកំ សត្តភាគន្តិអាទិនា
លទ្ធព្ភករំ។ ទណ្ឌន្តិ ទសវីសតិកហាបណាទិកំ អបរាធានុរូបំ
គហេតព្ភធនទណ្ឌំ។ វដ្តិធម្មន្តិ វដ្តិរាជធម្មំ។ ឥទានិ អបញ្ញត្តបញ្ញាបនាទីសុ
តប្បដិក្ខេបេ ច អាទិនវាទិសំសេ ច វិត្តារតោ ទស្សេតុំ “តេស”ន្តិអាទិ វុត្តំ។
ចារិចរិយក្ខមាតិ ឧបដ្ឋានក្ខមា។ ចោរាណំ វដ្តិធម្មន្តិ ឯត្ថ បុព្វេ កិវ វដ្តិរាជានោ
“អយំ ចោរោ”តិ អាទេត្វា ទស្សេតេ “គណ្ណេន ទំ ចោរោ”ន្តិ អវត្វា
វិនិច្ឆយមហាមត្តានំ ទេន្តិ។ តេ វិនិច្ឆនិច្ចា សចេ អចោរោ ហោតិ, វិស្សន្តេន្តិ។
សចេ ចោរោ, អត្តនា កិញ្ចិ អកត្វា វោហារិកានំ ទេន្តិ, តេបិ វិនិច្ឆនិច្ចា អចោរោ

ចេ,វិស្សន្ទ្រតិ។ចោរោចេ,សុត្តន្តរាជំទេន្ទិ,តេបិវិនិច្ឆ័និក្ខាអចោរោចេ,
វិស្សន្ទ្រតិ។ចោរោចេ,អដ្ឋកុលិកានំទេន្ទិ,តេបិ តថេវ កត្វាសេនាបតិស្ស,
សេនាបតិ ឧបរាជស្ស,ឧបរាជា រញ្ជោ។រាជាវិនិច្ឆ័និក្ខាសចេអចោរោហោតិ,
វិស្សន្ទ្រតិ។សចេ បនចោរោហោតិ,បវេណីបណ្ណកំវាចាបេតិ។តត្ថ “យេន
ឥទំនាម កតំ,តស្ស អយំ នាមទណ្ឌោ”តិ លិខិតំ។រាជា តស្ស កិរិយំ តេន
សមាទេត្វា តទនុច្ឆិកំ ទណ្ឌំ ករោតិ។ឥតិ ឯតំ ចោរាណំ វុទ្ធិធម្មំ សមាទាយ
វត្តន្តានំ មនុស្សាន ឧដ្ឋាយន្ទិ។បរម្មរាគតេសុ អដ្ឋកុលេសុ ជាតា
អគតិគមនិវតា អដ្ឋមហាល្លកបុរិសា អដ្ឋកុលិកា។

សក្ការន្ទិ ឧបការំ។គរុការំ បច្ចុប្បដ្ឋបេត្វាតិ “ឥមេ អម្ពាភំ គរុនោ”តិ តត្ថ
គរុការំ បដិបដិ ឧបដ្ឋបេត្វា។មាទេស្សន្ទិសិ សម្មាទេស្សន្ទិ។តំ បន សម្មានំ
តេសុ នេសំ អត្ថមនតាបុព្ពកន្ទិ អាហា “មនេន បិយាយិស្សន្ទិ”តិ។និបច្ចការំ
បណិចាតំ។ទស្សន្ទិសិ គរុចិត្តការំ ទស្សន្ទិ។សន្ធាទេតុន្ទិ សម្ពុទ្ធិ អវិច្ឆិទ្ធិ កត្វា
យដេតុំ។

បសយ្ហការស្សតិ ពលក្ការស្ស។កាមំ វុទ្ធិយា បូជនីយតាយ
“វុទ្ធិហានិយោ”តិ វុត្ថំ,អត្ថោ បន វុត្តានុក្កមេនេវ យោដេតញ្ជោ។ចាឡិយំ វា
យស្មា “វុទ្ធិយេវ ចាដិកម្ពា,នោ បរិហានី”តិ វុត្ថំ,តស្មា តទនុក្កមេន
“វុទ្ធិហានិយោ”តិ វុត្ថំ។

វិបច្ឆិតុំ អលទ្វោកាសេ ចាបកម្មេ,តស្ស កម្មស្ស វិចាកេ វា អនវសរោវ
ទេវសោបសក្កោ។តស្មី បន លទ្វោកាសេ សិយា ទេវតោបសក្កស្ស អវសរោតិ
អាហា “អនុប្បន្នំ...បេ... វឡេន្ទិ”តិ។ឯតេនេវ អនុប្បន្នំ សុខន្ទិ ឯតាបិ អត្ថោ
វេទិតញ្ជោ។ពល កាយស្ស ទិគុណាតិគុណាតាទស្សនំ បដិភយការំទស្សនន្ទិ
ឯវមាទិនា ទេវតានំ សង្គាមសីសេ សហាយតា វេទិតញ្ជា។

អនិច្ចតន្ត្រី អនិច្ចដ្ឋ។ អាវរណតោតិ និសេធនតោ។ ធម្មតោ អនបេតា
ធម្មិយាតិ ឥធម “ធម្មិកា”តិ វុត្តា។ មិគស្វករាធិយាតាយ សុនខាធិនំ កឡិក្ខា
វនចរណំ វាជោ, តត្ថ និយុត្តា, តេ វា វាជេន្តីតិ វាជិកា, មិគវេជារិនោ។

សារទូទស្សត្ថវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. វស្សការសុត្ថវណ្ណានា

២២. ទុតិយេ អភិយាតុកាមោតិ ឯត្ថ អភិ-សន្នោ អភិកវនត្ថោ
“អនភិវិទិតុ”ន្តិអាធិសុ វិយាតិ អាហា “អភិកវនត្ថាយ យាតុកាមោ”តិ។
វជ្ជិរាជាតោតិ “វជ្ជេតញ្ញា ឥមេ”តិ អាធិតោ បវត្ថំ វចនំ ឧបាទាយ វជ្ជិតិ
លទ្ធនាមា រាជាតោ, វជ្ជិវជ្ជស្ស វា រាជាតោ វជ្ជិរាជាតោ។ វជ្ជស្ស បន វជ្ជិសមញ្ញា
តន្ត្រីវាសិរាជកុមារវសេន វេទិតញ្ញា។ រាជិន្ទិយាតិ រាជភាវានុគតេន បភាវេន។
សោ បន បភាវោ នេសំ គណារាជានំ មិថោ សាមគ្គិយា លោកេ ចាកដោ។
ចិវជ្ជាយី ច អហោសីតិ “សមគ្គការំ កថេតី”តិ វុត្តំ។ អនុ អនុ តំសមម្ពិនោ
ភាវេតិ វឡេតីតិ អនុភាវោ, អនុភាវោ ឯវ អានុភាវោ, បតាចោ។ សោ បន នេសំ
បតាចោ ហត្ថិអស្សាធិវាហនសម្មត្តិយា តត្ថ ច សុភិក្ខិតភាវេន លោកេ
ចាកដោ ជាតោតិ “ឯតេន...បេ.... កថេតី”តិ វុត្តំ។ តាឡុច្ឆិគ្គឡេនាតិ
កុញ្ញិកានិទ្ទេន។ អសនន្តិ សវំ។ អតិចាតយិស្សន្តីតិ អតិក្កាមេន្តិ។
ចោដ្ឋានុចោដ្ឋន្តិ ចោដ្ឋស្ស អនុចោដ្ឋំ, បុរិមសវស្ស ចោដ្ឋបទានុគតចោដ្ឋំ ឥតវំ
សវំ កត្វាតិ អត្ថោ។ អវិរាជិតន្តិ អវិរជ្ជិតំ។ ឧច្ឆិទ្ធិស្សមីតិ ឧម្មុលនវសេន
កុលសន្តតិ ធិន្តិស្សមិ។ អយនំ វឡេនំ អយោ, តប្បជិបក្ខេន អនយោតិ អាហា
“អវឡិ”ន្តិ។ ញាតិនំ ព្យសនំ វិទាសោ ញាតិព្យសនំ។

គង្គាយាតិ គង្គាសមីបេ។ បដ្ឋនគាមន្តិ សកដបដ្ឋនគាមំ។ តត្រាតិ តស្មី
បដ្ឋនេ។ ពលវាយាតជាតោតិ ឧប្បន្នពលវកោធា។ មេតិ មយ្ហំ។ គតេនាតិ
គមនេន។ សីតំ វា ឧល្លា វា នត្តិ តាយ វេលាយ។ អភិមុខំ យុទ្ធនាតិ អភិមុខំ
ឧជុកមេវ សង្គាមករណេន។ ឧបលាបនំ សាមំ ធានញាតិ ធស្សេតុ
“អល”ន្តិអាទិ វុត្តំ។ ភេទោបិ ឥធ ឧចាយោ ឯវាតិ វុត្តំ “អញ្ញាត្រ មិដុភេទា”តិ។
យុទ្ធស្ស បន អនុចាយតា បគេវ បកាសិតា។ ឥន្តិ “អញ្ញាត្រ ឧបលាបនាយ
អញ្ញាត្រ មិដុភេទា”តិ ឥទំ វេចនំ។ កថាយ នយំ លភិត្វាតិ “យាវកីវញ្ញា ...បេ....
បរិហានី”តិ ឥមាយ ភគវតោ កថាយ ឧចាយំ លភិត្វា។ អនុកម្មាយាតិ
វជ្ជិរាជេសុ អនុគ្គហេន។

រាជាបិ តមេវ បេសេត្វា សព្វេ...បេ.... ចាបេសីតិ រាជា តំ អត្តនោ សន្តិកំ
អាគតំ “កី, អាចរិយ, ភគវា អវចា”តិ បុច្ឆិ។ សោ “យថា ភោ សមណស្ស
គោតមស្ស វេចនំ ន សក្កា វជ្ជិ កេនចិ គហេតុំ, អបិច ឧបលាបនាយ វា
មិដុភេទេន វា សក្កា”តិ អាហា។ តតោ នំ រាជា “ឧបលាបនាយ អម្ពា កំ
ហត្ថិអស្សនយោ នស្សិស្សន្តិ, ភេទេនេវ តេ គហេស្សមិ, កី ករោមា”តិ បុច្ឆិ។
តេន ហិ, មហារាជ, តុម្ពេ វជ្ជិ អារត្ត បរិសតិ កថំ សមុជ្ជាបេថ, តតោ អហំ “កី
តេ, មហារាជ, តេហិ, អត្តនោ សន្តិកេន កសិវណិជ្ជាធិនិ កត្វា ជីវន្ត ឯតេ
រាជានោ”តិ វត្វា បក្កមិស្សមិ។ តតោ តុម្ពេ “កី នុ, ភោ, ឯស ព្រាហ្មណោ វជ្ជិ
អារត្ត បវត្តំ កថំ បដិពាហតី”តិ វេយ្យាថ។ ទិវសភាគេ ចាហំ តេសំ
បណ្ណាការំ បេសេស្សមិ, តម្បិ គាហាបេត្វា តុម្ពេបិ មម ទោសំ អាហេបេត្វា
ពន្ធនតាឡនាធិនិ អកត្វាវ កេវលំ ខុមុល្លា មំ កត្វា នគរា និហារេថ,
អថាហំ “មយា តេ នគរេ ចាការោ បរិខា ច កាវតា, អហំ ជិវទុព្ពលដ្ឋានញា
ឧត្តានគម្ពីរដ្ឋានញា ជាតាមិ, ន ជិវស្សំ ធានិ តំ ឧជុំ ករិស្សមី”តិ វត្តាមិ។ តំ
សុត្វា តុម្ពេ “គច្ឆត្វ”តិ វេយ្យាថាតិ។ រាជា សព្វំ អកាសិ។

លិច្ឆវី តស្ស ជិត្តមនំ សុត្វា “សហោ ព្រាហ្មណោ, មា តស្ស គង្គំ ឧត្តារេតុំ
អនត្តា” តិ អាហំសុ។ តត្រ ឯកធូហិ “អម្ពេ អារត្ត កថិតត្តា កិរ សោ ឯ
ករោតី” តិ វុត្តេ “តេន ហិ ភណោ ឯត្វ” តិ វជីសុ។ សោ គន្ធា លិច្ឆវី ធិស្វា
“កិមាគតត្តា” តិ បុច្ឆិតោ តំ បវត្តី អាហោចេសិ។ លិច្ឆវីនោ “អប្បមត្តកេន នាម
ឯ កុំ ធន្ទំ កាតុំ ន យុត្ត” តិ វត្វា “កី តេ តត្រ ហ៊ានន្តរ” តិ បុច្ឆីសុ។
វិនិច្ឆយមហាមច្ឆាបាមស្មីតិ។ តទេវ តេ ហ៊ានន្តរំ ហោតូតិ។ សោ សុដ្ឋតរំ
វិនិច្ឆយំ ករោតិ។ រាជកុមារា តស្ស សន្តិកេ សិប្បំ ឧត្តណ្ណានិ។ សោ
បតិជ្ជិតគុណោ ហុត្វា ឯកធិវសំ ឯកំ លិច្ឆវី គហោត្វា ឯកមន្តំ គន្ធា “ធារកា
កសន្តី” តិ បុច្ឆិ។ អាម, កសន្តិ។ ទ្វេ គោណោ យោដេត្វាតិ។ អាម, ទ្វេ គោណោ
យោដេត្វាតិ។ ឯត្តកំ វត្វា និវត្តោ។ តតោ តមញ្ញោ “កី អាចរិយោ អាហារ” តិ
បុច្ឆិតោ តេន វុត្តំ - អសទ្ធិហន្តោ “ន មេសោ យថាភូតំ កថេតី” តិ តេន សទ្ធិ
ភិជ្ជិ។

ព្រាហ្មណោ អបរម្មិ ឯកធិវសំ ឯកំ លិច្ឆវី ឯកមន្តំ នេត្វា “កេន ព្យញ្ញនេន
គុត្តោសី” តិ បុច្ឆិតោ និវត្តោ។ តម្មិ អញ្ញោ បុច្ឆិតោ អសទ្ធិហន្តោ តថេវ ភិជ្ជិ។
ព្រាហ្មណោ អបរម្មិ ធិវសំ ឯកំ លិច្ឆវី ឯកមន្តំ នេត្វា “អតិទុគ្គតោសិ កិរា” តិ
បុច្ឆិ។ កោ ឯវមាហាតិ។ អសុកោ នាម លិច្ឆវីតិ។ អបរម្មិ ឯកមន្តំ នេត្វា “តុំ
កិរ ភីរុជាតិកោ” តិ បុច្ឆិ។ កោ ឯវមាហាតិ? អសុកោ នាម លិច្ឆវីតិ។ ឯ
អញ្ញេន អកថិតមេវ អញ្ញស្ស កថេន្តោ តីហិ សំវច្ឆរេហិ តេ រាជានោ អញ្ញមញ្ញំ
ភិជ្ជិត្វាយថា ទ្វេ ឯកមគ្គេន ន គច្ឆន្តិ, តថា កត្វា សន្និចាតភេវី ចរាបេសិ។
លិច្ឆវីនោ “ឥស្សរា សន្និបតន្ត, សូរា សន្និបតន្ត” តិ វត្វា ន សន្និបតីសុ។
ព្រាហ្មណោ “អយំ ធានិ កាលោ, សីយំ អាគច្ឆត្វ” តិ វញ្ញោ សាសនំ បេសេតិ។
រាជា សុត្វាវ ពលភេវី ចរាបេត្វា ជិត្តមិ។ វេសាលិកា សុត្វា “វញ្ញោ គង្គំ ឧត្តរិតុំ
ន ធន្ទរមា” តិ ភេវី ចរាបេសុំ។ តេ សុត្វា “គច្ឆន្ត សូររាជានោ” តិ អាធិនិ វត្វា ន

សន្និបត្តិសុ។ “នករប្បវេសនំ ន ទស្សម, ធារាធិ បិទហិស្សមា” តិ ភេរី
ចរាបេសុ។ ឯកោបិ ន សន្និបត្តិ។ យថាវិវេដហិ ធារេហិ បរិសិទ្ធា សព្វេ
អនយព្យសនំ ចាបេត្វា គតោ។ តំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ - “រាជាបិ តមេវ បេសេត្វា
សព្វេបិ ភិទ្ធិត្វា គន្ធា អនយព្យសនំ ចាបេសី” តិ។

វស្សការសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. បឋមសត្តកសុត្តវណ្ណានា

២៣. តតិយេ អបរិហានាយ ហិតាតិ អបរិហានិយា (ធី. និ. ដ៏. ២.១៣៦), ន
បរិហាយន្តិ ឯតេហិតិ វា អបរិហានិយា។ ឯវំ សន្ធិបតោ វុត្តមត្តំ វិត្តារតោ
ទស្សន្តោ “ឥធាបិ ចា” តិ អាទិមាហា។ តត្ថ តតោតិ អាទិ ទិសាសុ
អាគតសាសនេ វុត្តវចនំ វុត្តកថនំ។ វិហារសីមា អាកុលា យស្មា, តស្មា
ឧចោសថបវារណា បិតា។ ឱលីយមានកោតិ ចាឡិតោ អត្ថតោ ច
វិនស្សមានកោ។ ឧត្តិចាបេន្តាតិ បគុណភាវករណោន អត្ថសំវណ្ណានាវសេន
ច បគ្គណ្ណានា។

សាវត្ថយំ ភិក្ខុវិយ (ចារា. ៥៦៥) ចាចិត្តិយំ ទេសាបេតព្ពោតិ បញ្ញាបេន្តា។
វជ្ជិបុត្តការិយ (ចូឡ្យវ. ៤៤៦) ទសវត្ថុធិបនេន។ តថា អករោត្តាតិ នវំ
កតិកវត្ថំ វា សិក្ខាបទំ វា អមទ្គន្តា ធម្មវិនយតោ សាសនំ ធីបេន្តា ឧទ្ធកម្មិ ច
សិក្ខាបទំ អសមូហានន្តា។ អាយស្មា មហាកស្សចោវិយ ចាតិ “សុណាតុ មេ,
អាវុសោ, សង្ឃោ, សន្តាម្ហាកំ សិក្ខាបទានិ គិហិតតានិ។ គិហិនោបិ ជានន្តិ ‘ឥទំ
វោ សមណានំ សក្យបុត្តិកានំ កប្បតិ, ឥទំ វោ ន កប្បតិ’ តិ។ សចេបិ ហិ មយំ
ឧទ្ធានុឧទ្ធកានិ សិក្ខាបទានិ សមូហានិស្សម, ភវិស្សន្តិ វត្តារោ ‘ធម្មកាលិកំ
សមណោន គោតមេន សាវកានំ សិក្ខាបទំ បញ្ញត្តំ, យាវិមេសំ សត្តា អដ្ឋាសិ,

តារីមេ សិក្ខាបទេសុ សិក្ខីសុ។ យតោ ឥមេសំ សត្តា បរិនិព្វតោ, ន ទានិមេ
សិក្ខាបទេសុ សិក្ខន្តិតិ។ យទិ សង្ឃស្ស បត្តកល្លំ, សង្ឃោ អបញ្ញត្តំ ន
បញ្ញាបេយ្យ, បញ្ញត្តំ ន សមុច្ឆិន្ទេយ្យ, យថាបញ្ញត្តេសុ សិក្ខាបទេសុ សមាទាយ
វត្តេយ្យ” តិ ឥមំ (ចូឡវ. ៤៤២) តន្តី បេយន្តោ អាយស្មា មហាកស្សចោ វិយ ច។

ជីវការវប្បត្តាតិ សាសនេ ជីវការំ អនិវត្តិតការំ ឧបគតា។ ថេរការកេហិតិ
ថេរការសាធកេហិ សីលាទិគុណេហិ អសេក្ខធម្មេហិ។ ពហូ វត្តិយោតិ
បព្ពជិតា ហុត្វា ពហូ វត្តិយោ ជានន្តិ។ សីលាទិគុណេសុ បតិជ្ជាបនមេវ
សាសនេ បរិណាយកតាតិ អាហា “តីសុ សិក្ខាសុ បវត្តន្តិ” តិ។ ឱវាទំ ន ទេន្តិ
អភាជនការតោ។ បវេណីកថន្តិ អាចរិយបរម្បរាភតំ សម្មាបដិបត្តិទីបនំ
ធម្មកថំ។ សារក្ខតំ ធម្មបរិយាយន្តិ សមថវិបស្សនាមគ្គជលសម្មាបនេន
សាសនេ សារក្ខតំ ពោជ្ឈង្គកោសល្លអនុត្តរសីតិការ- (អ. និ. ៦.៨៥)
អធិចិត្តសុត្តានិធម្មតន្តិ។ អាទិកំ ឱវាទន្តិ អាទិ-សទ្ធន “ឃំ តេ អាលោកេតព្ពំ,
ឃំ តេ វិលោកេតព្ពំ, ឃំ តេ សមិញ្ញិតព្ពំ, ឃំ តេ បសារេតព្ពំ, ឃំ តេ
សង្ឃាដិបត្តិចរំ ធារេតព្ពំ” តិ ឱវាទំ សង្គណ្ហាតិ។

បុណត្ថវទានំ បុណត្ថវោ ឧត្តរបទលោបេន។ ឥតវេតិ យេ ន បច្ចយវសិកា ន
អាមិសចក្ខុកា, តេ ន កច្ឆន្តិ តណ្ហាយ វសំ។

អារញ្ញកេសូតិ អរញ្ញកាគេសុ អរញ្ញបរិយាបន្នេសុ។ ននុ យត្ថ កត្តចិបិ
តណ្ហា សាវជ្ជា ឯវាតិ ចោទនំ សន្ធាយាហា “តាមន្តសេនាសនេសុ ហី” តិអាទិ។
តេន “អនុត្តរេសុ វិមោក្ខេសុ បិហំ ឧបជ្ជាបយតោ” តិ ឯត្ថ វុត្តបិហាទយោ បិយ
អារញ្ញកសេនាសនេសុ សាលយតា សេវិតព្ពបក្ខិកា ឯវាតិ ទស្សេតិ។

អត្តនាវាតិ សយមេវ។ តេន បរេហិ អនុស្សហិតានំ សរសេនេ
អនាគតានំ បេសលានំ ភិក្ខុនំ អាគមនំ, អាគតានញ្ច ជាសុវិហារំ
បច្ឆាសីសន្តិទិ ទស្សេតិ។ **ឥមំនាវ នីហារេនាតិ** ឥមាយ បដិបត្តិយា។
អគ្គហិតធម្មគ្គហណន្តិ អគ្គហិតស្ស បរិយត្តិធម្មស្ស ឧគ្គហណំ។
គហិតសង្ឃាយ ករណន្តិ ឧគ្គហិតស្ស សុដ្ឋ អត្ថចិន្តនំ។ ចិន្តរត្តោ ហិ អយំ
សង្ឃាយសន្មោ។ ឯន្តិទិ ឧបគច្ឆន្តិ។ និសីទន្តិ អាសនបញ្ញាបនាធិនា។

បឋមសត្តកសុត្តាទីវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤-៦. ទុតិយសត្តកសុត្តាទីវណ្ណានា

២៤-២៦. ចតុត្ថ ករោន្តោយេវាតិ យថាវុត្តំ តិរច្ឆានកថំ កថេន្តោយេវ។
អតិរច្ឆានកថាភាវេបិ តស្ស តត្ថ តប្បរការទស្សនត្ថំ អវធារណាវចនំ។
បរិយន្តការីតិ សបរិយន្តំ កត្វា វត្តា។ “បរិយន្តវតី វាចំ ភាសិតា”តិ (ធិ. និ. ១.៩,
១៩៤) ហិ វុត្តំ។ អប្បកស្សេវាតិ បរិមិតកថោយេវ ឯកន្តេន កថេតព្ពស្សេវ
កថនតោ។ សមាបត្តិសមាបជ្ជនំ អរិយោ តុណ្ហិការោ។ **និទ្ទាយតិយេវាតិ**
និទ្ទោក្កមនេ អនាធិនវទស្សី និទ្ទាយតិយេវ, ឥរិយាបថបរិវត្តនាធិនា ន នំ
វិនោទេតិ។ ឯវំ សំសង្ខារាវាតិ វុត្តនយេន គណសង្កណិកាយ សំសង្ខារ ឯវ
វិហារតិ។ ទុស្សីលា ចាបិច្ឆា នាមាតិ សយំ និស្សីលា អសន្តគុណសម្ភារនិច្ឆាយ
សមន្នាគតត្តា ចាចា លាមកា ឥច្ឆា ឯតេសន្តិ ចាបិច្ឆា។ ចាបបុគ្គលេហិ
មិត្តិករណតោ ចាបមិត្តា។ តេហិ សទា សហបវត្តនេន ចាបសហាយា។ តត្ថ
និទ្ធពតាធិនា តទធិមុត្តតាយ ចាបសម្បវត្តា។ បញ្ចមាធិនិ ឧត្តានត្តានិយេវ។

ទុតិយសត្តកសុត្តាទីវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៧-១១. សញ្ញាសុត្តាទីវណ្ណានា

២៧-៣០. សត្វមេ អនិច្ចាតិ អនុបស្សតិ ឯតាយាតិ អនិច្ចាតុបស្សនា។
តថាបវត្តវិបស្សនា បនយស្មា អត្តនា សហគតសញ្ញាយ ភាវិតាយ ភាវិតា
ឯវ ហោតិ, តស្មា វុត្តំ “អនិច្ចាតុបស្សនាធិហិ សហគតសញ្ញា” តិ។ ឥមា សត្វ
លោកិយវិបស្សនាបិ ហោន្តិ “អនិច្ច” ន្តិអាទិនា បវត្តនតោ។ “ឯតំ សន្តំ ឯតំ
បណ្ឌិតំ យទិទំ សព្ពសង្ខារសមថោ” តិ អាគតវសេន បនេត្ត ទ្វេ លោកុត្តរា
ហោន្តិតិ វេទិតញ្ញា។ “វិរាគោ និរោធា” តិ ហិ តត្ថ និព្វានំ វុត្តន្តិ ឥធិវិរាគសញ្ញា,
តា វុត្តសញ្ញា និព្វានាវម្ពណាបិ សិយុំ។ សេសមេត្ត សុវិញ្ញេយ្យមេវ។ អដ្ឋមាធិនិ
ឧត្តានត្ថានេវ។

សញ្ញាសុត្តាធិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

វជ្ជិសត្តកវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤. ទេវតាវគ្គោ

៥. បឋមមិត្តសុត្តវណ្ណានា

៣៦. ចតុត្ថស្ស បញ្ចមេ អត្តនោ គុយ្ហំ តស្ស អាវិករោតីតិ អត្តនោ គុយ្ហំ
និគ្គហិតុំ យុត្តកចំ អញ្ញាស្ស អកថេត្វា តស្សេវ អាចិត្តតិ។ តស្ស គុយ្ហំ
អញ្ញេសំ នាចិត្តតីតិ តេន កថិតគុយ្ហំ យថា អញ្ញេ ន ជានន្តិ, ឯវ អនាវិករោត្តោ
នាទេតិ។

បឋមមិត្តសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៦-១១. ទុតិយមិត្តសុត្តាធិវណ្ណានា

៣៧-៤២. ឆដ្ឋេ បិយោ ច ហោតិ មនាថោ ចាតិ កល្យាណមិត្តលក្ខណំ
 ឧស្ស័តំ។ កល្យាណមិត្តោ ហិ សទ្ធាសម្បជ្ជោ ច ហោតិ សីលសម្បជ្ជោ
 សុតសម្បជ្ជោ ចាគសម្បជ្ជោ វីរីយសម្បជ្ជោ សតិសម្បជ្ជោ សមាធិសម្បជ្ជោ
 បញ្ញាសម្បជ្ជោ។ តត្ថ សទ្ធាសម្បត្តិយា សទ្ធិហតិ តថាគតស្ស សម្ពោធិ កម្មញ្ច
 កម្មជលញ្ច, តេន សម្ពោធិយា ហេតុក្ខតំ សត្តេសុ ហិតសុខំ ន បរិច្ឆេតិ។
 សីលសម្បត្តិយា សត្តានំ បិយោ ហោតិ គរុ ភាវនីយោ ចោធកោ ចាបគរហិ
 វត្តា វចនក្ខមោ។ សុតសម្បត្តិយា សច្ចបដិច្ចសមុប្បាទាធិបដិសំយុត្តានំ
 គម្ពីរានំ កថានំ កត្តា ហោតិ។ ចាគសម្បត្តិយា អប្បជ្ជោ ហោតិ សន្តុដ្ឋោ
 បរិវិត្តោ អសំសដ្ឋោ។ វីរីយសម្បត្តិយា អារទ្ធវីរីយោ ហោតិ
 អត្តហិតបរហិតបដិបត្តិយំ។ សតិសម្បត្តិយា ឧបដ្ឋិតស្សតិ ហោតិ។
 សមាធិសម្បត្តិយា អវិក្ខិត្តោ ហោតិ សមាហិតចិតោ។ បញ្ញាសម្បត្តិយា
 អវិបរីតំ បដាធាតិ។ សោ សតិយា កុសលាកុសលានំ ធម្មានំ គតិយោ
 សមន្នេសមាធា បញ្ញាយ សត្តានំ ហិតាហិតំ យថាក្ខតំ ជានិត្វា សមាធិនា
 តត្ថ ឯកគ្គចិត្តោ ហុត្វា វីរីយេន សត្តេ អហិតេ និសេធស្វា ហិតេ និយោជេតិ។
 តេន វុត្តំ “បិយោ... បេ... និយោជេតី” តិ។ សត្តមាធិនិ ឧត្តានត្តានិ។

ទុតិយមិត្តសុត្តានិវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ទេវតាវគ្គវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥. មហាយញ្ញវគ្គោ

១. សត្តវិញ្ញាណដ្ឋិតិសុត្តវណ្ណនា

២២. បញ្ចមស្ស បឋមេ យស្មា និទស្សនត្ថ និចាតោ (ធិ. និ. ដី. ២.១២៧)
តស្មា សេយ្យថាបិ មនុស្សាតិ យថា មនុស្សាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ វិសេសោ
ហោតិយេវ សតិបិ ពាហិរស្ស ការណស្ស អភេទេ អជ្ឈត្តិកស្ស ភិន្នត្តា។
នានត្ថំ កាយេ ឯតេសំ, នានត្តា វា កាយោ ឯតេសន្តិ នានត្ថកាយា។ ឥមិនា
នយេន សេសបទេសុបិ អត្តោ វេទិតញ្ចោ។ នេសន្តិ មនុស្សានំ។ នានត្តា សញ្ញា
ឯតេសំ អត្ថិតិ នានត្ថសញ្ញានោ។ សុខសមុស្សយតោ វិនិចាតោ ឯតេសំ អត្ថិតិ
វិនិចាតិកា សតិបិ ទេវកាវេ ទិព្វសម្បត្តិយា អភាវតោ។ អចាយេសុ វា គតោ
នត្ថំ និចាតោ ឯតេសន្តិ វិនិចាតិកា។ តេនាហ “ចតុអចាយវិនិមុត្តា” តិ។
បិយដ្ឋរមាតាធិនំ វិយាតិ បិយដ្ឋរមាតា កិរ យ ភ្លិន្ទំ បច្ចុសសមយេ
អនុវុទ្ធត្ថវស្ស ធម្មំ សជ្ឈាយតោ សុត្វា -

“មា សទ្ធមករី បិយដ្ឋរ, ភិក្ខុ ធម្មបទានិ ភាសតិ;
អបិ ធម្មបទំ វិជានិយ, បដិបទ្កេម ហិតាយ នោ សិយា។

“ចាណេសុ ច សំយមាមសេ, សម្មជាទមុសា ន ភណាមសេ;
សិក្ខេម សុសីល្យមត្តនោ, អបិ មុច្ឆេម បិសាចយោនិយា” តិ។ (សំ. និ.
១.២៤០) -

ឯវំ បុត្តកំ សញ្ញាបេត្វា តំ ទិវសំ សោតាបត្តិដលំ បត្តា។ ឧត្តរមាតា បន
ភគវតោ ធម្មំ សុត្វាវ សោតាបន្នា ជាតា។

ព្រហ្មកាយេ បឋមជ្ឈាននិព្ពត្ថេ ព្រហ្មសមូហោ, ព្រហ្មនិកាយេ វា ភវាតិ
ព្រហ្មកាយិកា។ មហាព្រហ្មនោ បរិសាយ ភវាតិ ព្រហ្មចារិសដ្ឋា តស្ស
បរិចារកដ្ឋានេ បិតត្តា។ មហាព្រហ្មនោ បុរោហិតដ្ឋានេ បិតាតិ
ព្រហ្មបុរោហិតា។ អាយុវណ្ណាធិហិ មហន្តា ព្រហ្មានោតិ មហាព្រហ្មានោ។

សតិបិ តេសំ តិវិជានម្បិ បឋមេន ឈានេន គន្ធា និព្ពត្តភារេ ឈានស្ស បន
បរត្តិភេទេន អយំ វិសេសោតិ ទស្សេតុំ “ព្រហ្មចារិសង្ខា បនា” តិអាទិ វុត្តំ។
បរិត្តោនាតិ ហីនេន។ សា ចស្ស ហីនតា ធន្ទាទីនំ ហីនតាយ វេទិតញ្ចា។
បដិលទ្ធមត្តំ វា ហីនំ។ កប្បស្សាតិ អសង្ខ្យយ្យកប្បស្ស។ ហីនបណ្ឌិតានំ មជ្ឈ
កវត្តា មជ្ឈិមំ។ សា ចស្ស មជ្ឈិមតា ធន្ទាទីនំ មជ្ឈិមតាយ វេទិតញ្ចា។
បដិលភិក្ខុ ឆាតិសុភារិតំ វា មជ្ឈិមំ។ ឧបឡកប្បោតិ អសង្ខ្យយ្យកប្បស្ស
ឧបឡកប្បោ។ វិច្ឆារិកតរោតិ ព្រហ្មចារិសង្ខេហិ បមាណតោ វិបុលតរោ
សភាវតោ ឧឡារតរោ ច ហោតិ។ សភាវេនបិ ហិ ឧឡារតមោវ។ តំ បនេត្ត
អប្បមាណំ។ តស្ស ហិ បរិត្តាភាទីនំ បរិត្តសុភាទីនញ្ច កាយេ សតិបិ
សភាវេមត្ត ឯកត្តវសេនេវ វវត្តបីយតីតិ “ឯកត្តកាយា” ត្វេវ តេ វុច្ឆន្តិ។
បណ្ឌិតោតិ ឧក្កជ្ជេន។ សា ចស្ស ឧក្កជ្ជតា ធន្ទាទីនំ ឧក្កជ្ជតាយ វេទិតញ្ចា។
សុភារិតំ វា, សម្មនេវ, វសិការំ ចាបិតំ បណ្ឌិតំ “បធានការំ នីត” ត្តិ កត្វា។
ឥធាបិ កប្បោ អសង្ខ្យយ្យកប្បវសេនេវ វេទិតញ្ចោ បរិបុណ្ណាមហាកប្បស្ស
អសម្ពុតោ។ ឥតីតិ វេ វុត្តប្បកាវេន។ តេតិ “ព្រហ្មកាយិកា” តិ វុត្តា តិវិជាបិ
ព្រហ្មានោ។ សញ្ញាយ ឯកត្តាតិ តិហេតុកភារេន ឯកសភាវត្តា។ ន ហិ តស្សា
សម្មយុត្តធម្មវសេន អញ្ញោបិ កោចិ ភេទោ អត្ថិ។ ឯវត្តិ ឥមិនា នានត្តកាយា
ឯកត្តសញ្ញានោ គហិតាតិ ទស្សេតិ។

ទណ្ឌាឧក្កាយាតិ ទណ្ឌាទីបិកាយ។ សរតិ ធាវតិ, វិស្សរតិ វិប្បកិណ្ណាវិយ
ធាវតិ។ ទ្វេ កប្បាតិ ទ្វេ មហាកប្បា។ ឥតោ បរេសុបិ ឯសេវ នយោ។ ឥធាតិ
ឥមស្មី សុត្តេ។ ឧក្កជ្ជបរិច្ឆេទវសេន អាភស្សវគ្គហណេនេវ សព្វេបិ តេ
បរិត្តាភាអប្បមាណាភាបិ គហិតា។

សុន្ទរា បកា សុភា, តាយ កិណ្ណា សុភាកិណ្ណាតិ វត្តព្រៃ។ ភា-សទ្ធស្ស
រស្សត្ថំ អន្តិម-ណ-ការស្ស ហ-ការញ កត្វា “សុភកិណ្ណា”តិ វុត្តា។
អដ្ឋកថាយំ បន និច្ចលាយ ឯកគ្សនាយ បកាយ សុភោតិ បរិយាយវចនន្តិ
“សុភេន ឌីកិណ្ណាវិកិណ្ណា”តិ អត្ថោ វុត្តោ។ ឯត្ថាបិ អន្តិម-ណ-ការស្ស ហ-
ការករណំ ឥន្ទ្រតព្ភមេវ។ ន ជិដ្ឋិត្វា បកា គប្បតិ ឯកគ្សនត្វា។
ចតុត្ថវិញ្ញាណដ្ឋិតិមេវ ភជន្តិ កាយស្ស សញ្ញាយ ច ឯករូបត្វា។
វិបុលសន្តសុខាយុវណ្ណាទិជលត្វា វេហប្បលា។ ឯត្ថាតិ វិញ្ញាណដ្ឋិតិយំ។

វិវដ្តបក្ខេ បីតា អបុនវវត្តនតោ។ “ន សត្តកាលិកា”តិ វត្តា តមេវ
អសត្តកាលិកត្ថំ វិភាវេតុំ “កប្បសតសហស្សម្បី”តិ អាទិ វុត្តំ។
សោឡសកប្បសហស្សច្ចយេន ឧប្បន្នានំ សុទ្ធាវាសព្រហ្មានំ បរិនិព្វាយនតោ
អញ្ញេសញ្ច តត្ថ អនុប្បជ្ឈនតោ ពុទ្ធសុញ្ញោ លោកេ សុញ្ញំ តំ ឋានំ ហោតិ, តស្មា
សុទ្ធាវាសា ន សត្តកាលិកា។ ឧទ្ធាវាជ្ជានសទិសា ហោន្តិ សុទ្ធាវាសភូមិយោ។
ឥមំនា សុត្តេន សុទ្ធាវាសានំ សត្តាវាសភាវធិបនេនេវ វិញ្ញាណដ្ឋិតិភារោបិ
ធិបិតោ ហោតិ, តស្មា សុទ្ធាវាសាបិ សត្តសុ វិញ្ញាណដ្ឋិតិសុ
ចតុត្ថវិញ្ញាណដ្ឋិតិ, នវសុ សត្តាវាសេសុ ចតុត្ថសត្តាវាសញ្ច ភជន្តិ។

សុខុមត្តាតិ សង្ខារាវសេសសុខុមភាវប្បត្តត្វា។
បរិព្យត្តវិញ្ញាណកិច្ចាភាវតោ នេវ វិញ្ញាណំ, ន សត្តសោ អវិញ្ញាណំ ហោតិ តិ
នាវិញ្ញាណំ, តស្មា បរិប្បត្តវិញ្ញាណកិច្ចវដ្តិសុ វិញ្ញាណដ្ឋិតិសុ ន វុត្តំ។

សត្តវិញ្ញាណដ្ឋិតិសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. សមាធិបរិក្ខារសុត្តវណ្ណានា

២៥. ធុតិយេ សមាធិបរិក្ខារាតិ ឯត្ថ តយោ បរិក្ខារា។ “រថោ សីលបរិក្ខារោ,
 ឈានក្ខោ ចក្កវិរយោ” តិ (សំ. និ. ៥.២) ហិ ឯត្ថ អលង្ការោ បរិក្ខារោ នាម។
 “សត្តហិ នគរបរិក្ខារេហិ សុបរិក្ខតំ ហោតិ” តិ (អ. និ. ៧.៦៧) ឯត្ថ បរិវារោ
 បរិក្ខារោ នាម។ “គិលានបច្ចយ... បេ... ជីវិតបរិក្ខារា” តិ (ម. និ. ១.១៩១-១៩២)
 ឯត្ថ សម្ពារោ បរិក្ខារោ នាម។ សោ ឥធ អធិប្បតោតិ អាហា “មគ្គសមាធិស្ស
 សម្ពារា” តិ។ បរិវារបរិក្ខារោបិ វុដ្ឋតិយេវ។ បរិវារោ ហិ សម្មាធិដ្ឋានយោ
 មគ្គធម្មា សម្មាសមាធិស្ស សហជាតាធិបច្ចយភាវេន បរិករណតោ
 អភិសន្ធិរណតោ។ បរិក្ខតាតិ បរិវារិតា។ អយំ វុដ្ឋតិ អរិយោ សម្មាសមាធិតិ
 អយំ សត្តហិ រតនេហិ បរិវុតោ ចក្កវត្ថុវិយ សត្តហិ អន្តេហិ បរិវុតោ អរិយោ
 សម្មាសមាធិតិ វុដ្ឋតិ។ ឧបេច្ច និស្ស័យតីតិ ឧបនិសា, សហ ឧបនិសាយាតិ
 សឧបនិសោ, សឧបនិស្សយោ អត្ថោ, សបរិវារោយេវាតិ វុត្ថំ ហោតិ។
 សហការីការណក្ខតោ ហិ ធម្មសមូហោ ឥធ “ឧបនិសោ” តិ អធិប្បតោ។

សមាធិបរិក្ខារសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣. បឋមអគ្គិសុត្តវណ្ណានា

២៦. តតិយេ អនុឧបាសនដ្ឋេនាតិ កាមំ អាហុនេយ្យគ្គិអាទយោ តយោ អគ្គិ
 ព្រាហ្មណេហិបិ ឥច្ឆិតា សន្តិ។ តេ បន តេហិ ឥច្ឆិតមត្តារ, ន សត្តានំ តាធិសា
 អត្តសាធកា។ យេ បន សត្តានំ អត្តសាធកា, តេ ទស្សេតុំ “អាហុនំ
 វុដ្ឋតិ” តិអាធិ វុត្ថំ។ តត្ថ អានេត្វា ហុនំ បូជនំ “អាហុន” ត្ថិ វុត្ថំ, តំ អាហុនំ
 អរហន្តិ មាតាបិតោ។ តេនាហ ភគវា - “អាហុនេយ្យតិ, ភិក្ខុវេ, មាតាបិតុនំ
 ឯតំ អធិវចន” ត្ថិ (ឥតិវុ. ១០៦)។ យទគ្គេន ច តេ បុត្តានំ ពហូបការតាយ
 អាហុនេយ្យតិ, តេសុ សម្មាបដិបត្តិ នេសំ ហិតសុខាវហា, តទគ្គេន តេសុ
 មិច្ឆាបដិបត្តិ អហិតទុក្ខាវហាតិ អាហា “តេសុ... បេ... និព្ពត្តន្តិ” តិ។

ស្វាយមត្តោ (ជី. និ. អដ្ឋ. ៣.៣០៥) មិត្តវិទូកវត្តនា វេទិតត្តោ។ មិត្តវិទូកោ
ហិ មាតរា, “តាត, អដ្ឋ ឧបាសថិកោ ហុត្វា វិហារេ សព្ពត្តិ ធម្មស្សវនំ
សុណោហិ, សហស្សំ តេ ទស្សមី” តិ វុត្តោ ជនលោភេន ឧបាសថំ សមាធាយ
វិហារំ គន្ធា “ឥទំ ហំនំ អកុតោភយ” ត្ថិ សល្លក្ខត្វា ធម្មាសនស្ស ហេដ្ឋា
និបន្នោ សព្ពត្តិ និទ្ទាយិត្វា យំ អគមាសិ។ មាតា ចាតោវ យាគុំ បចិត្វា
ឧបនាមេសិ។ សោ សហស្សំ គហេត្វាវ បិវិ។ អថស្ស ឯតទហោសិ “ធនំ
សំហរិស្សមី” តិ។ សោ នាវាយ សមុទ្ធំ បក្ខន្ធិតុកាមោ អហោសិ។ អថ នំ មាតា,
“តាត, ឥមស្មី កុលេ ចត្តាលីសកោជិធនំ អត្ថិ, អលំ គមនេនា” តិ និវារេតិ។
សោ តស្ស វចនំ អនាទិយិត្វា គច្ឆតិ ឯវ។ សា បុរតោ អដ្ឋាសិ។ អថ នំ កុដ្ឋិត្វា
“អយំ មយ្ហំ បុរតោ តិដ្ឋតិ” តិ ចាទេន បហរិត្វា បតិទំ អន្តរំ កត្វា អគមាសិ។

មាតា ឧដ្ឋហិត្វា “មាទិសាយ មាតរិ ឯវរូបំ កម្មំ កត្វា គតស្ស តេ គតដ្ឋានេ
សុខំ ភវិស្សតិ តិ ឯវសញ្ញំ នាម តុំ បុត្តា” តិ អាហា។ តស្ស នារំ អារុយ្ហ គច្ឆតោ
សត្តមេ ទិវសេ នាវា អដ្ឋាសិ។ អថ តេ មនុស្ស “អទ្ធា ឯត្ថ ចាបបុគ្គលោ អត្ថិ,
សលាកំ ទេថា” តិ អាហំសុ។ សលាកា ជ័យមាតា តស្សេវ តិក្ខត្តំ ចាបុណី។ តេ
តស្ស ឧឡ្ហម្យំ ទត្វា តំ សមុទ្ធេ បក្ខិបីសុ។ សោ ឯកំ ជិបំ គន្ធា វិមានបេតិហិ
សទ្ធិ សម្បត្តិ អនុភវន្តោ តាហិ “បុរតោ បុរតោ មា អគមាសិ” តិ វុច្ឆមាណោបិ
តទ្ធិគុណំ តទ្ធិគុណំ សម្បត្តិ បស្សន្តោ អនុបុព្វេន ខុចក្កេជំ ឯកំ អទ្ធាសុ។ តំ
ចក្កំ បទុមបុប្ផំ វិយ ឧបដ្ឋាសិ។ សោ តំ អាហា, “អម្ពោ, ឥទំ តយា បិឡន្ធិតំ បទុមំ
មយ្ហំ ទេហី” តិ។ ន ឥទំ, សាមិ, បទុមំ, ខុចក្កំ ឯតន្តិ។ សោ “វិញ្ញេសិ មំ តុំ, កី
មយា បទុមំ ន ទិដ្ឋបុព្វ” ត្ថិ វត្វា “តុំ លោហិតចន្ទនំ វិលិម្បិត្វា បិឡន្ទនំ បទុមបុប្ផំ
មយ្ហំ ន ទាតុកាមោ” តិ អាហា។ សោ ចិន្តេសិ “អយម្បិ មយា កតសទិសំ កម្មំ
កត្វា តស្ស ជលំ អនុភវិតុកាមោ” តិ។ អថ នំ “គណ្ណា, វេ” តិ វត្វា តស្ស មត្តកេ
ចក្កំ ខិបិ។ តេន វុត្តំ -

“បតុត្តិ អដ្ឋជ្ឈកមា, អដ្ឋាហិ បិច សោឡស;
សោឡសាហិ ច ពាត្ថីស, អត្រិច្ចំ ចក្កមាសនោ;
ឥច្ឆាហតស្ស ចោសស្ស, ចក្កំ ភមតិ មត្តកេ” តិ។ (ជា. ១.១.១០៤;
១.៥.១០៣);

សោតិ គេហសាមិកោ ភត្តា។ បុរិមនយេនេវាតិ អនុឧបាទស្ស
បច្ចយតាយ។ តត្រិទំ វត្ថុ - កស្សបពុទ្ធកាលេ សោតាបន្នស្ស ឧបាសកស្ស
ភរិយា អតិចារំ ចរតិ។ សោ តំ បច្ចក្ខតោ ទិស្វា “កស្មា ឯវំ ករោសី” តិ អាហា។
សា “សចាហំ ឯវុបំ ករោមិ, អយំ មេ សុនខោ វិលុប្បមាណោ ខាទត្វ” តិ វត្វា
កាលកតា កណ្តាមុណ្ណាកទហោ វេមាទិកបេតិ ហុត្វា និព្ពត្តា ទិវា សម្បត្តិ
អនុភវតិ, វត្ថុ ទុក្ខំ។ តទា ពារាណសិរាជា មិគរំ ចរន្តោ អរញ្ញំ បរិសិទ្ធា
អនុបុព្វេន កណ្តាមុណ្ណាកទហំ សម្បត្តោ តាយ សទ្ធិ សម្បត្តិ អនុភវតិ។ សា តំ
វព្វោត្វា វត្ថុ ទុក្ខំ អនុភវតិ។ សោ ព្យាត្វា “កត្ត ទុខោ គប្បតិ” តិ បិដ្ឋិតោ បិដ្ឋិតោ
គន្ធា អវិទូរេ បិតោ កណ្តាមុណ្ណាកទហតោ និក្ខមិត្វា តំ “បដបដ” ត្ថិ ខាទមាទំ
ឯកំ សុនខំ ទិស្វា អសីនា ទិដ្ឋា ជិដ្ឋិ, ទ្វេ អហោសុំ។ បុន ជិន្នេ ចត្តារោ, បុន ជិន្នេ
អដ្ឋ, បុន ជិន្នេ សោឡស អហោសុំ។ សា “កី ករោសិ, សាមី” តិ អាហា។ សោ “កី
ឥទ” ត្ថិ អាហា។ សា “ឯវំ អកត្វា ខេឡបិណ្ឌំ ភូមិយំ និដ្ឋភិត្វា ចាទេន
ឃំសាហី” តិ អាហា។ សោ តថា អកាសិ។ សុនខា អន្តរឆាយីសុ។ មុដ្ឋិយោកោ
កិរាយំ តស្ស សុនខន្តរឆានស្ស, យទិទំ ខេឡបិណ្ឌំ ភូមិយំ និដ្ឋភិត្វា ចាទេន
ឃំសនំ, តំ ទិវសំ តស្ស កម្មំ ឡីណំ។ រាជា វិប្បជិសារី ហុត្វា គន្ធី អារទ្វោ។ សា
“មយ្ហំ, សាមិ, កម្មំ ឡីណំ, មា អគមាសី” តិ អាហា។ រាជា អស្សត្វាវ គតោ។

ទក្ខិណាតិ ចត្តារោ បច្ចយា ធីយមាណា ទក្ខិណ្ឌ ឯតេហិ ហិតសុខានីតិ, តំ
ទក្ខិណំ អរហតីតិ ទក្ខិណោយ្យោ, ភិក្ខុសង្ឃោ។

បឋមអគ្គិសុត្តន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤-៥. ទុតិយអគ្គិសុត្តន្តវណ្ណនា

៤៧-៤៨. ចតុត្ថេយ្យញ្ញាវាជំ សម្មាទេត្វា មហាយញ្ញំ ឧទ្ទិស្ស
សវិញ្ញាណកានិ អវិញ្ញាណកានិ ច យញ្ញបករណានិ សង្ខតានីតិ អាហ
ចាឡិយំ “មហាយញ្ញោ ឧបក្ខដោ”តិ។ តំ ឧបករណំ តេសំ តថាសង្ខនន្តិ អាហ
“ឧបក្ខដោតិ បច្ចុបដ្ឋិតោ”តិ។ វច្ឆតវសតានីតិ យុវការវប្បត្តានិ
នាតិពលវវច្ឆសតានិ។ តេ បន វច្ឆា ឯវ ហោន្តិ, ន ធម្មា, ពលីពន្ធា វា។ ឧរព្ភាតិ
តរុណាមេណ្ឌាកា វុច្ឆន្តិ។ ឧបនីតានីតិ បឋមនត្ថាយ ឧបនីតានិ។ វិហឹសន្នេនាតិ
ហឹសនន្នេន។ ឧបវាយត្វតិ ឧបកន្ធា សវីរនរំ និព្វាបេន្នោ សណ្ឋាសីតលា វាតោ
វាយតុ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវ។ បញ្ចមេ នត្តិ វត្តព្វំ។

ទុតិយអគ្គិសុត្តន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៦. ទុតិយសញ្ញាសុត្តវណ្ណនា

៤៩. ធរដ្ឋេន្តាវុលេខនន្តិ ចម្ចំ លិខន្តានំ ចម្ចំ លិខិត្វា ធម្មតកសដំ។
“ឯសោហមស្មី”តិអាទិនា អហំករណំ អហម្ព័រោ។ “ឯតំ មមា”តិ មមំករណំ
មមម្ព័រោ។ តេនាហ “អហម្ព័រទិដ្ឋិតោ”តិអាទិ។ តិស្សោវិធាតិ
សេយ្យសទិសហីនវសេន តយោ មាណ។ “ឯកវិជេន រូបសង្ខហោ”តិអាទិសុ (ធរ. ស. ៥៨៤) កោដ្ឋាសោ “វិធា”តិ វុត្តោ។ “កថីវិធំ សីលវន្តំ វន្តន្តិ, កថីវិធំ បញ្ញាវន្តំ វន្តន្តិ”តិអាទិសុ (សំ. និ. ១.៩៥) បកាវោ។ “តិស្សោ ឥមា, ភិក្ខុវេ, វិធា។ កតមា តិស្សោ? សេយ្យោហមស្មីតិវិធា”តិ (វិភ. ៩២០) ឯត្ថ មាណោ “វិធា”តិ វុត្តោ។ ឥតាបិ មាណោវ អធិប្បតោ។ មាណោ ហិវិទហនតោ ហីនាទិវសេន តិវិធា។ តេនាការេន ធម្មានតោ ឧបធម្មានតោ “វិធា”តិ វុច្ឆតិ។

ទុតិយសញ្ញាសុត្តន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៧-៨. មេដុនសុត្តាទិវណ្ណនា

៥០-៥១. សត្តមេ ឥធាតិ ឥមស្មី លោកេ។ ឯកោតិ ឯកោ។ សមណោ វា
ព្រាហ្មណោ វាតិ បព្ពដ្ឋាមត្តេន សមណោ វា, ជាតិមត្តេន ព្រាហ្មណោ វា។
ទ្វយំទ្វយសមាបត្តិន្ត ធ្វីហិ ធ្វីហិ សមាបន្តិតតំ, មេដុនន្តិ អត្តោ។ ន ហោវ ខោ
សមាបន្តិតិ តិ សម្ពុត្តោ។ ឧប្បាទនំ ឧប្បជ្ឈនំ។ សម្ពាហនំ បរិមទ្ធនំ។ សាធិយតីតិ
អធិវាសេតិ។ តទស្សនេតីតិ ឧប្បាទនាធិ អភិរមតិ។ និកាមេតីតិ ឥច្ឆតិ។ វិត្តិន្ត
តុដ្ឋិ។ ឥទម្បិ ខោតិ ឯត្ត ឥទន្តិ យថាវុត្តំ សាធិយនាធិ ខណ្ឌាទិការវសេន ឯកំ
កត្វា វុត្តំ។ បិ-សន្នោ វក្ខមាមំ ឧបាទាយ សមុច្ចយត្ថោ, ខោ-សន្នោ
អវជារណត្ថោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ - យទេតំ ព្រហ្មចារិបដិញ្ញស្ស អសតិប
ទ្វយំទ្វយសមាបត្តិយំ មាតុកាមស្ស ឧប្បាទននហាបនសម្ពាហនសាធិយនាធិ។
ឥទម្បិ ឯកំសេន តស្ស ព្រហ្មចរិយស្ស ខណ្ឌាទិការវាទាននតោ ខណ្ឌាម្បិ
និទ្ទម្បិ សពលម្បិ កម្មាសម្បិតិ។ ឯវំ បន ខណ្ឌាទិការវាបត្តិយា សោ អបរិសុទ្ធិ
ព្រហ្មចរិយំ ចរតិ, ន បរិសុទ្ធិ, សំយុត្តោ មេដុនសំយោគេន, នវិសំយុត្តោ។ តតោ
ចស្ស ន ជាតិអាធិហិ បរិមុត្តិតិ ទស្សន្តោ “អយំ វុច្ឆតិ” តិអាធិមាហ។

សញ្ញក្សតីតិ កិលេសវសេន មហាហសិតំ ហសតិ។ សំកិឡតីតិ
កាយសំសគ្គវសេន កិឡតិ។ សំកេលាយតីតិ សព្ពសោ មាតុកាមំ
កេលាយន្តោវិហារតិ។ ចក្កនាតិ អត្តនោ ចក្កនា។ ចក្កន្តិ មាតុកាមស្ស ចក្កំ។
ឧបនិជ្ឈាយតីតិ ឧបេច្ច និជ្ឈាយតិ ឱលោកេតិ។ តិរោកុដ្ឋន្តិ កុដ្ឋស្ស បរតោ។
តថា តិរោចាការំ, “មត្តិកាមយា ភិក្ខុ កុដ្ឋំ, ឥដ្ឋកាមយា ចាការោ” តិ វទន្តិ។
យា កាចិ វា ភិក្ខុ ចោរិសកា ទិយឡាវតនប្បមាលោ កុដ្ឋំ, តតោ អធិកោ
ចាការោ។ អស្សាតិ ព្រហ្មចារិបដិញ្ញស្ស។ បុព្វេតិ វតសមាទានតោ បុព្វេ។

កាមគុណាហិតិ កាមកោដ្ឋាសេហិ។ សមប្បិតន្តិ សុដ្ឋ អប្បិតំ សហិតំ។
សមន្តិក្ខតន្តិ សមន្នាគតំ។ បរិចារយមានន្តិ កើឡន្តំ, ឧបដ្ឋហិយមានំ វា។
បណ្ឌិឆាយាតិ បត្តេត្វា។ សីលេនាតិអាទីសុ យមនិយមាទិសមាទានវសេន
សីលំ, អរីតិក្កមវសេន វតំ។ ឧកយម្បិ វា សីលំ, ឧក្ករចរិយវសេន បវត្តិតំ វតំ។
តំតំអ កិច្ចសម្មតតោ វា និវត្តិលក្ខណំ សីលំ, តំតំសមាទានវតោ
វេសភោជនកិច្ចករណាទិវិសេសប្បជិបត្តិ វតំ។ សព្វថាបិ ឧក្ករចរិយា តថោ។
មេដុនាវិរតិ ព្រហ្មចរិយន្តិ ឯវម្បេត្ត ចាឡិវណ្ណានា វេទិតញ្ញា។ អដ្ឋមំ ឧត្តានមេវ។

មេដុនសុត្តានិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៩. ទានមហាប្បលសុត្តវណ្ណានា

៥២. នវមេ “សាហុ ទាន”ន្តិ ទានំ ទេតីតិ “ទានំ នាម សាធុ សុន្ទរ”ន្តិ ទានំ
ទេតីតិ អត្តោ។ ទានញ្ញំ ទត្វា តំ បច្ចវេក្ខន្តស្ស ចាមោជ្ជបីតិសោមនស្សាទយោ
ឧប្បជ្ជន្តិ, លោកទោសសស្សាមច្ឆេរាទយោវិទ្ធវិកវន្តិ។ ឥទានិ ទានំ
អនុក្ខលធម្មបរិព្រហ្មនេន បច្ចនីកធម្មវិទ្ធវិកវលោន ច ការវនាចិត្តស្ស
ឧបសោកនាយ ច បរិក្ខារាយ ច ហោតីតិ “អលម្ព័រក្ខតញ្ចោវ បរិវារក្ខតញ្ច
ទេតី”តិ វុត្តំ។ ឈានានាកាមី នាម ហោតិ ឈានំ និព្ពត្តេត្វា
ព្រហ្មលោក្ខបបន្នានំ អរិយានំ ហោជ្ជា អនុប្បជ្ជនតោ។ ឥមំ បេច្ច
បរិក្ខញ្ញស្សមីតិ សាបេក្ខស្ស ទានំ បរលោកជលាសាយ សាតិសយាយ ច
បុញ្ញចារវសេន ឧប្បជ្ជមាណយ អនុកវត្តា តណ្ហាត្ថរំ នាម ហោតីតិ អាហា
“បឋមំ តណ្ហាត្ថរិយទាន”ន្តិ។ ទានំ នាម ពុទ្ធាធិហិ បសត្តន្តិ គរុំ ចិត្តិការំ
ឧបដ្ឋបេត្វា ទាតព្ពត្តា “ធុតិយំ ចិត្តិការទាន”ន្តិ វុត្តំ។ បុព្វកេហិ
បិតុបិតាមហេហិ ទិន្នបុព្ពំ កតបុព្ពំ ជហាបេតុំ នាម នានុប្បវិកន្តិ
អត្តការសភាគវសេន ហិរោត្ថប្បំ បច្ចបដ្ឋបេត្វា ទាតព្ពតោ “តតិយំ

ហ៊ីរោត្តប្បធាន"ន្តី វុត្តំ។ "អហំ បចាមិ, ន ឥមេ បចន្តិ, នារហាមិ បចន្តោ
អបចន្តានំ ធានំ អធាតុ"ន្តី ឯវំសញ្ញី ហុត្វា ទេន្តោ និវរសេសំ កត្វា ទេតីតិ អាហា
"ចតុត្ថំ និវរសេសធាន"ន្តី។ "យថា តេសំ បុព្វកានំ ឥសីនំ តានិ
មហាយញ្ញកានិ អហោសុំ, ឯវំ មេ អយំ ធានបរិភោគោ ភវិស្សតី"តិ
ឯវំសញ្ញីនោ ធានំ ទក្ខិណំ អរហោសុ ធាតត្ថតោ "បញ្ចមំ ទក្ខិណោយ្យធាន"ន្តី
វុត្តំ។ "ឥមំ មេ ធានំ ទទតោ ចិត្តំ បសីទតី"តិ អាទិនា បីតិសោមនស្សំ ឧប្បាទេត្វា
ទេន្តស្ស ធានំ សោមនស្សពាហុល្លប្បត្តិយា សោមនស្សបចារំ នាម ហោតីតិ
អាហា "ធម្មំ សោមនស្សបរិចារធាន"ន្តី វុត្តំ។

ធានមហាបួលសុត្តន្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១០. នន្ទមាតាសុត្តន្តវណ្ណានា

៥៣. ទសមេ "វុត្តវស្សោ បវរេត្វា...ហេ... និក្ខមី"តិ អង្គុត្តរភាណកានំ
មតេនេតំ វុត្តំ។ មជ្ឈិមភាណកា បន វទន្តិ "ភគវា ឧបកដ្ឋាយ
វស្សបនាយិកាយ ជេតវនតោ ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ ចារិកំ និក្ខមិ។ តេនេវ ច
អកាលេ និក្ខន្តត្តា កោសលរាជាធរយោ វរេត្តំ អារភីសុ។ បវរេត្វា ហិ ចរណំ
ពុទ្ធាចិណ្ណា"ន្តី។ បុណ្ណាយ សម្មាបដិបត្តិ បច្ចាសីសន្តោ ភគវា "មម
និវត្តនបច្ចយា ត្វំ កី ករិស្សសី"តិ អាហា។ បុណ្ណាបិ...ហេ... បព្ពជីតិ ឯត្ថ សេដ្ឋិ
"បុណ្ណាយ ភគវា និវត្តិតោ"តិ សុត្វា តំ ភុជិស្សំ កត្វា ជីតុជ្ជានេ ឋេបេសិ។ សា
បព្ពជ្ជំ យាចិត្វា បព្ពជិ, បព្ពជិត្វា វិបស្សនំ អារភិ។ អថស្សា សត្តា
អារទ្ធវិបស្សកការំ ញាត្វា ឥមំ ឱភាសកាចំ វិស្សន្នេសិ -

"បុណ្ណោ បូរស្សុ សទ្ធម្មំ, ចន្តោ បន្ទរសោ យថា;
បរិបុណ្ណាយ បញ្ញាយ, ទុក្ខស្សន្តំ ករិស្សសី"តិ។ (ថេរីគា. ៣);

សា គាថាបរិយោសានេ អរហត្តំ បត្វា អភិញ្ញាតា សាវិកា អហោសិ។
សេសមេត្ត សុរិញ្ញេយ្យមេវ។

នន្ទមាតាសុត្តន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

មហាយញ្ញវគ្គវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

បឋមបណ្ណាសកំ និដ្ឋិតំ។

៦. អព្យាកតវគ្គោ

១-២. អព្យាកតសុត្តន្តវណ្ណនា

៥៤-៥៥. ធម្មវគ្គស្ស បឋមំ សុរិញ្ញេយ្យមេវ។ ទុតិយេ អតីតេ អត្តការេ
និព្ពត្តកំ កម្មន្តិ “បុរិមកម្មកវស្មី មោហោ អវិជ្ជា, អាប្បហនា សង្ខារា, និកក្ខន្ធ
តណ្ហា, ឧបគមនំ ឧបាទានំ, ចេតនា ភវេ”តិ វេទនាតំ សបរិក្ខារំ បញ្ចវិដំ
កម្មវដ្ឋមាហា។ ឯតវហិ មេ អត្តការោ ន សិយាតិ
វិញ្ញាណាមរូបសឡាយតនជស្សវេទនាសហិតំ បច្ចុប្បន្នំ បញ្ចវិដំ
វិចាកវដ្ឋមាហា។ យំ អត្ថិកក្ខន្ធយំ បរមត្ថតោវិជ្ជមានកំ។ តេនាហ “ភូត”ន្តិ។
តញ្ញិ បច្ចយនិព្ពត្តតាយ “ភូត”ន្តិ វុច្ចតិ។ តំ បជហាមីតិ
តប្បដិពទ្ធច្នន្តរាគប្បហានេន តតោ វេ អាយតី អនុប្បត្តិធម្មតាចាទនវសេន
បជហាមិ បរិច្ចជាមិ។ ហរិតន្តន្តិ (ម. និ. អដ្ឋ. ១.៣០៣) ហរិតមេវ។ អន្ត-សន្តេន
បទវឡនំ កតំ យថា “វនន្តំ សុត្តន្ត”ន្តិ, អល្លតិណាធិនិ អាគម្ម និព្វាយតីតិ
អត្ថោ។ បឋន្តន្តិ មហាមគ្គំ។ សេលន្តន្តិ បព្ពតំ។ ឧទកន្តន្តិ ឧទកំ។ រមណីយំ វា
ភូមិភាគន្តិ តិណគុម្ពាធិរហិតំ វិវិត្តំ អព្រោកាសភូមិភាគំ។ អនាហារាតិ
អបច្ចយា និរុចាទានា។ សេសមេត្ត ឧត្តានមេវ។

អព្យាកតសុត្តាធិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣. តិស្សព្រហ្មាសុត្តវណ្ណានា

៥៦. តតិយេ វិវិត្តានិ តាទិសានិ បន បរិយន្តានិ អតិទូរានិ ហោន្តីតិ អាហា
“អន្តិមបរិយន្តិមាធិ”តិ។ អន្តេ ភវានិ អន្តិមាធិ, អន្តិមាធិយេវ បរិយន្តិមាធិ។
ឧកយេនបិ អតិទូរតំ ទស្សេតិ។ សមន្នាហារេ វេបយមាធាតិ ឥន្ទ្រិយំ
សមាការេន វត្តេន្តោ ឥន្ទ្រិយសមតំ បដិចាទេន្តោ នាម ហោតិ។
វិបស្សនាចិត្តសម្មយុត្តោ សមាធិ, សតិបិ សម្មារទិមិត្តាវិរហោ
និច្ចនិមិត្តាធិវិរហាតោ “អនិមិត្តោ”តិ វុច្ចតីតិ អាហា “អនិមិត្តន្តិ
ពលវិបស្សនាសមាធិ”ន្តិ។

តិស្សព្រហ្មាសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤-៧. សីហសេនាបតិសុត្តាធិវណ្ណានា

៥៧-៦០. ចតុត្ថេ កុច្ឆិតោ អរិយោ កធនិយោ។ ឥន្ទមច្ឆិរិយសទិសំ ហិ កុច្ឆិតំ
សព្វនិហ័នំ នត្តិ សព្វកុសលានំ អាទិភូតស្ស និសេធនតោ។ សេសមេត្ត
បញ្ចមាធិនិ ច ឧត្តានត្តានេវ។

សីហសេនាបតិសុត្តាធិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៨. បចលាយមាណសុត្តវណ្ណានា

៦១. អដ្ឋមេ អាហោកសញ្ញំ មនសិ ករេយ្យាសីតិ ធិវា វា រត្តិ វា
ស្វិរិយបន្លោតចន្ទមណីអាធិនំ អាហោកំ “អាហោកោ”តិ មនសិ ករេយ្យាសិ។
ឥទំ វុត្តំ ហោតិ - ស្វិរិយចន្ទាហោកាធិ ធិវា រត្តិញ ឧបលទ្ធ�ំ យថាលទ្ធវសេនេវ

មនសិ ករយ្យាសិ, ចិត្ត ឋេយ្យាសិ។ យថា តេ សុភាវិតាលោកកសិណស្ស
វិយ កសិណាលោកោ យទិច្ចកំ យាវទិច្ចកញ្ច សោ អាណោកោ វត្ថុយំ
ឧបតិដ្ឋតិ, យេន តត្ថ ទិវាសញ្ញំ ឋេយ្យាសិ, ទិវា វិយ វិតតចិនមិទ្ធាវ
ភវេយ្យាសិតិ។ តេនាហ “យថា ទិវា តថា វត្ថុ” ត្ថិ។ ឥតិ វិវដេន ចេតសាតិ ឯវំ
អបិហិតេន ចិត្តេន ចិនមិទ្ធិបិជានេន អបិហិតត្តា។ អបិយោនទ្ធនាតិ
សមន្តតោ អនោនទ្ធន អសញ្ញាទិទេន។ សហោភាសន្តិ សញ្ញាលោភាសំ។
ចិនមិទ្ធិវិនោទនអាណោកោបិ វា ហោតុ កសិណាលោកោបិ វា
បរិកម្មាលោកោបិ វា, ឧបក្កិលេសាលោកោវិយ សញ្ញោយំ អាណោកោ
ញ្ញាណសមុដ្ឋានោវាតិ។ យេសំ អករណោ បុគ្គលោ មហាជាតិយោ ហោតិ,
តានិ អវស្សំ កាតញ្ញានិ។ យានិ អកាតុម្បិ វដ្តន្តិ, សតិ សមវាយេ កាតញ្ញតោ
តានិ ករណីយានីតិ អាហ “ឥតរាជិ ករណីយានី” តិ។ អថ វា កត្តញ្ញានិ កម្មានិ
ករណំ អរហន្តិតិ ករណីយានិ។ ឥតរាជិ កិច្ចានីតិបិ វទន្តិ។

អាទិនយប្បវត្តាវិគ្គាហិកកថាតិ “ន ត្វំ ឥមំ ធម្មវិនយំ អាជានាសិ, អហំ
ឥមំ ធម្មវិនយំ អាជានាមិ, កី ត្វំ ឥមំ ធម្មវិនយំ អាជានិស្សសិ, មិច្ឆាបដិបន្នោ
តូមសិ, អហមស្មិ សម្មាបដិបន្នោ, សហិតំ មេ, អសហិតំ តេ, បុរេវេចនីយំ បច្ឆា
អវេច, បច្ឆាវេចនីយំ បុរេ អវេច, អធិចិណ្ឌំ តេ វិបរាវត្តំ, អាហេមិតោ តេ វាទោ,
និគ្គហិតោ តូមសិ។ ចរ វាទប្បមោក្ខាយ, និព្វេថេហិ វា សចេ បហោសី” តិ (ធិ. និ.
១.១៨; ម. និ. ៣.៤១) ឯវំបវត្តា កថា។ តត្ថ សហិតំ មេតិ (ធិ. និ. អដ្ឋ. ១.១៨) មយ្ហំ
វេចនំ សហិតំ សិលីដ្ឋំ, អត្ថយុត្តំ ការណយុត្តន្តិ អត្ថោ។ សហិតន្តិ វា
បុញ្ញបរាវិរុទ្ធា។ អសហិតំ តេតិ តុយ្ហំ វេចនំ អសហិតំ អសិលីដ្ឋំ។ អធិចិណ្ឌំ តេ
វិបរាវត្តន្តិ យំ តុយ្ហំ ធិយវត្តាចិណ្ឌាវសេន សុប្បគុណំ, តំ មយ្ហំ ឯកវេចនេនេវ
វិបរាវត្តំ បរិវត្តិត្វា ឋិតំ, ន កិញ្ចិ ជាជានីតិ អត្ថោ។ អាហេមិតោ តេ វាទោតិ
មយា តវ វាទេ ទោសោ អាហេមិតោ។ ចរ វាទប្បមោក្ខាយាតិ ទោសមោចនត្ថំ

ចរវិចរ, តត្ថ តត្ថ គន្ធា សិក្ខាតិ អត្ថោ។ និព្វេវេហិ វា សចេ បហោសីតិ អថ
សយំ បហោសិ, ឥនានិ វេ និព្វេវេហិតិ អត្ថោ។

តណ្ហា សព្វសោ ជ័យន្តិ ឯត្ថាតិ តណ្ហាសម្ព័យោ, តស្មី។ តណ្ហាសម្ព័យេតិ ច
ឥនំវិសយេ ភុម្មន្តិ អាហា “តំ អារម្មណំ កត្វា”តិ។ វិមុត្តចិត្តតាយាតិ
សព្វសំកិលេសេហិ វិប្បយុត្តចិត្តតាយ។ អបរភាគេ បដិបទា នាម
អរិយសង្ខាតិសមយោ។ សា សាសនចារិកោចរា បច្ចត្តំ វេទិតព្ពតោតិ អាហា
“បុព្វភាគប្បដិបទំ សំខិត្តន ទេសេថាតិ បុច្ឆតិ”តិ។ អកុប្បធម្មតាយ
ខយវយសម្ព័ន្ធតំ អន្តំ អតីតាតិ អច្ចន្តា, សោ វេ អបរិហាយនសភាវត្តា អច្ចន្តា
និដ្ឋា អស្សាតិ អច្ចន្តនិដ្ឋា។ តេនាហា “ឯកន្តនិដ្ឋា សតតនិដ្ឋាតិ អត្ថោ”តិ។ ន
ហិ បដិវិទូស្ស លោកុត្តរធម្មស្ស ទស្សន្តំ កុប្បន្តំ នាម អត្ថិ។ អច្ចន្តមេវ ចត្វហិ
យោគេហិ ខេមោ ឯតស្ស អត្ថីតិ អច្ចន្តយោគកេមី។ មគ្គព្រហ្មចរិយស្ស
វុសិតត្តា តស្ស ច អបរិហាយនសភាវត្តា អច្ចន្តំ ព្រហ្មចារីតិ អច្ចន្តព្រហ្មចារី។
តេនាហា “និច្ចព្រហ្មចារីតិ អត្ថោ”តិ។ បរិយោសានន្តិ
មគ្គព្រហ្មចរិយបរិយបរិយោសានំ វដ្តទុក្ខបរិយោសានញ។

បញ្ចក្ខន្ធាតិ បញ្ចាទានក្ខន្ធា។ សក្កាយសព្វញ្ញិ សន្ធាយ ឥធ “សព្វេ
ធម្មា”តិ វុត្តំ វិបស្សនាវិសយស្ស អធិប្បេតត្តា។ តស្មា អាយតនធាតុយោបិ
តគ្គតិកា វេ ទដ្ឋញ្ញា។ តេនាហា ភគវា “នាលំ អភិនិវេសាយា”តិ។ ន យុត្តា
អភិនិវេសាយ “ឯតំ មម, ឯសោ មេ អត្ថោ”តិ អន្លោសានាយ។ “អលមេវ
និព្វិន្ទិតុំ អលំ វិវិន្ទិតុំ”ន្តិអាទីសុ (ធី. និ. ២.២៧២; សំ. និ. ២.១២៤, ១២៨, ១៣៤,
១៤៣) វិយ អលំ-សន្តោ យុត្តត្ថោបិ ហោតីតិ អាហា “ន យុត្តា”តិ។ សម្មជ្ជន្តីតិ
ភវន្តិ។ យទិបិ “តតិយា ចតុត្ថី”តិ ឥនំវិសុទ្ធិទ្ធាយំ អភិញ្ញាបញ្ញា, តស្ស បន
សបច្ចយនាមរូបទស្សនភាវតោ សតិ ច បច្ចយបរិគ្គហោ សបច្ចយត្តា អនិច្ចន្តិ,

នាមរូបស្ស អនិច្ចតាយ ទុក្ខំ, ទុក្ខញ្ច អនត្តាតិ អត្តតោ លក្ខណាត្ថយំ
សុចាកដមេវ ហោតីតិ អាហា “អនិច្ចំ ទុក្ខំ អនត្តាតិ ញាតបរិញ្ញាយ
អភិជាតាតី”តិ។ តថេវ ភីរណាបរិញ្ញាយាតិ ឥមំនា អនិច្ចាធិការេន នាលំ
អភិធិវេសាយាតិ នាមរូបស្ស ឧបសំហារតិ, ន អភិញ្ញាបញ្ញានំ សម្ពារធម្មានំ។
បុរិមាយ ហិ អត្តតោ អាបន្តំ លក្ខណាត្ថយំ គណ្ហាតិ
សលក្ខណាសល្លក្ខណាបរត្តា តស្ស។ ទុតិយាយ សរូបតោ តស្ស
លក្ខណាត្ថយារោបនវសេន សម្មសនការតោ។ ឯកចិត្តក្ខណិកតាយ
អភិធិចាតមត្តតាយ ច អប្បមត្តកម្មី។ រូបបរិគ្គហស្ស ឌីឡាវិកការតោ
អរូបបរិគ្គហំ ទស្សេតិ។ ទស្សន្តោ ច វេទនាយ អាសន្នការតោ, វិសេសតោ
សុខសារាគិតាយ, ភវស្សនគតិមានសតាយ ច ថេរស្ស វេទនាវសេន
និព្ពេត្តត្វា ទស្សេតិ។

ខយវិរាគោតិ ខយសង្ខារោ វិរាគោ សង្ខារានំ បលុដ្ឋនា។ យំ អាគម្ម
សត្តសោ សង្ខារេហិ វិរដ្ឋនា ហោតិ, តំ និព្ពានំ អច្ចន្តវិរាគោ។
និរោធិនុបស្សិម្ហិមីតិ និរោធិនុបស្សិបទេហិ។ ឯសេវ នយោតិ អតិទិសិត្វា តំ
ឯកទេសេន វិវរត្តោ “និរោធិមិ ហិ... បេ... ទុរិយោយេវ”តិ អាហា។ ខន្ធនំ
បរិច្ឆជនំ តប្បដិពទ្ធកិលេសប្បហានវសេនាតិ យេនាការេន វិបស្សនា
កិលេសេ បដហតិ, តេនាការេន តំនិមិត្តក្ខន្ធច ច បដហតីតិ វត្តព្ពតំ
អរហតីតិ អាហា “សា ហិ... បេ... វោស្សន្តីតិ”តិ។ អារម្មណតោតិ
កិច្ចសាធនវសេន អារម្មណករណតោ។ ឯវញ្ញំ មគ្គតោ អញ្ញេសំ
និព្ពានាម្មណានំ បក្ខន្ធនវោស្សគ្គាភារោ សិទ្ធាវ ហោតិ។ បរិច្ឆជនេន
បក្ខន្ធនេន ចាតិ ឌីហិមិ វា ការណេហិ។ សោតិ មគ្គោ។ សញ្ញេសំ ខន្ធនំ
វោស្សន្តីនំ តប្បដិពទ្ធសំកិលេសប្បហានេន ទដ្ឋព្ពំ។ យស្មា វា វិបស្សនាចិត្តំ
បក្ខន្តីតិ មគ្គសម្បយុត្តចិត្តំ សន្ធាយាហា។ មគ្គោ ច សមុច្ឆេទវសេន កិលេសេ

ខន្ទេ ច បរិច្ឆេទតិ, តស្មា យថា ក្នុងវិបស្សនាមគ្គានញ្ច វសេន
 បក្ខន្ធនបរិច្ឆាគវេស្សន្តាបិ វេទិតញ្ច។ តទុក្ខយសមមន្តីតិ វិបស្សនាសមមន្តី
 មគ្គសមមន្តី ច។ “អនិច្ចាតុបស្សនាយ និច្ចសញ្ញំ បដហតី” តិអាធិវចនតោ (បដិ.
 ម. ១.៥២) ហិ យថា វិបស្សនាយ កិលេសានំ បរិច្ឆាគប្បដិទិស្សន្តោ លព្ពតិ, វេ
 អាយតី តេហិ កិលេសេហិ ឧប្បាទេតព្ពក្ខន្ធានម្បិ បរិច្ឆាគបដិទិស្សន្តោ
 វត្ថុញ្ច។ បក្ខន្ធនបដិទិស្សន្តោ បន មគ្គេ លព្ពមាណាយ ឯកន្តការណាភូតាយ
 វុជ្ជានកាមិនិវិបស្សនាយ វសេន វេទិតញ្ច។ មគ្គេ បន តទុក្ខយម្បិ
 ញ្ញាយាគតមេវ និប្បរិយាយតោវ លព្ពមាណត្ថា។ តេនាហ
 “តទុក្ខយសមមន្តីបុគ្គលោ” តិអាធិ។ បុច្ឆន្តស្ស អដ្ឋាសយវសេន “ន កិញ្ចិ លោកេ
 ឧចាទិយតី” តិ ឯត្ថ កាមុចាទានវសេន ឧចាទិយនំ បដិក្ខិបតីតិ អាហ
 “តណ្ហាវសេន ន ឧចាទិយតី” តិ។ តណ្ហាវសេន វា អសតិ ឧចាទិយនេ
 ទិដ្ឋិវសេន ឧចាទិយនំ អនវកាសមេវាតិ “តណ្ហាវសេន” ឥច្ឆេវ វុត្ថំ។ ន
 បរាមសតីតិ នាទិយតិ។ ទិដ្ឋិបរាមាសវសេន វា “និច្ច” តិអាធិនា ន បរាមសតី។
 សំខិត្តេនេវ កថេសីតិ តស្ស អដ្ឋាសយវសេន បបញ្ចំ អកត្វា កថេសិ។

បចលាយមាណសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៩. មេត្តសុត្តវណ្ណានា

៦២. នវមេ មា, ភិក្ខុវេ, បុញ្ញានន្តិ (ឥតិវុ. អដ្ឋ. ៦២) ឯត្ថ មាតិ បដិសេធ
 និចាតោ។ បុញ្ញ-សន្តោ “កុសលានំ, ភិក្ខុវេ, ធម្មានំ សមាទានហេតុ ឯវមិទំ បុញ្ញំ
 បវុឡតី” តិអាធិសុ (ធិ. និ. ៣.៨០) បុញ្ញជលេ អាគតោ។ “អវិជ្ជាគតោយំ, ភិក្ខុវេ,
 បុរិសបុគ្គលោ បុញ្ញញ្ចេ សន្តារំ អភិសន្តរោតី” តិអាធិសុ (សំ. និ. ២.៥១)
 កាមរូចាវចរសុចរិតេសុ។ “បុញ្ញបគំ ហោតិ វិញ្ញាណ” តិអាធិសុ (សំ. និ. ២.៥១)
 សុគតិវិសេសភូតេ ឧបបត្តិភវេ។ “តីណិមាជិ, ភិក្ខុវេ, បុញ្ញកិរិយវត្ថុនិ

ធានមយំ បុញ្ញកិរិយវត្ថុ, សីលមយំ បុញ្ញកិរិយវត្ថុ, ភាវនាមយំ
 បុញ្ញកិរិយវត្ថុ”តិអាធិសុ (ឥតិវុ. ៦០; ធិ. និ. ៣.៣០៥; អ. និ. ៨.៣៦)
 កុសលចេតនាយំ។ ឥធម បន តេភូមកកុសលធម្មេ វេទិតញ្ចោ។ ភាយិត្តាតិ ឯត្ត
 ធុរិដំភយំ ញ្ញាណភយំ, សារជ្ជភយន្តិ។ តត្ថ “យេបិ តេ, ភិក្ខុវេ, ទេវា
 ធិយាយុកា វណ្ណាវន្តោ សុខពហុលា ឧច្ឆសុ វិមាណេសុ ចិវដ្ឋិតិកា, តេបិ
 តថាគតស្ស ធម្មទេសនំ សុត្វា យេភុយ្យេន ភយំ សំវេគំ សន្តាសំ អាបដ្ឋន្តិ”តិ
 (អ. និ. ៤.៣៣) អាគតំ ញ្ញាណភយំ។ “អហុទេវ ភយំ, អហុ ធម្មិតត្ថំ, អហុ
 លោមហំសោ”តិអាធិសុ (ធិ. និ. ២.៣១៨) អាគតំ សារជ្ជភយំ។ ឥធាបិ
 សារជ្ជភយមេវ។ អយញ្ចេត្ត អត្តោ - ភិក្ខុវេ, ធិយវត្ថំ កាយវចីសំយមោ
 វត្ថុប្បជីវត្តបូរណំ ឯកាសនំ ឯកសេយ្យំ ឥន្ទ្រិយទមោ ធុតធម្មហិ ចិត្តស្ស
 និគ្គហោ សតិសម្បជញ្ញំ កម្មជ្ជានានុយោគវសេន វីរិយារម្មោតិ ឯវមាធិនិ យានិ
 ភិក្ខុនា និរន្តរំ បរេត្តតព្ពានិ បុញ្ញានិ, តេហិ មា ភាយិត្ថ, មា ភយំ សន្តាសំ
 អាបដ្ឋន្តិ។ ឯកច្ឆស្ស ទិដ្ឋធម្មសុខស្ស ឧបរោធកយេន
 សម្បរាយិកនិព្ពានសុខធាយកេហិ បុញ្ញេហិ មា ភាយិត្តាតិ។ និស្សក្កេ ឥទំ
 សាមិវចនំ។

ឥធានិ តតោ អភាយិតព្ពកាវេ ការណំ ទស្សន្តោ
 “សុខស្សេត”ន្តិអាធិមាហា។ តត្ថ សុខ-សង្ខារោ “សុខោ ពុទ្ធានមុប្បាទោ, សុខា
 វិរាគតា លោកេ”តិអាធិសុ (ធម. ប. ១៩៤) សុខមូលេ អាគតោ។ “យស្មា ច ខោ,
 មហាលិ, រូបំ សុខំ សុខានុបតិកំ សុខាវក្កន្ត”ន្តិអាធិសុ (សំ. និ. ៣.៦០)
 សុខាវម្ពណោ។ “យាវព្វាទំ, ភិក្ខុវេ, ន សុករំ អក្ខានេន ចាបុណីតុំ យាវ សុខា
 សក្កា”តិអាធិសុ (ម. និ. ៣.២៥៥) សុខបច្ឆយជ្ជានេ។ “សុខោ បុញ្ញស្ស
 ឧច្ឆយោ”តិអាធិសុ (ធម. ប. ១១៨) សុខហេតុម្ហិ។ “ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារា ឯតេ
 ធម្មា”តិអាធិសុ (ម. និ. ១.៨២) អព្យាបដ្ឋេ។ “និព្ពានំ បរមំ សុខ”ន្តិអាធិសុ (ម. និ.

២.២១៥; ឆ. ប. ២០៣, ២០៤) និព្វាននេះ។ “សុខស្ស ច បហាណ”តិអាទីសុ (ធិ. និ. ១.២៣២; ម. និ. ១.២៧១; សំ. និ. ២.១៥២) សុខវេទនាយំ។ “អនុក្ខមសុខំ សន្តំ, សុខមិច្ឆេវ ភាសិត”និព្វាននេះ (សំ. និ. ៤.២៥៣; ឥតិវុ. ៥៣) ឧបេក្ខាវេទនាយំ។ “ទ្វេបិ មយា, អាណន្ទ, វេទនា វុត្តា បរិយាយេន សុខា វេទនា ទុក្ខា វេទនា”តិអាទីសុ (ម. និ. ២.៨៩) ឥដ្ឋសុខេសុ។ “សុខោវិចារកោ បុញ្ញាន”និព្វាននេះ (បេជកោ. ២៣) ឥដ្ឋវិចារកោ។ ឥធាបិ ឥដ្ឋវិចារកោ វេទនា ឥដ្ឋស្សតិអាទីសុ ឥន្ទ្រតត្ថតោ ចេវ អនិជ្ជប្បដិបក្ខតោ ច ឥដ្ឋស្ស។ កមនីយតោ មនស្សិញ កមនតោ បរិសនតោ កន្តស្ស។ បិយាយិកតត្ថតោ សន្តប្បនតោ ច បិយស្ស។ មននីយតោ មនស្ស វឌ្ឍនតោ ច មនាបស្សតិ អត្ថោ វេទិតតោ។ យទិទំ បុញ្ញានិកំ បុញ្ញានិកំ យទិទំ វចនំ, ឯតំ សុខស្ស ឥដ្ឋស្ស វិចារកស្ស អធិវចនំ នាមំ។ សុខស្សតំ យទិទំ បុញ្ញានិកំ ជេសេន ការណស្ស អភេនោបចារំ វេទិតំ។ តេន កត្វបចិតានំ បុញ្ញានំ អវស្សំភាវិជលំ សុត្វា អប្បមត្តេន សក្កច្ចំ បុញ្ញានិ កត្តត្ថានិកំ បុញ្ញកិរិយាយំ និយោជេតិ, អាទរញ្ច នេសំ តត្ថ ឧប្បាទេតិ។

ឥនានិ អត្តនា សុនេត្តកាលេ កតេន បុញ្ញកម្មេន ធីយវត្ថំ បច្ចុទុក្ខតំ ភវន្តប្បដិច្ឆន្នំ ឧឡារតំ បុញ្ញវិចារកំ ឧទាហរិក្ខា តមត្ថំ ចាកជតំ ករោន្តោ “អភិជាតាមិ ខោ បនាហ”និព្វាននេះ។ តត្ថ អភិជាតាមិកំ អភិវិសិដ្ឋេន ញ្ញាលោន ជាតាមិ, បច្ចុក្ខតោ ពុជ្ឈាមិ។ ធីយវត្ថុនិ ចិរកាលំ។ បុញ្ញាននិ ធានាទីនំ កុសលធម្មានំ។ សត្វ វស្សានិកំ សត្វ សំវច្ឆរានិ។ មេត្តចិត្តនិ មិជ្ឈតិកំ មេត្តា, សិនិយ្ហតិកំ អត្ថោ។ មិត្ត ភវា, មិត្តស្ស វា ឯសា បវត្តិតិបិ មេត្តា។ លក្ខណានិកោ បន ហិតាការប្បវត្តិលក្ខណា, ហិតុបសំហារវសា, អាហារវិនយបច្ចុបដ្ឋានា, សត្វានំ មនាបភាវេនស្សនបទដ្ឋានា។ ព្យាបាទុបសមោ ឯតិស្សា សម្មត្តិ, សិនេហាសម្ពោវិបត្តិ។ មេត្តចិត្តំ ភាវេត្វាតិ

មេត្តាសហគតំ ចិត្តំ, ចិត្តសីសេន សមាធិ វុត្តាតិ មេត្តាសមាធិ
មេតាព្រហ្មវិហារំ ឧប្បាទេត្វា ចេវ វុត្តេត្វា ច។

សត្ត សំវដ្តវិវដ្តកប្បេតិ សត្ត មហាកប្បេ។ សំវដ្តវិវដ្តក្កហណោនេវ ហិ
សំវដ្តដ្ឋាយិវិវដ្តដ្ឋាយិនោបិ គហិតា។ ឥមំ លោកន្តិ កាមលោកំ។ សំវដ្តមាទេ
សុទន្តិ សំវដ្តមាទេ, សុទន្តិ និចាតមត្តំ, វិបដ្ឋមាទេតិ អត្ថោ។ “វសំវត្តដ្ឋានេ
សុទ”ន្តិបិ បឋន្តិ។ កប្បេតិ កាលេ។ កប្បសីសេន ហិ កាលេ វុត្តោ, កាលេ
ឌីយមាទេ សញ្ញេបិ ឌីយតេវ។ យថាហ - “កាលោ យសតិ ភូតានិ, សញ្ញានេវ
សហត្ថនា”តិ (ជា. ១.២.១៩០)។ “អាកស្សបតោ ហោមី”តិ វុត្តត្ថា
តេជោសំវដ្តវសេនេត្ត កប្បវដ្ឋានំ វេទិតត្ថំ។ អាកស្សបតោតិ តត្ថ
បដិសន្ធិក្កហណាវសេន អាកស្សព្រហ្មលោកំ ឧបគច្ឆាមីតិ អាកស្សបតោ
ហោមិ។ វិវដ្តមាទេតិ សណ្ឌាហមាទេតិ អត្ថោ។ សុញ្ញំ ព្រហ្មវិមាទំ ឧបបដ្ឋាមីតិ
កស្សបិ សត្តស្ស តត្ថ និព្ពត្តស្ស អភាវតោ សុញ្ញំ យំ បឋមដ្ឋានភូមិសម្ពាទំ
ព្រហ្មវិមាទំ អាទិតោ និព្ពត្តតិ, តំ បដិសន្ធិក្កហណាវសេន ឧបបដ្ឋាមិ ឧបេមិ។

ព្រហ្មាតិ កាមាវចរសត្តេហិវិសិដ្ឋដ្ឋេន តថា តថា ព្រហ្មាតតុណាតាយ
ព្រហ្មវិហារតោ និព្ពត្តនដ្ឋេន ច ព្រហ្មា។ ព្រហ្មចារិសដ្ឋព្រហ្មបុរោហិតេហិ
មហាឆ្មោ ព្រហ្មាតិ មហាព្រហ្ម, តតោ វេ តេ អភិភវិត្វា បិតត្តា អភិភូ។ តេហិ
ន កេនចិបិ គុណេន អភិភូតោតិ អនភិភូតោ។ អញ្ញទត្ថតិ ឯកំសវចនេ
និចាតោ។ ទស្សនតោ ទសោ, អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នានំ ទស្សនសមត្ថោ
អភិញ្ញាញាណេន បស្សិតត្ថំ បស្សមីតិ អត្ថោ។ សេសព្រហ្មានំ
ឥទ្ធិចាទភាវនាពលេន អត្ថនោ ចិត្តញោ មម វសេ វុត្តេមីតិ វសវត្ថី ហោមីតិ
យោជេតត្ថំ។ តនា កិវ ពោធិសត្ថោ អដ្ឋសមាបត្តិលាភីបិ សមាទោ តថា
សត្តហិតំ អត្ថនោ ចារិមិប្បវណាញា ឱលោកេឆ្មោ តាសុ វេ ធិសុ ឈានភូមិសុ

និកន្តិ ឧប្បាទេត្វា មេត្តាព្រហ្មវិហារវសេន អបរាបរំ សំសរិ។ តេន វុត្ថំ “សត្វ
វស្សានិ... បេ... វសវត្ថុ” តិ។

ឯវំ ភគវា រូចាវចរបុញ្ញស្ស វិចាកមហន្តតំ បកាសេត្វា ឥនានិ
កាមាវចរបុញ្ញស្ស បិ វិចាកំ ទស្សនោ “ធម្មិសក្ខត្ថ” ត្ថិអាទិមាហ។ តត្ថ សក្កោ
អហោសិន្និ ធម្មិសក្ខត្ថំ ធម្មិសវារេ អញ្ញត្ថ អនុបបដ្ឋិត្វា និរន្តរំ សក្កោ
ទេវានមិន្នោ តាវតីសទេវរាជា អហោសី។ រាជា អហោសិន្និអាទីសុ ចត្វហិ
អច្ឆរិយធម្មហិ ចត្វហិ សង្កហវត្ថុហិ ច លោកំ រញ្ជេតីតិ រាជា។ ចក្កវត្ថនំ
វត្ថេតិ, ចត្វហិ សម្មត្ថិចក្កេហិ វត្ថេតិ, តេហិ ច បរំ វត្ថេតិ, បរហិតាយ ច
តិរិយាបចចក្កានំ វត្ថោ ឯតស្មី អត្ថេតិ ចក្កវត្ថុ។ “រាជា” តិ ចេត្ថ សាមញ្ញំ,
“ចក្កវត្ថុ” តិ វិសេសំ។ ធម្មេន ចរតីតិ ធម្មិកោ, ញាយេន សមេន វត្ថេតិ អត្ថោ។
ធម្មេនេវ រជ្ជំ លភិត្វា រាជា ជាតោតិ ធម្មរាជា, ទសវិទេ កុសលធម្ម អគរបិតេ
ច រាជធម្មេ និយុត្តោតិ ធម្មិកោ។ តេន ច ធម្មេន សកលំ លោកំ រញ្ជេតីតិ
ធម្មរាជា។ បរហិតធម្មករណោន វា ធម្មិកោ, អត្ថហិតធម្មករណោន ធម្មរាជា។
យស្មា ចក្កវត្ថុ ធម្មេន ញាយេន រជ្ជំ អធិគច្ឆតិ, ន អធម្មេន, តស្មា វុត្ថំ “ធម្មេន
លទ្ធរជ្ជត្វា ធម្មរាជា” តិ។

ចត្វសុ ទិសាសុ សមុទ្ធបរិយោសានតាយ ចាតុរន្តា នាម តត្ថ តត្ថ ធីបេ
មហាបថីតិ អាហ “បុរត្ថម... បេ... ឥស្សរោ” តិ។ វិជិតាវីតិ វិជេតព្ពស្ស វិជិតវា,
កាមកោធាទិកស្ស អព្ពន្ធស្ស បដិរាជភូតស្ស ពាហិរស្ស ច អវិគលាស្ស
វិជយំ វិជិនិត្វា បិតោតិ អត្ថោ។ កាមំ ចក្កវត្ថុនោ កេនចិ យុទ្ធនាម នត្ថិ,
យុទ្ធនេន បន សាធម្មតព្ពស្ស វិជយស្ស សិទ្ធិយា “វិជិតសង្គាមោ” តិ វុត្ថំ។ ជនបទោ
វា ចតុត្ថិធម្មច្ឆរិយធម្មេន សមន្នាគតោ អស្មី រាជិនិ ថាវិរិយំ កេនចិ អសំហារិយំ
ទន្ទ្រភត្តិការំ បត្តោ, ជនបទេ វា អត្ថនោ ធម្មិកាយ បដិបត្តិយា ថាវិរិយំ ជិរការំ

បត្តោតិ ជនបទត្តារិយប្បត្តោ។ ចណ្ឌាស្ស ហិ រញ្ជោ ពលិនណ្ឌាធិហិ លោកំ
បីឡយតោ មនុស្ស មជ្ឈិមជនបទំ ធម្មត្វា បព្ពតសមុទ្ធតីរកន្តរាធិនិ និស្សយ
បច្ឆន្តេ វាសំ កប្បន្តិ។ អតិមុទុកស្ស រញ្ជោ ចោរេហិ
សាហាសិកធនិលោបបីឡិតា មនុស្ស បច្ឆន្តំ បហាយ ជនបទមជ្ឈេ វាសំ
កប្បន្តិ។ ឥតិ ឯវេរេ រាជិនិ ជនបទោ ជីវការំ ន ចាបុណាតិ។

សត្តរតនសមន្មាគតោតិ ចក្ករតនាធិហិ សត្តហិ រតនេហិ សមុបេតោ។
តេសុ ហិ រាជា ចក្កវត្ថុ ចក្ករតនេន អធិតំ ជិនាតិ, ហត្ថិអស្សរតនេហិ វិជិតេ
សុខេនេវ អនុវិចរតិ, បរិណាយ ករតនេន វិជិតមនុក្ខតិ, អវសេសេហិ
ឧបភោគសុខមនុក្ខវតិ។ បឋមេន ចស្ស ឧស្សហាសត្តិយោគោ, បច្ឆិមេន
មន្តសត្តិយោគោ, ហត្ថិអស្សកហាបតិរតនេហិ បកុសត្តិយោគោ សុបរិបុណ្ណា
ហោតិ។ ឥតិមណីរតនេហិ ឧបភោគសុខមនុក្ខវតិ, សេសេហិ ឥស្សរិយសុខំ។
វិសេសតោ ចស្ស បុរិមានិ តីណិ អនោសកុសលមូលជនិតកម្មានុកាវេន
សម្បជ្ជន្តិ, មជ្ឈិមានិ អលោភកុសលមូលជនិតកម្មានុកាវេន, បច្ឆិមមេកំ
អមោហកុសលមូលជនិតកម្មានុកាវេនាតិ។

សូរាតិ សត្តវុត្តោ, និព្វយាតិ អត្តោតិ អាហា “អភីរុនោ”តិ។ អផ្ដន្តិ ការណំ។
យេន ការណេន “វីរា”តិ វុច្ឆយ្យំ, តំ វីរផ្ដំ។ តេនាហា “វីរិយស្សេតំ នាម”ន្តិ។
យាវ ចក្កវាឡបព្ពតា ចក្កស្ស វត្ថនតោ “ចក្កវាឡបព្ពតំ សីមំ កត្វា
បិតសមុទ្ធបរិយន្ត”ន្តិ វុត្តំ។ អនណ្ឌោនាតិ ឥមិនា ធននណ្ឌាស្ស សរីរនណ្ឌាស្ស ច
អករណំ វុត្តំ។ អសត្តោនាតិ ឥមិនា បនសេនាយ យុជ្ឈនស្សាតិ តទុកយំ
នស្សេតុំ “ន ធនណ្ឌោ”តិអាធិ វុត្តំ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ - យេ កតាបរាជេ សត្ត
សតម្បិ សហស្សម្បិ គណ្ឌាន្តិ, តេ ធននណ្ឌោន រជ្ជំ ការេន្តិ។ យេ ជេដ្ឋភេដ្ឋំ
អនុសាសន្តិ, តេ សត្តនណ្ឌោន។ អហំ បន ធុរិយម្បិ ធន្តំ បហាយ អនណ្ឌោន

អង្គារសី។ យេ ឯកតោជារាជិនា សត្តេន បរំវិហេវេន្តិ, តេ សត្តេន វន្តំ ការេន្តិ
នាម។ អហំ បន សត្តេន ខុទ្ទកមក្ខិកាយ បិវនមត្តម្បិ លោហិតំ កស្សនិ
អនុប្បាទេត្វា ធម្មេនេវ “ឯហិ ខោ, មហារាជា” តិ ឯវំ បជិរាជ្ជហិ
សម្បជិដ្ឋិតាគមនោ វុត្តប្បការំ បថវិ អភិជិនិត្វា អង្គារសី, អភិវិជិនិត្វា សាមី
ហុត្វា វសិន្តិ។

ឥតិ ភគវា អត្តានំ កាយសក្ខី កត្វា បុញ្ញានំ វិចាកមហន្តតំ បកាសេត្វា
ឥនានិ តមេវត្ថំ កាថាពន្ធនេន ទស្សនោ “បស្ស, បុញ្ញានំ វិចាក” តិ អាទិមាហ។
សុខេសិនោតិ អាលបនវចនមេតំ, តេន សុខបរិយេសកេ សត្តេ អាមន្តេតិ។
ចាឡិយំ បន “បស្សថា” តិ វត្តព្កេ “បស្ស” តិ វចនព្យត្តយោ កតោតិ ទដ្ឋព្ពោ។
មនុស្សានំ ឧវេ សត្ថំ បេត្វា ឥន្ទ្រតធនហរណាទិនា វា សាហាសការិកាយ
សាហាសិកា, តេសំ កម្មំ សាហាសិកកម្មំ។ បថវិយា ឥស្សរោ បថព្យោតិ អាហា
“បុថវិសាមិកោ” តិ។

មេត្តសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១០. ភិយាសុត្តវណ្ណនា

៦៣. ទសមេ ឧច្ឆាសទ្ធា មហាសទ្ធា ឧទ្ធា ឧត្តតត្តា ឧច្ឆំ បត្តជត្តា មហន្តំ
អវិនិព្ពោគំ វិនិគុញ្ញិត្វា គហេតុំ អសក្កុណោយ្យំ សទ្ធ�ំ ករោន្តា វទន្តិ។
វជីយោសោបិ ហិ ពហូហិ ឯកជ្ឈំ បវត្តិតោ អត្តតោ ច សទ្ធតោ ច ធុរវពោធា
កេវលំ មហានិគ្សោសោ ឯវ ហុត្វា សោតបថមាគន្ធិតិ។ មច្ឆវិលោបេតិ មច្ឆេ
វិលុម្បិត្វា វិយ គហាណោ, មច្ឆានំ វា វិលុម្បនេ។ កេវដ្ឋានញ្ចិ មច្ឆបច្ឆិដ្ឋបិតដ្ឋានេ
មហាជនោ សន្និបតិកា “ឥធម អញ្ញំ ឯកំ មច្ឆំ ទេហិ, ឯកំ មច្ឆដាលំ ទេហិ,
ឯតស្ស តេ មហា ធិន្នោ, មយ្ហំ ខុទ្ទកោ” តិ ឯវំ ឧច្ឆាសទ្ធាមហាសទ្ធា ករោន្តិ។ តំ

សន្ទាយេតំ វុត្តំ “កេវដ្ឋានំ មជ្ជបដ្ឋី ឌីតារត្វា បិតដ្ឋានេ” តិ។ មជ្ជគ្គហណាត្ថំ
ជាលេ បក្ខិក្ខេបិ តស្មី ហនេ កេវដ្ឋា ចេវ អញ្ញេ ច “បរិដ្ឋានំ បរិដ្ឋោ, គហិតោ ន
គហិតោ” តិ មហាសទ្ធីំ ករោតិ។ តំ សន្ទាយេតំ វុត្តំ “ជាលេ វា... បេ...
មហាសន្នោ ហោតិ” តិ។ កត្តព្ភវត្តន្តិ ចាទបរិកម្មាទិកត្តព្ភកិច្ចំ។ ឧរាតិ ចិត្តេន
វាចាយ ច កក្កុឡា។ សេសមេត្ត ឧត្តានមេវ។

ភរិយាសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១១. កោដនសុត្តវណ្ណានា

៦៤. ឯកាទសមេ សបត្តករណាតិ វា សបត្តេហិ កាតព្វា។ កោដនន្តិ
កុដ្ឋនសីលំ។ កោដនោយន្តិ កុដ្ឋនោ អយំ។ អយន្តិ ច និចាតមត្តំ។
កោដបរេតោតិ កោដន អនុគតោ, បរាភិក្ខុតោ វា។ ទុព្ភណ្ណោវ ហោតិ តិ
បកតិយា វណ្ណាវាបិ អលម្ព័តប្បជិយត្តោបិ មុខិកាវាទិវសេនវិរូចោ ឯវ
ហោតិ។ ឯតវហិ អាយតិញ្ញាតិ កោដាភិក្ខុតស្ស ឯកន្តមិទំ ជលន្តិ ធីបេតុ
“ទុព្ភណ្ណាវា” តិ អវធារណំ កត្វា បុន “កោដាភិក្ខុតោ” តិ វុត្តំ។

អយសភាវន្តិ អកិត្តិមភាវំ។ អត្ថនោ បរេសញ្ច អនត្ថំ ជនេតីតិ
អនត្ថជននោ។ អន្តរតោតិ អព្ពន្ធរតោ, ចិត្តតោ វា។ តំ ជនោ នាវតុដ្ឋតីតិ
កោដសម្ពាតំ អន្តរតោ អព្ពន្ធរ អត្ថនោ ចិត្តយេវ ជាតំ
អនត្ថជននចិត្តប្បកោបនាទិភយំ ភយហេតុំ អយំ ពាលមហាជនោ ន
ជាតាតិ។ យន្តិ យត្ថ។ ភុម្មត្ថេ ហិ ឯតំ បច្ចត្តវចនំ។ យស្មី កាលេ កោដោ
សហតេ នវំ, អនុតមំ តទា ហោតិ តិ សម្ពន្ធា។ យន្តិ វា ការណាវចនំ, យស្មា
កោដោ ឧប្បជ្ឈមាទោ នវំ សហតេ អភិក្ខវតិ, តស្មា អនុតមំ តទា ហោតិ, យទា
កុដ្ឋោតិ អត្ថោ យំ-តំ-សទ្ធានំ ឯកន្តសម្ពន្ធការតោ។ អថ វា យន្តិ

កិរិយាបរាមសនំ។ សហតេតិ យទេតំ កោធស្ស សហនំ អភិកវនំ, ឯតំ
អន្ទតមំ ភវនន្តិ អត្ថោ។ អថ វាយំ នរំ កោធា សហតេ អភិកវតិ, តស្ស
អន្ទតមំ តទា ហោតិ។ តតោ ច កុទ្ធោ អត្ថំ ន ជាតាតិ, កុទ្ធោ ធម្មំ ន បស្សតីតិ។

ភ្នំ វុច្ឆតិ វុច្ឆិ, តស្ស ហាននំ យាតោ ឯតេសន្តិ ភ្នំបាទានិ។ តេនាហ
“ហតវុច្ឆិនី”តិ។ ធម-សទ្ទេន វុត្តមេវត្ថំ វិភាវេតុំ បញ្ញាវីរិយេន ទិដ្ឋិយាតិ វុត្តន្តិ
នស្សេន្តោ “កតវេន ធមេនា”តិ អាទិមាហ។ អនេកត្ថោ ហិ ធម-សទ្ធោ។ “សច្ចេន
នន្តោ ធមសា ឧបេតោ, វេទន្តក្ខ វុសិតព្រហ្មចរិយោ”តិ (សំ. និ. ១.១៩៥; សុ. និ.
៤៦៧) ឯត្ថ ហិ ឥន្ទ្រិយសំវរោ ធមោតិ វុត្តោ “មនច្ឆដ្ឋានិ ឥន្ទ្រិយានិ ធមេតី”តិ
កត្វា។ “យទិ សច្ចា ធមា ចាគា, ខន្យា ភិយ្យេធជវិជ្ជតី”តិ (សំ. និ. ១.២៤៦; សុ. និ.
១៩១) ឯត្ថ បញ្ញា ធមោ “សំកិលេសំ ធមេតិ បជហតី”តិ កត្វា។ “នានេន ធមេន
សំយមេន សច្ចវដ្ឋេន អត្ថិ បុញ្ញំ, អត្ថិ បុញ្ញស្ស អាគមោ”តិ (សំ. និ. ៤.៣៦៥) ឯត្ថ
ឧបាសថកម្មំ ធមោ “ឧបវសនវសេន កាយកម្មាធិនិ ធមេតី”តិ កត្វា។
“សក្ខិស្សសិ ខោ ភំ, បុណ្ណា, ឥមិនា ធម្មបសមេន សមដ្ឋាគតោ សុនាបវន្តស្មី
ជនបទន្តវេ វិហរិតុ”ន្តិ (ម. និ. ៣.៣៩៦; សំ. និ. ៤.៨៨) ឯត្ថ អធិវាសនក្ខន្ធិ ធមោ
“កោធូបនាហមក្ខាធិកេ ធមេតិ វិនោទេតី”តិ កត្វា។ “ន មានកាមស្ស ធមោ
ឥធឪ, ន មោនមត្ថិ អសមាហិតស្ស”តិ (សំ. និ. ១.៩) ឯត្ថ អភិសម្ពោជ្ឈន្តាធិកោ
សមាធិបក្ខិកោ ធម្មោ ធមោ “ធម្មតិ ចិត្តំ ឯតេនា”តិ កត្វា។ ឥធាបិ “តំ ធមេន
សមុច្ឆិន្ទេ, បញ្ញាវីរិយេន ទិដ្ឋិយា”តិ វចនតោ ធម-សទ្ទេន បញ្ញាវីរិយទិដ្ឋិយោ
វុត្តោ។

កោធនសុត្តវណ្ណានិដ្ឋិតា។
អព្យាកតវគ្គវណ្ណានិដ្ឋិតា។

៧. មហាវគ្គ

១-២. ហិរិឌ្ឍប្បសុត្តានិកាយ

៦៥-៦៦. សត្តមស្ស បឋមំ ឧត្តានមេវ។ ទុតិយេ តយោ សំវដ្ឋាតិ
អាចាសំវដ្ឋោ, តេជោសំវដ្ឋោ, វាយោសំវដ្ឋាតិ តយោ សំវដ្ឋា។ តិស្សោ
សំវដ្ឋសីមាតិ អាភស្សរា, សុភកិល្លា, វេហប្បលាតិ តិស្សោ សំវដ្ឋសីមា។ យទា
ហិ កប្បោ តេជេន សំវដ្ឋតិ វិនស្សតិ, តទា អាភស្សរតោ ហេដ្ឋា អគ្គិនា ឧប្បតិ។
យទា អាបេន សំវដ្ឋតិ, តទា សុភកិល្លាតោ ហេដ្ឋា ឧទកេន វិលីយតិ។ យទា
វាយុនា សំវដ្ឋតិ, តទា វេហប្បលតោ ហេដ្ឋា វាយុនា វិទ្ធិសតិ។ វិត្តារតោ បន
សទាបិ ឯកំ ពុទ្ធកេត្តំ វិនស្សតិ។ ពុទ្ធកេត្តំ នាម តិវិជំ ហោតិ ជាតិកេត្តំ
អាណាកេត្តំ វិសយកេត្តន្តិ។ តត្ថ ជាតិកេត្តំ នាម
ទសសហស្សចក្កវាឡបរិយន្តំ ហោតិ, យំ តថាគតស្ស បដិសន្ធិគហណាទីសុ
កម្មតិ។ អាណាកេត្តំ កោដិសហស្សចក្កវាឡបរិយន្តំ, យត្ថ រតនសុត្តំ (ឧ. ចា.
៦.១ អាទយោ; សុ. និ. ២២៤ អាទយោ) ខន្ធបរិវត្តំ (អ. និ. ៤.៦៧; ចូឡវ. ២៥១)
ធជគ្គបរិវត្តំ (សំ. និ. ១.២៤៩)។ អាជានាជិយបរិវត្តំ (ធី. និ. ៣.២៧៥ អាទយោ),
មោរបរិវត្តន្តិ (ជា. ១.២.១៧-១៨) ឥមេសំ បរិវត្តានំ អាទុកាវោ វត្តតិ។ វិសយកេត្តំ
អនន្តមបរិមាណំ, យំ “យាវតា វា បន អាភក្ខេយ្យ” តិ វុត្តំ។ ឯវមេតេសុ តីសុ
ពុទ្ធកេត្តេសុ ឯកំ អាណាកេត្តំ វិនស្សតិ។ តស្មី បន វិនស្សន្តេ ជាតិកេត្តំ
វិនដ្ឋមេវ ហោតិ។ វិនស្សន្តញ្ច ឯកតោវ វិនស្សតិ, សណ្ឋាហន្តម្បី ឯកតោវ
សណ្ឋាហតិ។

តីណិ សំវដ្ឋមូលានីតិ រាគទោសមោហាសម្ពាតានិ តីណិ សំវដ្ឋការណានិ។
រាគាទីសុ ហិ អកុសលមូលេសុ ឧស្សន្នេសុ លោកោ វិនស្សតិ។ តថា ហិ រាគ

ឧស្សន្ទតវេ អគ្គិនារីនស្សតិ, ទោសេ ឧស្សន្ទតវេ ឧទកេន, មោហេ ឧស្សន្ទតវេ
វាតេន។ កេចិ បន “ទោសេ ឧស្សន្ទតវេ អគ្គិនារ, វាតេ ឧទកេនា” តិ វេទន្តិ។

តីណិ កោលាហលានីតិ កប្បកោលាហលំ, ពុទ្ធកោលាហលំ,
ចក្កវត្ថុកោលាហលន្តិ តីណិ កោលាហលានិ។ តត្ថ
“វស្សសតសហស្សមត្តកេ កប្បជ្ជានំ នាម ភវិស្សតី” តិ អាទិនា ទេវតាហិ
ឧគ្យាសិតសន្នោ កប្បកោលាហលំ នាម ហោតិ។ “ឥតោ
វស្សសតសហស្សមត្តកេ លោកោវិនស្សិស្សតិ, មេត្តំ, មារិសា, ភាវេថ
ករុណំ មុទិតំ ឧបេក្ខ” តិ មនុស្សបថេ ទេវតា ឃោសន្តិយោ ចវន្តិ។
“វស្សសហស្សមត្តកេ ពុទ្ធា ឧប្បជ្ជិស្សតី” តិ ពុទ្ធកោលាហលំ នាម ហោតិ។
“ឥតោ វស្សសហស្សមត្តកេ ពុទ្ធា ឧប្បជ្ជិត្វា ធម្មានុធម្មប្បជីបន្នោ
សង្ឃរតនេន បរិវារិតោ ធម្មំ ទេសេន្តោវិចរិស្សតី” តិ ទេវតា ឧគ្យាសន្តិ។
“វស្សសតមត្តកេ បន ចក្កវត្ថុ ឧប្បជ្ជិស្សតី” តិ ចក្កវត្ថុកោលាហលំ នាម
ហោតិ។ “ឥតោ វស្សសតមត្តកេ សត្តរតនសម្បន្នោ ចាតុទ្ធិបិស្សរោ
សហស្សបរិវារោ វេហាសន្តមោ ចក្កវត្ថុ រាជា ឧប្បជ្ជិស្សតី” តិ ទេវតា
ឧគ្យាសន្តិ។

អចិរជ្ជេន ន ធុវាតិ ឧទកេពុពុទ្ធយាទយោវិយ ន ចិរជ្ជាយិតាយ
ធុវការវហិតា។ អស្សាសវហិតាតិ សុបិនកេ បីតចានីយំ វិយ អនុលិត្តចន្ទនំ
វិយ ច អស្សាសវិរហិតា។

ឧបកប្បនមេឃោតិ កប្បវិរាសកមេយំ សន្ធាយ វេទនិ។ យស្មិញ្ចិ សមយេ
កប្បា អគ្គិនារីនស្សតិ, អាទិតោវ កប្បវិរាសកមហាមេឃោ ឧដ្ឋហិត្វា
កោដិសតសហស្សចក្កវាឡេ ឯកមហាវស្សំ វស្សតិ។ មនុស្ស តុដ្ឋហដ្ឋា
សព្ពពិជានិ នីហិត្វា វេទន្តិ។ សស្សេសុ បន កោខាយិតកមត្តេសុ ជាតេសុ

គប្បីករ រំលោភ ឯកតិក្ខុម្បី ន វស្សតិ, តទា បច្ឆិទ្ធំ បច្ឆិទ្ធមេវ វស្សំ ហោតិ។
 តេនាហ “តទា និក្ខត្តតិដំ..បេ.... ឯកតិក្ខុម្បី ទេវោ ន វស្សតិ” តិ។
 “វស្សសតសហស្ស អច្ឆយេន កប្បវុដ្ឋានំ ភវិស្សតិ” តិអាទិនា ទេវតាហិ
 វុត្តវចនំ សុត្វាយេភុយ្យេន មនុស្សា ច ភុម្មទេវតា ច សំវេគជាតា អញ្ញមញ្ញំ
 មុទុច្ឆិតា ហុត្វា មេត្តាទីនិ បុញ្ញានី កត្វា ទេវលោកេ និព្ពត្តន្តិ, អវិចិតោ បដ្ឋាយ
 តុច្ឆោ ហោតិ តិ។

បញ្ច ពិជជាតានីតិ មូលពិជំ ខន្ធពិជំ ជន្សពិជំ អគ្គពិជំ ពិជពិជន្តិ បញ្ច ពិជានិ
 ជាតានិ។ តត្ថ មូលពិជន្តិ វចា, វចត្ថំ, ហលិទ្ធំ, សិទ្ធិវេន្តិ វេរមាទិ។ ខន្ធពិជន្តិ
 អស្សត្ថោ, និក្រោធាតិ វេរមាទិ។ ជន្សពិជន្តិ ឧច្ឆ, វេជ្ជ, នធឿតិ វេរមាទិ។
 អគ្គពិជន្តិ អដ្ឋកំ, ជណ្ឌជ្ជកន្តិ វេរមាទិ។ ពិជពិជន្តិ វិហិអាទិ បុព្ពល្លាញោវ
 មុគ្គមាសាទិអបរល្លាញោ។ បច្ឆយន្តរសមវាយេ វិសទិសុប្បត្តិយា
 វិសេសការណភាវតោ រុហនសមត្ថេ សារជលេ និរុទ្ធោ ពិជ-សន្ថោ
 តទត្ថសិទ្ធិយា មូលាទិសុបិ កេសុចិ បវត្តតិ តិ មូលាទិតោ និវត្តនត្ថំ ឯកេន ពិជ-
 សន្ថេន វិសេសេត្វា វុត្ត “ពិជពិជ” ន្តិ “រូបរូបំ (វិសុទ្ធិ. ២.៤៤៩) ទុក្ខទុក្ខ” ន្តិ (សំ. និ.
 ៤.៣២៧) យថា។ យថា ជលចាកបរិយន្តា ឱសធិរុក្ខា វេជ្ជកេន លិអាទយោ។

យំ កទាបីតិអាទិសុ យន្តិ និចាតមត្តំ។ កទាបីតិ កិស្សិញ្ចិ កាលេ។
 ករហាបីតិ តស្សេវ វេរចនំ។ ទីយស្ស អទុនោតិ ទីយស្ស កាលស្ស។
 អច្ឆយេនាតិ អតិក្កមេន។ សេសមេត្ថ ឧត្តានមេវ។

ហិរិឱត្តប្បសុត្តាទិវល្លាណា និដ្ឋិតា។

៣. នគរោបមសុត្តវល្លាណា

៦៧. តតិយេ បច្ឆន្តេ កវំ បច្ឆន្តិមំ។ “រថោ សីលបរិក្ខារោ, ឈានក្ខោ
ចក្កវិរិយោ” តិអាធិសុ (សំ. និ. ៥.៤) វិយ អលង្ការវចនោ បរិក្ខារសន្មាតិ អាហ
“នគរាលង្ការេហិ អលង្កត” ត្ថិ។ បរិវាវចនោបិ វដ្តតិយេវ “សត្ត
សមាធិបរិក្ខារា” តិអាធិសុ (ធិ. និ. ៣.៣៣០) វិយ។ នេមំ វុច្ឆតិ ជម្ពាធិហិ
អនុបតក្ខមិប្បនេសោតិ អាហ “គម្ពីរអាវាដា” តិ, គម្ពីរំ ភូមិ អនុប្បវិជ្ជាតិ
អត្ថោ។ សុដ្ឋសន្និសីទាបិតាតិ ភូមិ និទានិក្ខា សម្មនេវ ឋបិតា។

អនុបរិយាយេតិ ឯតេនាតិ អនុបរិយាយោ, សោយេវ បថោតិ
អនុបរិយាយបថោ, បរិតោ ចាការស្ស អនុយាយមគ្គោ។

ហត្ថិ អាហេហន្តិ អាហេហាបយន្តិ ចាតិ ហត្ថារោហា (ធិ. និ. ដ៏. ១.១៦៣)។
យេន ហិ បយោគេន បុរិសោ ហត្ថិនោ អាហេហានយោគ្គោ ហោតិ, ហត្ថិស្ស តំ
បយោគំ វិជាយន្តានំ សព្វេសម្បតេសំ គហណំ។ តេនាហ “សព្វេបី” តិអាធិ។
តត្ថ ហត្ថាចរិយា នាម យេ ហត្ថិនោ ហត្ថារោហាកានញ្ច សិក្ខាបកា។
ហត្ថិវេជ្ជា នាម ហត្ថិភិសក្កា។ ហត្ថិតន្វា នាម ហត្ថិនំ ចាទរក្ខកា។ អាធិ-
សន្នេន ហត្ថិនំ យវបទាយកាធិកេ សន្និស្សាតិ។ អស្សារោហា រថិកាតិ ឯត្ថាបិ
ឯសេវ នយោ។ រថេ និយុត្តា រថិកា។ រថរក្ខា នាម រថស្ស អាណិរក្ខកា។ ធនុំ
គណ្ណាន្តិ គណ្ណាបេន្តិ ចាតិ ធនុគ្គហា, ឥស្សរសា ធនុសិប្បស្ស សិក្ខាបកា ច។
តេនាហ “ធនុអាចរិយា ឥស្សរសា” តិ។ ចេលេន ចេលបដាកាយ យុទ្ធន្ត អកន្តិ
គច្ឆន្តិ ចេលកាតិ អាហ - “យេ យុទ្ធន្ត ជយទ្ធនំ គហេត្វា បុរតោ គច្ឆន្តិ” តិ។
យថា តថា ឋិតេ សេនិកេ ព្រហ្មករណាវសេន តតោ តតោ ចលយន្តិ
ឧច្ចាលេន្តិ ចលកា។ សកុណាគ្យិអាធិយោ វិយ មំសបិណ្ឌំ បរសេនាសម្មហំ
សាហសិកមហាយោធតាយ នេត្វា នេត្វា ធនុន្តិ ឧប្បតិក្ខា គច្ឆន្តិ តិ
បិណ្ឌាធនាយកា។ ធុតិយវិកប្បេ បិណ្ឌោ ធនុន្តិ ជនសម្មន្តេ ឧប្បតត្តា វិយ

គប្បន្និតិ បិណ្ឌនាយកាតិ អត្ថោ វេទិតញោ។ ឧត្តតុត្ថតាតិ
ថាមជ្ឈបរក្កមាទិវសេន អតិវិយ ឧត្តតា, ឧទត្ថាតិ អត្ថោ។ បក្ខន្ធន្និតិ អត្ថនោ
វិរស្សភាវេន អសដ្ឋមាណា បរសេនំ អនុបរិសន្និតិ អត្ថោ។
ថាមជ្ឈពលបរក្កមាទិសម្បត្តិយា មហានាការិយ មហានាកា។ ឯកស្សរាតិ
ឯកាកិស្សរា អត្ថនោ ស្សរាវេនេវ ឯកាកិនោ ហុត្វា យុជ្ឈនកា។
សជាលីកាតិ សវម្មិកា។ សរបរិត្តាណាត្ថិ ចម្មបរិសិព្ពិតំ ខេជកំ, ចម្មមយំ វា
ជលកំ។ យរទាសយោធាតិ អត្ថនោ ទាសយោធា។

សម្បក្ខន្ធនលក្ខណាតិ សឡេយ្យវត្ថុនោ ឯវមេតន្តិ សម្បក្ខន្ធនលក្ខណា។
សម្បសាទនលក្ខណាតិ បសីទិតញោ វត្ថុស្មី បសីទនលក្ខណា។
ឡិកប្បនសទ្ធាតិ ឡិក្ខន្ធា បក្ខន្ធា អធិមុច្ឆនំ។ បសាទនីយេ វត្ថុស្មី បសីទនំ
បសាទសទ្ធា។ អយំ អនុធម្មាតិ អយំ នវន្នំ លោកុត្តរធម្មានំ អនុលោមធម្មា។
និព្វិនាពហុលោតិ ឧត្តល្អានាពហុលោ។ សទ្ធា ពន្ធិតិ ចាថយ្យន្តិ សទ្ធា នាមាយំ
សត្តស្ស មរណាវសេន មហាបទំ សំវេតោ មហាកត្តារំ បដិបដ្ឋតោ
មហាវិទុក្ខំ បក្ខន្ធតោ ចាថយ្យបុជំ ពន្ធិតិ, សម្ពលំ វិស្សន្នេតិ អត្ថោ។ សទ្ធាញ្ចា
ឧប្បាទេត្វា ទានំ ទេតិ, សីលំ រក្ខតិ, ឧចោសថកម្មំ ករោតិ។ តេនេតំ វុត្ថំ “សទ្ធា
ពន្ធិតិ ចាថយ្យ”ន្តិ។ សិរីតិ ឥស្សរិយំ។ ឥស្សរិយេ ហិ អភិមុទ្ធិភូតេ ជលតោបិ
ជលតោបិ ភោគា អាគប្បន្តិយេវ។ តេនេតំ វុត្ថំ “សិរី ភោគានមាសយោ”តិ។
សទ្ធា ទុតិយា បុរិសស្ស ហោតិ តិ បុរិសស្ស ទេវលោកេ, មនុស្សលោកេ ចេវ
និព្វានញោ គប្បន្តស្ស សទ្ធា ទុតិយា ហោតិ, សហាយកិច្ចំ សាធម៌តិ។ ភត្តបុជាទីតិ
អាទិ-សទ្ធន ទុតិយិ កាទីនំ សង្គហោ ទដ្ឋញោ។ អនេកសរសតាតិ
អនេកសភាវតា, អនេកកិច្ចតា វា។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

នគរោបមសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. ធម្មញ្ញសុត្តន្តវណ្ណនា

៦៨. ចតុត្ថេ សុត្តកេយ្យាទិធម្មំ ជាតាតីតិ ធម្មញ្ញ។ តស្ស តស្សេវ
សុត្តកេយ្យាទិនា ភាសិតស្ស តទញ្ញស្ស សុត្តបទត្ថស្ស ពោធកស្ស សទ្ទស្ស
អត្តកុសលតាវសេន អត្ថំ ជាតាតីតិ អត្តញ្ញ។ “ឯត្ថកោម្មិ សីលេន សមាធិនា
បញ្ញាយា” តិ វេ យថា អត្តនោ បមាណាជាននវសេន អត្តានំ ជាតាតីតិ
អត្តញ្ញ។ បដិគ្គហណាបរិភោគបរិយេសនវិស្សជ្ឈនេសុ មត្តំ ជាតាតីតិ មត្តញ្ញ។
និទ្ទេសេ បន បដិគ្គហណាមត្តញ្ញតាយ វេ បរិភោគាទិមត្តញ្ញតា បពោធិតា
ហោតីតិ បដិគ្គហណាមត្តញ្ញតាវ ទស្សិតា។ “អយំ កាលោ ឧទ្ទេសស្ស, អយំ
កាលោ បរិបុច្ឆាយ, អយំ កាលោ យោគស្ស អធិគមាយា” តិ វេ កាលំ
ជាតាតីតិ កាលញ្ញ។ តត្ថ បញ្ច វស្សនិ ឧទ្ទេសស្ស កាលោ, ទស បរិបុច្ឆាយ,
ឥទំ អតិសម្ពាធំ, អតិក្ខបញ្ញស្ស តាវតា កាលេន ទីវេតុំ អសក្កុណោយ្យត្តា
ទស វស្សនិ ឧទ្ទេសស្ស កាលោ, វិសតិ បរិបុច្ឆាយ, តតោ បរិ យោគេ កម្មំ
កាតត្ថំ។ ខត្តិយបរិសាទិកំ អជ្ឈិធំ បរិសំ ជាតាតីតិ បរិសញ្ញ។ ភិក្ខុបរិសាទិកំ
ចតុត្ថិធំ, ខត្តិយបរិសាទិកំ មនុស្សបរិសំយេវ បុន ចតុត្ថិធំ គហេត្វា អជ្ឈិធំ
វេទន្តិ អបរេ។ និទ្ទេសេ បនស្ស ខត្តិយបរិសាទិចតុត្ថិធម្មបរិសគ្គហណំ
និទស្សនមត្តំ ទដ្ឋត្ថំ។ “ឥមំ មេ សេវន្តស្ស អកុសលា ធម្មា បរិហាយន្តិ, កុសលា
ធម្មា អភិវឌ្ឍន្តិ, តស្មា អយំ បុគ្គលោ សេវិតញ្ញោ, វិបរិយាយតោ អញ្ញោ
អសេវិតញ្ញោ” តិ សេវិតញ្ញោសេវិតញ្ញបុគ្គលំ ជាតាតីតិ បុគ្គលបរោបរញ្ញ។ វេ ញ្ញោ
តេសំ បុគ្គលានំ បរោបរំ ឧក្កជ្ជនិហ្មិនតំ ជាតាតិ នាម។ និទ្ទេសេបិស្ស
សេវិតញ្ញោសេវិតញ្ញបុគ្គលេ វិភាវនមេវ សមណាកថាកតន្តិ ទដ្ឋត្ថំ។

ធម្មញ្ញសុត្តន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥-៦. ចារិច្ចត្តកសុត្តាទិវណ្ណនា

៦៩-៧០. បញ្ចមេ បតិបទលាសោតិ បតិបទត្ថោ។ ឯត្ថ បឋមំ
 បណ្ណាបលាសតំ, ធុតិយំ បន្ទបលាសតញ្ច វត្ថា តតិយំ ជាលកជាតតា, ចតុត្ថំ
 ខារកជាតតា ច ចាធិយំ វុត្ថោ។ ធិយនិកាយដ្ឋកថាយំ បន
 មហាកោវិទូសុត្តវណ្ណនាយំ (ធិ. និ. អដ្ឋ. ២.២៩៤) ឥមមេវ ចាធិ អាហរិទ្ធា
 ធស្សន្តេន បឋមំ បណ្ណាបលាសតំ, ធុតិយំ បន្ទបលាសតញ្ច វត្ថា តតិយំ
 ខារកជាតតា, ចតុត្ថំ ជាលកជាតតា ច ធស្សិតា។ ឯវញ្ញំ តត្ថ វុត្ថំ -
 “ចារិច្ចត្តកេ បុប្ផមាទេ ឯកំ វស្សំ ឧបជ្ឈានំ គច្ឆន្តិ, តេ តស្ស
 បណ្ណាបលាសភាវតោ បដ្ឋាយ អត្តមនា ហោន្តិ។ យថាហា -

យស្មី, ភិក្ខុវេ, សមយេ ទេវានំ តាវតីសានំ ចារិច្ចត្តកោ កោវិធិរោ,
 បណ្ណាបលាសោ ហោតិ, អត្តមនា, ភិក្ខុវេ, ទេវា តាវតីសា តស្មី សមយេ
 ហោន្តិ ‘បណ្ណាបលាសោ ទានិ ចារិច្ចត្តកោ, កោវិធិរោ, ន ចិរស្សេវ’
 បន្ទបលាសោ ភវិស្សតី’តិ។ យស្មី សមយេ ទេវានំ តាវតីសានំ
 ចារិច្ចត្តកោ, កោវិធិរោ, បន្ទបលាសោ ហោតិ, ជាលកជាតោ ហោតិ,
 ខារកជាតោ ហោតិ, កុដុមលកជាតោ ហោតិ, កោរកជាតោ ហោតិ,
 អត្តមនា, ភិក្ខុវេ, ទេវា តាវតីសា តស្មី សមយេ ហោន្តិ ‘កោរកជាតោ
 ទានិ ចារិច្ចត្តកោ កោវិធិរោ, ន ចិរស្សេវ’ សព្វចាលិដុល្លោ ភវិស្សតី’តិ។

លីនត្ថប្បកាសិនិយម្បិ (ធិ. និ. ដ៏. ២.២៩៤) ឯត្ថ ឯវមត្ថោ ធស្សិតោ -
 បន្ទបលាសោតិ បតិបទត្ថោ។ ខារកជាតោតិ ជាតខុទ្ទកមកុឡោ។ យេ ហិ
 នីលបត្តកា អតិវិយ ខុទ្ទកា មកុឡា, តេ “ខារកា”តិ វុច្ឆន្តិ។ ជាលកជាតោតិ
 តេហិយេវ ខុទ្ទកមកុឡោហិ ជាតជាលកោ សព្វសោ ជាលោវិយ ជាតោ។
 កេចិ បន “ជាលកជាតោតិ ឯកជាលោវិយ ជាតោ”តិ អត្ថំ វុទ្ធន្តិ។
 ចារិច្ចត្តកោ កិវ ខារកគ្គហណាកាលេ សព្វត្ថកមេវ បល្លិកោ ហោតិ, តេ

ចស្ស បល្លវា បភស្សបវាឡវណ្ណសមុជ្ឈលា ហោត្តិ។ តេន សោ សត្តសោ
សមុជ្ឈលន្តោ តិដ្ឋតិ។ កុដុមលជាតោតិ សញ្ញាតមហាមកុឡោ។
កោរកជាតោតិ សញ្ញាតសូចិភេនោ សម្មតិវិកសមាធាវត្តោ។
សត្តចាលិដុល្លោតិ សត្តសោ ដុល្លិតិវិកសិកោតិ។ អយញ្ច អនុក្កមោ
ធិយភាណាកានំ វឡញ្ញនានុក្កមេន ទស្សិតោ, ន ឯត្ថ អាចរិយស្ស វិរោធា
អាសន្តិតញ្ចោ។

កន្លងកវាតោតិ ទេវានំ បុញ្ញកម្មបច្ចយា បុច្ឆានំ ជិន្ននកវាតោ។ កន្លតិ
ជិន្នតិ។ សម្មជិន្ននកវាតោតិ ជិន្នានំ ជិន្នានំ បុច្ឆានំ សម្មជិត្តណ្ណកវាតោ។
ចិនន្តោតិ នាធាវិធចតត្ថិសន្និវេសវសេន និចិនំ ករោន្តោ។ អញ្ញាតរទេវតានន្តិ
នាមកោត្តវសេន អបញ្ញាតទេវតានំ។ វេណុវដ្ឋិតិ វេណុសដ្ឋិតោ។ កណ្ណិកំ
អាហាច្ឆាតិ សុធម្មាយ កូដំ អាហាច្ឆា។

អនុជរណានុភាវោតិ ទីណាសវស្ស ភិក្ខុនោ កិត្តិសទ្ធស្ស យាវ
ព្រហ្មលោកា អនុជរណាសម្ពាតោ អានុភាវោ។ បព្ពដ្ឋានិស្សិតំ ហោតិ
បព្ពដ្ឋាយ ចតុចារិសុទ្ធិសីលម្បិ ទស្សិតមេវាតិ អធិប្បាយោ។
បឋមជ្ឈានសន្និស្សិតន្តិអាធិសុបិ ឥមិនាវ នយេន អត្តោ វេទិតញ្ចោ។ ឥធម បន
ឧភយតោ បរិច្ឆេនោ ហោជ្ជា សីលតោ ឧបរិ អរហត្តតោ ច បរិច្ឆេទស្ស
ទស្សិតត្តា។ តេនេតំ វុត្តន្តិ តេន ការណេន ឯតំ “ចតុចារិសុទ្ធិសីលំ
បព្ពដ្ឋានិស្សិតំ ហោតិ” តិអាធិវចនំ វុត្តំ។ ធម្មំ ឧត្តានមេវ។

ចារិច្ចត្ត កសុត្តាធិវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៧. ការនាសុត្តវណ្ណនា

៧០. សត្តមេ អត្តស្ស អសាធិកា “ការនំ អនុយុត្តស្ស” តិ វុត្តត្តា។
 សម្ភារនត្ថតិ “អបិ នាម ឯវំ សិយា” តិ វិកប្បនត្ថា សម្ភារនត្ថា។ ឯវត្ថុ
 លោកេ សិលិដ្ឋវចនំ ហោតិ តិ ឯកមេវ សង្ខំ អវត្ថា អបរាយ សង្ខាយ សង្ខំ វចនំ
 លោកេ សិលិដ្ឋវចនំ ហោតិ យថា “ទ្វេ វា តីណិ វា ឧទកដុសិតានិ” តិ។ សម្មា
 អធិសយិតានិ តិ ចាទាទីហិ អត្តនា នេសំ កិញ្ចិ ឧបយាតំ អករោនិយា
 ពហិវាតាទិបរិស្សយបរិហារណាតំ សម្មនេវ ឧបរិ សយិតានិ។ ឧបរិអត្ថោ ហេតុ
 អធិ-សន្តោ។ ឧតុំ គណ្ណាបេន្តិយាតិ តេសំ អល្លសិនេហាបរិយាទានតំ អត្តនោ
 កាយុស្សាវសេន ឧតុំ គណ្ណាបេន្តិយា។ តេនាហ “ឧស្មីកតានិ” តិ។ សម្មា
 បរិការិតានិ តិ សម្មនេវ សព្វសោ កុក្កជវាសនាយ វាសិតានិ។ តេនាហ
 “កុក្កជគន្ធិ តាហាបិតានិ” តិ។ ឯតុ ច សម្មាបរិសេននំ កុក្កជគន្ធិបរិការនញ្ច
 សម្មាអធិសយនសម្មាបរិសេនននិប្បត្តិយា អានុការិនិច្ឆាទិតុន្តិ ទដ្ឋព្វំ។
 សម្មាអធិសយនេនេវ ហិ ឥតវទ្ធយំ ឥដ្ឋតិ។ ន ហិ សម្មាអធិសយនតោវិសុំ
 សម្មាបរិសេននស្ស សម្មាបរិការនស្ស ច ការណំ អត្ថិ។ តេន បន សង្ខិយេវ
 ឥតវេសំ ទ្វិន្ទម្យី ឥដ្ឋនតោ វុត្តំ។

តិវិធកិរិយាករណេនាតិ សម្មាអធិសយនាទិតិវិធកិរិយាករណេនាតិ
 អត្ថោ។ កិញ្ចាបិ “ឯវំ អហោ វត មេ” តិអាទិនា ន ឥច្ឆា ឧប្បជ្ឈេយ្យ ការណស្ស
 បន សម្មាទិតត្ថា, អថ ខោ ភព្ពាវ តេ អភិនិព្វិន្តិតុន្តិ យោជនា។ កស្មា ភព្ពាតិ
 អាហ “តេ ហិ យស្មា តាយា” តិអាទិ។ សយម្បីតិ អណ្ណានិ។ បរិណាមន្តិ
 បរិចាកំ ពហិនិក្ខមនយោគ្យតំ។ យថា កថាលស្ស តនុតា អាលោកស្ស អន្តោ
 បញ្ញាយមានស្ស ការណំ, តថា កថាលស្ស តនុតាយ
 នខសិខាមុខតុណ្ហាកានំ ខរតាយ ច អល្លសិនេហាបរិយាទានំ ការណាវចនន្តិ
 ទដ្ឋព្វំ។ តស្មាតិ អាលោកស្ស អន្តោ បញ្ញាយមានតោ សយញ្ច
 បរិចាកកតត្ថា។

ឱបម្ភសម្បជីវាទនន្តិ ឱបម្ភត្ថស្ស ឱបមេយ្យន សម្មនេវ បជីវាទនំ។ តន្តិ
ឱបម្ភសម្បជីវាទនំ។ ឯវន្តិ ឥនានិ វុច្ចមានាការេន។ អត្ថនាតិ ឱបមេយ្យត្ថន
សំសន្តេត្វា សហ យោជេត្វា។ សម្មាទនេន សម្បយុត្តធម្មវសេន ព្យាណស្ស
តិក្ខុភារោ វេទិតញ្ចោ។ ព្យាណស្ស ហិ សភាវតោ សតិនេបក្កតោ ច
តិក្ខុភារោ, សមាធិវសេន ឧភារោ, សទ្ធាវសេន វិប្បសន្នភារោ។

បរិណាមកាលោតិ ពលវិបស្សនាកាលោ។ វឌ្ឍិកាលោតិ
វុជ្ជានកាមិនិវិបស្សនាកាលោ។ អនុលោមដ្ឋានិយា ហិ វិបស្សនា គហិតគត្តា
នាម តទា មគ្គគត្តស្ស គហិតត្តា។ តជ្ជាតិកន្តិ តស្ស វិបស្សនានុយោគស្ស
អនុបំ។ សត្តាបិ អវិជ្ជណ្ហាកោសំ បហាវតិ, ទេសនាបិ វិនេយ្យសន្តានគតំ
អវិជ្ជណ្ហាកោសំ បហាវតិ, យថាហានេ ហតុំ ន ទេតិ។

ឱលម្ភកសម្ពាតន្តិ ឱលម្ភកសុត្ថសម្ពាតំ។ “បល”ន្តិ ហិ តស្ស សុត្ថស្ស
នាមំ។ ចារេត្វា នារុនោ ហេដ្ឋា ទោសជាទនត្ថំ ឱស្សាបេត្វា។ គណ្ហំ ហាវតីតិ
បលគណ្ហាតិ ឯតេន “បលេន គណ្ហាហារោ បលគណ្ហាតិ បដ្ឋិមបទេ
ឱត្តរបទលោបេន និទ្ទេសោ”តិ ទស្សេតិ។ គហណាដ្ឋានេតិ ហត្ថេន
គហេតត្ថដ្ឋានេ។ សម្មនេវ ឱបិយន្តិ ឯតេន កាយទុច្ចរិតាទីនីតិ សង្ខេហោ,
បព្ពដ្ឋាវ សង្ខេហោ បព្ពដ្ឋាសង្ខេហោ។ តេន វិបស្សនំ អនុយុញ្ញន្តស្ស បុគ្គលស្ស
អជានន្តស្ស អាសវានំ បរិក្ខាយោ ឥធ វិបស្សនានិសំសោតិ អធិប្បតោ។

ហេមន្តិកេន ការណាភូតេន, ភុម្មត្ថេ វា ឯតំ ករណាវចនំ, ហេមន្តិកេតិ
អត្ថោ។ បដិប្បស្សម្ពន្តីតិ បដិប្បស្សទូដលានិ ហោន្តិ។ តេនាហ “បូតិកានិ
កវន្តី”តិ។ មហាសមុទ្ទោវិយ សាសនំ អគាធគម្ពីរភាវតោ។ នាវាវិយ
យោការចរោ មហោយុត្តរតោ។ បរិយាយនំ វិយាតិ បរិតោ អបរាបរំ យាយនំ
វិយ។ ឧដ្ឋមាធានន្តិ ឧទន្ទេន វិយ ឧទកេន ខេបិយមានពន្ធនានំ។ តនុភារោតិ

បរិយុដ្ឋានបរត្តិយា អសមត្ថតាយ ទុព្ពលភារោ។

វិបស្សនាញាណបីតិចារមោដ្ឋេហិតិ វិបស្សនាញាណសមុដ្ឋិតេហិ
បីតិចារមោដ្ឋេហិ។ ឡិក្ខាយមាណេតិ វិបស្សនាកម្មដ្ឋានេ វីជីប្បជិចារជិយា
ឡិក្ខាយមាណេ, បដិសម្ពាទុបស្សនាយ វា ឡិក្ខាយមាណេ។ សម្ពាទុបេក្ខាយ
បក្ខាយមាណេ។ ទុព្ពលតា ជីបិតា “អប្បកសិរេនេវ សំយោជនានិ
បដិប្បស្សម្ពន្តិ, បូតិកានិ ភវន្តិ” តិ វុត្តត្ថា។

ការវាសុត្តន្តវណ្ណានិដ្ឋិតា។

៨-៩. អគ្គិក្ខន្ធាបមសុត្តានិវណ្ណាន

៧២-៧៣. អដ្ឋមេ បស្សថ នូតិ អបិ បស្សថ។ មហាន្តន្តិ វិបុលំ។ អគ្គិក្ខន្ធន្តិ
អគ្គិសម្ភហំ។ អាទិត្តន្តិ បទិត្តំ។ សម្បជ្ឈលិតន្តិ សមន្តតោ បជ្ឈលិតំ
អច្ឆិវិប្បលិដ្ឋានិ មុញ្ចន្តំ។ សដោតិក្ខតន្តិ សមន្តតោ ឧដ្ឋិតាហិ ជាលាហិ
ឯកប្បភាសមុទយក្ខតំ។ តំ កី មញ្ញជាតិ តំ ឥនានិ មយា វុច្ចមានត្តំ កី
មញ្ញជាតិ អនុមតិគ្គហណាត្តំ បុច្ឆតិ។ យទេត្ថ សត្តា អគ្គិក្ខន្ធវាលិផ្គនំ
កញ្ញាលិផ្គនព្វា អាណេសិ, តមត្តំ វិភារេតុ “អាហេចយាមី” តិ អាទិមាហ។

ទុស្សីលស្សាតិ និស្សីលស្ស សីលវិហិតស្ស។ ចាបធម្មស្សាតិ ទុស្សីលត្តា
ឯវ ហីនជ្ឈាសយតាយ លាមកសភាវស្ស។ អសុចិសង្កស្សរសមាចារស្សាតិ
អបរិសុទ្ធតាយ អសុចិ ហុត្វា សង្គាយ សរិតព្ពសមាចារស្ស។ ទុស្សីលោ ហិ
កិត្យានេវ អសារុប្បំ ទិស្វា “ឥទំ អសុកេន កតំ ភវិស្សតី” តិ បរេសំ អាសង្កា
ហោតិ។ កេនចិនេវ ករណីយេន មន្តយន្តេភិក្ខុ ទិស្វា “កច្ចំ នុ ខោ ឥមេ មយា
កតកម្មំ ជានិត្វា មន្តន្តិ” តិ អត្ថនោយេវ សង្គាយ សរិតព្ពសមាចារោ។
បដិច្ឆន្ទកម្មន្តស្សាតិ លទ្ធិតព្ពតាយ បដិច្ឆានេតព្ពកម្មន្តស្ស។ អស្សមណស្សាតិ

ន សមណស្ស។ សលាកគ្គហណាទីសុ “អហម្មិ សមណោ”តិ មិច្ឆាបដិញ្ញាយ
 សមណបដិញ្ញាស្ស។ អសេដ្ឋចារិតាយ អព្រហ្មចារិស្ស។ ឧទោសថាទីសុ
 “អហម្មិ ព្រហ្មចារី”តិ មិច្ឆាបដិញ្ញាយ ព្រហ្មចារិបដិញ្ញាស្ស។ បូតិនា កម្មេន
 សីលវិបត្តិយា អន្តោ អនុបវិជ្ជត្តា អន្តោបូតិកស្ស។ ធម្មារេហិ
 រាគាទិកិលេសានុស្សវនេន តិច្ឆត្តា អវស្សុតស្ស។ សញ្ញាតរាគាទិកចវត្តា
 សីលវន្តេហិ ធម្មេតត្តត្តា ច កសម្ពុជាតស្ស។

វាលវដ្ឋយាតិ វាលេហិ កតវដ្ឋយា។ សា ហិ ខរតរា ហោតិ។ យំសេយ្យាតិ
 មជនវសេន យំសេយ្យ។ តេលោតាយាតិ តេលេន និសិតាយ។ បច្ឆោវស្មិន្ទិ
 បតិឧវស្មី, អភិមុខ ឧវមជ្ឈេតិ អធិប្បាយោ។ អយោសង្កតាតិ សណ្ឋាសេន។
 ដេណុធម្មហកន្ទិ ដេណំ ឧធម្មេហត្វា ឧធម្មេហត្វា, អនេកវារំ ដេណំ ឧដ្ឋាបេត្វាតិ
 អត្តោ។ ឯវមេត្ត សង្ខេបតោ ចាឡិវណ្ណោ វេទិតញ្ញា។ នវមំ ឧត្តានមេវ។

អគ្គិក្ខន្ធវោបមសុត្តាទិវណ្ណោ និដ្ឋិតា។

១០. អរកសុត្តវណ្ណោ

៧៤. ធនមេ បរិត្តន្ទិ ឥត្តវំ។ តេនាហ “អប្បំ ថោក”ន្ទិ។ បពន្ធានុបច្ឆេទស្ស
 បច្ចយភារោ ឥធន ជីវិតស្ស រសោ កិច្ចន្ទិ អធិប្បេតន្ទិ អាហ
 “សរសបរិត្តតាយបិ”តិ។ តធនជីវិតតាយបិ ហិ “យោ, ភិក្ខុវេ, ចិវំ ជីវិតិ, សោ
 វស្សសតំ អប្បំ វា ភិយេ”តិ វេចនតោ បរិត្តំ ខណបរិត្តតាយបិ។ បរមត្ថតោ
 ហិ អតិបរិត្តោ សត្តានំ ជីវិតក្ខណោ ឯកចិត្តក្ខណាប្បវត្តិមត្តោយេវ។ យថា
 នាម វេចក្កំ បរិត្តមានម្យំ ឯកេនេវ នេមិប្បទេសេន បរិត្តតិ, តិដ្ឋមានម្យំ
 ឯកេនេវ តិដ្ឋតិ, ឯវមេវ ឯកចិត្តក្ខណិកំ សត្តានំ ជីវិតំ តស្មី ចិត្តេ និរុទ្ធមត្តេ
 សត្តោ និរុទ្ធាតិ វុច្ចតិ។ យថាហ “អតីតេ ចិត្តក្ខណោ ជីវិតុ ន ជីវិតិ ន

ជីវិតស្សតិ។ អនាគតេ ចិត្តក្ខណេ ន ជីវិតេ ន ជីវិតិ ជីវិតស្សតិ។ បច្ចុប្បន្ន
ចិត្តក្ខណេ ន ជីវិតេ ជីវិតិ ន ជីវិតស្សតិ។

“ជីវិតំ អត្តភារោ ច, សុខទុក្ខា ច កេវលា;
ឯកចិត្តសមាយុត្តា, លហុសោ វត្ថុតេ ខណោ។

“យេ និរុទ្ធា មរណ្ឌស្ស, តិដ្ឋមាណស្ស វា ឥធ;
សព្វេបិ សទិសា ខន្ធា, គតា អប្បដិសន្ធិកា។

“អនិព្វត្តេន ន ជាតោ, បច្ចុប្បន្នេន ជីវិតិ;
ចិត្តភក្ក្តា មតោ លោកោ, បញ្ញត្តិ បរមតិយា” តិ។ (មហានិ. ១០);

លហុសន្តិលហុកំ។ តេនាហ “លហុំ ឧប្បជ្ជិត្វា និរុជ្ឈនតោ លហុស” តិ។
បរិត្តំ លហុសន្តិ ឧភយំ បនេតំ អប្បកស្ស វេវចនំ។ យញ្ញំ អប្បកំ, តំ បរិត្តញ្ញោ
លហុកញ្ញោ ហោតិ។ ឥធ បន អាយុនោ អធិប្បេតត្តា វស្សន្តិ វុត្តំ ហោតិ។
មន្តាយន្តិ ករណេត្ថ ឯតំ ភុម្មវចនន្តិ អាហ “មន្តាយ ពោទ្ធាត្ថំ, បញ្ញាយ
ជានិតព្ពន្ធិ អត្ថោ” តិ។ មន្តាយន្តិ វា មន្តេយ្យន្តិ វុត្តំ ហោតិ, មន្តេតព្ពំ មន្តាយ
ឧបបរិត្តិតព្ពន្ធិ អត្ថោ។ បញ្ញាយ ជានិតព្ពន្ធិ ជានិតព្ពំ ជីវិតស្ស បរិត្តភារោ
ពហុទុក្ខាធិភារោ។ ជានិត្វា ច បន សព្វបលិតោធនិដ្ឋិត្វា កត្តព្ពំ កុសលំ,
ចរិតព្ពំ ព្រហ្មចរិយំ។ យស្មា ឥត្តិ ជាតស្ស អមរណំ, អប្បំ វា ភិយ្យោ
វស្សសតតោ ឧបរិ អប្បំ អញ្ញំ វស្សសតំ អប្បត្វា វីសំ វា តីសំ វា ចត្តាលីសំ វា
បណ្ណាសំ វា សដ្ឋិ វា វស្សនិ ជីវិតិ, ឯវិជីយាយុកោ បន អតិទុល្លភោ។ “អសុកោ
ហិ ឯវំ ចិរំ ជីវិតី” តិ តត្ថ តត្ថ គន្ធា ធម្មញ្ញោ ហោតិ។ តត្ថ វិសាខា ឧចាសិកា
វីសសតំ ជីវិតិ, តថា ចោក្ខវសាតិព្រាហ្មណោ, ព្រាហ្មាយុព្រាហ្មណោ,
ពារិយព្រាហ្មណោ, អាណន្ទត្ថេវេ, មហាកស្សបត្ថេវេតិ។ អនុវុទ្ធត្ថេវេ បន

វស្សសតញ្ចាវ បណ្ណាសញ្ចា វស្សនិ។ ពាកុលត្ថេរោ វស្សសតញ្ចាវ សង្ខិ ច
វស្សនិ, អយំ សត្តនិយាយុកោ, សោមិ ទ្វេ វស្សសតានិ ន ជីវិ។

អរកសុត្តវណ្ណានិ ធម្មតា។

មហាវគ្គវណ្ណានិ ធម្មតា។

៨. វិនយវគ្គោ

១-៨. បឋមវិនយធរសុត្តានិវណ្ណានា

៧៥-៨២. អដ្ឋមស្ស បឋមំ ទុតិយញ្ច ឧត្តានត្ថមេវ។ តតិយេ វិនយលក្ខណោ
បតិជ្ជិតោ លង្ខិការេន វិនយលក្ខណោ បិតោ ហោតិ។ អលង្កិ (ចារា. អដ្ឋ. ១. ៤៥)
ហិ ពហុស្សុតោបិ សមាធា លាភគរុកតាយ តន្តិវិសំវាទេត្វា ឧទ្ទម្មំ ឧត្តិនយំ
សត្តសាសនំ ធិបេត្វា សាសនេ មហន្តំ ឧបទ្ទំ ករោតិ, សង្ឃភេទម្បិ សង្ឃរាជិម្បិ
ឧប្បាទេតិ។ លង្កិ បន កុក្កច្ចកោ សិក្ខាកាមោ ជីវិតហេតុបិ តន្តិ អវិសំវាទេត្វា
ធម្មមេវ វិនយមេវ ច ធិបេតិ, សត្តសាសនំ គរុំ កត្វា បេតិ។ ឯវំ យោ លង្កិ,
សោ វិនយំ អជហន្តោ អរោក្កមន្តោវ លង្កិការេន វិនយលក្ខណោ បិតោ ហោតិ
បតិជ្ជិតោ។

អសំហិរោតិ ឯត្ថ សំហិរោ នាម យោ ចាឡិយំ វា អដ្ឋកថាយំ វា ហេដ្ឋា វា
ឧបរិតោ វា បទបដិចាជិយា វា បុច្ឆិយមាធា នវិត្តនតិ នវិប្បន្នតិ, សណ្ឋាតុំ ន
សក្កោតិ, យំ យំ បរេន វុច្ឆតិ, តំ តំ អនុជានាតិ, សកវាទំ ធម្មត្វា បរវាទំ
គណ្ហាតិ។ យោ បន ចាឡិយំ វា អដ្ឋកថាយំ វា ហេដ្ឋបរិយវសេន វា
បទបដិចាជិយា វា បុច្ឆិយមាធា នវិត្តនតិ នវិប្បន្នតិ, ឯកេកលោមំ
សណ្ឋាសេន គណ្ហាន្តោវិយ “ឯវំ មយំ វាទាម, ឯវំ នោ អាចរិយា វទន្តិ” តិ

វិស្សន្ទ្រតិ។ យម្ហិ ចាឡិ ច ចាឡិវិនិច្ឆ័យោ ច សុវណ្ណភាគនេ បក្ខិត្តសីហាវសា
វិយ បរិក្ខយំ បរិយាធានំ អគច្ឆន្តោ តិដ្ឋតិ, អយំ វុច្ចតិ អសំហីរោ។ យស្មា បន
ឯវរូចោ យំ យំ បរេន វុច្ចតិ, តំ តំ នាទុជាតាតិ, អត្តនា សុវិនិច្ឆ័និ កត្វា
គហិតំ អវិបរិតមត្តំ នវិស្សន្ទ្រតិ, តស្មា វុត្តំ “ន សក្កោតិ គហិតគ្គហណំ
វិស្សន្ទ្រាបេតុ”ន្តិ។ ចតុត្ថាធិនិ សុវិញ្ញយ្យានិ។

បឋមវិនយធរសុត្តាធិវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៩. សត្តសាសនសុត្តវណ្ណនា

៨៣. នវមេ វិវេកដ្ឋោតិ វិវិត្តោ។ តេនាហ “ទ្វីភូតោ”តិ។ សតិអវិប្បវាសេ
ឋិតោតិ កម្មជ្ជានេ សតី អវិជហិត្វា ឋិតោ។ បេសិតត្តោតិ កាយេ ច ជីវិតេ ច
អនបេក្ខតាយ និព្វានំ បេសិតចិត្តោ តន្តិដ្ឋោ តប្ប្បណោ តប្បញ្ញារោ។

សត្តសាសនសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១០. អធិករណសមថសុត្តវណ្ណនា

៨៤. ទសមេ អធិករីយន្តិ ឯត្តាតិ អធិករណានិ។ កេ អធិករីយន្តិ?
សមថា។ កតំ អធិករីយន្តិ? សមនវសេន។ តស្មា តេ តេសំ សមនវសេន
បវត្តន្តិ អាហ “អធិករណានិ សមេន្តិ”តិអាទិ។ ឧប្បន្នានំ ឧប្បនានន្តិ ឧដ្ឋិតានំ
ឧដ្ឋិតានំ។ សមថត្តន្តិ សមនត្តំ។ ធិយនិកាយេ សន្តិសុត្តវណ្ណនាយម្បិ (ធិ. និ.
អដ្ឋ. ៣.៣៣១) វិត្តារតោយេវាតិ ឯត្តាយំ វិត្តារនយោ - អធិករណេសុ តាវ
ធម្មោតិ វា អធម្មោតិ វា អជ្ឈារសហិ វត្ថុហិ វិវេទន្តានំ ភិក្ខុនំ យោវិវាទោ, ឥទំ
វិវាទាធិករណំ នាម។ សីលវិបត្តិយា វា អាចារិទិដ្ឋិអាជីវិបត្តិយា វា អនុវេទន្តានំ
យោ អនុវាទោ ឧបវេទនា ចេវ ចោទនា ច, ឥទំ អនុវាទាធិករណំ នាម។

មាតិកាយំ អាគតា បញ្ច, វិភង្កេ ទ្វេតិ សត្តបិ អាបត្តិក្ខន្ធា, ៩៨
អាបត្តាធិករណំ នាម។ យំ សង្ឃស្ស អបលោកនាធិនំ ចតុន្នំ កម្មានំ ករណំ,
៩៨ កិច្ចាធិករណំ នាម។

តត្ថ វិវាទាធិករណំ ធ្វើហិ សមថេហិ សម្មតិ សម្មទាវិនយេន ច
យេតុយ្យសិកាយ ច។ សម្មទាវិនយេនេវ សម្មមាណំ យស្មី វិហារេ ឧប្បន្នំ
តស្មីយេវ វា, អញ្ញាត្រ វ្យាបសមេតុំ គច្ឆន្តានំ អន្តរាមគ្គេ វា, យត្ថ គន្ធា សង្ឃស្ស
និយ្យាតិតំ, តត្ថ សង្ឃេន វា, សង្ឃេវ្យាបសមេតុំ អសក្កោន្តេ តត្ថេវ ឧញ្ញាហិកាយ
សម្មតបុគ្គលេហិ វាវិនិច្ឆ័តំ សម្មតិ។ ឯវំ សម្មមាណេ ច បនេតស្មី យា
សង្ឃសម្មុទតោ ធម្មសម្មុទតោ វិនយសម្មុទតា បុគ្គលសម្មុទតា, អយំ
សម្មទាវិនយោ នាម។ តត្ថ ច ការកសង្ឃស្ស សង្ឃសាមគ្គីវសេន សម្មទិកាវោ
សង្ឃសម្មុទតា។ សមេតព្ពស្ស វត្ថុនោ ភូតត្តា ធម្មសម្មុទតា។ យថា តំ
សមេតព្ពំ, តថេវស្ស សមនំ វិនយសម្មុទតា។ យោ ច វិវេទតិ, យេន ច វិវេទតិ,
តេសំ ឧភិន្នំ អត្ថបច្ចតិកានំ សម្មទិកាវោ បុគ្គលសម្មុទតា។ ឧញ្ញាហិកាយ
វ្យាបសមេ បនេត្ថ សង្ឃសម្មុទតា បរិហាយតិ។ ឯវំ តាវ សម្មទាវិនយេនេវ
សម្មតិ។

សថេ បនេវម្បី ន សម្មតិ, អថ នំ ឧញ្ញាហិកាយ សម្មតា ភិក្ខុ “ន មយំ
សក្កោម វ្យាបសមេតុ”ន្តិ សង្ឃស្សេវ និយ្យាតេន្តិ។ តតោ សង្ឃោ
បញ្ចន្តសមន្មាគតំ ភិក្ខុំ សលាកគ្គាហាបកំ សម្មន្នតិ, តេន
គុទ្ធិករិវជកសកណ្ណាជប្បកេសុ តីសុ សលាកគ្គាហាកេសុ អញ្ញាតវសេន
សលាកំ គាហាបេត្វា សន្និបតិកាយ បរិសាយ ធម្មវាធិនំ យេតុយ្យតាយ យថា
តេ ធម្មវាធិនោ វេទន្តិ, ឯវំ វ្យាបសន្តំ អធិករណំ សម្មទាវិនយេន ច
យេតុយ្យសិកាយ ច វ្យាបសន្តំ ហោតិ។ តត្ថ សម្មទាវិនយោ វត្ថុនយោ ឯវ។ យំ

បន យេតុយ្យសិកាកម្មស្ស ករណំ, អយំ យេតុយ្យសិកា នាម។ ឯវំ
វិវាទាធិករណំ ធ្វើហិ សមថេហិ សម្មតិ។

អនុវាទាធិករណំ ចត្វហិ សមថេហិ សម្មតិ សម្មាទិវិនយេន ច
សតិវិនយេន ច អម្ពុទ្ធិវិនយេន ច តស្សចាបិយសិកាយ ច។
សម្មាទិវិនយេនេវ សម្មមានំ យោ ច អនុវេទតិ, យញ្ញ អនុវេទតិ, តេសំ វេចនំ
សុត្វា សេច កាចិ អាបត្តិ នត្ថិ, ឧភោ ខមាបេត្វា, សេច អត្ថិ អយំ នាមេត្ថ
អាបត្តិតិ ឯវំវិនិច្ឆ័តំ វ្យាបសម្មតិ។ តត្ថ សម្មាទិវិនយលក្ខណំ វុត្តនយមេវ។

យទា បន ឱណាសវស្ស ភិក្ខុនោ អម្ពលិកាយ សីលវិបត្តិយា
អនុទំសិតស្ស សតិវិនយំ យាចមានស្ស សង្ឃោ ញត្តិចតុត្ថេន កម្មេន
សតិវិនយំ ទេតិ, តទា សម្មាទិវិនយេន ច សតិវិនយេន ច វ្យាបសន្តំ ហោតិ។ ទិន្នេ
បន សតិវិនយេ បុន តស្មី បុគ្គលេ កស្សចិ អនុវាទោ ន រុហតិ។ យទា
ឧម្ពុត្តកោ ភិក្ខុ ឧម្ពាទវសេន កតេ អស្សាមណកេ អជ្ឈាចារេ “សវតាយស្មា
ឯវុវេហិ អាបត្តិ”ន្តិ ភិក្ខុហិ ចោទិយមាណោ “ឧម្ពុត្តកេន មេ, អារុសោ, ឯតំ កតំ,
នាហំ តំ សរាមី”តិ ភណ្ឌោបិ ភិក្ខុហិ ចោទិយមាណោ បុន អចោទនត្ថាយ
អម្ពុទ្ធិវិនយំ យាចតិ, សង្ឃោ ចស្ស ញត្តិចតុត្ថេន កម្មេន អម្ពុទ្ធិវិនយំ ទេតិ។
តទា សម្មាទិវិនយេន ច អម្ពុទ្ធិវិនយេន ច វ្យាបសន្តំ ហោតិ។ ទិន្នេ បន
អម្ពុទ្ធិវិនយេ បុន តស្មី បុគ្គលេ កស្សចិ តប្បច្ចយា អនុវាទោ ន រុហតិ។ យទា
បន ចារាជិកេន វា ចារាជិកសាមន្តេន វា ចោទិយមានស្ស អញ្ញោនញ្ញំ
បដិចរតោ ចាបុស្សន្នតាយ ចាបិយស្ស បុគ្គលស្ស “សចាយំ អន្តិន្ទមូលោ
ភវិស្សតិ, សម្មា វត្តិត្វា ឱសារណំ លភិស្សតិ។ សេច ទិន្នមូលោ, អយមេវស្ស
នាសនា ភវិស្សតិ”តិ មញ្ញាមាណោ សង្ឃោ ញត្តិចតុត្ថេន កម្មេន

តស៊ូរាបិយសិកំ ករោតិ, តទា សម្មាវិនយេន ច តស៊ូរាបិយសិកាយ ច
រូបសន្តំ ហោតីតិ។ ឯវំ អនុវាទាធិករណំ ចត្វាហិ សមថេហិ សម្មតិ។

អាបត្តាធិករណំ តីហិ សមថេហិ សម្មតិ សម្មាវិនយេន ច
បដិញ្ញាតករណេន ច តិណាវត្តារកេន ច។ តស៊ូរ សម្មាវិនយេនេវ រូបសមោ
នត្តិ។ យទា បន ឯកស្ស វា ភិក្ខុនោ សន្តិកេ សង្ឃកណាមជ្ឈេសុ វា ភិក្ខុ
លហុកំ អាបត្តិ ទេសេតិ, តទា អាបត្តាធិករណំ សម្មាវិនយេន ច
បដិញ្ញាតករណេន ច រូបសម្មតិ។ តត្ថ សម្មាវិនយេ តាវ យោ ច ទេសេតិ,
យស្ស ច ទេសេតិ, តេសំ សម្មាវិនយេ បុគ្គលសម្មាវិនយេ សេសំ វុត្តនយមេវ។

បុគ្គលស្ស ច គណស្ស ច ទេសនាកាលេ សង្ឃសម្មាវិនយេ បរិហាយតិ។ យំ
បនេត្ថ “អហំ, ភន្តេ, ឥត្ថន្ទាមំ អាបត្តិ អាបន្នោ” តិ ច “បស្សសី” តិ ច “អាម,
បស្សមី” តិ ច បដិញ្ញាតាយ “អាយតី សំវរេយ្យាសី” តិ ករណំ, តំ
បដិញ្ញាតករណំ នាម។ សង្ឃាទិសេសេ បរិវាសាទិយាចនា បដិញ្ញា,
បរិវាសាទិនំ ទានំ បដិញ្ញាតករណំ នាម។

ទ្វេបក្ខជាតា បន ភណ្ឌានការកា ភិក្ខុ ពហំ អស្សាមណកំ អជ្ឈាចារំ
ចរិត្វា បុន លង្កិធម្មេ ឧប្បន្នេ “សថេ មយំ ឥមាហិ អាបត្តិហិ អញ្ញមញ្ញំ
ការេស្សាម, សិយាបិ តំ អធិករណំ កក្កដ្ឋត្ថាយ វាធិត្ថាយ សំវត្ថេយ្យា” តិ
អញ្ញមញ្ញំ អាបត្តិយា ការាបនេ ទោសំ ទិស្វា យទា ភិក្ខុ តិណាវត្តារកកម្មំ
ករោត្តិ, តទា អាបត្តាធិករណំ សម្មាវិនយេន ច តិណាវត្តារកេន ច សម្មតិ។
តត្រ ហិ យត្ថកា ហត្ថចាស្តបគតា “ន មេតំ ឧមតី” តិ ឯវំ ទិដ្ឋាវិកម្មំ អកត្វា
“ទុក្ខដំ កម្មំ បុន កាតព្វំ កម្ម” តិ ន ឧក្កោដេត្តិ, និទ្ទម្បិ ឌីក្កន្តា ហោត្តិ, សព្វេសំ
វេយេត្វា ធុល្លវដ្ឋញ្ច គិហិបជិសំយុត្តញ្ច សញ្ញាបត្តិយោ វុដ្ឋហន្តិ។ ឯវំ
អាបត្តាធិករណំ តីហិ សមថេហិ សម្មតិ។

កិច្ចាធិការណ៍ ឯកេន សមថេន សម្មតិ សម្មាវិនយេនេ។ ឥតិ ឥមាធិ
ចត្តាវិ អធិការណាធិយថានុរូបំ ឥមេហិ សត្តហិ សមថេហិ សម្មន្តិ។ តេន វុត្តំ -
“ឧប្បន្នប្បន្នានំ អធិការណានំ សមថាយ វូបសមាយ សម្មាវិនយោ
ធាតុញ្ចា...បេ.... តិណាវត្តារកោ”តិ។ សេសំ សព្វត្ថ ឧត្តានមេវ។

អធិការណាសមថសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

វិនយវត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ឥតិ មនោរថបូរណិយា អង្គត្តរនិកាយ-អដ្ឋកថាយ

សត្តកនិចាតវណ្ណាយ អនុត្តានត្ថធិបនា សមត្តា។

